erich maria remarque

hayat kıvılcımı

REMZİ KİTABEVİ

YÜKSELEN MATBAASI

İSTANBUL — 1969.

E-Kitap : 2014 Y.S. Meritokrasi

I

Bir iskeletten farksız 509 numara, kafasını yavaş yavaş kaldırdı ve gözlerini açtı. Bir baygınlık mı geçirdiğini, yoksa uyuya mı kalmış olduğunu kestiremiyordu. Zaten bu iki hal arasında pek fazla fark var denilemezdi; epeydir süren açlık ve yorgunluk onu bu hale sokmuştu. Her iki hal de, yosunlu derinliklere doğru ve suyun üzerine bir daha çıkmak ümidi bulunmayan bir çeşit dalıştı.

509 numara bir süre öylece kaldı ve kulak kabarttı. Böyle yapmak toplanma kampının eski bir geleneğiydi; zira tehlikenin hangi taraftan geleceği asla bilinemezdi ve hiç kımıldamadan durulabildiği sürece, göze çarpmamak, ya da ölmüş zannedilmek şansı daima mevcuttu. Bu, her böceğin bildiği basit bir tabiat kanunuydu.

Kuşkulanmasını gerektiren bir ses duymuyordu. Makineli tüfeklerin yerleştirildiği kulelerdeki nöbetçiler yarı uyukluyordular. Arka tarafta da her şey sessizdi. Başını büyük bir dikkatle arkasına çevirdi ve baktı. Mellern toplanma kampı, güneşin altında sakin ve dalgın çevreyi seyrediyor gibiydi.

SS'lerin alay eder gibi dans yeri adını verdikleri yoklama alanı, hemen hemen boştu. Sadece, büyük giriş kapısının sağındaki kalın sırıklarda, elleri arkalarına bağlanmış dört kişi sallanmaktaydı. İple o derece yukarıya çekilmişlerdi ki, ayakları yere değmiyordu. Kolları da iki yana sallanmıştı. Ölülerin yakıldığı fırının ateşçilerinden ikisi, pencerenin önünde durmuş, bu zavallılara küçük kömür parçaları atarak eğleniyorlardı; oysa, dörtlerden artık hiç birinde en ufak bir kıpırdanma yoktu. Haç şeklindeki sırıklarda yarım saattan fazla bir zamandan beri sallandıkları için bayılmıştılar.

İş kampının barakaları da bomboştu. Dışarıda nöbet tutanlar henüz gelmemişlerdi. İç temizlik işleriyle görevli birkaç

kişinin gölgeler gibi oradan oraya süzüldüğü görülüyordu. Büyük giriş kapısının solunda, cezalıların hapsedildiği Bunkerin önünde SS takımı şefi Breuer oturuyordu. Güneşe yuvarlak bir masayla hasır bir koltuk koydurmuş, kahvesini içiyordu. 1945 ilkbaharında halis kahve gerçi nadir bulunuyordu ama, Breuer bunu az önce iki Yahudiden sızdırmıştı. Breuer, altı haftadan beri Bunker'de mahpus kalan Yahudilerin artık çürümeye yüz tuttuğu bir sırada müdahalesini, İnsanî bir davranış buluyor ve kahveyi, hak

edilmiş bir mükâfat sayıyordu. Aşçı yamağı da ona bir tabak dolusu tava çöreği göndermişti. Breuer, şimdi bu çöreği sindire sindire yemekle meşguldü. Çöreğin hamuruna pek cömertçe doldurulmuş olan çekirdeksiz üzümlere bayılırdı. Yaşlı Yahudi pek uğraştırmamıştı ama gençce olanı iyiden iyiye çekişmişti. Breuer, tatlı bir mahmurluk içinde sırıttı ve bahçıvan binasının arkasında prova yapan kamp bandosunun nağmelerine kulak kabarttı. Bando «Güney Gülleri» valsini çalışıyordu. Bu, kamp kumandanı Neubauer'in pek hoşlandığı bir parçaydı.

509 numara, kampın öteki yanında, bir telörgüyle büyük iş kampından ayrılmış olan bir sürü tahta barakaların yanında ve yere boylu boyuna uzanmıştı. Bu barakaların genel adı küçük kamptı. Çalışamayacak derece zayıf olan mahkûmlar oraya yerleştirilirdi. Orada ölüme bırakılırdılar. Çoğu çabucak da ölürdü ama daha ötekiler ölmeden yenileri getirildiği için olacak, bu barakalar daima ve ağzına kadar dolu bulunurdu. Ölüler çoğu koridorlarda üst üste yığılı kalırlardı, ya da barakaların dışında bir köşede geberirlerdi. Mellern kampında zehirli gaz hücreleri yoktu. Kamp kumandanı bundan dolayı gurur duyardı ve Mallern kampında olağan ölünür demekten pek hoşlanırdı. Küçük kampın resmî adı da koruma kısmıydı. Fakat kamp sakinlerinden pek azı bu koruma işine bir iki haftadan fazla dayanacak gücü kendilerinde bulurdu. Kamp sakinlerinin, dayanıklılarından küçük bir grup 22 numaralı barakaya yerleşmişti. 509 numara da onlardandı. Küçük kampa dört ay önce getirilmişti ve hâlâ hayatta kalmasına kendisi de şaşı-

Ölülerin yakıldığı fırının dumanı kara kara o yana doğru savruluyordu. Barakaların damını yalarcasına alçaktan geçen dumanlar, yağlı yağlı ve iç bayıltıcı bir koku neşrediyor ve bulantı veriyordu. 509 numara buna bir türlü alışamamıştı, kampta geçirdiği 10 yıldan sonra bile bu hal değişmemişti. Kampın kıdemlilerinden ikisinin, saatçi Jan Sibeski ve üniversite profesörü Joel Buchsbaum'un kalıntıları da, şu anda savrulan dumanlara karışmış bulunuyordu. Her ikisi de 22 numaralı barakada ölmüş ve cesetlerin yakıldığı fırına öğle üzeri teslim edilmiştiler. Buchsbaum'un tamamı teslim edilmiş denilemezdi. Üç parmağı, on yedi dişi, ayak tırnakları ve tenasül uzuvlarının bir kısmı noksandı. Faydalı insan olması için tatbik edilen eğitim usulleri dolayısıyle bunlar eksilmişti. Tenasül aleti meselesine de SS kışlasında tertiplenen kültür gecelerinde pek gülmüşlerdi. Buluş, kampa yeni gelmiş olan NS başçavuşu Günther Steinbrenner'indi. Bütün büyük buluşlar gibi basitti; dozu yüksek bir kezzap şırıngasını

tatbikten ibaretti. Sadece, Steinbrenner bu sayede arkadaşları arasında kendisine derhal bir saygı sağlamıştı.

Bu mart ikindi üzeri havası ılıktı ve güneş, hafif de olsa ısıtmaya başlamıştı ama 509 numara yine de üşüyordu. Oysa üzerinde, kendi giysilerinden başka daha üç kişinin urbası da vardı: Josef Bucher’in ceketi, eskici Lebenthal'in pardüsüsü ve Buchsbaum’un yırtık süveterini de giymişti. Ceset, fırına teslim edilmeden önce kaşla göz arasında bunları kurtarmışlardı. Fakat bir metre yetmiş sekiz boyla kilosu otuz beşten aşağıya düşen bir vücudu en kalın kürklerin bile ısıtacağı şüpheliydi.

509 numaranın güneşte yarım saat kadar uzanmasına izin vardı. Fakat sonra barakaya dönerek ödünç giysileri teslim edip üstelik kendi ceketini de vermesi ve bir başkasının aynı işi yapması gerekirdi. Barakanın kıdemlileri soğuklar biteli beri bu işte bu biçimde anlaşmıştılar. Sonra bir kısmı bundan vaz geçmişti. Zira pek bitkin bir haldeydiler ve kışın çektikleri acılardan sonra şimdi bütün arzuları barakalarda sükûn içinde ölüme kavuşmaktı sadece. Fakat en yaşlıları Berger, yerde

Sürünebilecek kadar kuvveti henüz kendilerinde bulunanların şu sırada bir süre olsun açık havaya çıkmasında ısrar etmişti. Kendisinden sonra sıra Westhof’undu; sonra da Bucherin sırasıydı. Lebenthal sırasından vaz geçmişti; o daha yerinde bir iş yapacaktı.

509 numara, arkasını döndü. Kamp bir tepenin üstünde meydana getirildiği için, dikenli tellerin arasından doğru şehri görebiliyordu. Şehir, toplanma kampının bulunduğu tepenin epeyce aşağısındaydı. Bir sürü damın karmakarışıklığı arasında kiliselerin sivrilikleri seçiliyordu. Bu eski bir şehirdi. Bir sürü kilisesi, kaleleri, ıhlamur ağaçlı caddeleri ve daracık yan sokakları vardı. Vadinin kuzeyine rastlayan yeni kısmındaysa daha geniş caddeler, merkez garı, büyük işçi apartmanları, fabrikalar ve toplanma kampmdakilerin çalıştırıldığı bakır ve demir atelyeleri göze çarpmaktaydı. Şehri geniş bir şekilde ikiye bölen nehrin sularında köprülerin ve bulutların uykulu akislerini görmek kabildi.

509 numaranın başı önüne düştü. Bu başı ancak kısa bir süre için dik tutabiliyordu. Boyun adaleleri kurumaya başlayınca kafası büsbütün ağırlaşıyordu. Vadide dumanlarını savuran bacaların manzarası da açlığı daha şiddetle hissettiriyordu; hem sadece midedeki açlığı değil, beyindeki açlığı da artırıyordu. Mide, senelerden beri bu hale alıştığı için o hiç değişmeyen kör hırstan başka bir şey duyulmuyordu. Fakat beynin açlığı

daha müthişti; durmadan işleyerek çeşitli hayalleri kışkırtıyor ve hiç bir zaman yorgun düşmüyordu. Uykuda bile âdeta kendisini yiyerek işliyordu. Bu hal yüzünden 509 numara geçen kış üç ay, kızarmış patates kokusu duymaktan bir hal olmuştu. Her yerde, hatta barakaların ayak yolundaki berbat kokuda bile hep o mis gibi kızarmış patates kokusunu duymuştu. Şimdi de sadeyağ kokusu ve sadeyağda pişirilmiş yumurta kokusu duyuyordu.

509 numara, yanıbaşında yere koymuş olduğu nikel saata baktı. Lebenthal'den ödünç almıştı. Bu saat, barakadakilerin gözünde büyük bir değer taşıyordu. Kaç zaman evvel ölen PolonyalI Julius Silber tarafından kampa gizlice sokulmuştu. 509 numaranın daha on dakika vakti vardı. Ama o, barakaya hemen dönmeye karar verdi. Yeni baştan uyuklamak istemiyordu. Uykuya daldıktan sonra yine uyanılıp uyanılmayacağı hiç bir zaman kestirilemezdi. Toplanma kampının ana yolunu bir daha ve dikkatli dikkatli süzdü. Tehlike belirtisi herhangi bir şey yine gözüne çarpmamıştı. Böyle bir şey beklediği de yoktu. Dikkati elden bırakmamak, toplanma kampı kurtları için korkudan çok, bir alışkanlıktı.

Küçük kamp, dizanteri salgını dolayısıyle bir çeşit serbest karantina altındaydı ve SS'ler pek seyrek uğruyorlardı. Aslında kontrol bütün kampta eskiye göre hissedilir derecede hafiflemiş bulunuyordu. Savaşın tesirleri iyiden iyiye hissedilmeye başlamış ve o zamana kadar bütün kahramanlıkları silâhsız tutuklulara eziyet etmek veya katletmek olan SS'lerden bir kısmı sonunda cepheye gönderilmişti. Şu sırada, yani 1. 945 yılı ilkbaharındaysa SS'lerin sayısı tam kadronun üçte biri kadardı. İç yönetim işleriyse hemen tamamıyle tutuklular tarafından yürütülüyordu. Her barakanın bir kıdemlisi ve birkaç tane de oda kıdemlisi vardı. İş bölükleri Kapolara ve Kapo yardımcılarına, bütün kamp da kamp kıdemlilerine bağlıydı. Hepsi de tutuklulardandı. Kamp şefleri, takım şefleri ve iş bölüğü şefleri tarafından kontrol edilirdi. Bu şefler daima SS'ler arasından seçilirdi.

Mellern toplanma kampına başlangıçta sadece siyasî tutuklular gönderilmişti. Sonraları şehrin ve vilâyetin hapishaneleri tıklım tıklım dolunca, adi mücrimler de yığın yığın gönderilmişti. Bu çeşit tutukluları, elbiselerine kamp numaralarına ayrıca takılan üç köşe bir kumaş parçasının renk farklılığıyle birbirlerinden ayırt ediliyordular. Siyasî mevkufların rengi kırmızıydı. Adi suçlardan tutuklu olanlara yeşil renk

takılırdı. Yahudilereyse, bu iki renkten başka bir de sarı parça ilâve edilirdi. Bu iki kumaş parçasının bir araya gelmesinden bir Yahudi yıldızı ortaya çıkardı.

509 numaralı tutuklu, Lebenthal'in pardüsüsünü ve Josef Bucher'in ceketini sırtına atıp barakaya doğru sürünür gibi yol almaya başladı. Her zamankinden fazla yorgun olduğunu hissediyordu. Şu anda yerde sürünür gibi yol almak bile pek güç geliyordu. Az ilerledikten sonra, altındaki toprağın kayar gibi olduğunu hissetti. Olduğu yerde kalıp göz kapaklarını indirdi ve derin derin soluk alarak biraz dinlenmek istedi. Şehrin alarm düdükleri aynı anda ötmeye başlamıştı.

Başlangıçta sadece iki taneydiler. Birkaç saniye içinde sayıları pek fazla arttı. Az sonra ise, şehir çığlık çığlığa feryat ediyormuş gibi bütün düdükler ötmeye başladı. Şehir, bütün dam kümeleri ve caddeleri, bütün kuleleri ve fabrikalarıyle haykırıyordu.

Hiç bir şeyden heyecanlanmazmış gibi daha önce güneş altında sakin sakin uzanan şehir, ölümle karşı karşıya geldiği halde kaçamayan inmeli bir hayvan gibi birdenbire çığlığı basmıştı. Bütün alarm düdükleriyle ve bütün fabrika düdükleriyle gökyüzüne doğru feryat ediyordu. Oysa gökyüzünde her şey sakindi.

509 numara hemen büzülüp siper aldı. Uçak hücumlarını bildiren düdükler öterken barakaların dışında bulunmak yasaktı. Ayağa kalkıp koşmak isterdi ama, gereği kadar hızlı gidemeyecek derece halsizdi ve baraka epeyce uzaktaydı; hem de, sinirli ve yeni bir nöbetçinin gözüne çarpacak olursa bir kurşunda öldürülürdü. İşte bu sebeplerden ötürü birkaç metre geri geri süründü ve arazinin bir kıvrım yerine yapışırcasına uzanıp ödünç urbaları üstüne çekti. Bu haliyle bir ölüden farksızdı. Kampta sık sık baş vurulan bu usul hiç bir kuşkuyu çekmezdi. Aslında alarm düdükleri de fazla sürmezdi. Son aylarda şehirde sık sık alarm düdükleri çalmış, fakat hiç bir defasında da en ufak bir zarar gelmemişti. Uçaklar daima Hanover ve Berlin yönünde uçuşlarına devam etmiştiler.

Gürültüye kampın alarm düdükleri de katılmıştı. Kısa bir aradan sonra ikinci defa alarm verilmiş bulunuyordu. Alarm dürüklerinin uluması, çok büyük bir gramofonla çalınan bozuk bir plağı hatırlatarak, zaman zaman hafifleyip şiddetleniyordu.

Uçaklar şehre yaklaşıyordular. 509 numara buna da alışıktı ve şu anda kılı bile kıpırdamamıştı. Onun düşmanı, ölü olmadığını fark edecek olan en

yakınındaki makineli tüfekli nöbetçiydi. Dikenli tellerin dışında bundan gayrı hiç bir olay onu ilgilendirmezdi.

Güçlükle soluk alıyordu. Pardüsünün altındaki pis hava, gittikçe kalınlaşan bir kara pamuk yığını halinde üstüne yığılır gibi oluyordu. Şu anda içine sığındığı bu çukur, ona bir mezar geliyordu. Bu his gittikçe artıyor ve bu mezardan bir daha çıkamayacağını sanıyordu. Sanki, bu defa artık her şeyin sonu gelmişti, burada kalacak ve uzun süre karşı durmaya çalıştığı son mecalsizliğe daha fazla direnç gösteremeyerek, ölecekti.

Direnmek istedi ama, beceremedi. Şimdi bu hissi daha kuvvetle duyuyordu. Son derece uysal ve garip bir bekleyiş, sanki bütün içini kaplıyor, sonra dışına da taşıp her şeyi sarıyordu; her şey, ani bir bekleyiş haline girmiş gibiydi.

Güneş tutulduğu zamanlar renklere birdenbire çöken o kurşun ağırlığı, güneşten yoksun ve ölü bir evrenin, bir çöküntünün yaklaşmakta olduğuna dair belli belirsiz bir seziş hali, ölüm bir defa daha geçip gidecek mi, der gibi her şeye sinmişti.

Vuruş şiddetli olmadı ama, hiç beklenilmiyordu. Hem de, en çok savunulduğu sanılan bir yönden gelmişti. 509 numara bunu, yerden doğru gelen bir sarsıntı şeklinde ve midesinin üstünde hissetti. Kampın dışındaki gürültüyü bıçak gibi kesen bir çelik uğultusu, gittikçe şiddetlenerek duyuldu. Bu uğultu alarm düdüklerini hatırlatmakla beraber yine de çok bambaşka bir şeydi. 509 numara, yerden doğru gelen darbenin mi, yoksa uğultunun ve onu izleyen gürleyişin mi daha önce olduğunu kestirememişti. Fakat bu iki şeyin de daha evvelki alarm düdüklerinin hiç birinde bulunmadığını biliyordu. Aynı şeyler gittikçe yaklaşıp şiddetlenerek birkaç defa daha tekrarlanınca ne olabileceklerini tahmin etti. Düşman uçakları ilk olarak yollarına devam etmemişlerdi. Şehir bombardıman ediliyordu.

Yerin sarsıntısı devam ediyordu. 509 numara, yer altında bulunan koca koca sopalarla vurulduğunu sandı. Birdenbire bütün uyanıklığı yerine gelmişti. Üstüne çökmüş ölüm bezginliğinden, bir fırtına rüzgarıyla uzaklaşan bir duman gibi, eser dahi kalmamıştı. Yerden doğru gelen her sarsıntı, beyninin derinliklerinde bir sarsıntı oluyordu. Bir süre öylece ve hiç kımıldanmadan olduğu yerde uzandı. Fakat sonra, ne yaptığının kendi de farkında olmadan, bir elini büyük bir dikkatle ileri uzatıp yüzünü örten pardüsüyü, şehri görecek kadar, araladı.

İşte tam o sırada, şehrin tren istasyonu, bir masalda olduğu gibi, parçalara bölünüp gökyüzüne doğru yükselmekteydi. Altın yaldızlı kubbelerin, şehir parkının ağaçları üzerinden uçuşup sonra gözden kayboluşları, çok hoş bir manzara teşkil etmişti. Az önceki şiddetli gümbürtülerin şu zarif manzarayla sanki hiç ilgisi yoktu. Daha sonraki şiddetli sarsıntıların birinde, Katherine kilisesinin kulelerinden biri eğilmeye başladı. Kule, ağır ağır yuvarlanırken, çok sakin, parçalanıverdi. Bütün bunlar gerçek değildi de enstantane alınmış bir fotoğraftı sanki.

Ev kümelerinin aralarından kalın duman tabakaları yükselmeye başlamıştı. 509 numara, tahribat hakkında hâlâ bir şey hissetmiyordu. Aşağıdaki şehirde, göze görünmeyen devler oynuyordu ve gördüğü şeyler bunun olağan bir sonucuydu. Şehrin tahribata uğramayan kısımlarındaki bacaların dumanları yine sakin sakin yükselmekteydi. Nehirde de yine eskisi gibi köprülerin ve bulutların akisleri uzanıyordu. Bataryaların ateşi, gökyüzünü dövdükçe, bütün dikiş yerleri açılmış bir yastık gibi, etrafına kirli beyaz pamuklar saçıyordu.

Şehrin epeyce dışına, toplama kampına doğru uzanan çayırlıklara da bir bomba düşmüştü. 509 numarada korkudan eser yoktu hâlâ. Zira bütün bu olup bitenler kendinden başka kimsenin tanımadığı o küçük, o daracık âlemden henüz pek çok uzaktaydı. Gözde veya yumurtalıklarda söndürülen sigara ateşinden, daracık mahzendeki açlık haftalarından, içinde bir taraftan öteki tarafa bile dönülemeyen taş tabuttan korkulurdu. Üstünde bir vuruşta böbreklerin ezildiği taş kerevetten, giriş kapısının sol tarafındaki işkence odasından, Steinbrenner’den, Breuer’den, kamp şefi Weber’den korkulurdu ama, küçük kampa gönderileli beri bu müthiş şeyler bir parça unutulmuştu. Hayata devam edebilecek kuvveti yeniden toplayabilmek için çabuk unutmasını bilmek gerekirdi. Mellern toplanma kampı da, on yıllık devamlı işkencelerden sonra yorulmuşa benziyordu. İskeletten farksız insanlara işkence etmekten, en canlı ve en genç SS’ler bile eninde sonunda bıkıyorlardı. Zira iskeletlerin direnci pek az olduğu gibi tepkisi de hemen hemen hiç yoktu.

Mellern toplanma kampı, kuvvetli ve işkenceye dayanıklı kimseler bazı bazı ele geçtikçe, eski yurtsever ateşliliğine kavuşuyordu. O zaman geceleri yine o bilinen feryatlar ve hıçkırıklar duyuluyordu ve SS’ler, nefis bir domuz kızartması yemiş gibi, bir parça neşeleniyorlardı. Böyle istisnalar bir yana, savaş içinde Almanya’daki toplanma kampları, daha ziyade İnsanî bir

veçhe almıştır. Ya, sadece zehirli gaz fırınlarında ya da vurarak öldürüyorlardı; ya da tutuklular, çalışmaktan mecalsiz düşünce açlıkla baş başa bırakılıyordular. Cesetlerin yakıldığı fırına zaman zaman bir canlının da atılması, herhangi bir kötü niyetten fazla çalışma yorgunluğundan ve iskelet gibi olmuş tutukluların uzun süre hareketsiz kalmalarından ileri geliyordu. Hem böyle şeyler, yeni tutuklular geldiği zaman kampta çabucak genel bir temizleme yapmak gerekince oluyordu. Tu-tukluları aç bırakmak usulü bile Mellern toplanma kampında öyle pek aşırı hadde vardırılmıyordu. Meselâ küçük kampta yiyecek bir şeyler hâlâ bulunabiliyordu ve 509 numara gibi kıdemliler, yaşamak hususunda rekor kırmayı başarıyorlardı.

Bombardıman birdenbire durdu. Şimdi sadece bataryalar gürlüyordu. 509 numara, en yakınındaki makineli tüfek kulesini görebilecek kadar, pardüsüsünün ucunu biraz yukarıya kaldırdı. Nöbetçi kulesi bomboştu. Sağına ve soluna dikkatle bakmaya devam etti. Kulelerin hiç birinde nöbetçi yoktu. SS kıtaları aşağıya koşmuşlar ve canlarını güvene almışlardı. Kışlalarının yanında hava saldırılarına karşı mükemmel bir sığınak vardı. 509 numara üstüne örtündüğü pardüsüyü büsbütün kaldırıp attı ve dikenli tellere iyice yaklaştı, dirseklerinin üstüne yaslandı ve aşağılardaki vadiyi dikkatle süzmeye başladı.

Şehir şimdi her tarafından yanıyordu. Az önce bir oyunu andıran şeyler şimdi gerçek halini almışlar, ateş ve tahrip olmuşlardı. Kalın bir duman tabakası, kemiksiz koskoca bir hayvan, kara sarı tahripkâr bir yaratık gibi, caddelere bütün ağırlığıyla çökmüş ve evleri hırsla yiyordu. Arada, alevler bir görünüp bir kayboluyordu. İstasyon tarafından muazzam kıvılcımlar gökyüzüne doğru yükselmişti. Katharine kilisesinin yıkılmış kulesi alev alev yanmaya başlamıştı ve ateşin dili, soluk şimşekler gibi ikide bir aradan çıkıyordu. Güneş, sanki hiç bir şey olmamış gibilerden, tasasız tasasız ve bir altın zafer halesi şeklinde durmaktaydı. Gökyüzündeki maviliklerle beyazlıkların, hiç bir şey olmamış gibi bir halleri ve civardaki ormanlarla tepelerin tatlı gün ışığında umursamaz öyle bir duruşları vardı ki, bilinmez bir yargıcın acımaz kararına sadece şu şehrin hedef teşkil ettiği sanılırdı.

509 numara bakışlarını, gördüğü korkunç manzaradan bir türlü ayıramıyor, her türlü korunma tedbirini bir tarafa bırakmış, durmadan aşağıları süzüyordu. Şehri sadece şu dikenli tellerin arkasından tanırdı ve

orada hiç bulunmamıştı. Fakat toplanma kampında geçirdiği on yılda bu şehir onun için sadece bir şehir olmaktan çok daha önemli bir anlam kazanmıştı.

Başlangıçta bu şehir onun gözünde, kaybolmuş hürriyetinin sembolüydü. Toplanma kampının bulunduğu tepeden aşağıya günlerce ve günlerce, hep oraya, hep bu şehre bakmıştı. Kamp şefi Weber'in uyguladığı özel bir işkence usulünden, yerde sürüne sürüne dönerken, bu şehrin tasasız ve sakin hayatını seyrederdi. Kollarından çarmıha gerildiği zamanlar bu şehrin kiliselerini ve evlerini görmüştü. Dayaktan patlamış böbreklerinden kanlar akarken bu şehrin nehrindeki beyaz mavnaları ve ilkbahar gezmelerine açılan otomobilleri seyretmişti. Şehre bakarken gözleri yanardı ve 509 numara için bu şehre bakmak bir işkence, toplanma kampının her türlü işkencelerine eklenmiş yeni bir işkence halini almıştı.

Ve sonra bu şehirden nefret etmeye başlamıştı. Zaman geçmiş ve yukarıda olup bitenlere rağmen şehrin hayatında hiç bir şey değişmemişti. Ölüleri yakma fırınının bacasından savrulan kalın ve kara dumanlara rağmen şehrin ocakları tasasız tasasız tütmekte devam etmişti. Kampın yoklama alanında yüzlerce zavallı güçlükle solurken, şehrin spor alanları ve parkları neşeli insanlarla dolup taşardı. Tatilin tadını çıkaran yığın yığın insan bu şehirden her yaz ormanlara ve kırlara giderken tutuklu sürüleri, ölülerini ve öldürülen arkadaşlarını, taş ocaklarından kampa taşırdılar. Kendisini ve öteki tutukluları ebedî olarak unutmuşa benzeyen bu şehirden nefret etmişti.

Ama, sonunda nefret duygusu da sönmüştü. Bir ekmek kırıntısı için mücadele etmek her şeyden daha önemliydi. Tehlikeye girmiş bir varlığın, anılardan ve nefretten de ıstırap kadar zarar göreceğini, zamanla öğrenmişti. 509 numara, kendi kabuğuna çekilip bir saattan öteki saata yaşanılan bir ömürden gayrı hiç bir şeyle ilgilenmemeyi öğrenmişti.

Bu şehrin 509 numara için ilgi çekici hiç bir yanı kalmamıştı ve hiç değişmeyen manzarası, artık hiç değişmeyecek olan kendi alın yazısının da kasvetli bir sembolü olmuştu.

Şehir şimdi yanıyordu. 509 numara, kollarının titrediğini hissetti. Buna engel olmaya çalıştı ama beceremedi ve titreme arttı.

İçinde ne varsa birden boşanmış ve her şeyle ilgisini kesmişti. Başı sızlıyordu. Kafatasının içerisi boşalmış da oraya giren birisi davul çalmaktaymış gibiydi.

509 numara gözlerini kapadı. Bunu istememişti. İçinde yeni yeni hislerin uyanmasını istemiyordu. O bütün ümitleri ayaklarının altında çiğneyip gömmüştü. Kollarını yere bıraktı ve yüzünü ellerine yasladı. Bu şehir onu ilgilendirmiyordu. 509 numara, bu şehrin kendini ilgilendirmesini istemiyordu. O, kafatasına yapışan pis bir muşambadan farksız derisinin üzerinde parlayan güneş ışıkları nasıl parlarsa parlasın, yine eski biçimde yaşamak, soluk almak, bit kırmak, uzun süredir alıştığı hayata devam etmek ve düşünmemek istiyordu. Ama, böyle yapamadı. İçini kaplayan ürperme bir türlü bitmek bilmiyordu. Yattığı yerde arkası üstü dönüp boylu boyuna uzandı. Başının üzerindeki gökyüzünde bataryaların küçük küçük bulutları göze çarpmaktaydı. Kısa bir süre sonra parçalanıp dağılıyorlar ve rüzgârla oraya buraya savruluyordular. Bir süre bu biçimde boylu boyuna uzanmasına devam etti ama, sonra buna da daha fazla dayanamadı. Gökyüzü mavi ve beyaz renklerden meydana gelmiş bir uçurum olmuştu ve 509 numara oraya doğru uyuyor gibiydi.

509 numara olduğu yerde dönüp doğruldu. Şehre, artık, bakmıyordu. Toplanma kampına bakıyordu ve ilk defa olaraktır ki oraya, bir yardım gelir ümidiyle bakmaktaydı.

Barakaların az önceki gibi güneşte uyuklayan bir halleri vardı. Yoklama meydanında çarmıha gerilmiş olan dört tutuklunun cesedi hâlâ aynı yerde duruyordu. NS başçavuşu Breuer görünürlerde yoktu ama, ölülerin yakıldığı fırının dumanı hâlâ tütüyordu; sadece, biraz hafiflemişti. Buna bakarak, o sırada ya çocuk cesetleri yakılıyordu, ya da paydos emri verilmişti.

509 numara her şeyi iyice görmek için müthiş bir gayret sarf etmekteydi. Onun âlemi işte bu gördüğü şeylerdi. Bu âleme hiç bir bomba rastlamamıştı ve gözlerinin önünde her zamankinden farksız uzanmaktaydı. 509 numaraya, işte sadece bu âlem hükmederdi. Şu dışarıda görülen şeylerle dikenli tellerin dışında olup bitenlerle onun hiç bir ilgisi yoktu.

Tam bu sırada batarya sustu. O ana kadar vücudunu sımsıkı sarmış olan bir gürültü çemberinin parçalandığını sanmıştı. Bir an için, gördüklerinin birer rüya olduğunu ve şu anda yine kendine geldiğini sandı ve bir hamlede arkasına döndü.

509 numara rüya görmemişti. Vadideki şehir yanıyordu. Kara kara dumanlar ve tahripler de işte göz önündeydi. 509 numara için bu şeylerin

yine de bir anlamı vardı. Nereye isabet olduğunu bilmiyordu. Duman ve ateşten gayrı şeyler hakkında hiç bir fikri yoktu.

Şehir yanıyordu. Toplanma kampı kadar değişmez ve tahrip edilemez sanılan bu şehir yanmaktaydı.

509 numara korktu. Arkasındaki bütün kulelerin makineli tüfekleri üstüne çevrilmiş sandı. Hızla etrafına bakındı. Hiç bir değişiklik yoktu, kuleler az önceki gibi bomboştu. Caddelerde hiç kimse göze çarpmıyordu. Fakat hepsi boşunaydı.

Çılgınca bir korku onu bir pençe gibi ensesinden yakalamış, tartaklıyordu.

509 numara ölmek istemiyordu. Böyle bir anda ölmek istemezdi. Hiç mi hiç ölmek istemiyordu. Şundan bundan ödünç aldığı giysileri büyük bir hırsla yakalayıp kampa doğru sürüklenmeye başladı. Lebenthal'in pardüsüsüne bürünmüş, küfürler savuruyor ve inliyordu. Aceleci, pek heyecanlı ve şaşkın bir hali vardı. Ölümden daha başka bir şeyden kaçar gibiydi.

II

22 numaralı barakanın iki yanı vardı ve her biri bir koğuş kıdemlisi tarafından yönetilirdi. İkinci tarafın ikinci kısmına eskiler yerleşmişti. Bu kısım, barakanın en dar ve en fazla rutubetli yeriydi ama, buna pek aldırdıkları yoktu. Önemli olan, hep bir arada bulunmalarıydı. Böyle oluşu her birinin dayanma gücünü artırıyordu. Ölüm de tifo hastalığı kadar bulaşıcı bir şeydi. Teker teker ölümde, istenilse de istenilmese de, gebermek genellikle daha kolaydır. Fakat toplu halde bulunanlar kendilerini ölüme karşı daha iyi savunurlar. İçlerinden birinin sonu gelince, biraz daha dayanması için bütün arkadaşları yardıma koşarlar. Küçük kamptaki kıdemli tutukluların daha fazla yaşaması da diğerlerinden daha fazla yiyecek almalarından falan değildi; onların ötekilerden daha fazla yaşamalarının tek sebebi, ümitsizce bir direnci hiç bir zaman elden bırakmamış olmalarıdır.

Eski tutuklularm bulunduğu köşede şu sırada canlı yüz otuz dört iskelet yaşamaktadır. Oysa, buraya ancak kırk insan sığabilir. Karyola işini gören ranzalar üst üste dörder dörder konulmuştu. Bunlar da ya büsbütün çıplaktı, ya da bir miktar kuru ve çürümüş ot vardı. Yorgan denilen kirli örtülerin

sayısı birkaçı geçmezdi ve birinin sahibi öldüğü zaman şiddetli bir çekişme konusu olurdular. Her yatakta en azından üç dört insan uzanırdı. Bu derecesi, hatta şu iskelet örneği insanlar için bile fazlaydı. Zira ne kadar zayıf olurlarsa olsunlar sonunda omuz ve kaburga kemikleri ufalanmazdı. Gerçi istif edilmiş sardalyeler gibi yanlamasına yatılınca yer biraz serbestliyordu ama, yine de geceleri uykuda ranzadan yuvarlananların çıkardığı boğuk gürültüler sık sık duyulurdu. Çoğu çömelip uyurdu. Talihi olanın da yatak komşusu akşamdan ölürdü. Böyle olunca, ceset hemen dışarıya götürülürdü ve gerideki de, ertesi sabah bir yenisi gelinceye kadar, daha rahat bir uyku çekerdi.

Eskiler, sol köşeyi kapıya karşı güvene almışlardı. Buradakilerin sayısı ancak on iki kişiydi. İki ay önceyse kırk dört kişiydiler. Kış, sayılarını bu derece eksiltmişti. Kalanlar da, hayatın en alt basamağında bulunduklarını biliyordular. Yiyecek devamlı olarak eksiltilmişti ve bazı zamanlar birkaç gün hiç bir şey verilmiyordu. Böyle hallerde kapının önünde ceset yığınları yükselirdi.

On ikilerden bir tanesi aklını kaçırmıştı ve kendisinin bir Alman çoban köpeği olduğunu sanıyordu. İki kulağı da yoktu. SS'lerin köpeklerini talim ettirirken kesmişlerdi. On ikilerin en genci, Karel isimli bir Çekoslovak çocuğuydu; anası babası ölmüştüler, Westlage köyünde dindar bir köylünün patates tarlasında gübre olarak kullanılmaktaydılar. Krematoryumda yakılan cesetlerin külleri, bilindiği gibi, torbalara doldurulup sunî gübre olarak satılırdı. Bol miktarda kalsiyum ve fosfatları vardı. Karel'in urbasında siyasî tutukluların kırmızı işareti takılıydı. Karel on bir yaşındaydı.

Eskilerin en yaşlısı yetmiş ikisinde bir Yahudiydi ve bütün derdi sakalını kurtarmaktı. Onun gözünde sakal demek din demekti. SS'ler sakalı yasak etmişti ama, adamcağız ne yapar yapar her defasında yeniden sakalım uzatırdı. Bu yüzden de her defasında kampın taş sırasına yatırılıp ölünceye kadar dövülmüştü. İhtiyar Yahudi küçük kampta bu bakımdan biraz talihli sayılırdı. SS'ler bu kısımda kamp nizamlarını uygulamakla pek fazla ilgilenmedikleri gibi kontrollar da pek seyrekti. SS'ler, bitten, kanlı basurdan, tifodan ve veremden pek korkarlardı. PolonyalI Julius Silber, toplanma kampındakilerden bir düzine kadar HollandalI, Polonyalı, Avusturyalı ve Almanın ölümünü görmüş olan ihtiyara, Ahasver adını takmıştı. Bu arada tifodan ölmüş PolonyalI Julius Silber, kamp kumandanlarından Neubauer'in bahçesindeki çuhaçiçeklerine

gübre olmuştu. Kumandanlara gübre, parasız verilirdi. Böylece Silber ölüp gitmiş, fakat ihtiyar Yahudiye taktığı Ahasver adı kalmıştı. İhtiyar Yahudinin yüzü de küçük kampta gerçi büsbütün buruşup küçülmüştü ama, sakalı iyiden iyiye gelişmiş, iri iri bitlere birkaç nesil için orman ve yuva yerine geçecek kadar sıklaşmıştı.

On ikilerin bulunduğu kısmın koğuş kıdemlisi eski hekim Dr. Ephraim Berger'di. O, barakayı saran ölüm tehlikesine karşı çok önemli bir güvendi. Canlı birer iskeletten farksız mahkûmlar kışın buzda kayıp yere düşerek kemiklerini kırınca bazı bazı yardımı dokunurdu. Hastaneye küçük kamptan hiç kimse kabul edilmezdi. Zira, hastaneye ya bir işe yaramayanlar, ya da gözdeler alınırdı. Büyük kampta kışın donlar daha az tehlikeli olurdu. Donun fazla olduğu günlerde yola krematoryumdan alınan, kül dökülürdü. Mevkuflara acındığı için değil, çalışabilen insanları elden çıkarmamak için böyle yapılırdı. Toplanma kampları da genel çalışma gücüne ilâve edileli bu hususa büyük dikkat gösteriliyordu. Karşılık olarak da mevkuflar çalıştırıla çalıştırıla hızla ölüme mahkûm edilirlerdi. Sayının eksilişinin zararı yoktu. Zira her gün yeterince yeni yeni insanlar tutuklanıyordu.

Berger, küçük barakayı terk etme izni olan az sayıda tutukludan biriydi. Birkaç haftadır, Krematoryumun cesetler salonunda görevlendirilmişti. Meydancıların çalışması genel olarak gerekmezdi ama, hekime ihtiyaç olduğu için Berger hakkında böyle bir emir çıkmıştı. Böyle oluşu da barakadakiler için faydalıydı. Berger, eskiden tanıdığı sağlık memuru aracılığıyle barakanın canlı iskeletlerine zaman zaman birer parça lizol, pamuk, aspirin ve benzeri ilâçlar temin edebiliyordu. Berger'de, ot yatağının altında sakladığı bir şişecik tentürdiyot da vardı.

Ama, bütün kıdemlilerin en önemlisi hiç şüphesiz Leo Lebenthal'di. Toplanma kampının karaborsacılarıyle gizliden gizliye ilişki kurmuştu ve hatta bu sayede dışarısıyle de bazı ilişkiler sağlamayı başarıyordu. Bunu nasıl yaptığını kimse bilmezdi. Bilinen, şehir dışındaki «Yarasa» müessesesinin iki orospusuyla temasının bulunduğuydu. SS'lerden birisinin de bu işe katıldığı söylenirdi ama, işin doğrusunu kimse bilmezdi. Bu hususta Lebenthal bir şey söylemezdi.

Lebenthal her şeyin ticaretini yapardı. Onun aracılığıyla sigara izmaritleri hariç, bazı bazı patates, mutfak artıkları ve zaman zaman bir dilim ekmek temini kabildi. Kimseyi aldattığı görülmemişti. Elden ele alışverişin sürmesini sağlamak için çaba gösterirdi. Kendisi nefsi için gizlice bir şeyler

temin etmeyi asla düşünmezdi. Bu ticaret sayesinde yaşıyordu, ticaretini yaptığı şeyler sayesinde değil.

509 numara kapının aralığından içeriye süzüldü. Arkasından doğru yanlamasına vuran güneş ışıkları kulaklarını şeffaflaştırmıştı. Karanlık kafatasının iki yanındaki balmumu kadar sapsarı kulaklar biran için aydınlandılar, 509, soluk soluğa: «Şehri bombardıman ettiler» dedi.

Hiç kimse cevap vermedi. 509 numara, içeriyi henüz seçemiyordu. Dışarının bol ışığından sonra baraka karanlık geliyordu. Gözlerini bir süre kapadı, tekrar açtıktan sonra: «Şehri bombardıman ettiler» diye az önceki sözlerini tekrarladı «sizler duymadınız mı? »

Yine hiç kimseden cevap alamadı. Gözleri karanlığa alışmış olan 509 numara kapının yanında oturan Ahasver'i seçmişti. Yere oturmuş olan ihtiyar, çoban köpeğini okşuyordu. Deli ise durmadan homurdanmakta idi, bir şeyden korkmuşa benziyordu. Keçe gibi olmuş saçları bıçak izleri içindeki yüzüne dökülmüş idi ve dehşetten büyümüş bir çift göz ışıl ışıl bakıyordu. Ahasver.. «Fırtına idi» diye mırıldandı «sadece bir fırtına oldu. Sakin ol Wolf, telâşlanacak bir şey yok! »

509 numara, barakanın içerilerine doğru ilerledi. Ötekilerin bu derece umursamaz kalmasını bir türlü anlayamıyordu. Çevresine bakınarak: «Berger nerede? » diye sordu.

«Krematoryumda. »

Pardesü ile ceketi yere bırakmıştı.

«Dışarıya çıkmak isteyeniniz yok mu? »

509 numara, Westhof ve Bucher'e baktı, fakat hiç bir cevap alamadı. Sonunda Ahasver: «Bunun yasak olduğunu biliyorsun» dedi «alarm işareti verildiği süre dışarıya çıkılamaz. »

«Alarm bitti. »

«Henüz bitmedi. »

«Elbette bitti. Uçaklar uzaklaştılar ve şehri bombardıman ettikten sonra geçip gittiler. »

Barakanın karanlıklarından doğru bir ses:

«Yeter be! » diye homurdandı «bol bol kafa şişirdin. »

Ahasver, başını kaldırıp baktı:

«Bunun cezası, olarak belki de bizlerden birkaç düzineyi kurşuna dizerler. »

Westhof, kıkır kıkır gülüyordu:

«Kurşuna dizmek mi dedin? Ne zamandan beri şu işi yapıyorlar burada? »

Çoban köpeği havlıyordu:

Zavallıyı sımsıkı tuttuktan sonra Ahasver: «Hollanda'da siyasî mevkufları hava saldırılarından sonra çoğu onar yirmişer kurşuna dizdiklerini duymuştum da! » dedi.

«Fakat, burası Hollanda değil! »

«Biliyorum. Ben Hollanda'da kurşuna diziyorlar dedim, sadece. »

Westhof, karşısındakini küçümseyen bir bakışla ve kızgın kızgın soludu:

«Kurşuna dizmek ha! Sen asker misin ki, böyle imtiyazlar umuyorsun? Buradakiler ya sallandırılır, ya da dayakla öldürülür. »

«Değişiklik olsun diye yaparlar. »

Az önce de homurdanmış olan adamın sesi, yine karanlıktan doğru: «Uğursuz çeneni tutsana sen! » diye bir daha homurdandı.

509 numara, Bucher'in yanıbaşına çömeldi ve gözlerini yumdu. Yanan şehrin dumanlarını hâlâ görür gibi oluyor, patlayan cephaneliklerin çıkardığı boğuk gürültüleri hâlâ duyduğunu sanıyordu.

Ahasver, kaygılıydı:

«Bu akşam bize yemek verirler mi dersiniz? »

Karanlıktan doğru duyulan ses: «Hay Allah cezanı versin be! » dedi.

«Başka bir arzunuz yok mu acaba? Az önce kurşuna dizilmekten bahsediyordun, şimdi de aşkam yemeği soruyorsun! »

«Bir Yahudi, ümidi hiç bir zaman elden bırakmamalıdır. »

Westhof, kıkır kıkır güldü yine:

«Ümit ha! »

Ahasver gayet sakindi: «Başka bir şeyimiz kaldı mı? » diye sordu.

Westhof, kahkahalarını kesti ve birdenbire hıçkırmaya başladı. Günlerden beri böyle zaman zaman kendinden geçip dalıyordu.

509 numara, gözlerini yine açmıştı:

«Belki de bu akşam bize yiyecek vermezler. Bombardımanın acısını bizden çıkartırlar! »

Karanlıktan doğru sesi duyulan adam, yine gürledi:

«Senin de bombardımanın da Allah belâsını versin Şu melun çeneni kıs be! »

Ahasver soruşturmasına devam ediyordu.

«İçinizden birinde yiyecek bir şey bulunur mu? »

Karanlıktan doğru duyulan ses, budalalığın bu derecesi karşısında ancak bir: «Aman yarabbi» diyebildi.

Ahasver'in hiç bir şeye aldırdığı yoktu:

«Theresienstadt toplanma kampında bir zamanlar birisinin bir parçacık çikolatası olduğu halde kendisi bunun farkında değildi. Kampa getirildiği zaman bunu bir yere saklamış, fakat sonradan çikolatayı da, sakladığı yeri de unutmuştu. Otomatik dükkânlarda satılan sahici bir sütlü çikolata idi. Hatta ambalajının mukavvasında Hindenburg'un bir resmi vardı. »

Odanın dip tarafından doğru bir ses:

«Başka bir şey yok mu idi? Meselâ bir pasaport falan da yok mu idi? » diye alaylı alaylı sordu.

«Hayır. Fakat bu çikolata bizi tam iki gün geçindirdi. »

509 numara, yanında oturan Bucher'e: «Kim o bağıran? » diye sordu.

«Dün gelenlerden biri. Yeni de!.. Yakında yatışır. »

Ahasver, birden kulak kesildi:

«Geçti... »

«Ne geçti? »

«Dışarıda olup bitenler. Alarm bitti, işareti verildi. »

Birden bir sessizlik. Sonra ayak sesleri duyuldu. Bucher: «Şu çoban köpeğinin çenesini kıs! » diye fısıldadı.

Ahasver, deliyi yatakların arasına doğru sürükleyerek «Sus bakalım! » dedi. Onu, verilen emirleri anlayacak şekilde alıştırabilmişti. Zavallı SS'ler ele geçirseler deli diye bir şırıngada hesabını görürlerdi yüzde yüz.

Dışarıyı gözetlemiş olan Bucher dönmüştü:

«Berger'miş! »

Dr. Ephraim Berger, düşük omuzlu ve cascavlak yumurta kafalı ufak tefek bir adamdı. Gözlerinin etrafı yanık ve yaş içindeydi, içeriye girince ilk lafı: «Şehir yanıyor! » oldu.

509 numara, yerinden doğruldu:

«Sizin o taraftakiler buna ne diyorlar? »

«Bilmem. »

«Nasıl olur? Senin bir şeyler duymamana imkân yok! »

Berger, yorgun yorgun: «Hayır» dedi. «Alarm duyulunca fırında ceset yakma işine son verdiler. »

«Ne diye? »

«Ben nereden bileyim? Emir verildi, o kadar. »

«Peki SS'ler. Onlardan hiç görmedin mi? »

«Hayır. »

Berger, yatakların arasından geçerek arka tarafa doğru yürüdü. 509 numara arkasından baktı. Bir parçacık konuşmak için onu beklemişti. Oysa şu anda o da ötekiler kadar ilgisiz

görünüyordu. Buna akıl erdirememişti. Yanında oturan Bucher'e: «Dışarıya çıkmayacak mısın? » diye sordu.

«Hayır. »

Yedi yıldır kampta yaşayan Bucher yirmi beş yaşındaydı. Sosyal demokrat bir gazete yazarının oğlu idi. İçeriye tıkılmasına bu kadarı yetmişti. 509 numara, günün birinde buradan serbest bırakılırsa daha kırk sene yaşayabilir, diye düşündü. Kırk ya da elli sene daha yaşayabilirdi Bense belki on, pek pek yirmi sene daha ancak yaşayabileceğim. Cebinden çıkardığı bir ekmek parçasını çiğnemeye çalışarak, ne diye böyle şeyler hatırlarım ben de? diye düşündü.

Berger, geri gelmişti: «509» dedi «Lohmann seninle görüşmek istiyor. »

Lohmann, barakanın dip tarafındaki ranzaların en altta bir yatakta, hem de kuru otu bile olmayan bir yatakta yatardı. Kendisi böyle istemişti. Şiddetli bir kanlı basura tutulmuştu ve kalkmasına imkân yoktu. Sağlık kurallarına daha titizlik göstereceğini sanıyordu amma, yanılıyordu. Fakat işte hepsi de bu duruma alışmıştılar. Hemen hepsinin başından da böyle şey geçmişti. Fakat Lohmann'ınki müthiş azap veriyordu. Ölüm halinde

bulunmasına rağmen bağırsaklarının her sancılanışında etraftakilerden özür dilemeyi unutmazdı. Şu anda yüzü öyle sarı kara olmuştu ki, kanı çekilmiş bir zenciden farksızdı. Ellerinden birini güçlükle hareket ettirebilmişti. 509 numara, hemen üstüne eğildi. Lohmann'm gözkapakları sarı sarı olmuştu: «Görüyor musun? » diye fısıldadı ve ağzını ardına kadar açtı.

509 numara, bir şey anlamamış gibi «neyi? » dedi ve masmavi olmuş damağa baktı.

«Sağdan sondaki diş altın kaplamadır. »

Lohmann'ın başı, ufacık pencereden tarafa doğru çevrilmişti. Güneş tam pencerenin arkasındaydı. Bu saatlerde barakanın bu kısmına hafif ve pembemsi bir ışık vururdu.

509 numara: «Evet, görüyorum» dedi. Fakat bir şey gördüğü yoktu.

«Onu çek al! »

«Neyi. »

Lohmann, sabırsızlanmıştı:

«Altın kaplamayı al diyorum! »

509 numara, Berger'e baktı amma, o da, haydi çek der gibilerden, başını sallıyordu.

509 numara: «İyi amma kaplama sapsağlam» dedi.

«O halde dişi de çek! Zaten kök pek sağlam değil. Berger bu işi becerir. Krematoryumda bu işi yapıyor zaten. İki kişi daha kolayca yaparsınız. »

«Çıkarmamızı ne diye istiyorsun? »

Lohmann'ın gözkapakları yavaşça kalktı ve yine indi. Bunlar bir kaplumbağanın gözkapaklarına ne kadar da benziyorlardı; kirpiklerinin hepsi dökülmüştü. Ancak duyulan bir sesle cevap verdi:

«Bunu ne diye istediğimi sizler de bilirsiniz. Altın sizde kalsın istiyorum. Bu altın ile yiyecek sağlayabilirsiniz. Lebenthal bu işi becerir»

509 hiç cevap vermedi. Bir altın kaplamayı yiyecekle değiş tokuş etmek hayli tehlikeli bir işti. Zira ölülerin fırına teslimi sırasında altın dişler tespit ediliyor ve ceset yakılmadan önce orada sökülüp biriktiriliyordu. Listeye kaydedilmiş olan bir dişin noksan çıktığı SS'ler tarafından fark edilirse bunun sorumluluğu bütün barakadakilere yükletilecekti. Altın kaplama

bulununcaya kadar bir lokma bile yiyecek verilmez ve üstünde çıkacak kimse de hemen asılırdı.

Lohmann güçlükle duyulan bir sesle: «Sök şunu diyorum! » diye tekrarladı. «Gayet kolaydır. Bir kerpeten, ya da sadece bir tel kâfi gelir. »

«Kerpetenimiz yok! »

«Tel de yok mu? Bir teli bükün! »

«Telimiz de yok. »

Lohmann'ın gözleri kapandı. Bitkindi. Dudakları kıpırdanıyor, fakat kelimeler artık duyulmuyordu. Hareketsiz vücudu dümdüzdü. Kupkuru iki dudağın arasındaki kırık boşlukta henüz bir hayat işareti vardı.

509 yerinden doğrulup Berger'e baktı. Lohmann onların yüzlerini görmüyordu. Üstteki ranzaların tahtaları buna engeldi:

«Durumu nasıl? »

«Hiç bir şey yapmaya imkân yok»

509, bir baş işaretiyle doğruladı. Böyle şeyleri göre göre, kanıksamıştı. Yanlamasına vuran güneş, üstteki yatağa sıska maymunlar gibi çömelmiş beş kişiyi aydınlatıyordu. İçlerinden bir tanesi, koltuk altlarını ovalayıp mecalsiz mecalsiz esneyerek: «Yakında hesabı tamam mı? » diye sordu.

«Neden soruyorsun? »

«Yatağını biz alacağız, Kaiser'le ben sıradayız. »

«Merak etme alırsın. »

509, yüzer gibi bir hal alan güneş ışıklarına bir an baktı. Bu leş kokulu odayla hiç bir ilgileri yokmuş gibiydiler. Az önceki soruyu sormuş olan adamın cildi, leopar postu gibi kara kara lekelerle doluydu. Az sonra, yatak işini gören çürümüş otları ağzına doldurmaya başladı. Birkaç yatak ötedeki iki kişi, tiz ve cırtlak seslerle kavga ediyordular.

509, bacağının hafifçe sarsıldığını hissetti. Eğilip baktı. Lohmann, bacağından çekiyordu.

«Haydi çek şu dişi! »

509, yatağın kenarına oturmuştu:

«Bununla hiç bir şey mübadele edemeyiz. Tehlikesi büyük. Bunu kimse göze alamaz. »

Lohmann'ın ağzı titriyordu. Güçlükle: «Bunu onlara bırakamam! » diyebildi. «Bu altın diş için kırk beş mark ödemiştim. Hem de 1929'da. Bu dişi onlara bırakamam. Haydi çek! »

Vücudu bir an içinde çarpık bir şekil almıştı, inliyordu. Yüzünün derisi gözlerinin ve ağzının etrafında toplanmıştı. Çektiği acıyı belli etmeyecek en ufak bir kırışıklığa bile bir başka tarafta rastlanmıyordu. Bir müddet sonra, vücudu yine boylu boyunca uzandı. Basınçlı havayı andıran bir fısıltı, hazin bir ses çıkmıştı, göğsünden. Berger, ona doğru eğilerek: «Sen bunun için düşünme, biz temizleriz» dedi. «Bir parça daha suyumuz var, önemi yok, biz temizleriz»

Lohmann bir müddet sustuktan sonra: «Hesabım tamam olunca dişi çekeceğinize söz verin! » dedi. «Cesedimi buradan götürmeden bu işi yapacağınızı söyleyin! O zaman fazla bir güçlük de çekmezsiniz. »

509 numara: «Pekâlâ! » dedi, «buraya geldiğin zaman altın dişini kayda geçmediler miydi? »

«Hayır. Söz verin bana! Muhakkak yapacaksınız bunu»

«Muhakkak yapacağız»

Lohmann'ın bakışları bulandı. Yatışmıştı.

«Neydi o? Az önce dışarıda ne oldu? »

Berger: «Bombalar düştü» dedi. «Şehri bombardıman ettiler. İlk bombardıman. Amerikan uçaklarıydı»

«Ah... »

Berger, hafif, fakat sert bir sesle: «Evet» diye devam etti, «işlerin sonu yaklaşıyor. Öcün alınacak Lohmann«!

509, yukarıya çabucak bir göz attı. Berger hep ayakta duruyordu ve 509 numara onun yüzünü göremiyor, sadece ellerini görüyordu. Bu eller, görünmeyen bir gırtlağı sıkıyormuş gibi açılıp kapanmaktaydı.

Lohmann, yatağında sessiz ve hareketsiz yatıyordu. Gözlerini yine kapamıştı ve solukları belli belirsizdi. 509, Berger'in son söylediklerini hastanın anladığından emin değildi.

509, ayağa kalkmıştı. Üst yataktaki adam: «Öldü mü? » diye sordu. Bir yandan da hatır hatır kaşınmasına devam ediyordu. Yanındaki dört arkadaşı, kurulu makine insanlar gibi hep aynı durumda çömelmişlerdi. Bakışları bomboştu.

509, kısaca: «Hayır, ölmedi! » dedi. Sonra, Berger'e dönerek: «Neden ona böyle söyledin? » diye sordu.

Berger'in yüz hatları titremişti:

«Neden mi? Hiç, böyle işte. Sen bir şey anlamadın mı? »

Pencereden vuran ışık, yumurta biçimi kafasını pembe bir bulutla sarmış gibiydi. Barakanın hastalıklı ve ağır havasında, başından dumanlar çıkıyor sanılırdı. Gözleri ışıl ışıl parlıyordu. İçlerine su dolmuş sanılan bu gözler çoğu böyle olurdu.

509, Berger'in niçin böyle söylemiş olduğunu tahmin ediyordu, ölüm halindeki bir insan için bir de bunu öğrenmek ne gibi bir teselli olurdu. Bunu öğrenmek o insanı ne biraz olsun hafifletir, ne de daha fenalaştırırdı.

Berger, arkasını çevirdi ve ranzaların arkasındaki dar yoldan kapıya doğru yürüdü. Yerlere uzanmış insanlara basmamak için adımda bir atlıyordu. Bataklıkta güçlükle yol alan bir turna kuşunu andırıyordu. Peşi sıra yürüyen 509 numara, geçidi bitirip düzlüğe çıkınca: «Berger! » diye usulca seslendi.

Berger, olduğu yerde durmuştu. 509 numaranın birden ke-silivermiş gibi bir hali vardı: «Sahiden bu fikirde misin? » diye sordu.

«Ne gibi? »

509, onun deminki sözlerini tekrarlamaya bir türlü cesaret edemiyordu, havalanıp kaçıverirler diye korkuyordu. Güçlükle: «Az önce Lohmann'a söylediklerine ihtimal veriyor musun? »

Berger, onu süzerken: «Hayır» dedi.

«Hayır mı? »

«Evet, öyle, zannetmiyorum. »

509 numara: «İyi ama... » derken, en yakındaki ranzalardan bir tanesine yaslandı, «o halde neden bunu söyledin? »

«Ben bunu sadece Lohmann için söylemiştim. Fakat ben ihtimal vermiyorum. Hiç kimsenin, hiç birimizin öcü alınmayacak, öç alınamayacak. »

«Fakat şehre ne dersin? Şehrin yandığı bir gerçek! »

«Şehir yanıyor. Daha önce birçok şehirler de yandı, ama bu bir şey ifade etmez, hiç bir şey ifade etmez... »

«Hiç de değil... Bunun... »

Berger, bir an için hayallere dalıp sonra bunları gömüveren bir insanın ümitsizliği içinde, hafif, fakat enerjik bir sesle: «Hiç bir şey ifade etmez, hiç bir şey ifade etmez» diye tekrarladı.

İskeletten farksız kafatasının içindeki çarklar yine çalışmaya başlamış gibi, kıpkırmızı göz boşluklarından yine sular boşanıyordu: «Küçük bir şehir yanıyor. Bundan bize ne? Hiç bir şey değiştirmez bu! Hiç bir şey değişmez! »

Hâlâ yerde çömelen Ahasver: «Birkaç kişiyi kurşuna dizerler! » dedi.

Barakanın loş köşesindeki adamın sesi, yine: «Kıs çeneni! » diye bağırdı. «Kapa şu melun çeneni! »

509 numara, duvarın önündeki yerine çömeldi. Başının üstünde, barakanın az sayıdaki pencerelerinden biri vardı. Dar ve yüksek pencere günün bu saatlarında bir parça güneş alırdı. Güneş ışıkları ancak üçüncü ranzaya kadar vardığı için barakanın daha alt kısımları her zaman karanlık olurdu.

Burası ancak bir yıl önce yapılmıştı. Bu işte 509 numaranın da yardımı geçmişti, zira o tarihte henüz iş kampında çalışırdı. Polonya'da dağıtılan bir toplanma kampının eski ve tahtadan barakalarından yapılmıştı. Polonya'daki barakalardan dördü günün birinde sökülüp küçük şehrin istasyonuna taşınmış, oradan kamyonlarla buraya getirilip yeniden kurulmuştu. Tahtaların her yanına tahta kurusu, korku, pislik ve ölüm kokusu sinmişti. İşte küçük baraka bu tahtalarla yapılmıştı. Daha sonraki nakliye treninin doğudan getirdiği çalışamayacak kadar bitkin tutuklular da yine bu kampa tıkılıp alın yazılarıyle baş başa bırakılmıştılar. Küçük barakanın bu insan kalıntılarından kurtulması sadece birkaç gün sürmüştü. O zaman yeni yeni hastalar, bitkinler, sakatlar ve işe yaramazlar getirilip buraya doldurulmuş ve küçük baraka böylece devamlı bir tesis halini almıştı.

Güneşin ışıkları pencerenin sağındaki duvara bir baklava biçimi çizmişti. Bu ışıktan dört köşenin içinde zamanla silikleşmiş imzalar ve adlar okunuyordu. Bunlar, Polonya ve Doğu Almanya'daki eski barakadakilerdi. Bir kısmı kurşun kalemle yazılmış, bir kısmı da tel parçası veya çiviyle hakkedilmişti.

509, bunların bir kısmını bilirdi. Derin bir çizgiyle çerçevelenmiş bir imzanın tam şu anda aydınlığın üst tarafından belireceğini de bilirdi. Chaim Wolf, 1941. Chaim Wilf'un buraya imzasını atması, öleceğini belki de bilmesindendi. İmzayı çerçeve içine almasının sebebi de, ailesinden hiç kimsenin isminin ilâve edilmemesi arzusu olabilirdi.

Chaim Lederer, 1941. İmzanın etrafı öyle dar ve sert çizgilerle çevrilmiş bulunuyordu ki bir başka isim ilâvesine imkân bırakılmamıştı. Kaderin garip cilvesi, oğullarının kurtulabileceğini uman bir babanın son bir yalvarışıydı. Fakat çizgilerin hemen altında, o çizgilere sarılıp asılacak kadar yakın, iki ad daha okunuyordu: Ruben Wolf ve Moische Wolf. İmzalardan birincisi, dik ve odun gibiydi, bir öğrenci yazısına benziyordu. İkincisiyse biraz yanlamasına ve pürüzsüz bir imzaydı, alçakgönüllü ve yumuşak bir anlatımı vardı. Bir başka yazıyla da hizalarına şöyle yazılmıştı: Hepsi de zehirli gazla öldürüldüler.

Bu yazıların az aşağısına, duvarın bir budak yerinin üstüne çiviyle şu not kazınmıştı: Jos Meyer ve Lt. d. R. Ek 1 ve 2. Bunun anlamı yedek subay Joseph Meyer, demir haç nişanının birinci ve ikinci rütbesi hamili. Meyer'in bunu bir türlü unutamadığı anlaşılıyordu. Ömrünün son günlerini de bu yüzden kendine zehir etmiş olmalıydı. Birinci Dünya Savaşında cephede bulunmuş, sonra da subay olmuş ve bu nişanları almıştı. Bunları kazanabilmesi, Yahudi olduğu için olacak, başkalarından iki kat çaba göstermesini gerektirmişti. Sonraları da, yine Yahudi olduğu için, hapse tıkılıp bir haşere gibi öldürülmüştü. Kendisine karşı yapılan bu haksızlığın, savaştaki başarılarından dolayı, başkalarına yapılan haksızlıktan daha fazla olduğuna inanmıştı. Bunda yanılıyordu. Sadece diğerlerinden biraz daha güç ölmüştü. Ama, haksızlığın sebebi, adına ilâve ettiği o bir sürü harf değildi. Bu harflerin ifade ettiği anlam, sadece kötü bir şakaydı.

Güneş ışıklarının meydana getirdiği dört köşe, yavaş yavaş yer değiştiriyordu. Dört köşenin sadece köşe tarafıyle aydınlanmış olan Chaim, Ruben ve Moische Wolf, yine karanlığa karışmıştılar. Onların yerini iki yeni imza almıştı. İmzalardan biri F. M. harflerinden ibaretti. Bu harfleri bir çiviyle tahtaya kazmış olan imza sahibi, kendisine teğmen Meyer kadar önem vermemişti. Artık kendi adına karşı da ilgisizlik duymaya başlamış olmalıydı. Buna rağmen arkasında herhangi bir işaret bırakmadan göçüp gitmek istememişti. Fakat o harflerin altında yine tam bir isim okunuyordu.

Kurşun kalemle şöyle yazılıydı: Tevje Leibesch ve ailesi efradı. Bunun yanı-başında da, bir Yahudi duasının ilk kelimeleri yazılmıştı: Jis gadal.

509, güneş ışıklarının az sonra daha başka adları aydınlatacağını biliyordu: «New-York'taki Leah Sand'a yazın ki: —sokak ismi okunamıyordu— baba —ve tahtanın çürümüş olan parçasından sonra— öldü. Leo'yu ara. » Buna nazaran Leo'nun daha önce kurtulmuş olması gerekiyordu. Fakat imza da, bu yazılar da boşunaydı. O tarihte barakadakilerden hiç biri New-York'taki Leah Sanders'e haber ulaştırmak imkânını bulamadı. Zira içlerinden hiç biri canını kurtaramamıştı.

509, duvarı dalgın dalgın süzüyordu. Polonyalı Silber, bağırsakları kan içinde can çekişirken, bu duvara ağlama duvarı adını takmıştı. O, bu adların çoğunu ezbere bilirdi ve hatta önceleri, hangi imza daha evvel aydınlanacak diye bahse bile tutuşurdu. Silber, bu tarihten az sonra ölmüştü, ama duvardaki adlar, hortlaklar gibi her gün birkaç dakika için ortaya çıkıp sonra yine karanlıklarda kaybolmaya devam etmiştiler. Yazları güneş daha fazla yükseldiği zamanlar, duvarın daha aşağılarına kazınmış olan başka imzalar da görünürdü. Kışlarıysa, güneş ışıklarının dört köşe lekesi, duvarın en yukarı kısımlarını aydınlatırdı. Fakat güneş ışıkları hiç bir zaman ulaşamadığı için hep karanlıkta kalan daha pek çok Rusça, Lehçe ve Yahudice imza vardı. Baraka çok çabuk kurulduğundan, SS'ler duvarlardaki bütün bu imzaları rendelemeye vakit bulamamışlardı. Barakadakiler de bu imzalarla, hele duvarların hiç ışık görmeyen kısımlarındakilerle, pek ilgili değillerdi. Taşıdıkları anlamları çözmeye çalışan da yoktu. Büsbütün ümitsizliğe düşmek gibi bir budalalık uğrunda kibrit kadar kıymetli bir malı hiç biri feda edemezdi.

509, arkasını döndü. Şu anda bunları görmek istemiyordu. Birden tuhaf bir yalnızlık hissediyordu. Barakadakiler meçhul bir şekilde onun yanından uzaklaştırılmışlardı da birbirleriyle anlaşmalarına imkân kalmamış gibi! Kısa bir tereddüt geçirdi, fakat sonra daha fazla kendisini tutamadı. El yordamıyle kapıyı buldu ve usulca dışarıya süzüldü.

Sırtında yalnız kendi partalları olduğu için hemen titremeye başlamıştı. Dışarıya çıkar çıkmaz ayağa kalkıp barakanın duvarına yaslandı ve şehre baktı. Sebebini kendi de bilmiyordu ama şu anda, evvelce yaptığı gibi çömelerek bakmak istemiyordu, artık. Küçük kampın kulelerindeki nöbetçiler henüz dönmemişlerdi. Aslında bu tarafta kontrol hiç bir

zaman pek sıkı olmamıştı. Yürümeye bile mecalleri olmayan insanların kaçmasına imkân yoktu.

509, barakanın sağ köşesine yaslanmıştı. Kamp, sıra tepelerin bir dönemeç yerinde olduğu için, 509, sadece şehri değil, SS kıtalarının kışlalarını da görebiliyordu. Kışlalar, dikenli tellerin dışarısında bulunan henüz yapraklanmamış bir sıra ağacın arkasına düşüyorlardı. Bir sürü SS'in oraya buraya koşuştuğu görülüyordu. Bir kısmı da heyecanlı gruplar halinde toplanmışlar, şehre bakıyorlardı. Gri renkli büyük bir otomobil, kışlaların arkasındaki kumandanlık binası önünde durmuştu. Neubauer, çıkmış, kapının önünde bekliyordu. Derhal bindi ve otomobil hızla hareket etti. Kumandanın şehirde bir evi ve ailesi bulunduğunu 509 numara iş kampında çalıştığı zamandan bilirdi. Otomobilin arkasından dikkatle bakıyordu. Bu yüzden, barakaların arasındaki yolda yavaş yavaş kendisine yaklaşan adamı görmemişti. Gelen, 22 numaralı barakanın takım kıdemlisiydi. Tıknazca bir adam olan Handke, her zaman hep böyle sinsi sinsi dolaşırdı. Cinayet kısmı mensuplarının yeşil işaretini taşıyordu. Zararsız bir insandı ama, öfkelendiği zamanlar pek çok kimseleri sakat bırakıncaya kadar dövdüğü görülmüştü.

Handke yaklaşmıştı. 509, onu görünce hemen uzaklaşır ve bu korku haliyle tatmin edilen Handke'den zarar gelmezdi ama, bu defa öyle yapmadı. Olduğu yerde kaldı.

«Ne yapıyorsun burada? »

«Hiç. » ^

«Ya, demek, hiç! »

Handke, 509 numaranın tam ayaklarının önüne bir tükürük attı: «Seni fışkı böceği herif seni, kim bilir ne hülyalar kurdun, değil mi? » derken, kaşları yukarıya doğru kalkmıştı..

«Boşuna hayale kapılma! Buradan dışarıya çıkamayacaksın. Siz siyasî köpeklerin hepsi daha önce fırını boylayacaksınız. »

Handke bir tükürük daha attıktan sonra geriye dönüp uzaklaştı. 509, soluğunu tuttu. Beyninin arkasında bir an için karanlık bir perde dalgalanmış gibiydi. Handke ondan hiç hoşlanmazdı. 509 da önüne çıkmamaya çalışırdı hep. Fakat bu defa olduğu yerde kalmıştı. Ayakyolunun arkasında kavboluncaya kadar da onu dikkatle süzdü. Tehditten korkmamıştı. Tehditler kamptakiler için olağan işlerdendi. 509,

bu tehditlerin arkasındaki gizli anlamı sezmeye çalışmakla yetindi. Demek, Handke de bir şey sezmişti. Yoksa böyle konuşmazdı. Belki de karşıda SS'lerden bir şeyler duymuştu. 509 derin derin soluk aldı. Şu halde kendisi çılgının biri değildi.

509 yine şehre baktı. Dumanlar şimdi damların üzerine iyice abanmıştılar. İtfaiye kampanalarının çıkardığı tiz gürültü, barakalara kadar geliyordu. İstasyonun bulunduğu yerden doğru intizamsız aralarla duyulan çatırtılar cephanelerin patladığını akla getiriyordu. Kamp kumandanının otomobili tepenin eteğinde bir dönemeci öyle hızlı döndü ki, yolun kenarına kaydı. Bunu görmüş olan 509 numaranın yüz çizgileri birdenbire gerildi. Sonra gülümsedi. Güldü, güldü. Sessizce, sarsıla sarsıla güldü. Son defa ne zaman gülmüş olduğunu hatırlamıyordu. Gülmesinin bir türlü arkası gelmiyordu ama bu gülüşte hiç bir neşe yoktu. Gülerken etrafını dikkatli dikkatli gözden geçiriyor, mecalsiz yumruğunu sıkıp havaya sallıyordu. Güldü, güldü ve şiddetli bir öksürükle sarsılıncaya kadar gülmesine devam etti.

III

Mercedes marka otomobil vadiye doğru hızla iniyordu. NS yarbayı Neubauer, şoförün yanma oturmuştu. Şişman bir adamdı ve yüzü, bira tiryakileri gibi şiş şişti. Kocaman ellerine giydiği beyaz eldivenler güneş altında parıldıyordu. Bunu kendisi de fark etmiş olacak ki, eldivenlerini çıkardı. Bir yan-

dan, Selma'm, Freya'm, eşim diye düşünüyordu. Telefona cevap veren olmamıştı. Şoföre: «Daha hızlı sür! » dedi, «daha hızlı sür, Alfred! »

Şehrin dış mahallelerinde, yanık kokusu burunlarına çarptı. Otomobil ilerledikçe koku daha da kuvvetleniyor, daha nefes tıkayıcı bir hal alıyordu. Bombaların açtığı çukurlara yeni pazar alanında rastladılar. Tutum sandığı binası yıkılmıştı, alevler içinde yanıyordu. İtfaiye civardaki evleri kurtarmaya çalışıyordu, ama hortumun sıktığı sular, tesirli olamayacak kadar cılızdı. Bombaların açtığı derin çukur fena fena kezzap ve kükürt kokuyordu. Neubauer'in midesi altüst olmuştu: «Alfred, Haken caddesinden geçelim! » dedi, «buradan geçemeyeceğiz».

Şoför, yönünü değiştirdi. Otomobil, geniş bir dönemeç çizerek, şehrin güneyinden geçiyordu. Güneş vurmuş küçük bahçeler içindeki evlerin

manzarası öyle sakindi ki! Rüzgâr kuzeyden esiyordu ve hava fevkalade berraktı. Fakat az sonra nehri geçerlerken, yanık kokusu yine burunlarına çarptı ve gittikçe artarak, kalın bir sonbahar sisi gibi caddeleri kapladı.

Neubauer, Führer'i hatırlatan kısa kesilmiş bıyığını ısırıyordu. Eskiden bıyığını İmparator Wilhelm II. gibi düzeltirdi. Ah şu midesindeki sıkışma! Selma’cığı, Freya’cığı, güzelim evi! Şu anda bütün karnı, göğsü ve her şeyi midesindeki sıkıştırmanın esiri olmuştu.

Otomobil iki defa daha yol değiştirmek zorunda kaldı. Birinde, bombaların çökerttiği bir mobilya mağazası yollarım kapamıştı. Binanın ön yüzü uçmuştu. Mobilyaların bir kısmı daha hâlâ birinci katta dururken, diğer kısmı caddeye saçılmış, enkaz yığını arasında yanıyordu.

İkinci defa da, bir berber dükkânı enkazı yüzünden yol değiştirdiler. Berber dükkânından saçılan balmumu mankenler sıcağın tesiriyle yer yer erimiştiler.

Mercedes marka otomobil sonunda Liebigs caddesine sapmıştı. Neubauer, arabadan iyice sarkmıştı. İşte, evi karşısında duruyordu. İşte ön bahçesi. Cüce heykelleri ve kırmızı porselenden yapılmış tazı heykeli de çimenlerin üstündeydi. Hiç bir yerlerine bir şey olmamıştı. Bütün pencereler de sapsağlamdı.

Midesindeki sıkıştırma geçmiş, rahatlamıştı. Dış merdivenleri çıkıp kapıyı açtı ve talihim varmış, diye düşündü, hem de adamakıllı talihliydi. Hem, felâket ne diye bula bula onu bulacaktı? Şapkasını, geyik boynuzundan şapka asacağına taktı ve oturma odasına girdi:

«Selma! Freya! Neredesiniz? »

Cevap veren olmadı. Neubauer, pencereye gidip ardına kadar açtı. Evin arkasındaki bahçede iki Rus esiri çalışmaktaydı. Bir an için başlarını kaldırıp baktıktan sonra, toprağı bellemeye, gayretle devam ettiler.

«Hey, bolşevikler! »

Ruslardan bir tanesi işi bırakıp bakmıştı.

Neubauer: «Bizimkiler nerede? » diye haykırdı.

Adam, Rusça bir şeyler söylüyordu.

«Sersem herif, bırak bu köpek laflarını şimdi. Sen Almanca anlarsın. Yoksa yanına gelip canına mı okuyayım istiyorsun? »

Rus, gözlerini hiç ayırmadan ona bakıyordu.

Neubauer’in arkasından doğru gelen bir ses: «Hanımınız mahzende efendim» dedi.

Neubauer, dönüp baktı. Hizmetçi kızdı.

«Mahzendeler mi? »

Kapının eşiğinde duran hizmetçi kızın yüzü kıpkırmızı olmuştu. Sanki bir düğün evinden geliyormuş gibi, gözleri parlıyordu: «Bir an için dışarıya çıkmıştım» dedi ve kelimeler birbiri peşine ağzından döküldü: «Yüz ölü varmış diyorlar. İstasyona, bakır fabrikasına ve kiliseye bomba isabet etmiş».

Neubauer, onun sözlerini kesti:

«Sus bakayım! Kimden duydun bunları? »

«Dışarıda birçoklarından... »

Neubauer ona doğru bir adım ilerlemişti:

«Kimden? Devlet aleyhindeki bu sözleri kim söyledi? »

Genç kız, korkudan bir adım geriledi:

«Dışarıdakiler... Ben söylemedim ki. Birisi, birçokları söyledi».

Neubauer, köpürmüştü. İçinde birikenleri sonunda boşalttı:

«Hainler! Serseriler! Haydutlar çetesi. Pis domuzlar. Geveze herifler. Ya siz? Siz ne arıyorsunuz dışarıda? »

«Ben mi? Hiç, hiç bir şey... »

«İşten kaçtın değil mi? Etrafa dehşet salacak uydurma haberleri şuna buna yetiştirdin ha! İşin doğrusunu anlayacağız elbette! Tedbirler almaya buradan başlamalı. Son derece şiddetli tedbirler alacağım! Haydi, mutfağa marş marş! »

Hizmetçi kız, hızla uzaklaştı. Neubauer hiddetten soluya soluya, pencereyi kapatırken, hiç bir şey olmamış bereket ki, diye düşündü, mahzene saklanmakla iyi etmişler. Ne diye aklıma gelmemişti!

Bir puro alıp yaktı. Sonra ceketine bir çekidüzen verip göğsünü öne doğru çıkardı ve kendini aynada bir süzüp aşağı kata indi.

Karisiyle kızı, duvarın hemen önündeki bir şezlonga yan yana oturmuştular. Duvarın tam başları üstüne rastlayan kısmında, Führer’in altın çerçeveli ve renkli bir resmi asılıydı.

Bu mahzen 1940’ta sığınak olarak yapılmıştı. Neubauer o tarihte burasını bir gösteriş olsun diye yaptırmıştı. Bu gibi şeylerde hefkesten önce davranmak bir yurtseverlik örneğiydi. Yoksa o tarihte hiç kimse, Almanya’nın bombardıman edilebileceğine ihtimal vermiyordu. Üçüncü Reich hava kuvvetlerinin gözü önünde düşman uçakları böyle şeyler yapabileli beri halk arasında Meier diye bahsedilen Goering’in beyanatı, o zamanlar için yeter bir teminat sayılmıştı. Ne yazık ki hadiseler bambaşkaydı. Halk düşmanı banker hükümet adamlarının ve Yahudilerin her zamanki hilekârlıklarının dikkate değer bir örneğiyle karşılaşılmıştı. Olduklarından daha zayıf görünmüştüler.

Şezlongda ağır ağır doğrulan Selma Neubauer: «Bruno! » diye hıçkırdı.

Kumral ve tombul kadının sırtında, açık gri Fransız ipeklisinden kenarı dantelli bir sabahlık vardı. 1941’de Paris’ten izinli gelen Neubauer getirmişti. Kadıncağızın yanakları titriyor, aşırı küçük ağzı söyleyeceği kelimeleri çiğniyordu.

«Selma, tehlike geçti. Sakin ol biraz! »

Karısı, Königsberg usulü köfte yiyormuş gibi kelimeleri çiğneye çiğneye: «Geçti ha! » dedi «Ne kadar zaman için geçti tehlike? »

«Ebediyen geçti. Saldırı püskürtüldü. Bir daha gelemezler».

Selma Neubauer, sabahlığını göğsünün üstüne sımsıkı yapıştırmıştı:

«Kim söylüyor bunu? Bunu nereden biliyorsun, Bruno? »

«En aşağıdan yarısını düşürdük. Yine gelmekten çekineceklerdir».

«Bunu nereden biliyorsun? »

«Biliyorum, işte. Bu defa bizi gafil avladılar. Başka sefere bambaşka hareket edeceğiz. »

Kadın, geviş getirmekten vaz geçmişti.

«Hepsi bu kadar mı? Bize söyleyeceğin şeylerin hepsi bu mu? »

Söyleyecek başka hiç bir sözü bulunmayan Neubauer, kaba bir tavırla: «Yetmez mi? » diye mukabele etti.

Karısı onu bir süzdü. Açık mavi gözleri ıslak ıslak idi. Birdenbire «Hayır, yeterli değil! » diye çirkin bir feryat kopardı «Bu kadarcığı kâfi değil. Söylediklerinin hepsi deli saçması, evet, hepsi de manasız şeyler! Bütün bu martavalları daha önce de dinlemedik mi? Evvelâ çok kuvvetli olduğumuz

için bir düşman uçağının Almanya'ya gelemeyeceğini söylüyordunuz. Fakat onlar yine de gelebiliyorlar. Daha sonra da, bir daha hiç bir uçağın gelemeyeceğini ve sınırı aşmadan hepsinin düşürüleceğini söylüyordunuz. Oysa bu defa evvelkinin on kat daha fazlası geliyor ve alarm düdüklerinin ardı arkası kesilmiyor. Şimdi bizi de kıstırdıkları bir sırada sen kalkıp bol keseden, bir daha gelmelerine imkân yok diyorsun, gelecekleri varsa görecekleri de var diyorsun! Aklı başında bir insanın bu laflara inanacağını mı sanıyorsun? »

Neubauer: «Selma! » diye cevaba hazırlanırken bakışları gayri ihtiyarî, iradesi dışı, Führer'in duvardaki resmine ilişince fırlayıp kapıyı sıkı sıkı kapattı ve: «Hay Allahın cezası be! kendine gel! » diye ıslık gibi bir ses çıkardı «Yoksa hepimizi felâkete mi sürüklemek istiyorsun? Böyle bağırmak için yoksa aklını mı kaçırdın? »

Neubauer, karısına usulca sokulmuştu. Karısının şişman omuzları üstünden kayan Führer'in bakışları Berchtsgaden topraklarını süzmekteydi. Koca, bütün bu söylenilenleri onun da işitmiş olacağına biran için inanır gibi olmuştu.

Fakat Selma'nın Führer'in resmine falan aldırış ettiği yoktu: «Deli mi? Kimmiş deli olan? » diye cırlak cırlak haykırdı «Deli olan ben değilim her halde! Savaştan önce ne mükemmel yaşıyorduk. Oysa şimdi? Söyle bakayım deli olan kimmiş? »

Neubauer, karısını kollarından tutup iki yana öyle sarstı ki, başının sallanmasından, kadın bağıramadı. Saçları dağılmış ve tarakları düşmüş kadıncağız, hıçkırıklarını tutmaya çalışıyor ve öksürüyordu. O zaman, karısını bıraktı. Selma, şezlongun üstüne boş bir çuval gibi yığılıvermişti. Neubauer, kızına döndü:

«Ne oldunuz böyle? »

«Önemli bir şey değil. Annem fazla heyecanlı. »

«Ne diye heyecanlanıyor? Bir şey olduğu yok ki! »

Kadın: «Bir şey olduğu yok mu? » diye söze karıştı «Sen yukarıda olduğun için sana göre bir şey yok elbette! Fakat biz burada yapyalnız olanlar... »

«Sakin ol diyorum sana! Hay Allahın belâsı. Bir çığlığınla her şeyi bir saniyede mahvedesin diye mi ben on beş yıldır her türlü küçülmeye

katlandım? Benim yerimde ne kadar insanın gözü olduğunu yoksa bilmiyor musun? »

Freya Neubauer, sakin bir sesle: «Baba, bu ilk bombardımandı da. » dedi «Şimdiye kadar hep alarm düdükleri işit-miştik. Annem elbet de alışacak. »

«İlk bombardıman mı dedin? Elbette ilk! Böyle budalaca feryat edeceğimize şimdiye kadar bir şey olmadığına sevinmeliyiz. »

«Annem biraz sinirli. Fakat o da alışır. »

Neubauer, kızının bu derece sakin oluşundan şaşırmış idi:

«Sinirli mi? Sinirli olmayan kim var? Sen zannediyor musun ki ben sinirli değilim. İnsan kendisine hâkim olmalı, yoksa halimiz ne olurdu? »

Karısı: «Hep aynı sözler! » derken kahkahalarla gülüyordu. Şezlonga oturmuş, bacaklarını iki yana doğru ayırıp kendini bırakmıştı. Ayaklarında pembe ipek iskarpinler vardı. Pembe rengi ve ipekliyi pek severdi. Neubauer: «Sinirlilik. Alışmak lâzım! » diye devam etti.

«Senin için söylemesi kolay! »

«Benim için mi? Ne gibi? »

«Sana bir şey olduğu yok ki! »

«Ne dedin? »

«Sana bir şey olduğu yok. Fakat bizler burada kapandayız. »

«Saçmalamanın bu derecesi de fazla. Laflarının hepsi birbirinden saçma. Neden dolayı benim başıma bir şey gelmezmiş? »

«Sen yukarıda, kampta güvendesin! »

Neubauer: «Ne? » derken purosunu yere fırlatıp ayaklarının altında çiğnedi «bizim yukarıda böyle sizinki gibi sığınağımız da yok»; fakat sözlerinin bu son kısmı yalandı.

«Buna ihtiyacınız yok da ondan. Zira sizler şehir dışındasınız. »

«Sanki bundan bir şey çıkar! Bomba bir yere düşmesin bir kere. »

«Kamp bombardıman edilmeyecek. »

«Ya? aman bu pek önemli. Peki sen bunu nereden biliyorsun? Amerikalılar sana bu hususta bir haber mi uçurdular. Yoksa özel bir radyo yayını ile mi bildirdiler? »

Neubauer, kızına baktı. Az önceki bu hoş buluş için Övgü bekliyordu. Oysa kız hiç oralı olmamış, şezlongun yanındaki masanın örtü saçakları ile oynuyordu. Kızın yerine anası cevap verdi:

«Kendi adamlarını bombalamazlar. »

«Saçma. Bizim kampta ne Amerikalılar, ne de İngilizler var. Ruslardan, PolonyalIlardan, bir miktar Balkanlı haşereden ve Alman vatan düşmanlarından, Yahudilerden, hainlerden ve canilerden gayri kimse yok bizde. »

Görüşünde ısrar eden Selma: «Rusları da, PolonyalIları ve Yahudileri de bombardıman etmezler. » dedi.

Neubauer, sert bir hareketle arkasına dönerek usul, fakat çok öfkeli bir sesle: «Sen neler biliyormuşsun? » dedi. «Fakat şimdi bir parça da beni dinle! Bir defa yukarıdaki kampın ne olduğunu katiyen bilmiyorlar, anladın mı? Sadece bir sürü baraka görüyorlar ve bunları askerî barakalar zannedebilirler pek âlâ. Sonra da, kışlaları görünüyor. Bizim SS kıtalarının kışlaları, Adamlarımızın çalıştığı bir sürü başka binaları da görüyorlar. Onların gözünde bunlar birer fabrikadır ve eşsiz hedeflerdir. Bizim yukarısı buradan yüz kat daha tehlikelidir. Sizin orada oturmanızı bundan dolayı istememiştim. Burada hiç olmazsa civarımızda kışlalar ve fabrikalar yok. Söylediklerimin manasını nihayet anlayabildin mi? »

«Hayır. »

Neubauer, karısına dikkatle baktı. Selma şimdiye kadar hiç böyle olmamıştı. Onun bu hale nasıl geldiğini anlamıyordu. Sadece bir parçacık korku yüzünden olamazdı. Birden, ailesindekilerin kendisini yüzüstü bıraktıklarını sandı; hem de birbirlerine sıkı sıkıya bağlı bulunmaları gereken şu anda. Kızına yine öfkeli öfkeli bakarak: «Ya sen? Sen ne diyorsun bu hale? » diye sordu «Ne diye ağzını açıp da bir şey söylemiyorsun? »

Freya Neubauer, ayağa kalktı. Yirmi yaşlarında kadar zayıf bir kızdı. İleriye doğru çıkmış alnı ve solgun yüzü ile ne Selma’ya, ne de babaya benziyordu. Sakin sakin cevap verdi:

«Sanırım annem şimdi yatıştı. »

«Ne? Nasıl? »

«Sanırım, yatıştı! »

Neubauer, bir müddet sustu. Karısının bir şeyler söylemesini beklemişti. Nihayet: «O halde pekâlâ! » dedi.

Freya: «Yukarı kata çıkabilir mi? » diye sordu.

Neubauer, karısına şüpheli şüpheli baktı. Ona henüz güvenemiyordu. Az önceki sözleri hiç kimseye, hatta hizmetçi kıza bile tekrarlamaması gerektiğine onu iyiden iyiye inandırma

lıydı. Bilhassa o kıza katiyen. Fakat kızı ondan evvel davranarak: «Baba, yukarıda kendisini daha iyi hisseder» dedi «Taze ve bol hava iyi gelir. »

Neubauer, hâlâ bir karar verememişti. îçi boş bir un çuvalından farksız bir halde, diye düşündü. Peki ama ne diye aklı başında bir laf etmemişti? «Belediye dairesine gitmem lâzım. Saat altıda orada olmalı. Dietz telefon etti. Durum gözden geçirilecek. »

«Hiç bir şey olmayacak babacığım. Her şey yolunda. Akşam yemeğini de hazır etmeli, artık. »

Neubauer'in aklı yatmıştı: «Pekâlâ, öyleyse» dedi. Hiç değilse kızı sinirlerine hâkim olmuştu. Ona güvenebilirdi. O kendi etinden ve kanından idi. • Karısına yaklaştı: «Pekâlâ öyle ise. Burada olanları, burada unutalım. Öyle değil mi, Selma'cıgım? Bazı bazı olur böyle ama, ne önemi var sanki? » Gülümsüyor ve buz gibi bakışlarla karısını süzüyordu: «Ha, ne dersin? » diye yine sordu.

Kadın hiç cevap vermedi.

Neubauer, karısının tombul omuzlarını tutup hafif hafif okşadı:

«Âlâ. Haydi bakalım, şimdi gidip akşam yemeğini hazırlayın. Olup bitenlerden sonra bari iyi bir şeyler hazırlayın olur mu? »

Kadın, lâkayt bir baş işaretiyle mukabele etti.

Neubauer: «Doğrusu da bu zaten» derken olaya kapanmış gözü ile bakıyordu. Kızı haklı çıkmıştı. Selma artık saçmalamayacaktı. Lafı yine akşam yemeğine getirerek: «Çocuklar mükemmel bir yemek hazırlayın! » diye devam etti. Selma'cığım, her türlü tehlikeden uzak bir sığmağı da olan şu güzel evi bırakıp yukarıdaki pis serseriler çetesinin yanında yaşamanıza razı olmam hep sizin iyiliğiniz için, vallahi. Hem haftada birkaç geceyi de burada sizlerin yanında geçiriyorum. Biribirimize bir akşam yemeği ikram edelim. İşte böyle, çocuklar. Şöyle kıtır kıtır bir şeyler hazırlayın! Size bu

işte güvenim var. Bir şişe de Fransız şampanyası çıkarın. Yeteri kadar şampanyamız var, değil mi? »

Kadın: «Evet» diye mukabele etti «yeteri kadar şampanyamız var. »

NS generali Dietz, sert bir tavırla: «Bir söyleyeceğim daha var» dedi «kulağıma geldiğine göre, bazı baylar, ailelerini şehir dışına göndermek arzusunu göstermişler? Duyduklarımın doğru bir tarafı var mı? »

Hiç kimse cevap vermedi.

«Buna müsaade edemem. Biz SS subayları örneklik olmalıyız. Umumî tahliye hakkında bir emir gelmeden ailelerimizi şehirden gönderirsek yanlış mana verirler. Çenesi düşükler ve ağzı karalar bundan hemen faydalanmaya kalkışacaklardır. İşte bundan dolayıdır ki, bilgim olmadan böyle şeyler yapılmasını arzu etmiyorum. »

Dietz boylu boslu bir adamdı. İyi bir terzi elinden çıkmış üniforması pek zarifti. Ayakta durmuş, arkadaşlarını süzüyordu. Hepsi azimli ve masum görünüyordular. Gerçi hepsi de ailelerini şehirden göndermeyi düşünmüştüler, ama bakışlarında bunu belirtebilecek en ufak bir anlatım yoktu. Hepsi de şu anda aynı şeyi düşünüyorlardı. Dietz için böyle şeylerden bahsetmek kolaydı. Onun bu şehirde kimsesi yoktu. Saksonyalı idi ve Prusya muhafız subaylarına benzemeye müthiş hevesi vardı.

Evet, söylemesi kolaydı. Kendisine zararı olmayan bir şey büyük bir cesaret ile tatbik edilebilirdi.

Dietz: «Baylar, hepsi bu kadar! » dedi «Lütfen bir kere daha hatırlayınız, en son gizli silâhımızın büyük partiler halinde yapımına başlanılmış bulunuyor. Tesirleri pek şiddetli olmasına rağmen V. 1 bombalarımız bu yeni silâhın yanında çok önemsiz kalmaktadır. Londra bir kül yığını halinde esasen. İngiltere bu müthiş bombalarla her gün bombardıman edilecek. Fransa’nın belli başlı limanları işgalimiz altında bulunuyor. İhraç hareketine kalkışacak bir ordu takviye bakımından müthiş güçlüklerle karşılaşacaktır. Karşı darbemiz ise düşmanı denize dökecektir. Muazzam ihtiyat kuvvetleri yığmış bulunuyoruz. Sonra yeni gizli silâhlarımız da.. Gerçi bu konuda daha fazla şey söylememem gerekiyor ama, en yetkili bir makamdan öğrendiğime göre zaferi üç aya kadar muhakkak kazanacağız. Bu üç ayda dayanmamız gerekiyor. » sonra kolunu ileriye doğru dimdik uzattı:

«Şimdi iş başına! Heil Hitler! »

Hepsi de bir ağızdan gürlediler:

«Heil Hitler! »

Neubauer, belediye binasından çıkarken, Rus cephesinden de, Ren’deki durumdan da hiç bahsetmedi, diye düşünüyordu. Hele yıkılan batı kalesinin lafını bile etmedi. Dayanmak onun için pek kolay. Kaybedecek hiç bir şeyi yok. Koyu bir partili. İstasyon civarında benimki gibi mağazası yok. Mallern gazetesinde de ortak değil. Hatta ne arazisi, ne de toprağı var. Oysa bende bunların hepsi var. Bütün bunlar elden giderse yerine kim bana bir şeyler verir?

Birdenbire cadde kalabalıklaştı. Belediye binasının önündeki alan, insanla dolmuştu. Binanın önündeki merdivene bir mikrofon konulmuştu. Dietz bir konuşma yapacaktı. Binanın cephesindeki büyük Karl ile aslan Heinrich’in taştan heykellerinin hareketsiz yüzleri, gülümser gibi, aşağıya doğru bakmaktaydı. Neubauer, otomobile bindi ve şoföre: «Hermann Göring caddesine çek, Alfred! » dedi.

Neubauer’in ticarethanesi Hermann Göring caddesi ile Friedrichsalle’nin birleştiği köşede idi. Alt katında bir moda müessesesi ve üst iki katında yazıhaneler bulunan büyük bir yapı idi.

Neubauer, arabayı durdurtup yapının etrafını dolaştı, İki vitrin parçalanmıştı. Başkaca bir hasar yoktu. Yukarı katlardaki yazıhanelere baktı. İstasyon tarafından doğru gelen kara dumanlar bir sis gibi etrafı kaplamıştı ama, yangın falan yoktu. Belki üst katlarda da birkaç pencere camı kırılmış olabilirdi fakat, işte hepsi o kadarcıktı.

Bir müddet durup baktı ve tam iki yüz bin mark diye düşündü. Daha fazla etmese bile, en azdan değeri bu kadar vardı.

O ise bu binaya beş bin mark ödemişti. 1933’den evvel Yahudi

Josef Blank’m malı idi. Adam yüz bin istemiş ve bu fiyata bile hayli zararı olacağını, daha aşağıya veremeyeceğini yana yakıla anlatmıştı. Toplanma kampında on beş günlük bir ikametten sonra ise beş bin marka vermiş idi. Neubauer, ben namuslu bir insanım, diye düşündü. On para vermeden de alabilirdi. SS’lerin şakalarını tattıktan sonra hediye etmeye bile razı olurdu. Oysa, Neubauer ona beş bin mark ödemişti. Temiz para beş bin mark, elbette ki parayı hemen vermemişti; o tarihte o kadar parası yoktu. Fakat ilk kiraları toplar toplamaz ödemişti. Blank bu şekle de razı

olmuştu. İsteye isteye yapılan resmî bir satış muamelesi idi. Noterce de tasdik olunmuştu. Josef Blank'ın kampta bir talihsizlik eseri düşerek bir gözünü kaybedip kolunu kırması ve bunlar yetmiyormuş gibi şurasını burasını parçalaması üzülünecek bir rastlantıdan başka bir şey değildi. Ayakları düztaban olanların çabuk düştüğü de bir gerçektir. Neubauer herhangi bir emir vermediği gibi kendisi de orada bulunmamıştı. Neubauer'in bütün yaptığı, işgüzar SS'lerden bir zarar gelmemesi için Blank'ı geçici süre tutuklamaktı sadece. Öteki işler kamp şefi Weber'in başının altından çıkmıştı.

Neubauer, geriye döndü. Bu eski defterleri ne diye yoklamıştı? Ne olmuştu ona? Bütün bunları çoktan unutmuştu. Yaşamak lâzımdı. Bu binayı o satın almasaydı partililerden bir başkası aynı işi yapacaktı. Hem de daha ucuza, hatta belki de on para vermeden alırlardı! Oysa o pazarlık etmişti. Kanuna uygun davranmıştı. Führer de kendisine bağlılık gösterenlerin mükâfatlandırılacağım, söylemişti. Hem büyüklerin çevirdikleri işlerin yanında Bruno Neubauer'in yaptığı şu önemsiz şeyin lafı mı olurdu? Meselâ Göring'ler, meselâ şu kapıcılıktan milyonerliğe yükselen Gauleiter Springer'ler, aynı işi yapmamışlar mıydı? Neubauer kimsenin malını elinden almamıştı. Sadece ucuza almıştı. Borcunu da ödemişti. Faturaları vardı. Bütün muamele resmen tasdik olunmuştu.

İstasyon tarafından bir alev yükselmişti. Bunu patlamalar izledi. Belki de bir cephane vagonu uçmuştu! Binanın üzerine kırmızı gölgeler vurmuştu; dam kanıyor gibiydi!

Neubauer, saçmalıyorum, diye düşündü. Gerçekten pek sinirli idi. O tarihte kampta sızdırdığı Yahudi avukatlar çoktan unutulup gitmişti! Yine otomobile bindi. Binası istasyona çok yakındı, tam iş yerinde idi ama, bombardımanlar bakımından gayet tehlikeli idi. Böyle olunca da insan çabuk sinirlenmekte haklı sayılırdı. Şoföre: «Büyük caddeye Alfred! » diye seslendi.

Mellern gazetesinin binası da hiç bir hasara uğramamıştı. Neubauer bunu daha önce telefonla öğrenmiş bulunuyordu, işte tam bu sırada ikinci bir baskı çıkarılmıştı. Gazeteler, dağıtıcıların elinden kapışılıyordu. Neubauer, beyaz beyaz paketlere baktı. Her bir gazetede bir fenik payı vardı. Yeni yeni dağıtıcıların, ellerinde yeni paketlerle bisikletlerine atlayınca kurşun gibi uzaklaşmaları bir oluyordu. Ayrı bir baskı, ayrıdan bir kazanç demekti. Her dağıtıcıda en azdan iki yüz nüsha vardı. Neubauer tam on yedi dağıtıcı

saymıştı. Bunun anlamı ise açıktan otuz dört mark kazanç demekti. Olup bitenlerin hiç olmazsa bu kadarcık iyi tarafı da vardı. Kırılan vitrinlerin parasının bir kısmını böylece sağlardı. Fakat böyle saçma şeylere hiç lüzum yoktu; zira hepsi de sigortalı idi. Yani sigorta şirketi bütün bu hasarlardan sonra Öderse! Ödemeye muktedir olursa! Ödeyecekti, hiç değilse onun hakkını ödeyecekti. Bu otuz dört mark safi kârdı.

İkinci baskılardan bir tane de o satın aldı. Dietz'in kısa bir hitabesi basılmıştı. Daha hızlı çalışmaya davet ediyordu. Ayrıca resmî bir tebliğ vardı. Uçakların ikisi şehrin üzerinde, geriye kalanların yarısı da Minden, Osnabrück ve Hannover üzerinde düşürülmüştü. Kendi hallerinde Alman şehirlerinin bombardıman gibi gayri İnsanî ve barbarca hareketlere dair Goebbels'in bir makalesi de basılı idi. Bunlardan başka, Führer'in bazı vecizelerine ve paraşütle atlayan havacıları aramaya çıkan Hitler gençlik teşkilâtı mensuplarına dair bir habere de rastlanıyordu. Neubauer, gazeteyi yere fırlattıktan sonra, köşedeki tütüncü dükkânına girip bir «Alman nöbetçisi» pürosu istedi.

Satıcı püro kutusunu uzatmıştı. Neubauer, rastgele bir tanesini seçti. Pürolar pek berbattı. Yaprak tütünden değil de katışıksız kayın ağacı yaprağından yapılmış gibiydiler. Evde daha iyi pürolar vardı. Paris ve Hollanda malı idi. «Üç Alman nöbetçisi» markasından istemesi, dükkânın kendi malı olmasından, ileri geliyordu. İktidarı ele almadan önce Lesser ve Sacht firmasınındı. Hücum kıtaları şefi Freiberg burasını o Yahudi istismarcıların elinden alıvermişti. Dükkân, 1936 yılına kadar onda kaldıydı. Tıkır tıkır da para getirirdi.

Neubauer, «Üç Alman nöbetçisi» pürolarından birinin uç kısmını ısırıp kopardı. Freiberg'in, Suff'da, Führer'in şahsına haince fikirler ileri sürmüş olması karşısında o ne yapabilirdi? Dürüst bir partili sıfatı ile yapabileceği tek hareket, derhal haber vermekti. Bundan az sonra Freiberg ortadan kayboluvermiş ve Neubauer de onun dul karısından dükkânı satın almıştı. Bunu bir dostluk hizmeti olarak yaptı idi. Dükkânı satmasını kadına ısrarla tavsiye etmişti. Freiberg mallarının müsadere edileceğine dair güvenilir haberler duymuştu. Oysa parayı bir dükkândan çok daha kolay saklamak kabildi. Kadın büyük bir borçluluk duygusuyla dükkânı satmıştı. Pek tabiî olarak da değerinin dörtte biri fiyatına. Neubauer, fazla parası kalmadığı ve işlerin çabuk halli icap ettiğini söylemişti. Durumu kadın da kavramıştı. Dükkân hiç bir zaman geri alınamadı. Neubauer de

nüfuzunu kullanıp bu işi yola koymuştu. Böylece kadının eline para geçmişti. Neubauer gayet dürüst hareket ettiğine inanıyordu. Görev görevdi. Oysa, dükkân pekâlâ müsadere olunabilirdi. Hem dul kadıncağızın bu dükkânın işlerini çevirmesine de imkân yoktu. Eninde sonunda baskıya dayanamayıp dükkânı daha ucuza verebilirdi.

Neubauer, ağzındaki püroyu aldı. Bir türlü işlemiyordu. İçilemeyecek kadar berbattı. Oysa müşteriler bu nesne için para ödüyordular. Ne yazık ki satın alınması sınırlanmış maddelerden idi. Yoksa on misli daha fazla satmak kabildi. Dükkânı bir daha gözden geçirdi. Talihli çıkmıştı. Hiç bir hasar yoktu. Yere bir tükürük attı. Ağzında berbat bir acılık hissetmişti. Püronun tesiri olacaktı. Başka neden olabilirdi? Hiç bir şey olmamıştı ki! Acaba sinirlilikten mi idi? Bütün bu eski

şeyleri birdenbire ne diye hatırlamıştı? Hepsi çoktan mazi olmuştu. Tekrar otomobile binerken elindeki püro sigarasını fırlatıp attı ve diğerlerini de şoförüne verdi:

«Al, Alfred. Bu akşam tadını çıkarırsın. Haydi şimdi de bizim bahçeye sür bakalım! »

Bahçesi, Neubauer’in Öğünme vesilelerinden biri idi. Şehrin dışındaki büyük bir arazi parçasında olan bu bahçenin mühim kısmında sebze ve meyve vardı. Ayrıca çiçek bahçesi kısmı ile bir de ahır mevcuttu. Kamptaki Rus esirlerinden bir kısmı bahçe işlerinde çalıştırılırdı. Hiç bir masrafları da yoktu. Hem aslına bakılırsa onların üste para ödemesi lâzımdı. Bakır fabrikasında on iki veya on beş saat canları çıkacağına burada temiz havada ve daha hafif işte çalışıyorlardı.

Bahçeye akşam alaca karanlığı çökmüştü. Gökyüzünün bu kısmı oldukça berraktı. Ay, elma ağaçları kümelerine vurmuştu. Yeni sürülmüş topraktan sert bir koku yükseliyordu. Yataklarda ilk sebzeler uç vermiş, yemiş ağaçlarının yağlı ve tombul koncaları çatlamıştı. Kışın camlı yerde korunmuş olan bir kiraz ağacı, çekingen çekingen açan çiçekleriyle pembe beyaz duruyordu.

Rus esirler, arazinin öteki ucunda çalışıyordular. Neubuer’in bulunduğu yerden, esirlerin öne doğru eğik siluetleri ve süngüsü gökyüzüne saplanacakmış gibi duran nöbetçi görülüyordu. Nöbetçi sadece usul gereği orada bulunuyordu. Zira Rusların kaçacağı yoktu. Sırtlarındaki üniformalarıyla, üstelik lisan da bilmeden, nereye kaçabilirlerdi? Ruslar, ellerindeki kâğıt torbalara kampın ceset yakma fırınından doldurdukları

külleri, tarlalara serpiyordular. Neubauer'in pek sevdiği kuşkonmaz ve çilek yataklarında çalışıyorlardı. Neubauer kuşkonmaza ve çileğe bir türlü doymak bilmezdi. Bir kâğıt torbada, on ikisi çocuk olmak üzere altmış insanın külü bulunurdu.

Akşamın erken çöken mürdüm eriği mavisinde, ilk nerkis ve çuha çiçeklerinin solgun ışıltısı seçiliyordu. Bahçenin güneye bakan duvarı boyunca dikilmiş ve üzerleri camla örtülmüştü. Neubauer, bu alçacık cam muhafazaların birini açıp içine eğildi. Nerkislerin henüz kokusu yoktu. Ama, havada mis gibi bir menekşe kokusu, görünmeyen menekşelerin kokusu vardı.

Neubauer derin derin nefes aldı. Burası onun kendi bahçesi idi. Buranın parasını tam tamına ödemişti. Eski âdetlere göre dürüstçe ödemişti. Tam değerini tıkır tıkır saymıştı. Bu bahçeyi hiç kimsenin elinden almış değildi. Burası kendi yeri idi. Vatan ve aile kaygısı uğrunda katlanılan çetin günlük çalışmalardan sonra insan burada insanlığını hissederdi. Neubauer, etrafını derin bir haz ile süzdü. Hanımelileri ve sarmaşık güllerinin kapladığı çardağa baktı. Şimşir fidanlarının meydana getirdiği çite ve beyaz taştan yapılmış sunî ine uzun uzun baktı. Şeftali fidanlarının ot bürümüş gövdelerine ve duvarın yanındaki armut ağacına, okşar gibi dokunduktan sonra, ahırın kapısını açtı.

Neubauer, ihtiyar karılar gibi tüneklerinde uyuklayan tavukların veya kuru otların içinde uyuyan iki küçük domuzun yanına değil, doğruca tavşanlara gitti.

Uzun ve ipek gibi tüylü gri ve beyaz Ankara tavşanıydı. Neubauer, elektriği açtığı zaman uykuda olan hayvanlar hafif hafif kıpırdanmaya başlamışlardı. Parmağını tellerin arasından sokup sırtlarını okşadı. Şu anda bu hayvanlar onun gözünde her şeye bedeldiler. Sepetten çıkardığı lahana yapraklarını ve havuç parçalarını kafeslerin içine doğru itti. Tavşancıklar hemen koştular ve pembe ağızlarını oynata oynata, ağır ağır ve tatlı tatlı yemeğe başladılar. Neubauer, kendisine ısındırmak ister gibi. «Mucki» diye seslendi «Mucki'ciğim gelsene buraya! »

Ahırın sıcaklığı iyice gevşetiyor, uyku getiriyordu. Tavşanların kokusu çoktan unutulan masum şeyleri hatırlatmaktaydı.

Hemen sadece bir nebatlar âlemi olan bu küçük dünya, bu lâhana yaprakları, havuçlar ve tüylü yaratıklardan meydana gelen âlem, bombardımanlardan, dalaverelerden ve hayat mücadelesinden öyle uzaktı

ki!. Neubauer tavşanların sadece yününü satardı ama, bir tanesini bile kestirtmezdi.

Beyaz ve gri bir tavşan, Neubauer'in elindeki yaprağı yumuşacık dudakları ile çekip aldı. Kıpkırmızı gözleri parlak yakut gibi ışıl ışıldı. Neubauer, hayvanın sırtını okşadı. Bu işi yapmak için eğildiği sırada çizmeleri öyle gıcırdamıştı ki. Sahi, Selma he demişti? Güvenden bahsetmişti! Kamptakiler daha güvenli yerde bulunuyorlarmış! Acaba güvende olan kimse var mıydı? Şu sırada var mıydı böyle biri?

Tellerin arasından daha çok lahana yaprağı iterken, on iki yıl geçti, diye düşündü. İktidara geçmeden önce ayda ancak iki yüz lira kazanabilen bir posta memuru idi. Bu para ile ne yaşanabilirdi, ne de ölünebilirdi. Ama şimdi işte bir parça bir şeyi vardı. Bunları tekrar kaybetmek niyetinde değilim, diye akimdan geçirdi.

Neubauer, tavşanın kırmızı gözlerine baktı. Bugün herşey yolunda gitmişti. Bundan sonra da iyi gidecekti. Bombardıman her halde bir yanlışlık olacaktı! Düşman hava birliklerine yeni katılanların işi olmalı idi! Zira bu şehrin askerî hedef olarak hiç bir değeri yoktu. Böyle olmasaydı daha önceden tahrip ederlerdi.

Gittikçe yatıştığını hisseden Neubauer: «Mucki! » diye tavşana seslenirken, acaba böyle mi? diye düşündü. Elbet te öyle idi. Son dakikada böyle işler karıştırmak kimin akima gelecekti?

IV

«Yerebatası haydutlar. Yoklamayı tekrarlayın! »

Büyük kampın iş bölükleri, onar kişilik gruplar halinde ve hazırol nizamında, yoklama yerinde toplanmıştılar. Hava kararmaya başlamıştı ve çizgili elbiseleriyle tutuklular, bu loşluk içinde, yorgunluktan bitkin bir yaban eşekleri sürüsünü hatırlatıyordular.

Yoklama bir saattan fazla bir zamandan beri sürüp gittiği halde bir türlü sonuç alınamamıştı. Bunun böyle olmasının sebebi şu bombardıman idi. Bakır fabrikalarında çalışan tutuklular arasında can kaybı vardı. Düşen bir bomba bir kısmının ölmesine veya yaralanmasına sebep olmuştu. Bu yetmezmiş gibi bazı nezaretçi SS'ler de, saklanmaya çalışan mevkuflara korkunun verdiği bir şaşkınlık eseri olarak, ateş açmıştılar. Fırsattan faydalanıp kaçacaklarını sanmışlardı. Bunun neticesi yarım düzüne kadarı daha ölmüştü.

Bombardımandan sonra tutuklular enkaz arasında ölülerini veya ölülerin kalıntılarını aramaya başlamıştılar. Yoklama için bu işin önemi vardı. Bir mevkufun hayatına ne derece az değer verilirse verilsin ve SS'lerin gözünde bunun ne kadar kıymeti olmazsa olmasın, yoklamadaki sayı doğru çıkmalıydı. Kırtasiyecilik, cesetlere karşı bile değişmezdi.

İş bölükleri, ne buldularsa büyük bir titizlikle beraberlerine almıştılar. Kimisi bir kol, bazısı bacaklar, bir diğeri de kopmuş kafalar getirmişti. Yetiştirilebilen bir miktar sediyeye, vücutlarının şu veya bu uzvu kopmuş ve bağırsakları patlamış mevkuflar nakledilmişti. Yaralıların geri kalan kısmı arkadaşlarına dayana dayana veya onlar tarafından sürüklene sürüklene yürümüştüler. Yaralarını sarmaya imkân yoktu, zira ortada sargı diye bir şey mevcut değildi. Kanı bir türlü durmayan yaralar, tel ve sargı bezi parçaları ile elden geldiğince bağlanmıştı. Sedyelere uzatılan patlamış karınlı yaralılar; bağırsaklarını elleri ile bastırmak zorunda idiler. Bu perişan insan artıkları, tepeyi bin güçlükle inebilmişti. Yolda aralarından ikisi daha ölmüş, fakat ölüler de kafile ile sürüklenmişti. Bu sırada geçen bir olay yüzünden de NS başçavuşu Steinbren-ner'in itibarı hayli sarsılmış idi.

Kampın dış kapısı önündeki bando, her vakit olduğu gibi Friedericus Rex'i çalıyordu. Geçit resmi nizamı emri verilmişti. Bakışlarını sağa çevirmiş olan tutuklular, bacaklarını ileri doğru atarak, kamp SS şefi

Weber’le adamlarının önünden geçiyordular. Sedyelerdeki ağır yaralılar bile, ölüm halinde de hazırol vaziyetini muhafaza etmek kaygısından, başlarını sağa tutmuşlardı. Sadece ölüler selâm durmamıştılar.. İşte bu sırada Steinbrenner, iki tutuklu tarafından sürüklenilen bir adamın başını dik tutmadığını gördü. Steinbrenner, adamın ayaklarının da yerde sürüklendiğine dikkat bile etmeden hemen üstüne atılıp tabancasını iki gözünün arasına indirdi. Genç ve lüzumundan fazla gayretkeş bir insan olan Steinbrenner, telâşından dikkat etmediği için, adamı sadece baygın sanmıştı. Tabanca darbesinin tesiriyle ölünün kafası arkaya doğru düşmüş ve çene kısmı da aşağıya sarkmıştı. Bu, kanlı ağızın son bir gayretle tabancaya uzanması gibi gülünç bir manzara idi. Diğer SS’lerin kahkahalarla güldüğünü gören Steinbrenner, hiddetten köpürmüştü. Joel Buchsbaum’a uyguladığı kezzap usulü sayesinde kazandığı itibarın bir kısmını şu anda kaybetmiş bulunuyordu. İlk fırsatta bunu düzeltmeliydi.

«Haydi! Yeni baştan. Yine olmazsa yeni baştan başlanılacak! »

Kamp SS kıtaları şefi Weber, yoklama yerine konulan bir tahta sandalyeye ata biner gibi oturmuştu. Otuz beş yaşlarında, orta boylu ve çok kuvvetli bir insandı. Geniş ve esmer yüzünde, ağzının sağ köşesinden başlayıp çeneye kadar uzanan derin yara izi, 1929’daki siyasî salon toplantılarından birinin hatırası idi. Kollarını sandalyesinin arkalığına koyan Weber, canı sıkkın sıkkın, tutukluları süzüyordu. SS, ler, koğuş kıdemlileri ve Kapo’lar, telâşlı telâşlı oradan oraya koşuşuyor, itişiyor ve bağırıyordular.

Kan ter içinde kalmış olan koğuş kıdemlileri yeniden yoklamaya başlamıştılar. Sesler: «Bir, iki, üç. » diye aynı biteviyelikle duyulmaktaydı.

Karışıklığın sebebi, bakır fabrikasına düşen bomba yüzünden bir iki tutuklunun parça parça olması idi. Tutuklular, başları, kolları ve diğer vücut kısımlarını imkân nispetinde aramıştılar ama, hepsini bulamamışlardı. Yine de iki kişi noksan çıkmıştı.

Hava kararırken, mangalar arasında bu eksik vücut parçaları yüzünden ve bilhassa kafalar için kavga başlamış bulunuyordu. Her manga, mevcut eksik çıkarsa çarpılacağı ağır cezadan kaçınmak istiyordu. Bu kanlar içindeki vücut parçaları yüzünden solukları kesilinceye, «Hazırol! » kumandası duyuluncaya kadar çekişmişlerdi. Koğuş kıdemlileri, aceleden, hiç bir şeyi yoluna koyamamıştılar. Bu yüzden iki kişi eksik çıkıyordu. Belki de bomba bu iki vücudu parça parça edip duvarın ötesine ve damlara savurmuştu.

Mevcut haberini getiren SS şefi, Weber'in yanına yaklaşmıştı:

«Eksiğimiz bir buçuğa indi. Ruslar üç bacak parçasını bir tane saymışlar, PolonyalIlar da bir kolu saymayı unutmuşlar. »

Weber, esnedi:

«Herkesi adı ile çağırtarak kimin eksik geleceğini buldurun! »

Tutuklu sıraları arasında belli belirsiz bir sallantı oldu. Herkesin adı ile çağırılması en aşağıdan bir iki saat demekti. Zira tek kelime Almanca bilmeyen PolonyalIlar ve Ruslar adlarını ekseri yanlış anlardılar.

Yoklama başlamıştı. Adlar birbirini izliyordu. Sonra zaman zaman küfür ve dayak sesleri duyuluyordu. Tatil zamanını bu işte kaybettiği için öfkelenmiş olan SS'ler sille tokat gidiyordu. Koğuş kıdemlileri ve Kapo'lar da korkudan döğüşüyorlardı. Şuraya buraya düşenler oluyor ve yaralıların altında biriken kapkara kanların çevresi gittikçe genişliyordu. Kireç gibi olmuş yüzler gittikçe daha sivrileşiyor ve akşam loşluğu izinde ölümden farksız bir hal alıyordu. Burunlarının dibinde durdukları halde şu kanlar içindeki yaralı arkadaşlarına hiç bir yardımda bulunamayanlara tevekkülle bakmaktaydılar. Bu çamurlar içindeki yabancı bacaklar, birçokları için şu yeryüzünde görecekleri en son şey olacaktı.

Ay, cesetlerin yakıldığı fırının arkasından doğru ağır ağır yükseliyordu.

Bir süre tam da bacanın arkasında o biçimde kalmıştı ki, aşağıda fırında perilerin yakıldığı ve duman yerine buz gibi bir ateşin bacadan çıktığı akla gelirdi. Sonra yavaş yavaş ay ortaya çıktı ve basık baca, gökyüzüne kırmızı bir mermi atan bir alete benzedi.

On üç numaralı blokun ilk on kişisi arasında tutkululardan Goldstein bulunuyordu. Sol tarafta en sondaydı ve bloka ait yaralılarla Ölüler onun yanında yere uzatılmıştılar. Bunlardan biri de Goldstein'ın dostu Scheller'di ve tam yanıbaşındaydı.

Goldstein, yan gözle ondan yana bakarken, Scheller'in parça parça bacağının altında biriken kan lekesinin birden gittikçe daha hızlanarak genişlediğini gördü. Şöylesine bir bağlanmış olan sargı bezi açılmış, kanama hızlanmıştı. Goldstein, yanındaki Münzer'i dürttükten sonra, âni bir fenalık gelmiş gibi, yanlamasına yere yuvarlandı. Bunu öyle hesaplı yaptı ki, yarı yarıya Scheller'in üstüne düşmüştü.

Goldstein tehlikeli bir işe girişmiş idi. Öfkeden köpürmüş olan SS blok şefi, azgın bir av köpeği gibi etraflarında dönüyordu. Kocaman çizmeli ayakları ile indireceği bir tekme, Goldstein'in hesabını tamamlardı. Civardaki tutuklular, hiç kımıldamadan yerlerinde duruyorlar ve olup bitenleri dikkatle izliyorlardı.

Blok şefi yanında blok kıdemlisi olduğu halde tam o sırada manganın öteki ucunda bulunuyordu. Blok kıdemlisi ona bir şeyler bildirmekteydi. Goldstein'in çevirdiği manevraları o da fark ettiği için NS başçavuşunu birkaç saniye de olsa alıkoymak istemişti.

Goldstein, yattığı yerde el yordamı ile Scheller'in bacağını bağlayan ipi bulmaya çalışıyordu. Gözlerinin çok yakınından kan akıyor ve burnuna çiğ et kokusu geliyordu. Scheller: «Bırak beni! » diye fısıldamıştı.

Goldstein, kaymış olan düğümü bulup çözdü. Kan daha hızlı akmaya başlamıştı. Scheller: «Bu bacak ile beni bir şırıngada temizlerler» diye fısıldadı.

Bacak, ancak birkaç veter ve bir miktar deri parçasının ucundan tutunmuştu. Goldstein'in düşmesi yüzünden bacak tersine dönmüştü. Üçüncü bir mafsal gibi acayip bir manzarası vardı. Goldstein'in elleri kandan sırsıklam olmuştu. Düğümü yerine doğru çekti ama, ipi yine kaydı. Scheller omuzunu silkerek yine «Bırak beni! » dedi.

Goldstein, sargının düğümünü baştan çözdü. Kırık kemik parçalarının parmaklarına temas ettiğini hissediyordu. Midesi ağzına gelecekmiş gibi oldu ama kendisini tuttu. Sonra, yapış yapış eti yoklayıp sargıyı tekrar buldu ve yukarıya doğru itti. Münzer, ayağına dokunmuştu. Bu bir çeşit uyarı sayılırdı. SS blok şefi burnundan soluyordu:

«Hay domuz herif hay. Yine ne olmuş buna? »

Takım kıdemlisi hemen yetişti:

«Yere düştü. »

Ve Goldstein'in kaburgalarına bir tekme attı:

«Kalk ayağa, tembel herif! »

Tekme, göründüğünden daha hafif tesir yapmıştı. Takım kıdemlisi son saniyede onu frenleyebilmişti. Goldstein hiç kıpırdanmadı. Yüzüne Scheller'in kam damlıyordu.

Takım şefi: «Haydi bırak şunu olduğu yerde! » diyerek yürüdü «Hay Allahın belâsı be, buradaki işimizi ne zaman bitireceğiz? »

Takım kıdemlisi de arkasından yürüdü. Goldstein, biran emekledikten sonra, Scheller'in bacağındaki sargı bezini yakalayıp iyice sıktı. Kanın akması azalmıştı. Ancak hafif sızıyordu. Goldstein, elini dikkatle geri çekti. Sargı yerli yerinde idi. Yoklama sona ermişti. Bir Rusun dörtte üçü ile beşinci barakadaki tutuklulardan Sibolski'nin vücudunun üst kısmının yarısının eksik çıktığında en sonunda uyuşulmuştu. Hesap pek doğru sayılmazdı. Sibolski'nin kolları da duruyordu ama, on yedinci baraka bunlara sahip çıkmıştı. Hiç bir parçası ele geçirilmeyen Josep Binswanger'i arta kalan diye kabullenmişlerdi. Buna karşılık beş numaralı barakadan iki kişi de, Rusun alt kısmını çalmışlar ve bacak kısmının tanınmayacağı için Sibolski diye yutturmuşlardı. Bir talih eseri olarak ayrıca birkaç vücut parçası daha bulundu ve bunların toplamı, yoklamada eksik çıkanlardan arta kalan diye hesaplandı

Tutuklulardan hiç kimsenin kargaşalıkta kaçmamış bulunduğu böylece anlaşılmış oluyordu. Buna rağmen, yoklama yerinde sabahlatılabilirlerdi yine de. Eksik çıkan vücut parçalarını bakır fabrikasında arattırırlardı. Meselâ birkaç hafta evvelsi yoklamada eksik çıkan birisinin cesedi domuz ahırında ele geçirilinceye kadar bütün bir kamp tam iki gün hazırol vaziyetinde bekletilmişti.

Weber sandalyesinde hâlâ hiç kımıldanmadan oturuyordu. Çenesini hâlâ ellerine dayamıştı. Demindenberi hemen hiç kımıldanmamıştı. Tekmil haberinden sonra ağır ağır doğrulup gerindi:

«Lüzumundan fazla hazırol vaziyetinde beklediler. Biraz harekete ihtiyaçları olsa gerek. Biraz da arazi talimi yapsınlar! »

Talim yerinin üzerinde emirler uçuşmaya başlamıştı:

«Eller başın arkasından geçirilecek! Dizler eğilecek! Kurbağa yürüyüşü! İleri marş marş! »

Uzun diziler halinde tutuklular emri yerine getirdiler. Dizlerini kırarak ileriye doğru ağır ağır sıçramaya başladılar. Bu arada ay yükselmiş ve alan ışıklanmıştı. Yoklama alanının bir kısmı iyice aydınlanmıştı ama, öteki yana, binaların gölgesi vuruyordu. Cesetlerin yakıldığı fırının, büyük giriş kapısının ve darağacının gölgeleri toprakta uzanıp kısalıyordu.

«Geriye zıplayın, marş marş! »

Tutuklular, ışıktan yine karanlığa sıçradılar. Bu arada düşenler oldu. SS'ler, Kapo'lar ve takım kıdemlileri düşenleri döve döve ayağa kaldırdılar. Yüzlerce insanın sıçrarken ayaklarının yere vurmasından çıkan gürültü, tutukluların feryatlarını bastırıyordu.

«İleri, geri! İleri, geri! Hazırol! »

Şimdi asıl arazi talimi başlıyordu. Bu talimde tutuklular kendilerini yere atıp yüzükoyun sürünüyorlar, sonra yine ayağa sıçrayıp kendilerini yere atıyorlar ve yine yüzükoyun sürünüyordular. Böylece, yoklama yerini SS'lerin alaylı deyimi ile —dans yerinin— her tarafını ıstıraplı bir şekilde ve fakat iyice öğrenmiş oluyorlardı. Kısa bir müddet sonra ise, meydanda çok ayaklı ve garip çizgili muazzam bir sürü hayvan kaynaşıyordu, sanki! Bu arada yaralıları da ellerinden geldiği kadar korumaya çalışıyordular. Fakat acele ve korkudan bunu her zaman başaramıyorlardı.

On beş dakika sonra Weber, dur emrini verdi. Fakat on beş dakika daha, yorgunluktan bitkin tutuklular arasında yeni yeni kayıplar için yetti idi. Alanın şurasında burasında, bu gibilerden bir çoğu yatıp kalmıştı.

«Sıra olun! »

Tutuklular, bin güçlükle ayaklarını sürükleyerek yürüdüler. Takatten düşmüş arkadaşlarından biraz olsun ayakta durabilenleri, aralarına alıp korumaya çalıştılar. Hiç mecali kalmayanları da yaralıların yanıbaşına uzattılar.

Kampta çıt duyulmuyordu. Weber, ileriye doğru birkaç adım attı:

«Az önce yapmış olduğunuz hareketler sizin iyiliğiniz gereğidir. Bir hava saldırısı olunca nasıl korunacağınızı öğrenmiş oldunuz. »

SS'lerden birkaçı kıkır kıkır gülüyordu. Weber, onlardan tarafa baktıktan sonra devam etti:

«Ne kadar barbar bir düşman ile uğraşmak zorunda olduğumuzu bugün siz de kendi nefsinizde denediniz. Daima barış istemiş olan Almanya, en vahşî bir saldırıya uğramış bulunmaktadır. Bütün cephe boyunca geri atılmış olan düşman, büyük bir ümitsizlik içinde son çareye baş vuruyor, kendi halinde ve savunuşuz Alman şehirlerini hem de her türlü milletler hukuku kurallarını çiğneyerek en korkak şekilde bombalıyor, kiliseleri ve hastahaneleri tahrip ediyor. Savunuşuz kadınları ve çocukları öldürüyor. Aslında, aşağılık kimselerden ve vahşî hayvanlardan daha başka türlü bir davranış beklenmezdi. Fakat lâyık oldukları cevabı

vermekte geç kalmayacağız. Kamp idaresinin emrine yarından itibaren daha fazla iş kuvveti verilecektir. İş birlikleri enkaz temizlemek için yarından başlayarak bir saat daha erken yola çıkacaklardır. Pazarları da yeni bir emir çıkıncaya kadar, dinlenme kaldırılmıştır. Yahudilere iki gün ekmek verilmeyecektir. Katil ve kundakçı düşmanlarımıza bütün bunlardan dolayı borçluluklarınızı sunarsınız. »

Weber, susmuştu. Kampta hiç bir hareket yoktu. Motoru kuvvetli bir otomobilin yokuş tırmanırken çıkardığı uğultuya benzer bir ses duyuluyordu. Neubauer'in bindiği Mercedes marka otomobilin gürültüsüydü.

Weber: «Marşa başlayın! » emrini verdi «Almanya, Almanya, her şeyin üstünde Almanya'yı söyleyin! »

Tutuklular marşa derhal başlamadılar. Hayret etmiştiler. Son aylarda şarkı emirleri pek seyrek idi ve böyle bir emir çıktığı zaman da hep halk türküleri söylenirdi. İşkence gören zavallılar feryat ederken eski millî havanın senelerden beri okunulduğu yoktu.

«Domuz herifler, başlasanıza! »

On üçüncü mangadan Münzer okumaya başladı, ötekiler de ona katıldılar. Millî marşın metnini unutmuş olanlar da vaziyeti idare ediyorlardı. Esas olan, bütün ağızların hep birlikte hareket etmesi idi.

«Ne, ne için? »

Melodi cılız bir inilti halini almıştı. Yeterince derinden başlanmadığı için sesler şimdi, son parçanın bayram ahengine yükselmeyerek kalıvermiştiler. Tutukluların fazla soluğu da yoktu.

Kamp ikinci şefi: «Ne miskince uluyuş! » diye homurdandı «Yeni baştan alın! Eğer bu defa da beceremezseniz, bütün geceyi burada geçirirsiniz! »

Werner: «Ne, ne için? » diye sorusunu tekrarladı.

«Ne diye bir başka ezgi değil de, Almanya, Almanya, her şeyin üstünde Almanya? »

Werner, gözlerini kapamıştı, şarkı söyler gibi yaparak:

«Kendi Nazi şarkılarına belki artık güvenleri kalmamıştır! Hele bugünden sonra! » dedi.

Tutuklular başlarını aynı noktaya dikmişlerdi. Werner, içinden doğru garip bir heyecanın yükseldiğini hissediyordu. Yalnız kendisinin değil,

Münzer’in de, yerde yatan Goldstein’in de, daha pek çok başka kimselerin de hatta SS’lerin de aynı heyecanı duyduklarını seziyordu. Marş, tutukluların alışılmış söyleyiş tarzlarından bambaşka bir ahenk kazanmıştı. Birdenbire daha gürleşmiş ve alayla kafa tutar bir hal almış, güfte ile her türlü alâkasını kesmişti âdeta.

Werner, Weber inşallah farketmemiştir, diye düşündü ve

kamp şefinden yana bir göz attı. Şayet farkederse ölü sayısı yükselirdi!

Goldstein’in yerdeki başı, Scheller’in yüzünün hemen yanında idi. Scheller’in dudakları kıpırdanıyordu. Söylediklerini Goldstein’in anlamasına imkân yoktu, ama o, neler olabileceğini yine de anlamıştı: «Saçmalama! » dedi «Sağlık hizmetlisi bizden yana! işi yoluna koyar, sen de paçayı kurtarırsın. »

Scheller, karşılık verecek olmuştu. Goldstein, gürültü arasında: «Çeneni kıs! » diye mukabele etti «Sana paçayı kurtaracaksın dedik, işte o kadar. » Mesamatı çok ve bütün kanı çekilmiş cilde bakarak, marşın son parçasının güftesini okuyor gibi: «Bir iğne ile hesabını görmezler, merak etme! » diye haykırdı «Sağlık hizmetlisi bizden yana. Hekimi elde eder»

«Dikkat! »

Marşın okunması yarıda kaldı. Kamp komutanı, talim yerine gelmişti. Weber, raporunu sundu:

«Kısa bir hitabede bulundum ve bir saattan fazla çalıştırdım. »

Neubauer, hiç ilgilenmedi. Burnu ile havayı kokladı ve gökyüzüne baktı:

«Haydutlar bugün yine gelirler mi dersiniz? »

Weber, sırıttı:

«Son radyo haberlerine göre yüzde doksanını düşürmüş bulunuyoruz. »

Neubauer, bu sözleri pek hoş karşılamadı. Ona göre hava hoş, kaybedecek bir şeyi yok ki, diye düşündü. Sonra, âni bir karar vermiş gibi ters ters: «İşiniz biter bitmez bunları da gönderin! » dedi.

Takımlar talim yerinden ayrılıp barakalara doğru yürümeye başlamışlardı. Yaralılarını ve ölülerini de beraberlerinde götürüyorlardı. Ölüler yoklamaya dahil edilip listelere kayıt olunduktan sonradır ki, Krematoriun’a teslim edilebilirdi. Werner, Münzer ve Goldstein tarafından birlikte yerden kaldırılıp götürülen Scheller’in yüzü, bir cüce suratı kadar küçük ve sivri idi. Geceyi çıkaramayacağa benziyordu. Arazi talimi

yapılırken suratına bir tekme yemiş olan Goldstein yürümeye baş-layınca burnundan kan gelmeye başlamıştı. Çeneye doğru akan kan, soluk akşam ışığı altında kara karaydı.

Tutuklular, barakalarının bulunduğu tarafa giden yola saptılar. Şehirden doğru esen rüzgârın kuvveti artmıştı; köşeyi dönen tutuklulara iyiden iyiye çarpıyordu. Alevler içinde yanan şehrin dumanlarını getirmekteydi.

Tutukluların yüzü değişivermişti. Werner: «Siz de bir koku alıyor musunuz? » diye sordu.

Münzer, başını kaldırdı:

«Evet. »

Goldstein, dudaklarında tatlımsı bir kan lezzeti duymuştu. Bir tükürük attı ve duman kokusunu tatmak istiyormuş gibi, ağzını iyice açtı.

«Sanki burada da bir şeyler yanıyormuş gibi bir koku var. »

«Öyle.. »

Dumanları şimdi görebiliyorlardı da. Vadiden yukarıya doğru tıpkı hafif ve beyaz bir sis gibi esen dumanlar her tarafa yayılmış, kısa bir sürede barakaların eteğine kadar sokulmuştu. Dikenli tel örgülerin dumanı durduramamış olması Werner'e biran için pek garip geldi; âdeta aklı almamıştı. Sanki bu kamp şimdi evrenle her türlü ilgisini kesmiş olan ve hiç bir şeyler sokulamayan kamp değildi, artık.

Bir yokuş tırmanıyorlardı. Dumanlar arasından geçiyorlardı. Adımlarını gittikçe daha sağlam atıyorlar ve omuzları dikleşiyordu. Scheller'i şimdi daha büyük bir ihtimamla taşımaktaydılar.

Goldstein, bir ara, ona doğru eğildi, sipsivri kalmış yüze bakıp, ümitsiz ve yalvaran bir sesle ve usulca: «Kokla! Haydi sen de koklasana! » dedi.

V

Barakanın içi hem karanlıktı, hem de pis pis kokuyordu. Epeyce zamandan beri akşamları ışık yoktu. Berger: «509 numara» diye fısıldadı, «Lohmann seninle görüşmek istiyor. »

«Ölüyor mu? »

«Daha vakti var. »

509, ranzaların daracık aralığında el yordamı ile, pencerenin soluk aydınlığına doğru yürüdü:

«Lohmann? »

Bir hışıltı oldu. Lohmann: «Berger de yanında mı? » diye sordu.

«Hayır! »

«Onu da getir! »

«Ne diye istiyorsun? »

«Onu da getir diyorum. »

509, yine el yordamı ile yürüyerek geri döndü. Peşinden bir sıra küfürler yükseliyordu. Yerde yatanların şurasına burasına basmıştı. Birisi de onun baldırını dişlemişti. Suratını seçemediği tutukluyu, baldırını dişlemekten vaz geçinceye kadar, tekmeledi.

509, birkaç dakika sonra ve beraberinde Berger bulunduğu halde Lohmann’m yanına döndü:

«İşte geldik, Ne istiyordun? »

Lohmann, kolunu uzattı:

«Al!»

«Neyi? »

«Elini benim elimin altına dümdüz bırak, dikkatli ol! »

509, Lohmann’ın kupkuru elinin temasını hissediyordu. Bir kertenkele derisi kadar kuru el, yavaşça açıldı ve 509 numaranın avucuna ufak, fakat ağır bir cisim düştü.

«Aldın mı? »

«Evet. Fakat bu ne? Yoksa bu.. »

«Evet, benim dişim. »

Berger de yaklaştı:

«Ne? Peki kim yaptı bu işi? »

Lohmann, kıkır kıkır gülmeye başlamıştı. Hem de hiç ses çıkarmayan bir gülüşle, bir hayalet gülüşü ile:

«Ben. »

«Sen mi? Nasıl yaptın bu işi? »

Ölüm halindeki insanın şu anda duyduğu sonsuz memnunluğu hissediyordular. Çocukça gurur duyduğu ve fevkalâde sakinlediği belli idi:

«Bir çivi ile. İki saatçik uğraştım. Ele geçirdiğim küçük bir demir çiviyle dişi yerinden oynattım. »

«Çivi nerede? »

Lohmann, yanına uzanıp çiviyi Berger'e verdi. Çiviyi alıp pencereye doğru tutan Berger: «Hem pis, hem de paslı» dedi. «Kanadı mı? » Lohmann tekrar kıkır kıkır güldü:

«Meraklanma Berger. Kan zehirlenmesini göze alabilirim. »

Berger: «Biraz bekle! » diyerek ceplerini araştırdı:

«Kibriti olanınız var mı? »

Kibrit kıymetli bir maldı. 509 numaranın cevabı: «Bende kibrit falan yok! » oldu.

Orta kat ranzada yatan bir başka tutuklu: «Al! » diye bir kibrit uzattı.

Berger, kibriti kutuya sürttü ve bir alev etrafı aydınlattı. İkisinin de gözleri kamaşmıştı. Yine görebilmeleri için birkaç saniye geçmesi gerekti! Berger: «Ağzını aç ta bakayım! » dedi.

Lohmann, durgun bakışlarla süzerek: «Aptallık etme de, altını satmaya bak! » diye fısıldadı.

«Ağzını aç diyorum sana! »

Lohmann'ın yüzünde, gülümseyişe benzeyen bir şey biran için belirip kaybolmuştu:

«Rahat bırak da ikinizi son bir defa aydınlıkta göreyim. »

Berger, kibriti 509 numaraya verip yatağına doğru el yordamı ile yürüdü. Bu arada hırıltılı bir sesin: «Işığı söndür! » dediği duyuldu.

Kibriti vermiş olan adam: «Saçmalama! » diye mukabele etti.

Hırıltılı ses: «Işığı söndür! » ısrarlı ihtarını tekrarladı: «Nöbetçilerin hepimizi kurşun yağmuruna tutmasını mı istiyorsun? »

509, eğik vücudu duvarla kibrit alevi arasına gelecek biçimde durmuştu. Randanın orta yatağındaki adam örtüsünü pencereye karşı tutuyordu. 509 da kibrit alevine ceketi ile yanlamasına siper olmuştu. Lohmann'ın gözleri harikulâde berraktı. Hatta gereğinden fazla berrak idiler. 509, henüz sönmemiş olan kibrit alevine, sonra da, Lohmann'a baktı. Loh-mann'ı yedi

yıldan beri tanırdı ve şu anda onu canlı olarak son defa gördüğünü de biliyordu.

Alevlerin sıcaklığını parmaklarında hissetmeye başlamıştı. Buna rağmen, kabil olduğu kadar dayandı. Berger yanlarına dönüyordu. Ama, sonra yine karanlık çöktü ve birden körleştiğini sandı. Orta yataktaki adama: «Bir kibritin daha var mı? » diye seslendi.

Adam: «Al! » diye uzattı. «Sonuncusu. »

509, «Sonuncusu» diye düşündü. On beş saniyecik ışık. Lohmann adını henüz taşıyan şu insanın kırk beş yılı için on beş saniye daha ışık. Kırk beş yıllık bir ömrün en son saniyeleri.

Şu küçük ve titrek ışık halesi.

«Söndürün ışığı. Hay melun herif hay! Alın şunun elinden kibriti! »

«Sersem. Kimsenin bir şey göreceği yok! »

509, kibriti daha aşağıya tuttu. Elinde tentürdiyot şişesini tutan Berger de yanıbaşında idi. Ölüm halindeki Lohmann'a:

«Aç ağzını! » dedi.

Berger, susmuştu. Şu anda Lohmann'ı o da açık seçik görüyordu. Tentürdiyot getirmesi saçma idi. Fakat aslında o da bu hareketi, bir şeyler yapmış olmak için, yapmıştı. Şişeyi usulca cebine bıraktı. Lohmann, hiç gözlerini kırpmadan ve sakin sakin ona bakmaktaydı. 509, gözlerini başka yana çevirdi ve elini açıp, avucunda ışıldayan küçük altın parçasına baktı. Sonra yine Lohmann'dan yana baktı. Kibritin alevi parmaklarını alazlıyordu. Yanlamasına bir gölge koluna çarptı. Işık sönmüştü.

509: «Gecen hayır olsun Lohmann! » dedi. Berger de: «Sonra yine gelirim» dedi.

Lohmann: «Bırak beni kendi halime» diye fısıldadı. «Böylesi daha kolay olacak... »

«Birkaç kibrit daha buluruz, belki de? »

Lohmann, artık cevap vermiyordu.

Altın kaplamanın sertliğini ve ağırlığını avucunda hisseden 509, Berger'e: «Gel, dışarıya çıkalım. » dedi «meseleyi dışarıda daha iyi konuşuruz. Hiç değilse yalnız olacağız. »

El yordamı ile kapıyı bulup dışarıya çıktılar ve rüzgâra karşı korunmuş olan barakaya yürüdüler. Şehir karanlığa gömülmüştü ve yangının mühim bir kısmı sönmüştü. Sadece büyük kilisenin kulesi, muazzam bir meşale gibi hâlâ yanmaklaydı. Eskilikten kav gibi olmuş olan o yapıya, itfaiyenin sıktığı sular fayda etmediği için kendi haline bırakılmıştı.

Yere çömeldiler. 509: «Ne yapacağız? » diye sordu.

Berger, iltihaplı gözlerini uğuşturdu:

«Altın kaplama kalem de kayda geçmişse hapı yuttuk! İşin peşini bırakmazlar ve ortaya çıkarmak için birkaç kişiyi sallandırırlar. Benden başlayacaklardır. »

«Lohmann, kayda geçmediğini söylüyordu. O geldiği sırada böyle usuller yoktu. Kampa geleli yedi yıl oldu. O tarihte altın dişler sökülürdü ama, kayda geçirilmezdi. Bu sonradan çıktı. »

«Bundan emin misin? »

509 numara omuz silkti.

Bir süre sustular. Sonunda 509 numara: «Doğruyu söyleyip altın kaplamayı teslim etmemiz de kabil. Ya da ölünce yine yerine yerleştiririz» dedi. Avucundaki küçük altın parçasını sımsıkı tutuyordu:

«İstersen böyle yapalım? »

Berger, hayır anlamına başını iki yana salladı. Bu küçük altın parçası birkaç gün için de olsa yaşamalarını uzatacaktı. Şu anda ele geçirdikleri bu değer biçilmez şeyi teslim etmeyeceklerini her ikisi de biliyordular.

509: «Dişi yıllarca önce kendisi söküp satmış olamaz mı? » diye sordu.

«SS’lerin buna kanacağını sanar mısın? » *

«Hayır. Hele ağızda taze bir yara yeri bulduktan sonra. »

«Böyle bir keşifte bulunmaları ihtimali pek az. Ölüme bir parça daha karşı koyarsa yara kapanır. Hem zaten en arkadaki azı dişi. - Ceset soğuduktan sonra kontrolü da güçleşir. Bu gece ölürse yarın öğleden evvel iş yoluna girmiş demektir. Yarın sabah ölecek olursa, ceset katılaşmadan teslim etmeyiz. Bunu da yapabiliriz. Sabah yoklamasında Handke’yi atlatabiliriz. »

509 numara, Berger’i süzdü:

«Tehlikeyi göze almak gerekiyor. Paraya ihtiyacımız var. Hele şu sırada. »

«Evet, öyle. Başka türlü hareket etmemize imkân yok. Peki ama, dişi kim elden çıkaracak? »

«Lebenthal. Bu işi ondan başka yapacak da yok. »

Arkalarında barakanın kapısı açılmıştı. Birkaç kişinin birisini kollarından ve bacaklarından tutarak dışarı sürükleyip yol kenarındaki bir yığına bıraktıkları görüldü. Akşam yoklamasından sonra ölen tutukluların cesetleri oraya yığılmıştı.

«Lohmann ölmüş olmasın? »

«Hayır. Bu bizimkilerden değil. Bunlar dünyasından vazgeçmişlerden. »

Ölüyü bırakmış olanlar sendeleye sendeleye barakaya dönmüştüler.

Berger: «Dişi aldığımızı acaba gören oldu mu? » diye sordu.

«Sanmam. Buraya bırakılan cesetler de hep onlardan; pek pek, kibriti veren adam görmüş olabilir. »

«Buna razıyız. Fakat asıl mesele, bizi ele vermeyi daha kârlı bulup bulmayacağıdır. »

509, bir süre düşündü. Bir lokma ekmek için her şeyi yapabilecek insanlar bulunduğunu biliyordu. Sonunda: «Pek öyle bir adama benzemiyor! » dedi «Öyle olsaydı kibriti verir miydi? »

«Bununla o işin ilgisi yok. Çok dikkatli olmalıyız, yoksa ikimiz de hapı yutarız. Lebenthal’in de hesabını görürler. »

509, bunun böyle olduğunu biliyordu. Aslında bazılarına karşı fazla güveni de yoktu: «Onun hareketlerini gözden kaçırmamalıyız» diye açıkladı «hiç olmazsa Lohmann’m cesedi yakılıncaya ve Lebenthal de altın dişi elden çıkarıncaya kadar onu kollamalıyız. Bundan sonra tehlikeli olamaz. »

Berger, başı ile doğruladı:

«Bir daha içeri gidip bakayım. Belki de bir şeyler beceririm. »

«Peki. Ben de burada kalıp Leo’yu beklerim. İş kampından henüz dönmemiş olmalı. »

Berger ayağa kalkıp barakaya doğru yürüdü. Lohmann’ı şu ya da bu şekilde kurtarmak kabil olsaydı, o da, 509 da, hiç tereddüt etmeden canlarını tehlikeye koyarlardı. Fakat kurtarılacak tarafı kalmamıştı. Bundan

dolayıdır ki, şimdi ondan bir taş parçasından sözedermiş gibi konuşuyordular. Kamp ta geçirilen yıllar onları umursamaz ve tarafsız düşünmeye alıştırmıştı.

509, ayakyollarının bulunduğu barakanın gölgesine çömelmişti. Yeri çok iyi idi. Burada kimsenin gözüne çarpmazdı. Küçük kampta bütün barakalar için ortak bir genel ayakyolu vardı. Her iki kampın birleştiği noktada olan bu ayakyoluna, iskeletten farksız tutuklular durmamacasma inleye inleye gider ve yine barakalarına dönerdi. Hemen çoğunda kanlı basur ya da kötü bir hastalık vardı. Çoğu yere yığılıp kalır ve kendisini toplayıncaya kadar öylece beklerdi. Ayakyolunun bulunduğu barakanın iki tarafı boyunca, küçük kamp ile iş kampını ayıran dikenli tel engeli uzanıyordu.

509, dikenli tel engelinin kapı yerini görecek gibi oturmuştu. Bu kapıdan SS takım şefleri, koğuş kıdemlileri, karavanacılar, ölü taşıyıcılar ve ölü arabaları geçebilirdi. 22 numaralı barakadakilerden yalnız Berger, cesetlerin yakıldığı fırına gitmek için, bu kapıdan yararlanırdı. Ondan gayri herkes için yasaktı. Küçük kampa gönderilen tutuklular ancak serbest olarak buradan geçebildikleri içindir ki, Lehli Silber: «Ölüm kapısı» adını takmıştı. İskeletten farksız bu insanlardan herhangi birisi bu kapıdan iş kampına geçmeyi denerse nöbetçiler derhal ateş açmak hakkına sahip idiler. Aslında hiç kimsenin de bunu denediği yoktu. İş kampından da hiç bir mevkuf, görevliler hariç bu tarafa geçemezdi. Küçük kampa karşı tatbik edilen bu bir nevi karantinadan başka burasını diğer tutuklular da gözden çıkarmıştılar. Küçük kampa ölülerin kısa bir zaman için daha dolaştığı bir nevi mezarlık gözü ile bakılırdı.

509, iş kampının ana yolunu, bulunduğu yerden görebiliyordu. Yeni yol, paydosun geri kalan kısmını geçiren tutuklularla dolu idi. 509, onların birbirleri ile konuştuklarını, gruplar teşkil edip yol boyunca yürüdüklerini seyrediyordu. Mellern toplanma kampının bir parçası olan bu iş kampı onun gözünde, aşılması imkânsız bir uçurumla ayrılmıştı ve kaybettiği sanki oradaydı; orada hayat ve orada ortaklaşa yaşayış vardı, sanki! Arkasından geçip ayakyoluna giden tutukluların çıkardığı hafif gürültüyü duyuyor ve dönüp bakmadığı halde, ölülerinkinden farksız gözlerini görür gibi oluyordu. Anlaşılmaz bir sesle konuşuyorlar, daha doğrusu pek pek inliyorlar ve bitkin bir sesle kendi aralarında çekişiyorlardı. Artık hiç bir şey de düşünemiyorlardı.

Alınyazılarına yüzüstü bırakılmış bu insanlara kamptakilerin bir buluşu olarak, dünyadan vazgeçmişler denilirdi. Hareketleri otomatlardan farksız olan bu zavallıların kendi hiç bir istekleri yoktu. Bazı vücut hareketlerinden gayri içlerinde her-şey sönmüştü. Canlı cenazeler gibi idiler. Donda düşüp ölen sineklerden farksızdılar. Küçük kamp bu gibilerle dopdoluydu. Bütün ümitleri ve emelleri kırılmış bu mahvolmuş insanları hiç bir güç kurtaramazdı. Hürriyet bile!

509, gece ayazının kemiklerine kadar işlediğini hissetti. Arkasındaki bu mırıltılar ve iniltiler, insanı bir lânet tufanı gibi boğabilirdi. 509, henüz hayatta bulunduğunu ve kişi isteklerine sahip olduğunu hissedebilmek ister gibi, kımıldandı ve başını, iradesi dışında bir hareketle, geri çevirdi. Sonra, iş kampının düdük seslerini duydu. Oradaki barakanın her birinde ayakyolu vardı ve bunlar geceleyin kilitlenirdi. Yoldaki gruplar dağılmıştı. Tutuklular birer birer ortadan kayboluyordu.

Orada dakikadan da az bir süre içinde her yer boşalmıştı. Küçük kampın iskeletten farksız zavallı tutuklularmdan gayri hiç kimse kalmamıştı. Dikenli telin ötesindeki arkadaşları bile onları unutmuştu. Kayıtları yapılmış ve dünya ile her türlü ilişkileri kesilmiş olan bu zavallılar, yüzde yüz ölümün hâkim bulunduğu bir diyarda, titrek bir hayatın en son kalıntısı idiler.

Lebenthal dikenli telin arasındaki kapıdan gelmedi. 509 numara önündeki alanı yanlamasına geçtiğini gördü, birdenbire; ayakyolunun arkasından bir yerden gelmiş olmalıydı. Onun bu gizli kapaklı işleri nasıl çevirdiğini hiç kimse bilmezdi. Bunun için bir Kapo’nun veya yardımcısının kol işaretini kullanmış olduğunu öğrenmek 509 numarayı hiç de hayrete düşürmezdi.

«Leo! »

Lebenthal olduğu yerde kalmıştı:

«Ne var? Dikkatli olmak gerekiyor. Öte tarafta henüz SS’ler var. Haydi başka tarafa gidelim. »

Karşı taraftaki barakalara doğru yürürlerken, 509: «Bir şeyler ele geçirebildin mi? » diye sordu.

«Ne gibi? »

«Yiyecek bir şeyler. Başka ne olabilir? »

Lebenthal, omuz silkti ve: «Yiyecek bir şeyler. Başka ne olabilir? » diye tekrarladı «Kamptaki Yahudilerin iki günlük ekmek istihkaklarının kesildiğini bilmiyor musun yoksa? Weber emretti. »

509 numara baka kalmıştı:

«Doğru mu söylüyorsun? »

«Hayır, uydurdum. Ben hep böyle şeyler uydururum zaten. Ne komik buluş, değil mi? »

«Aman yarabbi, yine bir sürü insan ölecek! »

«Evet. Sürü ile insan ölecek. Sonra sen de kalkmış yiyecek bir şeyler ele geçirip geçirmediğimi soruyorsun. »

«Sakin ol Leo, gel şuraya otur! Fakat bu olur şey değil. Tam da hepimizin zıkkımlanacak bir şeylere ihtiyacı bulunduğu bir sırada! »

Lebenthal: «Ya! Belki de bu işte ben suçluyumdur, ha? »

derken, titremeye başlamıştı. Heyecanlandığı zamanlar her yanı titrerdi ve pek de çabuk heyecanlanırdı. Bünyesi pek hassaslaşmıştı. Birisinin parmakları ile masaya birkaç defa vurması bile onu heyecanlandırırdı. Heyecanın her türlüsünü aşırı büyütür veya küçültürdü. Bu kampta isteri ile umursamazlığı ayırt etmeye imkân yoktu. Lebenthal, ağır, fakat yüksek bir sesle ve büyük bir can sıkıntısı içinde: «Ben elimden geleni yaptım» dedi «Buldum buluşturdum, canımı tehlikeye attım ve bir şeyler taşıdım. Bir de sen kalkıp bize yiyecek lâzım diye... »

Ses, anlaşılmaz ve yosunlu bir gargara halini almıştı, birden bire kamp radyosunun hoparlörlerinden birinin cereyanı kesilmiş gibi idi. Lebenthal ellerini yerde şaşkın şaşkın dolaştırıyordu. Yüzündeki o hakarete uğramış ölü suratı anlatımı da kaybolmuştu. Bir alın, bir burun, kurbağa gözleri, bir yığın pörsük deri ve bir delikten ibaret ve her türlü anlatımdan yoksun bir yüzdü. Yere düşürmüş olduğu takma dişleri bulup aldı ve ceketini sildikten sonra yine ağzına yerleştirdi. Hoparlör yeniden işlemeye, yüksek ve sıkıntılı bir ses yine duyulmaya başlamıştı.

509, onun ahlayıp oflamalarının tamam olmasını, söylediklerine hiç kulak vermeden, bekliyordu. Lebenthal de bunu farketmiş olacak ki sonunda vaz geçti ve mecalsiz mecalsiz: «Ekmek tayınını ilk defa kesmiyorlar ki! » dedi «Ama, şimdiye kadar bu derece mesele yaptığın olmamıştı. Ne oldu böyle? »

509, onu bir müddet süzdü. Sonra da, aşağıları, şehri ve hâlâ yanmakta olan kiliseyi işaret etti:

«Ne mi olmuş? Olanlar ortada... »

«Ne var? »

«Aşağıda olup bitenler. Eski ahitte ne yazar? »

«Eski ahitle ne alıp vereceğin var? »

«Musa'nın zamanında da buna benzer şeyler olmamış mıydı? Bir alev sütunu milleti esirlikten kurtarmamış mıydı? »

Lebenthal, gözleri ile doğruladı ve sakin sakin:

«Gündüz bir duman bulutu ve geceleyin bir alev sütunu» dedi «Bunu mu demek istiyorsun? »

«Evet. İşin içinde Tanrı'nın parmağı yok muydu? »

«Jehova'nın mı demek istiyorsun? »

«Peki, Jehova'nın olsun! Şu anda aşağıda olup bitenler... Bütün bunlara sen ne anlam veriyorsun? »

509 numara, biran sustuktan sonra yine söze başladı:

«Şu anda da hemen hemen aynı şeyler oluyor. Ümit kapıları açıldı. Leo, hepimiz için ümit kapıları açıldı. Hay kör şeytan hay! Hiç birinizin de bunu anlamak istediği yok! »

Lebenthal, hiç cevap vermedi. Oturduğu yerde büsbütün büzülmüş, aşağılara, şehre bakıyordu. 509 numara içindeki duyguları sonunda işte ilk defa açığa vurabilmişti. Söylemeye imkân yok, diye düşündü. Öyle muazzam bir kelime ki, çarpıp ezebilir. Bütün bu yıllarda bu kelimeyi kullanmamak için kendimi tuttum. Hatta düşünmesi bile beni mahvedebilirdi. Ama şimdi, bugün yine çıktı. Gerçi onu açıkça düşünemiyoruz, fakat, yine ortaya çıktığı bir gerçek. Sonunda ya beni ezip bitirecek, ya da gerçekleşecek...

Lebenthal, olduğu yerde kımıldanarak, fısıldadı:

«Savaşı kaybederlerse, belki o vakit! Ama, buna imkân var mı? »

Ve bunları söyler söylemez, etrafını korku ile süzdü.

İlk yıllarda savaşın gelişmeleri üzerine kamptakiler az buçuk aydınlatılıyordular. Fakat sonraları zaferler azaldıkça, gazete getirilmesini ve gerileyişler üzerine kamp radyosundan açıklama yapılmasını, Neubauer

yasak etmişti. O tarihten sonra en inanılmaz haberler barakaları dolaşmış ve sonunda neye inanıp neye inanmayacaklarını kestiremez olmuştular. Savaşın iyi gitmediğini biliyorlardı. Fakat pek çok yıllardan beri bekledikleri ayaklanma bir türlü patlak vermemişti.

509: «Leo, » dedi «savaşı kaybedecekler. Sonu geldi. Şu aşağıda olup bitenler eğer savaşın başlangıcında olsaydı, önemli sayılmazdı. Fakat beş yıl sonra böyle şeylerin olması savaşı ötekilerin kazanmakta bulunduğunu gösterir. »

Lebenthal, yine etrafına bakındı:

«Ne diye böyle şeylerden bahsediyorsun? »

509, barakalarda hüküm süren boş inançları bildirdi. Ağızdan çıkan her kelime, telkin edeceği güven ve kuvvet duygusundan bir şeyler kaybederdi. Bir ümidin boşa çıkması ise, direncin önemli sarsılması demektir. Kamptakilerin fazla dikkatli davranmalarının sebebi de buydu. 509: «Böyle şeylerden bahsediyorsam artık zamanı geldiği için. » diye devam etti «Bahsetmekle daha fazla direnç kazanmış oluruz. Zira bu defa ayakyolu gevezeliği değil. Aslında pek fazla da beklemeyeceğiz. Bizlerin... » ve bu kelimeyi söylerken duraladı.

Lebenthal: «Ne yapmalıyız? » diye sordu.

Ne yapılması gerektiğini 509 numara da bilmiyordu. Dayanabilmek, diye düşündü. Bütün mesele dayanabilmekti. Sonunda: «Yarışıyoruz, » diyebildi «dünya çapında bir yarıştayız. » Leo, ölümle yarışıyoruz, diyecekti, fakat vaz geçti; SS kışlalarının bulunduğu tarafı gösterdi: «Oradakilerle! Şu anda artık hiç bir şey kaybetmemeliyiz, Leo! »

Arkadaşının kolunu yakaladı:

«Şimdi her çareye baş vurmalıyız! »

«Şimdiden ne yapabiliriz? »

509, içki içmiş gibi başının döndüğünü hissetti. Fazla düşünmeyi ve fazla konuşmayı çoktan unutmuştu. Hele epey zamandır bugünkü kadar fazla düşünmüş değildi. Altın dişi cebinden çıkararak: «Lohmann'a ait bir şey var da! » dedi «İnşallah kayda geçmemiştir. Acaba satabilir miyiz? »

Lebenthal, altın parçasını eli ile tarttı. Hiç bir hayret belirtisi göstermemişti:

«Tehlikeli iş. Kamptan dışarıya çıkabilen ya da böyle birisi ile ilişkisi bulunan bir kimse yapabilir, ancak. »

«Nasıl olacağı beni ilgilendirmez. Mesele, kaç para alacağımızda. Çabuk halledilmeli! »

«O kadar çabuk olmaz. Böyle bir işte çok ustalıkla davran malı! Kelleyi tehlikeye atacağız. Sonunda darağacını boylamak da var, on para alamamak da. »

«Bu işi bu akşamdan halledemez misin? »

Lebenthal’in altın dişi tutan elleri iki yanına düşmüştü:

«509, dün gayet makul bir insandın! »

«Dünden bugüne çok uzun zaman geçti. »

Şehir tarafından doğru evvelâ bir çatırtı, sonra da, pırıl pırıl yankılar yapan bir çan sesi duyuldu. Alevler kilisenin kulesini iyice tahrip edince çan yere yuvarlanmıştı.

Korku ile büzülmüş olan Lebenthal: «Acaba ne idi? » diye sordu.

509, dudaklarını büzdü:

«Bir işaret, Leo. Dünden beri pek çok zaman geçmiş olduğuna işaret. »

«Bir çan sesiydi. iyi ama, aşağıdaki kilisenin çam nasıl olmuş da şimdiye kadar yerinde kalmış. Bütün çanları eritip top yapmadılar mıydı? »

«Orasını bilmem. Belki de bir tanesini unutmuşlardır. Şimdi sen bana altın dişi bu akşam halledip edemeyeceğini söyle! Ekmek verilmeyecek günler için bizlere nafaka lâzım. »

Lebenthal, başını iki yana salladı:

«Bu akşam olmaz. Şu sebepten olmaz ki, bugün perşembedir. Perşembeleri de SS kışlasında arkadaşlık gecesi toplantısı yapılır. »

«Ha, anladım. Demek ki, orospular gelecek? »

Lebenthal, şöyle bir baktı:

«Ya, demek biliyorsun? Nereden öğrendin? »

«Nereden öğrendiğimin önemi yok. Benim bildiğim gibi, Berger de, Bucher de, hatta Ahasver de biliyor. »

«Daha başka? »

«Bu kadar. »

«Demek biliyorsunuz! Beni gözetlediğinizi bilmiyordum. Bundan sonra daha dikkatli hareket etmeli. Evet öyle, bu akşam. »

509 numara: «Leo! » dedi, «Dişi bu akşam elden çıkarmaya bak. Önemli olan, bu. Senin buradaki işini ben yaparım. Sen parayı ver. Ben biliyorum. O kadar gözde büyütülecek iş değil. »

«Nasıl yapılacağını, demek biliyorsun? »

«Evet, şu çukurun orada... »

«Ne diye böyle şeylerden bahsediyorsun? »

509, barakalarda hüküm süren boş inançları bildirdi. Ağızdan çıkan her kelime, telkin edeceği güven ve kuvvet duygusundan bir şeyler kaybederdi. Bir ümidin boşa çıkması ise, direncin önemli sarsılması demektir. Kamptakilerin fazla dikkatli davranmalarının sebebi de buydu. 509: «Böyle şeylerden bahsediyorsam artık zamanı geldiği için. » diye devam etti «Bahsetmekle daha fazla direnç kazanmış oluruz. Zira bu defa ayakyolu gevezeliği değil. Aslında pek fazla da beklemeyeceğiz. Biz-lerin... » ve bu kelimeyi söylerken duraladı.

Lebenthal: «Ne yapmalıyız? » diye sordu.

Ne yapılması gerektiğini 509 numara da bilmiyordu. Dayanabilmek, diye düşündü. Bütün mesele dayanabilmekti. Sonunda: «Yarışıyoruz, » diyebildi «dünya çapında bir yarıştayız. » Leo, ölümle yarışıyoruz, diyecekti, fakat vaz geçti; SS kışlalarının bulunduğu tarafı gösterdi: «Oradakilerle! Şu anda artık hiç bir şey kaybetmemeliyiz, Leo! »

Arkadaşının kolunu yakaladı:

«Şimdi her çareye baş vurmalıyız! »

«Şimdiden ne yapabiliriz? »

509, içki içmiş gibi başının döndüğünü hissetti. Fazla düşünmeyi ve fazla konuşmayı çoktan unutmuştu. Hele epey zamandır bugünkü kadar fazla düşünmüş değildi. Altın dişi cebinden çıkararak: «Lohmann’a ait bir şey var da! » dedi « İnşallah kayda geçmemiştir. Acaba satabilir miyiz? »

Lebenthal, altın parçasını eli ile tarttı. Hiç bir hayret belirtisi göstermemişti:

«Tehlikeli iş. Kamptan dışarıya çıkabilen ya da böyle birisi ile ilişkisi bulunan bir kimse yapabilir, ancak. »

«Nasıl olacağı beni ilgilendirmez. Mesele, kaç para alacağımızda. Çabuk halledilmeli! »

«O kadar çabuk olmaz. Böyle bir işte çok ustalıkla davran malı! Kelleyi tehlikeye atacağız. Sonunda darağacını boylamak da var, on para alamamak da. »

«Bu işi bu akşamdan halledemez misin? »

Lebenthal'in altın dişi tutan elleri iki yanına düşmüştü:

«509, dün gayet makul bir insandın! »

«Dünden bugüne çok uzun zaman geçti. »

Şehir tarafından doğru evvelâ bir çatırtı, sonra da, pırıl pırıl yankılar yapan bir çan sesi duyuldu. Alevler kilisenin kulesini iyice tahrip edince çan yere yuvarlanmıştı.

Korku ile büzülmüş olan Lebenthal: «Acaba ne idi? » diye sordu.

509, dudaklarını büzdü:

«Bir işaret, Leo. Dünden beri pek çok zaman geçmiş olduğuna işaret. »

«Bir çan sesiydi. İyi ama, aşağıdaki kilisenin çam nasıl olmuş da şimdiye kadar yerinde kalmış. Bütün çanları eritip top yapmadılar mıydı? »

«Orasını bilmem. Belki de bir tanesini unutmuşlardır. Şimdi sen bana altın dişi bu akşam halledip edemeyeceğini söyle! Ekmek verilmeyecek günler için bizlere nafaka lâzım. »

Lebenthal, başını iki yana salladı:

«Bu akşam olmaz. Şu sebepten olmaz ki, bugün perşembedir. Perşembeleri de SS kışlasında arkadaşlık gecesi toplantısı yapılır»

«Ha, anladım. Demek ki, orospular gelecek? »

Lebenthal, şöyle bir baktı:

«Ya, demek biliyorsun? Nereden öğrendin? »

«Nereden öğrendiğimin önemi yok. Benim bildiğim gibi, Berger de, Bucher de, hatta Ahasver de biliyor. »

«Daha başka? »

«Bu kadar. »

«Demek biliyorsunuz! Beni gözetlediğinizi bilmiyordum. Bundan sonra daha dikkatli hareket etmeli. Evet öyle, bu akşam. »

509 numara: «Leo! » dedi, «Dişi bu akşam elden çıkarmaya bak. Önemli olan, bu. Senin buradaki işini ben yaparım. Sen parayı ver. Ben biliyorum. O kadar gözde büyütülecek iş değil. »

«Nasıl yapılacağını, demek biliyorsun? »

«Evet, şu çukurun orada... »

Lebenthal, biran düşündükten sonra: «Orada bir Kapo var» dedi «Kamyonlarda çalışıyor. Yarın şehre gidecek. Bir deneyeceğim, şayet kandırabilirsem. Pekâlâ, bana göre hava hoş. Hem belki, buradaki işime yetişecek kadar, zamanında da dönebilirim. »

Altın dişi geri uzatmıştı.

509, hayretle baktı:

«Ben bunu ne yapayım? Onu sen yanına al! »

Lebenthal, üst perdeden bakarak, başını iki yana salladı:

«İşten anladığın pek belli! Heriflerin eline peşin peşin teslim edersek daha fazla koparacağımızı mı sanıyorsun? Bu işin usulü başka türlüdür. Eğer her şey yolunda giderse yine gelir alırım. Şimdilik iyi sakla ve etrafı iyi kolla... »

509, dikenli telin bir parça gerisindeki bir çukura uzanmıştı. Bulunduğu yer, tutukluların dikenli tele yaklaşmasına izin verilenden daha yakındı. Tahta perdeler o noktada hafif bir dönemeç yaptığı için hele sisli havalarda veya geceleri makineli tüfekli nöbetçilerinin bulunduğu kulelerden de güç farke-dilirdi. Kamp kıdemlileri burasını çoktan keşfetmişlerdi ama, bundan yararlanmanın yolunu ancak birkaç hafta önce Lebenthal bulmuştu.

Kampın birkaç yüz metre dışarısındaki bütün alan yasak bölge idi ve ancak SS’lerin özel izni ile girilebilirdi. Arazinin geniş bir parçası her türlü çalı çırpıdan temizlenmiş ve makineli tüfekler de o yana çevrilmişti.

Yemekle ilgili her şey için âdeta bir altıncı hissi olan Lebenthal, birkaç aydan beri her perşembe akşamı iki genç kızın küçük kampa giden geniş yolun bir kısmından geçtiklerini fark etmişti. Şehir dışında bir eğlence lokali olan «Yarasa» da çalışan bu kızlar, SS’lerin tertiplediği kültür akşamlarının eğlence programlarına konuk olarak katılmaya geliyordular. SS’ler, büyük bir centilmenlik göstermişler ve kızların yasak bölgeden geçmesine izin vermişlerdi. Böylece hemen hemen iki saatlik bir yol kısalmış oluyordu. Kızların yasak bölgeyi geçtikleri kısa sürede bir ihtiyat

tedbiri olarak küçük kampın cereyanı kesilirdi. Bu olup bitenlerden kamp idaresinin haberi yoktu. Son ayların kargaşalığından yararlanan SS'ler bu işleri kendi başlarına çeviriyordular. Böyle yapmakla da hiç bir şeyi tehlikeye koymuş olmuyorlardı. Zira küçük kamptakilerden hiç birinde kaçacak mecal yoktu.

Orospulardan biri bu ziyaretlerden birinde ve keyif hali ile, telin arkasına, hem de Lebenthal tam da orada bulunduğu sırada, bir parça ekmek fırlatmıştı. Karanlıkta fısıldanan birkaç kelime ve para vermek teklifi, netice için yetmişti. O tarihten sonra kızlar zaman zaman ve özellikle yağmurlu veya sisli havalarda hep bir şeyler getirirlerdi. Çoraplarını düzeltiyormuş gibi veya iskarpinlerine dolan kumları silkeliyorlarmış gibi yaparak, getirdiklerini telin arkasına fırlatırlardı. Bu sırada kampın ışıkları büsbütün kararmış ve o taraftaki nöbetçiler de çoğu zaman uykuya dalmış olurdu. Fakat herhangi birisi kuşkulansa bile kızlara kimse ateş açmazdı ve gelip bakıncaya kadar her türlü suç izi çoktan kaybolmuş bulunurdu.

509, şehirdeki kulenin yıkılırken çıkardığı gümbürtüyü duydu. Bir ateş hüzmesi yükselmiş; sonra etrafa saçılmıştı. Daha sonra, uzaktan uzağa itfaiye kampanası duyulmuştu.

Ne süre beklemiş olduğunu bilmiyordu; kamptakiler için zaman kavramı diye bir şey yoktu. Fakat birden, karanlık ve tedirgin havada önce sesler, sonra da ayak sesleri duydu. Sırtında Lebenthal'in mantosu bulunduğu halde dikenli tele doğru sürüne sürüne ilerleyip kulak kabarttı. Sol taraftan doğru hafif ayak sesleri duyuluyordu. Arkasına doğru bir baktı. Kamp müthiş karanlıktı. Karanlık o derece fazla idi ki, sendeleye sendeleye ayakyoluna giden dünyasından vazgeçmişler bile seçilmiyordu. Buna karşılık, nöbetçilerden birinin: «On ikide nöbetim bitiyor. Nasıl, buluşabilecek miyiz, dersiniz? » gibilerden bir şeyler söylediğini duydu.

İnce bir ses de: «Elbet de, Arthur'cuğum. » cevabını vermişti.

Sonra adımlar yaklaştılar. 509 numaranın, gökyüzüne doğru müphem bir şekilde beliren kadın hayallerini seçmesi için bir süre geçmesi gerekti. Karşı taraftaki makineli tüfek kulelerine de baktı. Etraf zifirî karanlıktı, nöbetçileri görmesine imkân yoktu. Nöbetçiler de onu göremezdi. Büyük bir dikkatle hafif hafif ıslık çalmaya başladı.

Kızlar durup dinlediler. Biri: «Neredesin? » diye fısıldadı.

509, kolunu kaldırıp işaret verdi.

«Orada imiş. Paran var mı? »

«Evet. Sizde neler var? »

«Evvelâ sen uçlan bakalım, üç mark? »

Bir ipe bağlanan çıkının içindeki para, bir değneğin ucunda dikenli telin üzerinden aşırılıp yola bırakılmıştı. Kızlardan biri yere eğilip parayı aldı ve çabuk çabuk saydıktan sonra: «Al, dikkat et! » dedi.

Kızlar, mantolarının ceplerine doldurdukları patatesleri çıkarıp telin arkasına fırlattılar. 509 da, atılan bu patatesleri Lebenthal’in pardüsüsü ile tutmaya çalışıyordu. Şişman kızın: «Şimdi ekmeği atıyorum» dediği duyuldu.

509, dikenli telin arasından uçan ekmek dilimlerini gördü ve büyük bir hızla hepsini de bir bir avladı.

Kızlar: «Haydi, tamam artık! » deyip uzaklaşmak istediler. Fakat 509, yeniden ıslık çaldı. Şişman kız: «Ne o? » diye sordu.

«Daha fazla bir şeyler getiremez misiniz? »

«Gelecek haftaya! »

«Hayır, olmaz kışla dönüşü istiyorum. Orada size ne isterseniz verirler»

Şişman kız, öne doğru eğilmişti:

«Sen her zaman gelen misin? »

Öteki kız cevap verdi:

«Fritzi bunlar hep birbirlerine benzerler. »

509 fısıldar gibi seslendi:

«Ben burada bekleyebilirim. Başka param da var. »

«Ne kadar? »

«Üç mark! »

öteki kız sabırsızlanıyordu:

«Haydi Fritzi, gidelim artık! »

«Bütün gece bekleyebilirim. Beş mark. »

Fritzi, kuşkulanmıştı:

«Sen yeniye benziyorsun. Ötekisi nerede? Öldü mü? »

«Hastalandı da yerine beni gönderdi. Beş mark, hatta daha fazlasını verebilirim. »

«Haydi yürü. Fritzi. Uzun süre burada durmamıza imkân yok. »

«Pekâlâ. Bir bakalım. Bana göre hava hoş, istersen burada bekle! »

Kızlar uzaklaştılar. 509, etekliklerinin hışıltısını duyuyordu. O da, sürüne sürüne ve pardüsüsünü sürükleye sürükleye geriye dönüp bitkin bir halde yere uzandı. Şakır şakır terlediğini sanmasına rağmen her tarafı kupkuru idi.

Bir hışıltı duydu ve dönüp bakınca, Lebenthal'le karşılaştı.

Leo: «Rast gitti mi? » diye sordu.

«Evet. Bu patateslerle ekmeği aldım. »

Lebenthal, eğilip baktıktan sonra: «Bu melunlar, bu gaddarlar» dedi, «Hemen hemen bizim kamptaki fiyatları almışlar. Bir buçuk mark yeterdi. Üç mark olunca bir parça da sucuk vermeliydiler. İnsan her şeyi kendi yapmazsa işte böyle olur. »

509 numaranın onu dinlediği yoktu:

«Leo, bırak bu sözleri de paylaşalım! »

Barakanın arka tarafına yürüdüler ve patateslerle ekmeği yere koyup aralarında bölüştüler.

Lebenthal: «Patatesler bana yarın lâzım olacak» dedi.

«Olmaz. Şu anda bizim her şeye ihtiyacımız var. »

Lebenthal şöyle bir baktı:

«Ya? Peki gelecek defa parayı nereden bulacağım? »

«Sende daha bir miktar vardır. »

«Sen neler de bilirmişsin meğer! »

Birden, tıpkı iki hayvan gibi, kolları ve ayakları üzerinde durup birbirlerinin yüzlerini süzdüler.

509 numara: «Bu akşam dönüşte daha başka şeyler de getirecekler, » dedi «kışladan alacakları şeyleri. » Sen bunların pazarlığım daha iyi yaparsın. Kızlara beş markımız daha olduğunu söyledim»

Lebenthal: «Beni iyi dinle! » diye yine başladı sonra da, omuzlarını silkti: «Sende para varsa, bu da senin bileceğin bir iş. »

509, onu dikkatle süzdü. Lebenthal ise bir süre sonra bakışlarını başka yana çevirdi: Ve ağırlığını dirseklerine bırakarak usul sesle: «Beni mahvedeceksin! » dedi «Hem sen ne istiyorsun? Birden öyle her şeylere ne diye burnunu sokuyorsun? »

509, patatesin bir tanesini, sonra bir tanesini daha ve başkaları davranmadan hepsini çabucak ağzına doldurmak için duyduğu şiddetli isteğe güçlükle karşı koydu.

Lebenthal: «Böyle şeyleri nasıl da düşünebiliyorsun? » diye fısıldadı «Sersem gibi her şeyleri yer bitirir ve bütün parayı tüketirsen sonra yenisini nereden buluruz? »

509 patateslerin kokusunu duyar gibi oluyordu. Hele ekmek! Elleri aklı izlemekten vaz geçmiş gibi idi. Midesi müthiş bir oburluk hissediyordu. Yemek, yemek ve herşeyleri yutmak, hem de çabucak yutmak istiyordu. Başını yana doğru çevirerek ve büyük bir güçlükle: «Altın diş de var! » dedi «Diş ne oldu? Diş için de elbette bir şey alacağız. Ne oldu? »

«Bugün pek bir şey yapamadım. Biraz daha sürecek. Hem fazla güvenmiyorum da! »

509, yoksa karnı aç değil mi? diye düşündü. Neler de söylüyor? Karnı guruldamıyor mu acaba?

Sonra: «Leo! » dedi «Lohmann’ı düşün! Biz de onun haline düşersek iş işten geçmiş olur. Artık günlerimiz sayılı. Şimdi aylarca sonrayı düşünecek halde değiliz. »

Kadınlar kampının bulunduğu taraftan doğru, ürkmüş bir kuş sesini hatırlatan ince ve tiz bir ses duyuldu. Dönüp baktılar. Tek ayağının üstünde duran dünyasından vazgeçmiş bir tutuklu, kollarını havaya doğru kaldırmıştı. Bir arkadaşı da öyle durabilmesine yardım ediyordu. Bu halleri ile, ufukta garip bir dans oynuyormuş gibiydiler. Az sonra kurumuş bir ağaç gibi yere yuvarlandılar. Ses de kesildi.

509: «Bunların durumuna düşersek artık hiç bir şey fayda vermez» dedi, «O zaman ebediyen mahvolmuş bulunuruz. Leo, kendimizi korumalıyız. »

«Korumak, ama nasıl? »

509, daha sakin bir ses ile: «Kendimizi korumak! » dedi. Sinir buhranı geçmişti. Şimdi etrafını yine seçebiliyordu. Ekmek kokusu artık gözlerini

kör etmiyordu. Başını, Lebenthal'in kulağına yaklaştırdı ve güçlükle işitilen bir sesle: «Sonrası için, öç alabilmemiz için» dedi.

Lebenthal, müthiş bir korku ile: «Böyle şeylerle benim ilgim yok» karşılığını verdi.

509, mecalsiz mecalsiz gülümsedi:

«Böyle bir zorunluğun da yok. Bizim boğazımızı düşün, yeteri»

Lebenthal, bir süre sustu. Sonra elini cebine sokup paraları çıkardı ve gözünün hizasına kaldırıp bir bir sayarak, 509 numaraya uzattı: «İşte üç mark daha. Başka on para yok. Şimdi keyfin yerine geldi mi? »

509 numara, hiç bir cevap vermeden paraları aldı. Lebenthal, ekmeği ve patatesleri bölüşüyordu:

«On ikiye bölmeli. Adam başına bir lokma bir şey düşecek. »

«On bire bölersin. Lohmann hiç bir şey istemiyor artık! Hiç bir şeye ihtiyacı da kalmadı. »

«Pekâlâ. On bire böleriz. »

«Haydi götür içeriye. Berger ve ötekiler bekliyorlar. »

«Peki. Bu da senin payın. Kızlar dönünceye kadar burada kalacak mısın? »

«Evet. »

«Epeyce vaktin var. Gece yarısından sonra bir ya da ikiden önce dönmezler. »

«Zarar yok. Burada beklerim. »

Lebenthal, omuzlarını silkti:

«Eğer deminkinden fazlasını getiremeyeceklerse beklemeye hiç lüzum yok. Bu kadarcık şeyi büyük kampta da bulabilirim. Melun karılar, karaborsa fiyatına veriyorlar! »

«Hakkın var, Leo! Daha fazlasını koparmaya gayret edeceğim. »

509, yine pardüsünün altına büzüldü. Soğuktan donuyordu.

Patateslerini ve bir parçacık ekmeğini elinde tutmuştu. Sonra, ekmeği cebine sokarak, bu akşam bir şey yemeyeceğim, diye düşündü. Sabaha kadar sabredeceğim. Bunu başarırsam işte o zaman! Fakat o zaman ne olacağını kendi de bilemiyordu. Bir şeyler olacaktı. Önemli bir şeyler

olacaktı. Düşünmeye çalıştı, fakat bir türlü beceremedi. Patatesleri hâlâ elinde tutuyordu. Patateslerin biri büyük, öteki de pek küçük idi. Ama, öyle de kuvvetli şeylerdi ki. 509 dayanamayıp her ikisini de yedi. Küçük patatesi bir lokmada yuttu. Büyük patatesi de çiğneye çiğneye ve sindire sindire yedi. Bunları yedikten sonra büsbütün acıkacağını aklına bile getirmemişti. Oysa bunu bilmesi gerekirdi, her defasında hep aynı şey olurdu.

509 önce parmaklarını yaladı, sonra da, ekmeğin bulunduğu cebe girmemesi için elini ısırdı. Ekmeği, her zamanki gibi, derhal mideye indirmeyeceğim, diye aklından geçirdi. Ekmeği yarın sabah yiyeceğim. Bu akşam Lebenthal'e karşı partiyi kazandım. Onu hemen hemen yola getirdim. İstemediği halde bana üç mark verdi. Henüz tamamıyle mahvolmadım. Henüz bir arzu duyabiliyorum. Ekmeği yemeden sabahı edebilirsem — kafasının içerisine kapkara bir yağmur yağıyormuş gibi idi — işte o zaman —yumruklarını sıktı ve şehrin alev alev yanan kilisesine baktı— işte o zaman kurtuldum demektir. O vakit hayvanlaşmış bir yaratık olmaktan kurtulur, o zaman dünyasından vazgeçmiş biri olmaktan çıkarım. Tıkınmaktan başka bir şey düşünmeyen bir yaratık olmaktan kurtulmuş olurum. İşte yine o zaman... yine takati kesilmişti Az önce Lebenthal'e de söylemiştim ama, o zaman cebimde ekmek yoktu. Söylemek kolay, fakat direnmek.... Yine bir insan olabilmek... Yeniden başlayacağım..

VI

Neubauer, yazıhanesinde oturuyordu. Maymundan farksız ufak tefek bir insan olan çiçek bozuğu yüzlü ve salkımsaçak kızıl bıyıklı karargâh hekimi Wiese de tam karşısına oturmuştu.

Neubauer'in keyfi yerinde değildi. İşlerin ters gideceğe benzeyen bir gündü. Gazete havadisleri dikkatli yazılmış olmaktan da fazla bir önem taşıyordu. Evde Selma homurdanıp durmuştu. Freya da ağlamaktan kıpkırmızı olmuş gözlerle evi bir aşağı bir yukarı arşınlamıştı. Büyük binasında yazıhanesi olan iki avukat işe son vermiştiler. Şimdi şu Allahın belâsı herif bir sürü isteklerle karşısına dikilmişti.

Neubauer, öfkeli öfkeli: «Kaç kişi istiyorsunuz? » dedi.

«Şimdilik altı kişi yeter. Vücutça aşırı mecalsiz düşmüş olmalılar»

Wiese, kamptan değildi. Şehrin dışında küçük bir hastanesi bulunan bu insanın bir bilim adamı olabilmek ihtirası pek fazla idi. Diğer bazı hekimler gibi o da, canlı insanlar üzerinde tecrübeler yapıyordu. Kamp bu işi için ona bir iki defa yardım etmiş ve tutuklulardan birkaçını vermişti. Eyaletin sabık Gauleiter! ile ahbaplığı bulunduğu için olacak, tutukluları ne yaptığını pek fazla soran da çıkmamıştı. Cesetler sonradan ve büyük bir intizam ile Krematoryuma teslim edilirdi ki, bu da yeterdi.

Neubauer: «Tutukluları klinik tecrübelerinde kullanacaksınız, değil mi? » diye sordu.

Wiese: «Evet! Ordu hesabına yaptığım tecrübelerde! » derken gülümsedi. Bıyığının altındaki dişleri şaşılacak kadar iri idi «Şimdilik gizli tutmam gerekiyor elbette! »

Neubauer: «Demek gizli tutulmalı! » derken âdeta soluyordu. Bu her şeye üstten bakan bilgin taslaklarını hiç sevmezdi. Her şeye burunlarını sokarlar ve iş yapıyormuş gibi tavırları ile, eski mücadelecileri ürkütürlerdi.

Neubauer. «İstediğiniz kadar; tutuklu alabilirsiniz, » diye sözlerine devam etti «hatta buna memnun oluruz. Bunun için tek şartımız, bir nakil ilmühaberi sadece! »

Wiese, hayretle baktı:

«Bir nakil ilmühaberi mi dediniz? »

«Elbet de! Bağlı bulunduğum üst makamdan bir nakil ilmühaberi. »

«Fakat nasıl olur, ne demek istediğinizi bir türlü anlayamıyorum. »

Neubauer, duyduğu büyük memnunluğu belli etmemeye çalıştı. Wiese'nin şaşırıp kalacağını tahmin etmişti.

Karargâh hekimi: «İnanın bir şey anlamıyorum! » diye tekrarladı «Peki ama şimdiye kadar benden hiç bir şey istemiş değildiniz! »

Bunun böyle olduğunu Neubauer de biliyordu. Gerçi, Wiese, eyaletin Nazi valisini tanıdığı için böyle bir kâğıda lüzum hissetmemişti. Lâkin vali, bilinmez bir sebepten ötürü şimdi cephede bulunuyordu. Bunun böyle oluşu, şu anda Wiese'ye güçlük çıkarmak için büyük bir fırsat vermekteydi.

Neubauer, gülümseyerek: «Sadece bir şekil meselesi elbette! » dedi «ordu bu nakil ilmühaberini adınıza çıkarırsa istediğiniz tutukluları hemen alabilirsiniz. »

Wiese'nin bu işe karşı pek fazla bir ilgi duyduğu yoktu ve ordu ihtiyacı deyimini bir bahane olarak ileriye sürmüştü. Bunun böyle olduğunu Neubauer de biliyordu.

Wiese, sinirli sinirli bıyıklarını yiyordu:

«Bütün bunlardan hiç bir şey anlamıyorum. Şimdiye kadar derhal ve istediğim sayıda tutuklu alabiliyordum. »

«Tecrübeleriniz için mi? Benden mi? »

«Evet, bu kamptan. »

Neubauer, telefona uzandı:

«Bir yanlışlık olmalı! Bir sorayım. »

Sorup öğrenmeden de biliyordu. Ahizeyi birkaç sorudan sonra bıraktı:

«Tahminim gibiymiş, Herr Doktor. Daha öncekilerde tutkuluları hafif işlerde çalıştırmak için istemiş ve almışsınız, bu gibi hallerde bizim iş kısmı herhangi bir izin aramaz. Her gün birçok kurumlan iş bölükleri ile desteklemekteyiz. Fakat bu gibi durumlarda tutuklular kampın emrinde sayılır. Sizin mesele ise bambaşka. Bu defa tıbbî tecrübeler için istiyorsunuz. Bu ise özel bir izni gerektirir. Zira tutukluların kampı resmen

terk etmeleri gerekiyor. Bu yüzdendir ki, elimde bir emir bulunmalı. »

Wiese, başını iki yana salladı ve öfkeli öfkeli cevap verdi:

«Biri ile öteki arasında hiç bir fark yok. Daha öncekilerde de yine tecrübe için kullanıyorduk. »

Neubauer, arkasına yaslandı:

«Bu hususta hiç bir bilgim yoktur. Ben dosyalarda yazılı olandan fazlasını bilemem. Bence bu işi burada kapasak daha iyi. Resmî makamların ilgisini böyle bir yanlışlığın üzerine çekmeyi elbette istemezsiniz. »

Wiese, biran sustu. Kendi kendisini ele verdiğinin farkında idi. Bir süre sonra: «Hafif işlerde çalıştırmak için bir miktar mevkuf isteseydim diye sordu «verir miydiniz? »

«Elbette. İş şubemizin görevi de bu! »

«Pekâlâ. O halde hafif işler için bana lütfen altı tutuklu verin! »

Neubauer, yarı sitemli bir tavırla gülümsedi:

«Peki ama, arzularınızda bu derece anî bir değişiklik olmasının sebebini, açık söyleyeyim, anlayamadım, sayın karargâh hekimi! Evvelâ, bedenî kuvvetleri asgarî hadde düşmüş tutuklular istemiştiniz, şimdi ise, hafif işlerde çalıştıracaklar istiyorsunuz. Bundan büyük çelişme olmaz! Bizim kampta kuvvetten düşmüş kimselerin çoraplarını yamamaya bile mecalleri kalmamıştır, dersem inanın bana. Bizim kampta tam bir Prusya intizamseverliği ile uygulanan bir yetiştirme sistemi vardır. »

Wiese, yutkundu ve sert bir hareketle ayağa kalkıp eli ile selâmladı. Neubauer de ayağa kalkmıştı. Wiese'yi kızdırdığından pek memnundu. Onu yüzde yüz düşmanı yapmak niyetinde de değildi. Eski Gauleiter'in günün birinde affedilmeyeceği önceden kestirilemezdi. Bu sebepledir ki: «Herr doktor, benim bir başka teklifim var» dedi.

Wiese, dönüp baktı. Öfkeden rengi uçmuştu. Kireç gibi olmuş yüzündeki güneş lekeleri pek göze batıyordu.

«Lütfen söyler misiniz? »

«Bir miktar tutukluya ihtiyacınız pek fazla ise gönüllü is-

teyebilirsiniz. Bu şekilde kırtasiyeciliği de önlemiş olursunuz. Tutuklulardan biri ilme hizmet etmek isterse biz buna karışmayız. Gerçi resmen belki doğru değil ama, bunun sorumluluğunu ben üzerine alırım. Hele şu küçük kamptaki tufeyliler için olursa! Gönüllünün usulüne uygun bir muvafakatname imzalaması yeter, başka bir şey istemez. »

Wiese derhal cevap vermedi.

Neubauer, büyük bir samimilikle devam etti:

«Bu takdirde gönüllünün iş faaliyetinden dolayı herhangi bir ücret ödemenize de lüzum yoktur. Zira tutuklular resmen kampta sayılacaktır. Görüyorsunuz ki, elimden geleni yapıyorum. »

Wiese, hâlâ kuşkudaydı:

«Böyle birdenbire güçlük çıkarmanızı bir türlü anlayamıyorum. Oysa ben vatana hizmet ettiğime inanıyorum. »

«Hepimiz aynı işi yapıyoruz. Hem ben güçlük çıkarmış da değilim. Sadece formalitelere uyuyorum. Sizin gibi ilmi dehalar için belki de lüzumsuz sayılır. Fakat bizler için evrenin yarısı formalitedir. »

«Şu halde altı kişi verebileceksiniz? »

«Altı ya da fazlası! Ne sayıda isterseniz. Hatta bizim kamp şefini de yanınıza vereyim, sizi küçük kampa götürsün. Stum-führerimiz Weber fevkalade kabiliyetli bir insandır. »

«Peki! Teşekkür ederim. » v

«Teşekküre değmez. Benim için bir zevktir. »

Wiese, uzaklaştı. Neubauer de, telefona uzanıp Weber'i durumdan haberdar etti:

«Bırakınız istediğini arayıp tarasın. Fakat sakın kimseye emir vermeyin! Sadece gönüllü alabilir. İstediği gibi söz vermelerle kandırmaya çalışın! Fakat istekli çıkmazsa bizim elimizden de bir şey gelmez. »

Neubauer, reseptörü bırakırken, sırıttı. Keyfi yerine gelmişti. Şu kültür bolşeviklerinden biri olsun, bazı şeyleri başkalarına bildirmek gerektiğini öğretebilmişti. Gönüllü meselesi de iyi bir buluştu. Böyle birisini bulmak Wiese için pek kolay olmayacaktı. Tutuklular bu işleri pek iyi bilirlerdi. Ken-

dişini de bilginler arasında sayan kamp hekimine bile günün birinde tecrübe için canlı insanlar lâzım olsa, burada değil, dışarıda araması gerekirdi. Neubauer, sırıttı ve meselenin ne sonuç verdiğini sonradan sorup öğrenmeye karar verdi.

Lebenthal: «Yara belli oluyor mu? » diye sordu.

Berger: «Pek belli değil, » dedi «hele SS’lerin farketmesine imkân yok. Sondan bir önceki azı dişiydi. Çene kemiği şimdiden sertleşmiş. »

Lohmann’ın cesedini barakanın dışına koymuştular. Sabah yoklaması yapılmıştı. Ölü arabasını bekliyorlardı.

Ahasver, 509 numaranın yanında duruyordu. Dudakları kıpırdamaktaydı. 509: «Lohmann için Tevrattan parça okumana lüzum yok. » dedi «Müteveffa protestandı. »

Ahasver, şöyle bir bakıp: «Zarar yok! » dedi ve mırıldanmaya devam etti.

Bucher görünmüştü. Peşi sıra da, Çekoslovakyalı Karel çocuk geliyordu. Oğlanın bacakları değnek gibi ince ve kocaman kafadaki yüz, bir yumruk kadar ufaktı. Yürürken sallanıyordu.

509: «Karel, haydi içeriye! » dedi «Burası sana göre soğuk. »

Oğlan, başını iki yana salladı ve onlara doğru yaklaştı. 509, onun ne için yanlarında kalmak istediğini biliyordu. Lohmann ona zaman zaman biraz ekmek verirdi. Şu sırada Lohmann için bir nevi cenaze töreni yapılıyor sayılırdı. Mezarlığa giden yol, çelenkler, acı acı kokan çiçekler, dualar ve hıçkırıklar, kısacası bir ölü için yapılacak en son şeyler yerine burada durmuşlar, sabah güneşi altında boylu boyuna uzatılan şu buz gibi vücuda kupkuru gözlerle bakıyorlardı.

Berger’in: «Araba geliyor» dediği duyuldu.

Kampta önceleri ölü taşıyıcılar vardı. Fakat sonraları cesetler fazlalaşınca, beyaz atlı bir araba da servise konulmuştu. Daha sonra at ölmüş, mezbahalarda kullanılan biçimde üstü kapalı fakat eski bir kamyon bu işe verilmişti. Kamyon, bir barakadan öteki barakaya uğrayıp ölüleri toplardı.

«Ölü taşıyıcılar da kamyonda mı? »

«Hayır. »

«O halde biz yükleyeceğiz. Westhof ile Meyer’i de çağır. »

Lebenthal birden heyecanlandı:

«Ayakkabılarını unutacaktık. Daha epey işe yararlar. »

«Peki. Fakat ayaklarının çıplak olmaması lâzım. Bir şey bulabilir miyiz? »

«Barakada Buchsbaum’dan kalma partallar var. Gidip getireyim. »

509: «Hepiniz şöyle bir durun bakayım! » dedi «Çabuk olun ve beni görmelerine engel olacak biçimde durun. »

Lohmann’ın yanında yere çömelmişti. Ötekiler, onun 17 numaralı barakanın önündeki kamyondan ve civardaki kulelerin nöbetçileri tarafından görülmemesini sağlayacak gibi durmuştular. Ölünün ayaklarındaki aşırı büyük pabuçları kolayca çıkarıldı. Zavallı Lohmann’ın ayakları bir kemik yığını kalmıştı.

«Öteki ayakkabılar nerede? Çabuk ol, Leo! »

«Al! »

Lebenthal, barakadan dönmüştü. Getirdiği partalları ceketinin altına saklamıştı. Ötekilerin arasına karıştı ve ayakkabıları 509 numaranın önüne rastlayacak gibi yere düşürdü. 509 da ötekileri ona devretti. Lebenthal, ceketinin altına iyice saklayıp barakaya döndü. 509, Buchsbaum’un partallarını ölünün ayaklarına geçirip sendeleye sendeleye doğruldu. Kamyon şimdi 18 numaralı barakanın önünde durmuştu:

«Kamyonu kim idare ediyor? »

«Kapo Stroschneider’in kendisi. »

Lebenthal, geri gelmişti:

«Nasıl oldu da unuttuk. Pençeler sapsağlammış! »

«Satılabilir mi? »

«Değiştirmek kabil. »

«Alâ! »

Kamyon yaklaşmıştı. Lohmann’ın cesedi güneş altında boylu boyuna seriliydi. Ağız çarpık ve hafif açıktı, gözlerinden bir tanesi boynuzdan yapılmış sarı bir düğme gibi parıl-

diyordu. Şimdi hepsi susmuştu. Hep ona bakıyordular. Şu anda onlardan öyle uzaklarda bir hali vardı ki!

B ve C kısımlarının ölüleri kamyona yükletilmişti. Strohschneider: «Haydi! » diye haykırdı. «Yoksa dua mı edeceksiniz? Yükleyin şu pis cenabeti be! »

Berger: «Yüklüyoruz! » dedi.

Bu sabah D kısmında ancak dört ölü vardı. İlk ceset için yer bulunmuş idi ama, dördüncüde araba dolmuştu. İşte şimdi de Lohmann’ı nereye

koyacaklarını bilemiyorlardı. Öteki cesetler tepeye kadar üstüste yığılmıştı. Çoğu sertleşmişti. Strohschneider: «En üste! » diye bir daha bağırdı «Yoksa bacaklarınızı mı kırayım? Tembel domuzlar, tırmanın bakayım! Bundan gayri ne iş yaptığınız var? »

Lohmann’ın cesedini kaldırıp kamyona bir türlü yükletemiyorlardı. 509: «Bücher, Westhof, yardıma gelin! » diye seslendi!.

Cesedi yine yere bıraktılar. Lebenthal, 509, Ahasver ve Berger, Bucher’le Westhof’un kamyona tırmanmasına yardım ettiler. Fakat Bücher tam yukarıya varmışken dengesini kaybedip kaydı ve düşerken can havliyle bir yere tutundu. Tuttuğu ceset, henüz sertleşmediği için, gevşedi ve birlikte aşağıya kaydı. Yalnız mafsallardan ibaret imiş gibi hiç bir mukavemet göstermeden yeri boylaması ne hazin bir hal idi.

Strohschneider: «Melun herifler! » diye haykırdı: «Nedir bu rezalet? »

Berger: «Çabuk ol Bücher! Haydi bir daha! » diye fısıldadı.

Bucher’i yorgunluktan soluya soluya, tekrar kaldırdılar. O da bu defa tutunmaya muvaffak oldu.

509: «Önce öteki cesedi verelim! » dedi «Henüz sertleşmediği için daha kolay kaldırırız. »

İyice soğumamış ceset, bir kadın ölüsüydü. Ağırlığı, kamptaki başka cesetlerin olağan ağırlığından çok daha fazlaydı. Henüz dudakları vardı. Açlık çekmeden öldüğü belliydi. Göğüs kısmında pörsümüş deri torbalar değil, memeler vardı. Küçük kampın sona erdiği noktadaki kadınlar kampında ölmüşe benzemiyordu. Öyle olsaydı, bir deri bir kemik kalırdı. Güney Amerika’ya giriş vizesi alabilmiş Yahudilerin mübadele kampından olacaktı. Zira orada henüz aile halinde yaşayanlar vardı.

Şoför yerinden inmiş olan Strohschneider de, kadına bakıyordu:

«Pis tekeler, karıya bakıp da huylanmaya mı çalışıyorsunuz, yoksa? »

Buluşunu pek beğenmiş olacak ki, kahkahalarla güldü. Ölü nakliye bölüğünün başı olarak arabayı kendi kullanması icabetmezdi ama, o bunu otomobilin hatırı için yapıyordu. Eskiden şoför olduğundan her fırsatta otomobil kullanırdı. Direksiyonun başına geçtiği zamanlar hep böyle keyifli olurdu.

Sekiz tutuklu, kadın cesedini güç belâ tekrar yukarıya kaldırabilmiştiler. Yorgunluktan her tarafları titriyordu. Strohschneider, çiğnediği tütünleri

onlara doğru tükürürken, Lohmann’ın cesedini kaldırdılar. Şişman kadından sonra Lohmahn’ın cesedi çok hafif gelmişti.

Berger; Bücher ve Westhof’a: «İyi tutturun! » diye fısıldadı «Kolunu bir başka cesede tutturun! »

Lohmann’ın bir kolunu kamyonun yan kapaklarından birine iliştirmeye muvaffak olmuşlardı. Kol bu biçimde gerçi dışarıda kalıyordu ama, vücut da sımsıkı tutturulmuş oluyordu.

Bücher: «Tamam! » dedi ve kendisini aşağıya bıraktı.

Stroschneider: «Tamam oldu mu çekirgeler? » derken gülüyordu. Telâşlı hareketler yapan bu on iskelet ona iri çekirgeleri hatırlatmıştı: «Çekirge herifler! » diye tekrarlarken kıdemlilere bakıyordu. Fakat hiç kimsenin güldüğü yoktu. Hâlâ soluyorlar ve ölü ayakları sallanan kamyona bakıyorlardı. Ne de çok ayak sallanıyordu! Kirli beyaz ayakkabılı çocuk ayakları da vardı.

Şoför yerine tırmanan Stroschneider: «Söyleyin bakalım! » dedi «Sıra hanginize geldi? »

Hiç kimse cevap vermedi. «Bok herifler! » diye homurdandı «Siz ölüme lâyık olmayacak kadar sersemsiniz. »

Şiddetle gaza bastı. Motor bir makinelitüfek yaylım ateşi gibi takırdıyordu. İskeletler iki tarafa sıçramıştılar. Stroh-

Schneider, memnun memnun başını salladı ve direksiyonu çevirdi.

Masmavi mazot dumanı içinde kalmıştılar.

Lebenthal, öksürükten boğula boğula: «İşkembesi bol pis domuz! » diye küfürü bastı.

509 numara, mazot dumanından kaçamamıştı:

«Bitlere karşı iyi gelir belki de! »

Kamyon, yokuşun aşağısındaki Krematoryuma doğru uzaklaştı. Lohmann’ın kolu kamyonun yan tarafından çıkmıştı. Kamyon bozuk yolda sarsıldıkça, kol da işaret ediyormuş gibi, sallanıyordu.

509, arkasından baka kalmıştı. Cebindeki altın dişe dokundu. Lohmann’la beraber altın dişin de gözden kaybolabileceğini bir an için sanmıştı. Lebenthal hâlâ öksürmekteydi. 509, arkasına döndü. Dün akşamki

ekmek parçası hâlâ cebindeydi. Bunu hissetmek sersemce de olsa, bir teselli sayılırdı: «Leo, ayakkabılardan ne haber? » diye sordu «Ne kadar ederler? »

Berger, cesetlerin yakıldığı fırına doğru yürürken Weber'le Wiese'yi gördü. Derhal geriye koşup haber verdi:

«Weber geliyor. Yanında da Handke ile bir sivil var. Galiba şu kobay hekimi. Dikkatli olun! »

Barakaların içi allak bullak olmuştu. Yüksek rütbeli SS subaylarının küçük kampa geldiği hemen hemen hiç görülmüş değildi. Böyle bir şeyin olağanüstü bir duruma işaret olduğunu hepsi bilirdi. 509: «Ahasver, senin çoban köpeğini iyi sakla! » diye seslendi.

«Barakaları teftişe mi çıktılar dersin? »

«Belki de değil! Zira beraberlerinde bir de sivil var. »

Ahasver: «Neredeler? » diye sordu «Biraz daha vakit var mı? »

«Evet ama, elini çabuk tut! »

Kendisini çoban köpeği sanan deli tutuklu uslu uslu yere uzandı. Ahasver onu hafifçe okşuyor, 509 numara da dışarıya çıkmaması için ayaklarını ve ellerini bağlıyordu. Böyle bir şeyi şimdiye kadar asla yapmamışlardı ama, bu ziyarette bir fev-

kalâdelik olmalıydı, ihtiyatlı davranmak daha iyi idi. Ahasver, zavallı delinin ağzına da ihtiyaten bir bez tıkayıp havlamasını Önledi. Sonra da onu koşuğun en karanlık köşesine götürdüler. Ahasver: «Burada dur! » deyip elini kaldırdı «Hiç kımıldamadan oturacaksın! » Çoban köpeği, yerinden doğrulmaya kalkışmıştı. Ahasver, hafif hafif yine okşadı: «Otur bakayım. Hiç ses yok. Buradan hiç kımıldamayacaksın. »

Dışarıdan doğru Handke'nin: «Dışarıya! » diyen sesi duyuluyordu.

İskeletten farksız tutuklular dışarıya koşuşup sıralandılar.

Yarı ölülerden, ölmek üzere olanlardan ve açlıktan ölmeye yüz tutmuşlardan meydana gelmiş yığının acınacak bir manzarası vardı.

Weber, Wiese'ye döndü:

«Aradıklarınız bunların arasında var mı? »

Wiese'nin burun kanatları, kızartma kokusu almış bir hayvan gibi açılıp kapanıyordu. Mırıldanır gibi: «Fevkalâde örneklik şeyler! » dedikten sonra, bağa gözlüğünü takıp tutukluları keyifli keyifli gözden geçirdi.

Weber: «Seçecek misiniz? » diye sordu.

Wiese, hafifçe öksürdü:

«Evet. Fakat gönüllüler arasından seçmek gerekiyormuş da... »

«Pekâlâ! Nasıl isterseniz. Hafif hizmetler için altı kişi çıksın bakayım! »

Hiç kimse kımıldanmadı. Weber kıpkırmızı olmuştu. Takım başları aynı emri bağıra bağıra tekrarlayıp tutukluları acele acele itelemeye başladılar. Canı sıkkın sıkkın bir aşağı bir yukarı dolaşan Weber, en arka sırada, tam da 22 numaralı barakanın önünde duran Ahasver'i görmüştü, birdenbire: «Hey sen! Sana diyorum sakallı! » diye bağırdı, «Çık bakayım öne; böyle sakallı dolaşmanın yasak olduğunu bilmiyor musun? Takım başı, sen ne iş yaparsın? Ne işe yararsınız sizler? Hey sakallı, çık bakalım öne! »

Ahasver, sıradan ayrılmıştı. Fakat Wiese: «Fazla yaşlı! » diye Weber'e fısıldadı «Bir an durun bakayım. Galiba başka türlü davranmamız gerekiyor. » Sonra tutuklulara döndü ve tatlı bir sesle: «Beni dinleyin! » diye söze başladı: «Sizlerin yeri burası değil, hastane. Hepiniz hastaneliksiniz. Kıtanın seyyar hastahanesinde ise hiç boş yatak yok. Oysa ben içinizden altı kişiye başka bir hastanede yer sağlayabilirim. Sizin çorbaya, ete ve besleyici yemeklere ihtiyacınız var. Böyle şeylere en çok muhtaç olan altınız sıradan ayrılsın! »

Hiç kimse sıradan ayrılmamıştı. Böyle masallara kampta kimsenin inandığı yoktu. Hem bu arada kıdemliler de Wiese'yi tanımışlardı. Onun birkaç defa bu şekilde tutukluları götürdüğünü hatırlamıştılar. İçlerinden bir tanesi olsun dönmemişti.

Weber: «Zıkkımlanacak şeyleriniz pek mi fazla yoksa» diye bağırdı «Bunu da değiştirmesini biliriz. Altı kişi sıradan ayrılsın, ama şöyle isteye isteye! »

B kısmından bir iskelet birkaç adım ilerledikten sonra durdu.

Wiese, adamı tepeden tırnağa kadar süzdü:

«Alâ. Aklı başında insan böyle olur, azizim. Sizi adamakıllı doyuracağım. »

Birinci iskeleti bir İkincisi izledi. Sonra birisi daha çıktı.

Weber, öfkeli öfkeli: «Haydi, üç kişi daha! » diye haykırdı. Ona göre bu gönüllü fikri Neubauer'in bir sarhoşluk icadı olacaktı. Oysa kayıt odasına emredilir ve altı kişi derhal teslim olunurdu. »

Wiese'nin dudakları titriyordu.

«Beni dinleyin! Ben şahsen söz veriyorum. Hepinize nefis yemekler, etler, kakao ve besleyici çorbalar verilecek! »

Weber: «Karargâh doktoru bey, » dedi «bu herifler böyle tatlı dilden anlamazlar. »

509 numaranın yanında tıpkı büyülenmiş gibi duran Wassja adındaki iskelet: «Et var ha? » diye sordu.

Wiese derhal ona döndü:

«Elbette var. Azizim her gün, her Allahın günü et var. »

Wassja, geviş getirmeye başlamıştı. 509 numara onu uyarmak için bir dirsek vurdu.

Onun bu hareketi gayet ustalıkla yapılmıştı. Ama, Weber'in

gözünden kaçmadı ve: «Edepsiz herif! » diye bağırmakla kalmayıp 509 numaranın karnına bir tekme yerleştirdi. Tekme pek şiddetli indirilmişti. Weber'e göre bu, cezalandırmaktan çok ihtar için savrulmuş bir tekme idi. Buna rağmen 509 numara yeri boylamıştı.

Wiese: «Hayır, böyle değil, böyle olmaz! » diye mırıldanarak Weber'i geri çekti «Onları sağlam teslim almalıyım. »

Sonra, 509 numaranın üstüne eğilip eliyle her tarafını yokladı. Bir süre sonra 509 numaranın gözleri hafifçe aralandı. Fakat Weber'i değil, Wiese'yi görmüştü.

Wiese, doğruldu:

«Azizim sizin hastaneye yatmanız gerekli. Orada size bakarız. »

509, güçlükle ayağa kalktı ve soluk soluğa: «Bir yerime bir şey olmadı» dedi.

Wiese gülümsedi:

«Ben hekimim, sizden daha iyi anlarım. »

Sonra, Weber'e döndü:

«İki kişi daha! Yalnız, altıncısı biraz genç olsun! »

Ve öteki tarafta, 509 numaranın yanında duran Bucher'i gösterdi:

«Meselâ şu... »

«Sıradan çık, marş marş! »

Bücher de 509 numara ile ötekilerin yanına gitti. Weber sıralarda hasıl olan boşluktan, Çekoslovakyalı Karel çocuğu görmüştü: «İşte bir de yarım porsiyon. Bunu da cabadan ister misiniz? »

«Teşekkür. Bana yetişkin insanlar gerekli. Bunlar yeter. Pek çok teşekkür ederim. »

«Pekâlâ. Siz altılar da on beş dakika içinde kayıt odasına başvurun! Takım başları, numaralarını not alın! »

Yıldırımla vurulmuş gibi olmuştular. Hiç kımıldamıyorlardı. Ağızlarını açıp bir şey de söylemiyorlardı. Başlarına geleceği biliyordular. Sadece Wassja sırıtıyordu. Açlıktan aklını kaçırdığı için Wiese'nin söylediklerine inanmıştı. Kampa yeni gelenlerden olan diğer üçü de gözlerini boşluğa dikmişti. Bunlar, hiç bir istek duymadan her türlü buyruğa boyun eğmeye, hatta elektrikli tele koşmaya bile hazırdılar. Ahasver yere oturmuş ahlayıp ufluyordu. Handke, Weber'le Wiese gittikten sonra onu iri bir sopa ile döğmüştü.

Kadınlar kampından doğru cılız bir sesin: «Josef! » diye seslendiği duyuldu.

Bücher, hiç kımıldanmamıştı. Berger, onu usulca itti:

«Ruth Holland sesleniyor. »

Kadınlar kampı, küçük kampın sol tarafındaydı ve aradaki çift katlı dikenli telde cereyan yoktu. Kadınlar kampı savaş, sırasında yığın yığın yeni tutuklamalar başlayınca yapılmıştı. Daha önce kampta hiç kadın tutuklu yoktu.

Bücher iki yıl önce marangoz olarak birkaç hafta müddetle orada çalışmıştı. Ruth Holland'ı da o sırada tanımıştı. Zaman zaman kısa bir süre gizlice buluşup konuşurlardı. Sonra Bucher'i bir başka iş bölüğüne vermiştiler. Bücher, yine küçük kampa geri gönderildiği zamanlar buluşmaları kabil oluyordu. Bazı bazı geceleri veya sisli havalarda birbirleri ile fısıltı halinde konuşurdular.

Ruth Holland, iki kampı ayıran dikenli tellerin arkasındaydı. Rüzgâr, çizgili yeldirmesini incecik bacaklarına sarmıştı. İncecik sesi ile: «Josef! » diye yine seslendi.

Bücher, başını kaldırdı:

«Telden uzaklaş! Görecekler! »

«Söylenenlerin hepsini duydum. Sakın yapayım deme! »

«Uzaklaş telin yanından, Ruth! Nöbetçi kurşunu yapıştırır!. »

Kadın, olmaz der gibilerden, başını salladı. Kısa saçları kırlaşmıştı:

«Sen gitme! Burada kal! Gitme! Burada kal, Josef!

Bücher, ümitsiz bir tavırla 509 numaraya baktı. O da: «Yine buraya döneceğiz» dedi.

«Bir daha gelmeyecek biliyorum ben. Bunun böyle olduğunu sen de biliyorsun. »

Ve ellerini tele bastırarak devam etti:

«Hiç kimsenin bir daha döndüğü görülmedi. »

Bucher, nöbetçi kulelerine baktı:

«Haydi yerine dön, Ruth! Orada durman tehlikeli. »

«Bir daha geri gelmeyecek! Bunu hepiniz biliyorsunuz! »

509, hiç bir karşılık vermedi. Söyleyecek bir şey de yoktu. Kendi içine kapanmış, hiç bir şeyler duymaz olmuştu. His denilen hiç bir şeyi kalmamıştı. Her şeyin geçtiğini biliyordu ama, bunu henüz vuzuhla hissetmiyordu. Hissettiği bir şey varsa o da bir şeyler hissetmediği idi.

Ruth Holland: «Bir daha geri dönmeyecek» diye aynı sözleri tekrarlıyordu «gitmesin, ne olur! »

Bucher bakışlarını yerden ayıramıyordu. Yeni bir cevap veremeyecek kadar tutuklaşmıştı. Ruth Holland’ın sesi: «Gitmesin ne olur! » diyordu.

Bu ses, biteviye ve heyecansız bir duayı hatırlatıyordu. Her türlü heyecandan yoksundu.

«Bir başkası gitsin! Onun gençliği var. Onun yerine bir başkası gitsin. »

Hiç kimse cevap vermedi. Bucher’in gitmek zorunda bulunduğunu hepsi biliyordu. Handke numaraları kaydetmişti. Hem onun yerine kim giderdi?

Oldukları yerde durmuşlar, birbirlerine bakıyorlardı. Gitmek zorunda olanlarla kalacak olanlar birbirlerine bakmaktaydılar. Bir yıldırım vurup Bucher’le 509 numarayı öldürseydi katlanmak daha kolaydı. Şu son dakikaya tahammül etmek ne güç şeydi. Zira şu en son anda bile bir yalan, hiç konuşmadan ne için ben olacakmışım? diyen bir soru gizli idi. Ne diye ben olacakmışım? sorusu. Öte yandan da: Yarabbi şükür, ben değilim. Ben değilim.

Ahasver, oturduğu yerden ağır ağır kalktı. Kısa bir süre için daha, tutuk tutuk etrafına bakındıktan sonra her şeyi hatırlamış gibi bir şeyler mırıldandı.

Berger, ondan tarafa dönmüştü.

İhtiyar Yahudi, hırıltılı bir sesle ve âni olarak: «Kabahat bende. » dedi «Bende, benim sakalımda kabahat. Hep bu yüzden oldu. Yoksa ötekilerden gidecekti.. Ooof... »

Ve iki eli ile birden sakalını yolmaya başladı. Gözyaşları yüzünden aşağıya boşanıyordu. Saçlarını yolmaya mecali yoktu. Yine yere oturmuş, başının şurasına burasına saldırıyordu.

Berger, sert bir sesle: «Haydi, barakaya git! » dedi.

Ahasver onu bir süzdükten sonra yüzü koyun yere kapandı ve ulur gibi ağlamaya başladı.

509: «Gitmemiz lâzım» dedi.

Lebenthal: «Diş nerede? » diye sordu.

509 elini cebine sokup altın dişi ona doğru uzattı:

«Al! »

Lebenthal, altın dişi aldı. Bütün vücudu titriyordu.

«Senin Tanrın! » diye kekeleyerek, şehri ve yanan kiliseyi göstermek ister gibi, boş bir işaret yaptı. «Senin Tanrının belirtileri. Senin Tanrının alev sütunları. »

509, cebini el yordamıyla yine araştırdı. Altın dişi alırken ekmek parçasına da dokunmuştu. Bu ekmeği yememesi sanki neye yaramıştı? Ekmek parçasını Lebenthal’e uzattı.

Lebenthal, öfkeli ve şaşkın bir sesle: «Sen ye onu! » dedi «Senin ekmeğin. »

«Bana artık lâzım değil ki! »

Dünyasından vazgeçmişlerden biri ekmek parçasını görmüştü Yanlarına doğru paldır küldür hızla yaklaşıp 509 numaranın koluna sarıldı ve ekmeğe saldırdı. Fakat 509, onu bir kenara itti ve ekmek parçasını, uzun süredir sessizce duran Karel’in eline tutuşturdu, öteki de Karel’e saldırdı. Fakat Karel tam bacak kemiğine bir tekme indirince adam bir sallandı. Ötekiler de çekip kenara ittiler.

Karel, 509 numarayı süzerek işten anlar bir tavırla sordu:

«Sizleri gazla mı öldürecekler? »

Berger öfkelenmişti:

«Burada gaz hücreleri yok, Karel! Anladın mı? »

«Bunu bize Birkenau kampında, da söylemişlerdi. Size el havlusu verip de hamama gideceğinizi söylerlerse gazla öldürüleceksiniz demektir. »

Berger, onu bir kenara itti:

«Haydi bir köşeye çekil de ekmeği yemeye bak! Yoksa bir başkasına kaptıracaksın! »

Karel: «Merak etmeyin, kolluyorum» diyerek ekmeği ağzına tıktı; nereye yolculuk, der gibi ve herhangi bir kötülük düşünmeden, sormuş idi. Bu Karel çocuk, toplanma kamplarında bu yaşa gelmişti ve böyle şeylerden gayrisini bilmezdi.

509: «Gel! » dedi.

Ruth Holland, ağlamaya başladı. Ellerini, kuş ayakları gibi tele iyice geçirmişti. Dişlerini gıcırdatıyor ve inliyordu. Fakat gözlerinde hiç mi hiç yaş yoktu.

509, bir kere daha: «Haydi gel! » dedi. Bakışları, geride kalanların üstünde son bir kez dolaştı. Tutukluların çoğu umursamazlıkla, barakalarına dönmüştüler. Sadece kıdemliler ve öteki tutuklulardan birkaç kişi henüz oradaydı.

509 numaraya, hepsini çok yakından ilgilendiren çok önemli bir şey daha söylemesi gerekiyormuş gibi geldi, birdenbire; bütün kuvvetini toplamaya çalıştı, fakat ne zihnini, ne de kelimeleri toplayabildi ve sonunda, sadece: «Bu olup bitenleri unutmayın! » diyebildi.

Hiç kimse karşılık vermedi. 509 numara, her şeyin unutulacağını anlamıştı. Bu halleri sık sık görmüşlerdi. Bucher belki unutmazdı, henüz gençti ama, o da aynı akıbete mahkûmdu.

Yol boyunca sendeleye sendeleye yürüyorlardı. Yanmamışlardı . Bu yıkanma lafı da Weber’in bir şakasından ibaretti. Kampta yeter derecede su hiç bir zaman bulunmazdı. ilerliyordular. Etraflarına baktıkları yoktu. Küçük kampı öteki kamptan ayıran dikenli tel kapıdan, ölüm kapısından geçmişlerdi. Wassja, dilini şapırdatıyordu. Aralarında bulunan üç yeninin

yürüyüşü mankenlerden farksızdı. İş kampının ilk barakasını geçmiştiler. İş bölükleri paydos edeli epey olmuştu.

Barakalar bomboş ve kasvetli idi. Fakat şu anda 509 numaranın nazarında dünyanın en fazla arzulanılan şeyi oluvermişlerdi. Tehlikelere karşı korunmanın, hayatın ve güvenlik hissinin sembolü oluvermiştiler. Bu acımasız ölüm yürüyüşünü yarıda bırakıp barakalara süzülmek ve gizlenmek isterdi. Daha iki aycık yaşamak isterdim, diye dalgın dalgın aklından

geçirdi. Hatta belki sadece iki hafta da yeterdi. Hepsi boşuna imiş! Her şey boşa gitti.

Yanındakilerden biri, âni olarak: «Arkadaş! » diye seslendi. 13 numaralı barakadan birisi idi. Kapının ağzında duruyordu. Tıraşı uzamış yüzü simsiyahtı.

509, başını kaldırıp baktı ve: «Bu olup bitenleri unutma! » diye mırıldandı. Oysa adamı yakından tanımazdı.

Adam: «Unutmayacağız» diye karşılık verdi «Nereye gidiyorsunuz? »

İş kampında kalmış olan birkaç kişi, Weber'le Wiese'yi gördükleri için fevkalâde bir şeyler olup bittiğinin farkındaydılar.

509, durdu. Adama dikkatle baktı. Birden beyni çalışmaya başlamıştı. Söylemesi gerekeni, hiç bir şeyin ziyan olmaması lâzım geldiğini şimdi hatırlamıştı. Israrla: «Bunları unutmayın! » diye fısıldadı «Hiç bir zaman unutmayın! »

Adam, tok bir sesle: «Hiç bir zaman! » diye tekrarladı «Nereye götürülüyorsunuz? »

«Bir hastaneye. Kobay vazifesi göreceğiz. Bunları unutmayın. Adın ne? Senin? »

«Stanislaw Lewinsky. »

509: «Bunları unutma, Lewinsky» dedi. Bu ismi telâffuz ederken daha fazla bir kuvvet buluyormuş gibi idi. «Bunları unutma, Lewinsky. »

«Unutmayacağım. »

Lewinsky, 509 numaranın omuzuna eli ile dokundu. 509, bu teması ta içerisinde hissetti. Sonra, Lewinsky, bir daha baktı. O da başı ile tasdik etti. Yüzü, küçük kamptakilerin yüzlerine benzemiyordu. 509 ne demek istediğinin anlaşılmış olduğunu hissetmişti. Yoluna devam etti.

Bucher onu beklemişti. Yollarına devam etmiş olan ötekilere birlikte yetiştiler. Wassja, daha hâlâ: «Et, çorba ve et! » diye mırıldanıyordu.

Kayıt odasına kundura cilâsı ve ekşi bir koku sinmişti. Kapo, kağıtları hazırlamıştı. Yüzlerinde hiç bir anlatım kalmamış olan bu iskeletlere bakarak: «Bunları imzalayacaksınız! » dedi.

509, masaya baktı. Neyi imza etmesi gerektiğini anlamamıştı. Tutuklulara sadece emir verilirdi, o kadar. Fakat sonra, kendisine birisinin baktığını hissetti. Bakan, Kapo’nun arkasında duran yazıcılardan biri idi. Kıpkızıl saçlı yazıcı, 509 numaranın kendisini farkettiğini sezince başını hemen sola çevirip masaya eğdi.

Weber içeriye girmişti. Hepsi esas vaziyeti aldılar. «Haydi devam edin! » diyerek kâğıtları masadan aldı.

«Daha tamam değil mi? Haydi, imzayı basın bakalım! »

Weber’in en yakınında bulunan Wassja: «Yazmak bilmem» dedi.

«O halde üç istavroz işareti yap! »

Wassja üç istavroz işareti yaptı.

Weber, tekrar bağırdı:

«Sırada kim var? »

Kampa yeni getirilmiş olan üç tutuklu, birbiri arkasından imzayı bastılar. 509, müthiş bir çabayla kendini toplamaya çalışıyordu. İlle de bir çıkar yol bulabileceğini sanıyordu. Yine o yazıcıdan tarafa baktı ama, Ötekinin masadan başını kaldırdığı yoktu.

Weber: «Şimdi sıra sende! » diye homurdandı «Haydi ulan, yoksa dalgada mısın? »

509, kâğıdı aldı. Gözlerinin önü bulanıktı. Yazı makinası ile yazılmış birkaç satır bir türlü düz durmuyordu.

Weber, müthiş bir tekme savurdu:

«Bir de okumak ha! Bas imzayı ulan uyuz köpek! »

509, okuyacağı kadarını okumuştu. «Aşağıda imzası bulunan ben gönüllü olarak kabul ederim ki.. » kelimelerini okumuş bulunuyordu. Elindeki kâğıt masaya düşüvermişti, işte son ve ümitsiz bir fırsat ele geçmişti. Yazıcının anlatmak istediği de bu olmalı idi.

«Haydi ulan, sarsak teke! Elinden tutup ben mi yazdıracağım? »

Kapo gözlerini hiç ayırmadan ona bakıyordu. Yazıcılar başlarını kaldırıp sonra hemen yine kâğıtlara eğilmiştiler. Kısa bir an için müthiş bir sessizlik oldu.

Weber, olup bitenlere inanmamış gibi idi:

«Ne demek istiyorsun? »

509 numara derin derin soluk aldı:

«Gönüllü olarak istekli değilim. »

«Kâğıdı imzalamaya yanaşmıyor musun? »

«Evet. »

«Demek bu kâğıdı imzalamıyorsun? »

Böyle demesiyle 509 numaranın sol elini tutup başının üstünden ters çevirmesi bir oldu.

509, yüzü koyun yere kapaklanmıştı. Weber, ters döndürdüğü kolu sımsıkı tuttuğu için onu yukarıya doğru çekip tepesi aşağı itti ve sırtına bir tekme indirdi. 509, bir feryat kopardı ve odayı derin bir sessizlik kapladı.

Weber, gömleğinin yakasından yakalayıp yine ayağa kaldırdı ama, 509 yine yere kapaklandı.

Weber: «Tabansız herif! » diye homurdandıktan sonra yandaki bir kapıyı açıp bağırdı:

«Kleinert, Michel, şu mızmız herifi o tarafa alıp keyfini tamamlayın. Orada da kalsın. Ben gelirim. »

509'u sürükleyip götürdüler.

Weber, Bucher'e döndü:

«Sıra sende. Bas imzayı! »

Bücher titriyordu. Titremek istemiyordu ama, elinde değildi. Birden öyle yalnızdı ki! 509 da yanından ayrılmıştı. 509'un yaptığını çabucak yapamazsa, iş işten geçecek ve emri bir makine gibi yerine getirecekti.

Kelimeler ağzından dökülür gibi: «Ben de imzalamıyorum» dedi.

Weber, sırıttı:

«Hele bak. Demek bir kabadayı daha! Yoksa başlangıç günlerine mi dönüyoruz! »

Bücher, darbenin şiddetini pek fark edemedi. Üzerine gürültülü bir karanlık çöküvermişti. Kendine gelince, Weber’i üstünde buldu. 509 benden yirmi yıl daha yaşlı diye, düşünmeye çalıştı. Aynı şeyleri ona da yaptı. Direnmeliyim! Üstünün başının parçalandığını, ateşi ve bıçağı sırtında hissetti.

Bağırdığı halde kendi sesini duymuyordu. Sonra etraf simsiyah oldu.

İkinci defa olarak ayıldığı zaman kendisini, çimento zeminli bir başka odada, 509 numaranın yanında ve yerde buldu. Üstü başı sırsıklamdı. Weber’in sesini hayal meyal duyuyordu:

«Bu kâğıtlara sizin imzanızı attırmam işten bile değildi ama bunu yapmayacağım. İnadınızı, keyfini çıkara çıkara, kırmak istiyorum. Kâğıtları kendiniz imza edeceksiniz. Dize gelip ne olur imzalayalım diye yalvaracaksınız, ama o zaman da mecaliniz kalmayacak. »

509, Weber’in başını pencerenin önünde bir karaltı şeklinde görüyordu. Bu baş, arka planda kalan gökyüzünün önünde çok kocaman gözüküyordu. Bu baş, ölüm ve başın arkasındaki gökyüzü de hayat oluvermişti. Bu gökyüzü hayat oluvermişti.

Dayağa, köteğe, her tarafından akan kanlara, pestilinin çıkarılmış olmasına ve her şeye rağmen hayattı; ne biçimde ve nerede bulunursa bulunsun bu gökyüzü hayattı. Çok kısa bir an için de olsa, hayatın ta kendisi idi. Fakat sonra yine sersemledi, sinirleri yine gevşedi ve kulaklarında mecalsiz bir uğultudan başka her şey, yine silindi. Yine, kendine geldiği zaman, ne için direniyorum? diye, bezgin bezgin düşündü. Burada dayakla öldürülmekle imzayı basıp bir iğne yiyip gebermek arasında hiç bir fark yok. Hiç olmazsa daha çabuk, daha az acılı bir ölüm olurdu. Ama sonra, yanıbaşında bir başkasıyla konuşuyor gibi kendi sesinin: «Hayır, imzalamayacağım, dayaktan öldürseler de.. » dediğini duydu.

Weber gülüyordu:

«Pis iskelet seni, böylesine razısın elbette! Böylece kurtulmuş olursun, değil mi? Ama döğe döğe öldürmek bizde haftalar sürer. Hem daha dur bakalım, yeni başladık. »

Kamçıyı tekrar eline aldı. Darbe 509’un gözlerine rastlamıştı. Fakat gözler öyle içeriye çökmüştü ki, kamçının hiç bir tesiri olmadı. İkinci darbe, daha aşağıya rastladı. Kupkuru bir

sarı muşambadan farksız dudaklar yarılıvermişti. Kafatasına birkaç palaska darbesi de yedikten sonra yine bayıldı.

Weber, onu bir kenara itip tekrar Bucher’e saldırdı. Bücher korunmaya çalıştı ama, pek ağır hareket ettiğinden, beceremedi. Darbe, burnuna rastlamıştı. Büzülüp kaldı ve bacaklarının arasına bir tekme yedi. Can havliyle haykırmıştı. Palaska darbelerini birkaç kere daha ense kökünde hissettikten sonra, yine karanlıklara gömüldü.

Birtakım sesler duyuyordu ama yine de kımıldanmadı. Baygın olduğu sanıldığı sürece dayağa ara verilirdi. Üzerinden geçip giden seslerin sonu gelmiyordu. Duymak ve dinlemek istememesine rağmen sesler gittikçe daha yaklaşıp kulağını ve beynini tırmalıyordular.

«Çok üzgünüm Herr Doktor, ama eğer gönül rızası ile bu işe yanaşmazlarsa. Siz de görüyorsunuz ki Weber onları yola getirmek için elinden geleni yaptı. »

Neubauer’in keyfi pek yerinde idi. Sonuç umduğundan fazla da olmuştu. Wiese’ye doğru gülümsedi:

«Bu gördüğüm şeylerin yapılmasını siz mi istediniz? »

«Elbette ben istemedim. »

Bücher, gözlerini kırpıştırıp arasından bakmak istedi. Fakat gözkapaklarının hareketine hâkim olamadı. Tıpkı bir bebeğin gözkapakları gibi kendi kendilerine açılıp kapanıyordular. îlk olarak, Neubauer’i ve Wiese’yi gördü. Sonra 509’u da gördü. 509’un gözleri de açıktı. Weber görünürlerde yoktu.

Wiese: «Elbette ben istemedim. » diye yine söze başladı. «Bir aydın olarak.. »

Neubauer: «Bir aydın olarak bunlar tecrübeleriniz için gerekli, öyle değil mi? » diye onun lafını ağzına tıkadı.

«İlim uğrunda buna mecburum. Tecrübelerimiz sayesinde on binlerce insanın hayatı kurtuluyor. Belki de siz bunun manasını anlamazsınız. »

«Bilâkis, gayet iyi anlıyorum. Fakat siz belki benim hareket tarzımı anlamazsınız. Sadece disiplin zorunluğu. Bu da sizinki kadar önemlidir. »

Wiese, kendini beğenmiş bir tavırla: «Herkesin kendi anlayışına göre! » dedi.

«Öyle, öyle! Size daha iyi yardım edemediğime pek üzgünüm. Fakat himayemizdeki bu zavallılara zorla hiç bir şey yaptırmamıza imkân yok. Aksiliğe bakın ki bunlar da kamptan ayrılmaya hiç niyetli görünmüyorlar. »

Neubauer, 509'la Bucher'e dönmüştü:

«Demek kampta kalmak istiyorsunuz? »

509 numaranın dudakları kıpırdamıştı.

Neubauer, sert sert sordu:

«Cevap versenize! »

«Evet. »

«Ya sen? »

«Ben de. »

Neubauer gülümsedi:

«Sayın karargâh hekimi, işte kendi kulakları ile duydu. Bunlar bizden pek hoşlanmışlar. Şu halde yapacak bir şey kalmıyor. »

Wiese suratı asmıştı. 509'la Bucher'in bulunduğu tarafa horlukla baktı:

«Sümsük herifler. Oysa bu defa gerçekten bir beslenme tecrübesi yapacaktık. »

Neubauer, puro sigarasının dumanını savurdu:

«O halde isabet olmuş. İtaatsizliklerinin cezasını iki kat çekmiş oldular. Fakat, kampımızdan başkalarını almak isterseniz, emrinize âmadeyiz, sayın Herr Doktor! »

Wiese, soğuk soğuk: «Teşekkür! » dedi.

Neubauer, arkasından kapıyı kapayıp odaya döndü. Puronun acı kokulu mavi dumanı, etrafı kaplamıştı. Kokuyu alan 509 numara, ciğerlerinin şiddetli bir arzu ile dolduğunu hissetti, birdenbire. Ciğerlerini pençelercesine dolan bu şiddetli arzu, onun yabancısı idi. Onunla en küçük bir ilgisi yoktu. Kendi de farkında olmadan, derin derin soluk alıp puro kokusunu içine sindirdi ve Neubauer'i tetkik etti. Bucher'le kendisinin Wiese ile ne için gönderilmediğine bir süre hiç bir anlam veremedi; ama sonra kavradı. Bunun tek bir açıklaması olabilirdi. Bir SS subayına itaatsizlik ettikleri için kampta cezalandırılacaklardı. Cezanın şekli ise malumdu. Bir Kapoya itaat etmeyenler bile asılırdı. İmza etmemekle

hata etmişim, diye düşündü birden. Wiese ile gitseydim belki talihim rast giderdi. Oysa şu anda her şey mahvolmuş bulunuyor.

Öylesine pişmandı ki, boğulacakmış gibi oluyordu. Bu pişmanlık midesine bastırıyor, bu pişmanlık gözlerinin arkasına yükleniyordu. Fakat aynı zamanda puro kokusuna karşı da açıklanması güç ve çılgınca bir arzu duyduğunu şiddetle hissediyordu.

Neubauer, 509'un göğsündeki numarayı süzüyordu. Rakam hiç de yüksek sayılmazdı: «Ne zamandan beri buradasın? » diye sordu.

«On yıl oldu, sayın yarbay»

On yıl ha! Kampın kuruluş tarihinden beri burada bulunan tutuklular olabileceğini Neubauer aklına bile getirmemişti. Bir bakıma da benim yumuşaklığıma işaret, diye düşündü. Böylesini sanmam ki bir başka kampta daha bulabilsinler! Purosunu derin derin çekti. Fakat böyle hareket etmiş olmanın günün birinde faydası dokunabilirdi. Partinin ne olacağı hiç bir zaman bilinemezdi.

Weber içeriye girmişti. Neubauer puro sigarasını ağzından fırlattı. Sabah kahvaltısında sucuklu omlet yemişti. Her ikisini de pek severdi. Weber'i şöyle bir süzdü:

«Yüzbaşı Weber, bu yaptıklarınızı emretmemiştim. »

Weber de onu süzdü ve âmirinin bir şaka yapacağını umarak bekledi ama, böyle bir şey olmadı. Sonunda: «Bunları yoklamadan sonra bu gece asarız. » dedi.

Neubauer, gırtlağını temizleyerek: «Size böyle bir emir vermemiştim» diye tekrarladı «Hem siz ne diye böyle şeyler yapıyorsunuz? »

Weber hemen cevap vermedi. Neubauer'in böyle ayrıntılar için zaman kaybetmesine bir anlam verememişti.

Neubauer: «Bu gibi emirleri verecekler kampımızda var» diye devam etti. Bu Weber, son zamanlarda hemen hemen

kendi başına hareket etmeye başlamıştı. Emir vermek yetkisinin kime ait olduğunu hatırlamasında fayda vardı:

«Size ne oldu, böyle Weber? Sinirleriniz mi zayıf düştü? »

«Hayır. »

Neubauer, yine 509 ile Bucher’den yana döndü. Weber, bunları asarız demişti ve doğrusu da bu idi! Fakat ne diye asacaklardı? Gün, umduğundan daha iyi geçiyordu. Hem bu Weber’e her şeyin onun keyfine göre cereyan edemeyeceğini göstermek de iyi olacaktı.

«Bu hareketleri doğrudan doğruya bir emre itaatsizlik sayılamaz . Ben gönüllü arayacaksınız demiştim. Oysa siz böyle hareket etmemişsiniz, iki gün için hücre hapsi yeterli cezadır. Bu kadarı yeter, bay Weber, anladınız mı? Emirlerimin harfi harfine uygulanmasını istiyorum, Bay Weber! »

«Başüstüne! »

Neubauer, uzaklaştı. Hâkimiyetini hissettirdiği için memnundu. Weber, arkasından horlukla bakarken, sinirlerim zayıf düşmüş demek, diye düşündü. Kimin sinirleri daha sağlam acaba? Kim daha çabuk fenalaşıyormuş? iki günlük hücre hapsi ha!

Olduğu yerde öfkeli öfkeli döndü. 509 numaranın kanlar içindeki yüzüne bir güneş çizgisi vurmuştu. Weber bu yüzü dikkatle süzdü:

«Seni tanıyor gibiyim. Acaba nereden? »

«Bilmiyorum, efendim! »

509 numara onu nereden tanıdığını çok iyi biliyordu fakat, Weber’in bunu hatırlamasını istemiyordu.

«Seni muhakkak bir yerden tanıyorum. Elbette hatırlayacağım. Bu yaraların nerede oldu? »

«Düşmüştüm de, yüzbaşım! »

509, rahat bir soluk aldı. Bilinen yalanı kullanmıştı. Kampta ilk geldikleri zaman öğretilen kötü bir şakaydı, bu. Hiç kimse ve hiç bir zaman, dayak yediğini söylemezdi.

Weber, onu bir daha süzerek mırıldandı:

«Ben bu suratı bir yerden tanıyorum. »

Sonra kapıyı açıp seslendi:

«Şu iki herifi hücreye götürün! İki gün kalacaklar! »

Bucher’le 509 numaraya döndü yine:

«Elimden kurtuldunuz sanmayın, pis köpekler. Hiç merak etmeyin, ipinizi kendi elimle çekeceğim! »

Sürükleyip götürüldüler. 509 müthiş acı duyduğu için gözlerini kapamıştı. Fakat dışarıda taze havayı alınca yine açtı. Gökyüzü yine karşısındaydı. Gökyüzü masmavi ve uçsuz bucaksızdı. Başını çevirip Bucher'e baktı. Kurtulmuştular. Hiç olmazsa şimdilik! inanamayacağı geliyordu.

VII

Başçavuş Breuer iki gün sonra hücrelerinin kapılarını açtığı zaman oracığa yığılıverdiler. Her ikisi de son otuz saatte yarı baygınlıkla baygınlık arası bir haldeydiler, ilk günü hücre duvarlarına vurmakla birbirleriyle haberleşmişlerdi ama, sonra her şey bitmişti.

Her ikisini de hücrelerinden alıp taşıdılar. Krematoriumu çeviren duvarın Önündeki meydanlıkta —SS'lerin deyimiyle dans yerinde— boylu boyuna uzatmıştılar. Yüzlerce kişi onları seyrediyor. Fakat hiç kimse dokunmaya cesaret edemiyordu. Hiç kimse onları alıp oradan uzaklaştıramıyordu. Hiç kimsenin onları görmüş gibi davrandığı yoktu. Onların ne olacağı hakkında verilmiş hiç bir emir yoktu. Bundan ötürü onlar şu anda yok sayılıyordu. Onlara kim dokunursa kendisi hücreyi boylardı.

İki saat sonra günün son ölüleri Krematorium'a getirildi. Bu işe nezaret eden SS eri, lâkayt bir tavırla: «Bunlar da fırına taşınacak mı? » diye sordu.

«Hücreden yeni çıkarıldılar. »

«Kuyruğu titretmişler mi? »

«öyleye benziyorlar. »

SS eri, 509 numaranın bir elinin yumruk şeklini alıp sonra yine açıldığını görmüştü: «Daha pek değil! » dedi. Sırtı da

müthiş ağrıyordu. «Yarasa» da Fritzi ile geçirdiği o gözü kör olası son gece canını çıkarmıştı. Gözlerini kapattı. Hofmann'a karşı bahsi kazanmıştı. Hofmann da Vilma ile geceyi geçirmişti. Bir şişe Hennesy konyağı içmişlerdi. Ne güzel konyaktı. Son meteliğine kadar da sızdırılmıştı. SS eri, ölü taşıyıcılardan birine: «Haydi git de ister hücreden, ister kayıt odasından sor bakalım, bunları ne yapacağız? »

Adam az sonra geri döndü. Kızıl saçlı yazıcı da beraber gelmişti: «Bu ikisi hücre hapsinden yeni tahliye edildiler. Küçük kamptandırlar. Daha bugün öğle üzeri tahliyeleri gerekirdi. Komutanlığın emri vardı. »

SS eri: «O halde buradan götürmeli» dedi ve elindeki listeye tembel tembel bakıp: «Otuz sekiz ceset var! » dedikten sonra, giriş yerinin önünde büyük bir intizamla sıralanmış cesetleri bir bir saydı. Tamam! Tam tamına otuz sekiz tane! Şu iki taneyi hemen buradan uzaklaştırmazsam yeni bir karışıklık olacak. »

Cesetlerin taşınması işinde çalışanların Kapo'su: «Dört kişi lâzım. » diye seslendi «Bunları küçük kampa götürmek için! »

Dört kişi hemen koştular. Kızıl saçlı kâtip: «Bu tarafa! » diye fısıldadı «Ölülerin yanından çabuk uzaklaştırın. Buraya getirin! »

Hamallardan biri: «Ölülerden kalır yerleri de pek yok gibi» dedi.

«Çeneni kıs ve işine bak! »

509 ile Bucher'i duvarın önünden uzaklaştırdılar. Yazıcı üzerlerine eğilip kulak verdi:

«Henüz ölmemişler. Sedyeleri getirin çabuk. »

Kızıl saçlı etrafına bakındı. Weber'in gelmesinden ve bunları hatırlayıp astırmasından korkuyordu. Adamlar sedyelerle gelinceye kadar bekledi. Bunlar başka zaman cesetlerin naklinde kullanılan kaba saba tahtadan sedyelerdi.

«Yükleyin bakalım. Çabuk! »

Büyük kapı ve Krematoryum civarı her zaman için tehlikeliydi. SS erleri bu taraflarda dolaşırlardı ve SS başçavuşu Breuer de civarda olurdu. Hücre hapsinden canlı bir kimse

kurtulduğunu görmekten hiç hoşlanmazdı. Neubauer'in tahliye emri yerine getirilmiş ve bu mesele böylece kapanmıştı. 509 ile Bücher şimdi yeni bir avlanma konusu idiler. Her isteyen onlardan öfkesini alabilirdi. Hele Weber onları hiç görmesin! Şayet şu anda bunların hâlâ hayatta olduğunu bilseydi ikisinin de hesabını görmeyi en büyük şeref sayardı.

Sedyeyi taşıyanlardan biri, canı sıkkın sıkkın: «Ne saçma iş! » dedi. «Bunları bütün o uzun yolu geçip küçük kampa taşıyoruz. Yarın sabah da muhakkak ölülerini bu tarafa taşıyacağız. Birkaç saat bile yaşayabileceklerini hiç sanmıyorum.

Kızıl saçlı kâtip birden köpürdü:

«Üstüne vazife olmayan şeylere ne karışıyorsun, budala herif? Haydi yüklen ve yola düş. Sizlerin arasında aklı başında bir kişi de çıkmaz mı? »

509 numaranın uzatıldığı sedyeyi taşıyanlardan ihtiyarca bir adam: «Ben varım» dedi «Ne var, fevkalâde bir şeyler mi oluyor? »

Yazıcı, etrafına bakındıktan sonra ihtiyar adama yaklaştı:

«22 numaralı barakadan, ikisi de! iki gün önce imzalamaya razı olmayanlar bunlardı. »

«Neyi imzalamaya razı olmamışlardı? »

«Kobay hekimi için birer gönüllü kâğıdı imzalamayı. Diğer dördünü Wiese alıp götürmüştü. »

«Ne dedin, ne dedin? Peki bunları sallandırmayacaklar mı? »

Yazıcı, sedyelerin yanı sıra birkaç adım daha yürüdü:

«Barakalarına dönmeli, bunlar. Emir böyle idi. Kimse burnunu sokmadan emri çabuk yerine getirin! »

«Ha, anladım! »

ihtiyar hamal birdenbire öyle bir hızlandı ki sedyeyi öndeki adamın oyluk yerine bindirdi. Öndeki: «Ne oluyorsun be, çıldırdın mı? » diye hiddetle sordu.

«Hayır. Önce şunları buradan uzaklaştıralım! Sebebini sana sonra anlatırım. »

Kızıl saçlı yazıcı geride kaldı. Dört hamal şimdi hiç konuşmadan ve acele acele yürüyordular. idare binası arkada kalıncaya kadar bu böyle sürdü. Güneş batıyordu.

509 ve Bucher emirden yarım gün daha fazla hücrede kalmıştılar. Breuer bu kadarcık olsun bir şeyler yapmadan edememişti.

öndeki hamal daha fazla dayanamayarak bir ara dönüp «Söyle bakalım! » diye sordu «Bunlar ileri gelenlerden falan mı? »

«Hayır ama bunlar, geçen cuma günü Weber'in küçük kamptan getirdiklerinden. »

«Peki bunlara ne yaptılar? Görünüşe göre pestillerini çıkarmışlar. »

«Orası öyle. Karargâh hekimi ile gitmeye yanaşmadıkları için bu işler geldi başlarına. Kızıl saçlı yazıcının dediğine bakılırsa şehir dışındaki deneme enstitüsüne götürüleceklermiş. Bu herif şimdiye kadar epeycesini götürmüş! »

Öndeki hamal bir ıslık çaldı:

«Vay canına be! Peki bu bizimkiler hâlâ yaşıyor mu? »

«Öyle olduğunu sen de göçüyorsun. »

Öndeki hamal başını iki yana salladı:

«Şimdi de hücre hapsinden geri gönderiliyorlar demek? Demek salandırılmadılar? Neler oluyor? Epeydir böyle şeyler olmamıştı! »

ilk barakalara yaklaşmıştılar. Günlerden pazardı. Bütün gün çalışmış olan iş bölükleri az önce dönmüşlerdi. Yollar tutuklularla dolu idi. Haber, bir an içinde her tarafa yayıldı.

Kamptakiler, altı arkadaşlarının nereye götürüldüğünü biliyordular. 509 ile Bucher'in hücrelere hapsedildiğini de öğrenmişlerdi. Kayıt odasından etrafa hızla yayılan bu haber çabucak unutulmuştu. Onların canlı olarak dönebileceğini hiç kimse ummuş değildi. Fakat şimdi canlı olarak dönüyorlardı. Hatta aslını bilmeyen biri onların artık işe yaramaz bir tarafları kalmadığı için gönderildiğini sanardı ama, o zaman da böyle dayaktan pestilleri çıkmış olmazdı.

Kalabalığın arasından biri, arkadaki hamala: «Dur, sana yardım edeyim, » dedi «Daha kolay taşırsın! »

Adam, sedyenin kollarından bir tanesini yakalamıştı. Diğer birisi de yaklaşıp sedyenin ön kolunu tuttu. Az sonra her sedye dörder tutuklu tarafından taşınıyordu. Oysa, buna hiç lüzum yoktu. 509 ve Bucher hiç de ağır değildiler. Fakat tutuktular onlara bir yardımda bulunmak istiyordular ve şu anda daha başka bir yardım yapmalarına imkân yoktu. Sedyeleri, kırılacak değerli bir cam eşya gibi ihtimam ile taşıyordular ve haber, görünmez kimseler tarafından daha önce her tarafa yayılıyordu: — Verilen emri dinlemeyen iki tutuklu canlı olarak dönüyor! İkisi de küçük kamptan! Dünyasından vazgeçmişlerin bulunduğu barakadan ikisi de! İnanılacak şey değil! Bunu Neubauer'in keyifli bir anma borçlu olduklarını bilen yoktu. Aslında önemli olan da bu değildi. Önemli olan, emre karşı gelmeleri ve buna rağmen hayatta olarak kampa dönebilmeleri idi.

Lewinsky, sedyelerin yaklaşmasından çok önceden beri 13 numaralı barakanın önünde durmaktaydı. Onları uzaktan görür görmez: «Doğru mu? » diye sordu.

«Evet. Onlar sanıyorum, yoksa başkaları mı? »

Lewinsky, yaklaşıp sedyelerin üzerine eğildi:

«Evet, evet, onlar sanıyorum! Konuştuğum adam bu. Öteki dördü öldü mü? »

«Hücrede yalnız bu ikisi vardı. Yazıcının dediğine bakılırsa ötekiler gitmişler, fakat bunlar gitmemişler, emre karşı gelmişler! »

Lewinsky, yavaş yavaş doğruldu ve yanıbaşındaki Goldstein'e baktı:

«Emre karşı gelmişler! Böyle bir şey olabileceğini düşünebilir miydik? »

«Hayır. Hele bu küçük kamptakilerden asla! »

«Bunu demek istememiştim. Yine bırakılmalarını... »

Goldstein ve Lewinsky bakıştılar. Münzer de yanlarına gelmişti:

«Bin yıllık devlet kurucuları işi gevşetmişe benziyorlar! »

Lewinsky, ondan yana dönüp: «Ne dedin? » diye sordu. Zira, Münzer'in söylediği şeyler kendisinin ve Goldstein'in dü-

şündüklerine tam tamına uyuyordu. Yine sormaktan kendisini alamadı:

«Nereden geldi bu aklına? »

Münzer, gülümsedi:

«Kendi buluşum. Weber'in niyeti ise ikisini de sallandırmaktı. »

«Bunu nereden biliyorsun? »

«Kızıl saçlı yazıcı anlattı. Kendi kulakları ile duymuş! »

Lewinsky bir an sustu. Sonra, ufak tefek ve kederli bir adamcağıza dönerek: «Werner'e git! » diye fısıldadı: «Ona de ki, ona de ki, olup bitenleri unutmamasını isteyen adam geri gelmiş, de! »

Adam, anladım der gibilerden, başını salladı ve barakaların boyunca uzaklaştı. Sedyeleri taşıyanlar da bu arada uzaklaşmıştılar. Baraka kapılarından her an daha fazla, gittikçe daha fazla tutuklu çıkıyordu. Bazıları, hızlı ve ürkek ürkek yaklaşıp, yerde yatan bu iki vücuda bakıyordular. Bu sırada 509 numaranın bir kolu sedyeden aşağıya düşmüş, yere dokunmaktaydı. Kalabalığın arasından iki kişi hızla koştular ve kolu büyük bir ihtimamla kaldırıp sedyeye koydular.

Lewinsky ve Goldstein, sedyelerin arkasından baktılar. Yine söze başlayan Goldstein oldu:

«Bu canlı cenazelerin emre karşı gelmeleri doğrusu büyük cesaret işi. Hele bu tabutluk kısmından böyle insanlar çıkacağını hiç düşünmezdim.

Sen ne dersin? »

Lewinsky: «Ben de aynı fikirdeyim. » dedikten sonra, yokuştan indirilen sedyelerin arkasından yine uzun uzun baktı ve sonunda: «Yaşamaları lâzım! » dedi «Gebermemeleri gerekli! » Ne için böyle düşündüğümü anladın mı? »

«Tahmin ediyorum. Ancak böylelikle sonuç müspet olacaktır. »

«Evet, göçüp giderlerse yarın her şey unutulur. Fakat, hayatta kalırlarsa... »

Lewinsky, hayatta kalırlarsa, diye aklından geçirdi, şartlarda bir parça değişme olduğunu ispat etmiş olacaklar. Fakat

bunları söyleyeceğine: «Bize yararı dokunur» diye devam etti: «Hem de şu sırada. »

Goldstein, bir baş hareketi ile doğruladı. Sedye taşıyıcılar, küçük kampa doğru yollarına devam ediyordular. Gökyüzünde alev alev bir akşam kızıllığı vardı ve bu renk, iş kampının sağ tarafındaki barakalara vurmuştu. Sol taraftaki barakalar mavi bir gölge içindeydi. Bu gölgeli kısmın pencere ve kapı arkalarındaki yüzler her zamanki gibi solgun ve siliktiler. Fakat öteki taraftaki yüzlere, âni bir felâketten uzak kalmış gibi bol bir ışık vurmuştu. Sedyeciler tam da ışığın ortasında yürümekteydiler. Sedyelerdeki bu kana ve kire bulanmış vücutlar, ışık içindeydi.

Dayaktan hurdahaş olmuş iki tutuklunun kampa geri getirilmesi olayı değil de heyecanlandırıcı bir zafer alayı seyrediliyormuş gibi idiler. Mukavemet etmişlerdi. Daha solukları kesilmemişti yenilmemişlerdi.

Berger onlarla meşguldü. Lebenthal de havuç çorbası bulmuştu. Biraz da su içtikten sonra yarı baygın yine uyuyakalmıştılar. 509, zamanla açılıp kendisine geldi ve elinin üstünde bir sıcaklık hissetti. Uzak ve belirsiz bir anı. Bir sıcaklık!

509, gözlerini araladı.

Bir Alman çoban köpeği olduğunu sanan zavallı, elini yalıyordu. 509, güçlükle anlaşılır bir sesle: «Biraz su! » diyebildi.

Berger, hurdahaş olmuş oynak yerlerine tentürdiyot sürmüştü. Muayeneyi tamamladıktan sonra, çorba tenekesini getirip 509 numaranın ağzına uzattı:

«Al, iç şunu! »

509, tenekeyi başına dikerken, mecalsiz mecalsiz:

«Bûcher nasıl oldu? » diye sordu.

«Yanıbaşında uzanıyor. »

509. yine soracak olunca, Berger: «Uyuyor, sakin ol! » diye lafını kesti.

Yoklama yapılırken ikisini de yükleyip dışarıya taşımak gerekti. Yürüyemeyecek kadar mecalsiz hastaların yanıbaşına,

barakanın hemen yanına uzatıldılar. Karanlık iyice basmıştı ve gece fevkalâde berraktı.

Yoklamayı takım şefi Bolte yapıyordu. 509 ile Bucher'in suratlarına, ezilerek öldürülmüş böcekler görmüş gibi bakarak: «Bunlar ölmüş! » dedi. «Ne diye hastaların yanına uzattınız? »

«Bunlar ölmemişler başçavuşum. »

Takım başı Handke de: «Henüz ölmemişler! » diye açıkladı.

«Şu halde yarına hesapları tamam. Fırının bacasını boylayacaklar. İsterseniz başlarınız üzerine bahse girebilirsiniz. »

Bolte hızla uzaklaştı. Cebinde parası varken bir parti kâğıt oynamak istiyordu. Takım başları: «Rahat dur! » emrini verdiler. «Karavanacılar da gitsin! »

Kıdemliler 509'la Bucher'i büyük bir dikkatle taşıyordular. Bunu gören Handke sırıttı ve: «Mübarekler porselenden yapılmış galiba? » dedi.

Hiç biri ona cevap vermedi. Handke bir süre daha oralarda dolaştıktan sonra, uzaklaştı.

Westhof: «Bu domuz herif, » diye homurdanıp yere bir tükürük attı «Bu pis domuz yok mu? »

Berger onu dikkatle süzdü. Westhof'a bir süredir bir çeşit kamp sinir nöbetleri geliyordu. Durup dururken huysuzlaşıp homurdanıyor, kendi kendisi ile konuşup kavgaya başlıyordu.

Berger, sert sert: «Sakin ol! » diye mukabele etti «Hır çıkartmaya kalkma. Handke'nin ne mal olduğunu hep biliyoruz. »

Westhof, durgun gözlerle baktı:

«O da bizler gibi tutuklu, fakat domuzun biri. Evet pis bir domuz. »

«Bunun böyle olduğunu herkes biliyor. Onun gibi olanların, hatta daha da kötülerinin sayısı düzineleri geçiyor. İktidar, insanı bu hale sokar. Bunun

böyle olduğunu sen de çoktan öğrenmiş bulunmalıydın! İşte böyle! Haydi şimdi bize yardım et! »

509 ile Bucher için ayrı birer yatak hazırlamıştılar. Bunun için tam altı kişiyi yere yatırmışlardı. Bunlardan biri de Çekoslovakyalı Karel çocuktu. 509'la Bucher'in içeriye taşın-

masına yardım ederken, Berger e sokuldu ve: «Onbaşının bir şeyden anladığı yok. » dedi.

«Ya? »

«Bunlar bacadan geçmeyecekler. Hele yarın sabah falan, hiç değil. Bu konuda bahse girişilebilir. »

Berger, ona bir baktı. Bu küçük yüzde işten anlayan bir hal vardı. Bacadan geçmek deyimi, kamptakiler arasında, Krematoryumda yakılmak anlamına gelirdi.

Berger: «Beni dinle, Karel! » dedi «Ancak kaybedilecek bir konu için SS'lerle bahse girilebilir. Hatta öylesinde bile bahse girmemek daha hayırlıdır. »

«Bunlar yarın sabah bacadan geçmeyecekler. Bu ikisi, hayır. Fakat şunlar evet. »

Karel bunları söylerken, yerde boylu boyuna yatan üç kişiyi işaret ediyordu.

Berger, yine ona baktı:

«Hakkın var! »

Karel, hiç bir öğünme duymadan, başı ile doğruladı. Bu gibi şeylerden anlıyordu.

509 ve Bucher ertesi akşam konuşabildiler. Yüzleri Öyle kurumuştu ki, dillerini pek fazla hareket ettirmelerine imkân yoktu. Renkleri mavi ile kara arası olmuştu ama, gözleri berraktı ve dilleri sadece yer yer yırtılmıştı.

Berger, ihtar gerekliliğini duydu:

«Konuşurken heyecanlanmayın! »

Bu da pek güç değildi. Kampta geçen yıllarda bunu öğrenmişlerdi. Burada uzun süre kalmış olan herkes, hatta en ufak bir adalesini bile oynatmadan, saatlerce konuşabilirdi.

Akşam yemeğinden sonra birdenbire kapı vuruldu. Bir an hepsi de kalplerini bastırdılar ve acaba 509'la Bucher'i almaya mı geldiler, diye akıllarından geçirdiler.

Kapı büyük bir dikkatle ve pek hafif tekrar vuruldu.

Ahasver: «Ölmüş gibi davranın! » dedi.

509: «Leo, aç kapıyı! » diye fısıldadı «Bu gelen SS'lerden değil. Onlar başka türlü gelirler. »

Kapının vurulması durmuştu. Birkaç saniye sonra pence-

renin soluk ışığı Önünde bir gölge belirdi ve bir el hareket etti.

509: «Haydi Leo aç kapıyı! » diye tekrarladı «İş kampından birisi olacak. »

Lebenthal, kapıyı araladı ve içeriye usulca kayan bir gölge, karanlığa doğru: «Ben Stanislaw Lewinsky» dedi, «Uyanık olan var mı? »

«Hepimiz uyanığız. »

Lewinsky, bu sözleri söylemiş olan Berger'den yana doğru: «Neredesiniz? » diye sordu «Üzerinize basmayayım. »

Berger, ondan yana yürüdü:

«Şuraya otur bakalım. »

«İkisi de yaşıyor mu? »

«Evet. Solunda, yerdeler. »

Lewinsky, Berger'in eline bir şeyler tutuşturdu:

«Al şunları! »

«Ne bunlar? »

«Tentürdiyot. Aspirin ve pamuk. Biraz da gazlı bez. Bu da oksijenli su. »

Berger, hayretler içinde idi:

«Bu âdeta bir eczane. Bütün bunları nereden buldun? »

«Hastaneden aşırma. Bizden birisi orada hizmet görüyor da. »

«Alâ. Pek de işimize yarayacak. »

«Bu da şeker. Tane şekerdir. Suda eritip içirin. Şekerin faydası vardır. »

Lebenthal: «Şeker mi? » dedi «Şekeri de nereden buldun? »

«Bir yerden buldum. Sen Lebenthal'sin, değil mi? »

«Evet. Neye sordun? »

«Sordun da. »

Lebenthal alınmıştı:

«O maksatla sormadım... »

«Nereden bulduğumu sana söyleyemeyeceğim. 9 numaralı barakadan biri getirdi. Bu ikisi için. Bir parça peynir var. 11 numaralı baraka da bu altı cıgarayı gönderdi. »

Cıgara. Hem de altı tane. Aklın alamayacağı bir hazine değerinde cıgaralar! Bir an hepsi de sustular.

Sessizliği Ahasver bozdu:

«Bu adam senden daha iyi yürekli. »

Lewinsky, soluk soluğaymış gibi hızlı ve kesik kesik konuşuyordu:

«Saçma sözleri bırakın. Bütün bunları barakaların kapıları kilitlenmeden getirdiler. El ayak çekildikten sonra buraya geleceğimi biliyorlardı. »

509’un bir fısıltıyı andıran sesi duyuldu:

«Lewinsky, sen misin? »

«Evet. »

«Sen kamptan çıkabiliyor musun? »

«Elbette! Yoksa buraya nasıl gelebilirdim? Ben makinistim. Bir parçacık tel bu işe yeter. Çilingirlerle aram iyidir. Bundan başka, pencereden de çıkmak kabil. Siz burada nasıl yapıyorsunuz? »

Berger: «Burada kapılar kilitlenmez. Ayakyolları dışarıdadır. » cevabını verdi.

Lewinsky: «Sahi, ben unutmuştum» diye ve bir süre sustuktan sonra, karanlığın içinde 509’dan yana bakarak: «Ötekilerin hepsi, yani sizinle birlikte olanların hepsi imzaladı mı? » diye sordu.

«Evet. »

«Ve sizler imzalamadınız demek? »

«Bizler imzalamadık. »

Lewinsky öne doğru eğildi:

«Sizlerin böyle işler becerebileceğini aklımıza bile getirmemiştik. »

509: «Ben de. » dedi.

«Sadece bu işi başardığınıza değil, fakat başınıza bir şey gelmediğine de ihtimal vermedik. »

«Ben de öyle. »

Berger: «Rahat bırak, adamı! » dedi «Henüz pek zayıflar. Hem sen her şeyi ne diye bu kadar merak ediyorsun? »

Lewinsky'nin karanlıkta kımıldandığı görüldü:

«Bu iş senin sandığın kadar önemlidir de, ondan. »

Sonra ayağa kalktı:

«Dönmeliyim! Yakında yine gelirim. Başka şeyler de getireceğim. Hem sizinle daha konuşacaklarım var. »

«Pekâlâ! »

«Burada geceleri sık sık kontrol yapılır mı? »

«Ne diye? Ölüleri saymak için mi? »

«Alâ. Demek yok! »

509'un fısıltısı duyuldu:

«Lewinsky.. »

«Söyle! »

«Muhakkak gelecek misin yine? »

«Elbette muhakkak. »

509: «Beni dinle! » diye başladı ve söyleyeceği sözleri arar gibi heyecanlı heyecanlı devam etti: «Bizler.. Bizler henüz.. Bizler henüz sıfırı tüketmedik.. Biraz olsun işe yarayabiliriz, bizler de.. »

«Ben de bundan dolayı yine geleceğim ya! Sadece yardım için geliyorum sanmayın. İnanın bana! »

«Âlâ. O halde iyi... Demek ki muhakkak geleceksin! »

«Muhakkak. »

«Bizleri unutma! »

«Bunu bir daha söylemiştin. Ben de unutmadım. Bundan dolayı buraya geldim. Yine geleceğim. »

Lewinsky, karanlıkta el yordamı ile kapıya doğru ilerledi. Lebenthal kapıyı arkasından kapatırken, birden: «Dur biraz» diye fısıldadı, «Bir şey daha unuttum. Al şunu... »

Lebenthal: «Şekeri nereden ele geçirdiğin hâlâ akima gelmedi mi? » diye sordu.

Lewinsky, hâlâ kesik kesik ve soluk soluğa konuşuyordu:

«Bilmiyorum. Bir düşüneyim. Sen şunu al da oku.. Bugün elimize geçti. »

Ve Lebenthal'in parmakları arasına katlanmış bir kâğıt sıkıştırarak, dışarıya, barakanın loşluğuna doğru süzülüp gitti.

Lebenthal, kapıyı kilitledi. Ahasver: «Şeker.. » diye seslen-

di «Ne olur bir tanesine dokunayım. Sadece şöyle bir tutayım... »

Berger: «Bir parçacık su var mı? » dedi.

Lebenthal: «Al! » diyerek, bir tas uzattı.

Berger, iki şekeri suda erittikten sonra, 509 ile Bucher'in yanına süzüldü:

«Şunu için, ama yavaş yavaş. Her biriniz sıra ile birer yudum içeceksiniz. »

Orta yataktan bir ses duyuldu:

«Kim o bir şey yiyen? »

«Hiç kimse. Kim yiyecekmiş? »

«Birisinin bir şeyler yuttuğunu işitiyorum. »

«Sen rüya görüyorsun Ammers. »

«Hayır rüya falan görmüyorum., Payımı isterim. Siz alttakiler bir şeyler ziftleniyorsunuz. Ben de payımı isterim. »

Ammers, hıçkırmaya başlamıştı. Ama, hiç kimse ilgilenmedi. Birkaç günden beri hastaydı ve ötekiler tarafından aldatıldığını sanıyordu.

Lebenthal, el yordamı ile yürüyerek 509'un yanma yaklaştı ve çekingen çekingen: «Deminki şeker meselesi... » diye fısıldadı «Alıp satmak için sormadım. Sizler için daha fazla şeker bulayım diye sormuştum. »

«Peki Lebenthal. »

«Hem, altın diş de daha duruyor. Henüz satmadım. Bekledim. Şimdi satacağım. »

«Pekâlâ Leo. Kapıdan çıkarken sana Lewinsky bir şey daha verdi, ne idi? »

Lebenthal parmaklarının ucu ile yokladı:

«Bir kâğıt parçası. Para falan değil. Bir gazete parçasına benziyor. »

Berger atıldı:

«Gazete parçası mı? Yanında mı? »

509 söze karıştı:

«Sen bir bak! »

Lebenthal, kapıya doğru gidip kâğıt parçasını açtı:

«Tamam. Bir gazete parçası. Yırtılmış. »

«Okuyabilir misin? »

«Şimdi mi? »

Berger, sinirlendi:

«Ya ne zaman olacakmış? »

Lebenthal, gazete parçasını gözlerine doğru kaldırdı:

«Işık yetmiyor. »

«Kapıyı ardına kadar açıp, çık! Dışarıda ay ışığı var. »

Lebenthal kapıyı açıp dışarıya çıktı ve yere çömeldi. Bir gazeteden kopmuş olan kâğıt parçasını, titrek ve belli belirsiz ışığa tutup uzun uzun inceledikten sonra: «Bir ordu resmî tebliğine benziyor. » dedi.

509'un fısıltı halindeki sesi titriyordu.

«Oku, okusana be adam! »

Berger de heyecanlanmıştı:

«Hiç birinizde kibrit yok mu? »

Lebenthal, kelimeleri seçmeye çalışıyordu.

«Remagen'de, Rhein nehri kıyısında... »

«Ne dedin? »

«Amerikalılar Remagen'de, Rhein nehrini geçmişler! »

«Sen neler söylüyorsun, Leo? Doğru okuduğuna inanıyor musun? Rhein'i mi geçmişler dedin? Başka bir şey daha yazmıyor mu? Bir Fransız nehri olmasın? »

«Hayır. Rhein nehri. Amerikalılar Remagen’de. »

«Saçmalama da doğru oku! Allah aşkına doğru oku Leo! »

Lebenthal, hiç istifini bozmadı:

«Doğru okuyorum. Gazetede böyle yazılı. Şimdi daha iyi seçiyorum. »

«Rhein nehrini geçmişler ha? Nasıl olur bu? Şu halde Almanya’ya girmişler. Haydi okumaya devam et. Oku, okusana! »

Çirkin sesler çıkararak hep bir ağızdan konuşuyorlardı. 509 numara, dudaklarının nasıl kımıldadığının farkında bile olmadan konuşuyordu:

«Demek Rhein nehrini geçmişler! İyi ama nasıl? Uçak ile mi acaba? Sandallarla mı yoksa? Evet nasıl? Sakın paraşüt ile olmasın? Oku, haydi okusana Leo! »

Lebenthal, hecelemeye başlıyordu:

«Köprü. Bir köprü kurmuşlar. Köprü, şiddetli bir Alman ateşi altında imiş... »

Berger, inanmamış görünüyordu:

«Bir köprü mü dedin? »

«Evet, bir köprü, Remagen’de. »

509 da aynı sözleri tekrarladı:

«Bir köprü. Rhein nehri üzerinde bir köprü. O halde ordu... Okusana, Leo! Daha başka şeyler de yazılı olmalı! »

«Küçük puntolu harfleri okuyamıyorum. »

Berger ümitsizlik içindeydi:

«Hiç birinizde de kibrit yok mu? »

Karanlıktan doğru bir ses cevap verdi:

«Al. Bende iki tane daha kalmıştı. »

«Leo, yaklaş buraya! »

Kapının yanında bir grup teşkil etmişlerdi.

Ammers hâlâ inliyordu:

«Şeker. Sizde şeker var, ben biliyorum. Kulaklarımla duydum. Payımı istiyorum. »

509 sabırsızlanmıştı. Fısıltı halinde: «Berger, şu melun köpeğe ver bir parça şeker. » dedi.

Kibriti yakmaya çalışan Berger «Hayır! » dedi «Sen örtülerle ceketleri pencerenin önüne tut. Örtünün altındaki köşeye iyice sokul. Haydi başla, Leo! »

Berger kibriti yakmıştı. Lebenthal, elinden geldiği kadar çabuk okumaya başladı. Tebliğ, bilinen örtbas edici üslûpla yazılmıştı. Kurulmuş olan köprünün hiç bir değeri yokmuş! Şiddetli bir ateş altında bulunan Amerikalılar çıktıkları kıyıda tahrip edilmiş durumda imişler! Köprüyü tahrip etmeyen birlikler savaş divanına verilecek imiş!

Kibrit sönmüştü.

509: «Köprü tahrip olunmamış! » dedi «Demek, köprüyü kurmuşlar. Bunun ne demek olduğunu anladınız mı? »

«Baskına uğramış olacaklar! »

Berger: «Rüya gördüğünü sanıyormuş gibi ve büyük bir

dikkatle: «Batı seddi yıkılmış demek! » dedi «Müttefikler seddi geçmişler! »

«Bunlar ordu birlikleridir. Paraşütçü falan değil. Paraşütçü birlikleri olsalardı doğrudan doğruya Rhein’in öte kıyısına atlardılar. »

«Aman yarabbi. Bütün bunlardan bizlerin hiç bir haberi yoktu! Oysa biz Almanları Fransa’nın hâlâ bir kısmını işgal altında bulunduruyor sanıyorduk! »

509 numara: «Bir daha oku, Leo! » dedi «Emin olmalıyız. Hangi tarihin gazetesi? Üzerinde bir tarih var mı? »

Berger, ikinci kibriti de yakmıştı.

Bir ses: «Işığı söndürün» diye bağırdı.

Lebenthal, okumaya başladı. Fakat 509: «Hangi tarihin gazetesi? » diye kesti.

Lebenthal, tarihi bulmuştu:

«11 mart 1945. »

«1945 martının ll’i. Peki bugün hangi tarihteyiz? »

Mart sonu mu, yoksa nisan başı mı olduğunu hiç biri tam bilemiyordu. Küçük kamptakiler sayı saymasını unutmuşlardı. Buna rağmen 11 mart

tarihi geçeli epey zaman olduğunu biliyordular.

509: «Bir de ben bakayım, göster çabuk ol, Leo! » dedi. Duyduğu müthiş acıya aldırmamış, yanlarına kadar sokulmuştu. Lebenthal, kenara çekildi. 509, kâğıt parçasına baktı ve yazıları okumaya çalıştı. Sönmek üzere olan kibritin hafif ışığı yazının ancak başlık kısmını aydınlatabiliyordu. Acılarını unutmaya çalışarak: «Berger, çabuk bir sigara yak! » dedi.

Berger, yere çömelip bir cıgara tutuşturdu ve onun ağzına yerleştirdikten sonra: «Sen ne diye buralara kadar geldin? » diye sordu.

Kibrit sönmüştü.

509, Lebenthal’e: «Ver bakayım şu gazeteyi» dedi.

Lebenthal, gazeteyi uzattı. 509 alıp katladıktan sonra gömleğinin içine soktu. Kâğıdın temasını dirseği üstünde hissediyordu. Sonra, cıgaradan bir nefes çekti.

Kibriti vermiş olan adamın sesi duyuldu:

«Cıgara içen kim? »

«Sizlere de sıra gelecek. Herkes bir nefes çekecek. »

Ammers yine inlemeye başlamıştı:

«Ben cıgara istemem. Ben şeker istiyorum. »

509 numara, yatağına döndü. Berger ve Lebenthal de kendisine yardım ettiler.

509, bir süre sustuktan sonra, fısıltı halinde bir sesle: «Sen buna inanıyor musun? » diye sordu.

«Evet.. »

«Şehirdeki yangın ve bombardıman, demek ki doğru? »

«Evet.. »

«Sen de aynı fikirde misin, Leo? »

«Evet.. »

«Buradan kurtulacağız... Şimdi hepimiz.. »

Berger, kısa kesmek ister gibi karıştı:

«Bütün bunları yarın görüşürüz. Sen şimdi uyu! »

509 numara, kendisini yatağa bıraktı. Başı dönüyordu. Cıgaradan çektiği bir nefes buna sebep olmuştu, galiba. Küçük ve kırmızı bir ışık noktacığını

andıran cıgara avuçlar içinde gizlenerek, bütün barakayı dolaştı.

Berger: «Al şunu da, bir daha iç.. » diyerek şekerli suyu yine uzattı.

509, şekerli suyu içti ve: «Öteki şekerleri sakla! » diye fısıldadı «Fakat sakın, suda eritme. Bunları verip karşılığında yiyecek bir şeyler alabiliriz. Doğru dürüst bir yiyecek, şekerden daha önemlidir.

Çatlak bir ses duyuldu:

«Daha bir sürü cıgara olacak. Ötekileri de bize ver bakalım! »

Berger: «Başka kalmadı. » diye karşılık verdi.

«Hiç de değil. Sizde daha epeyce cıgara var. Verin bakalım! »

«Bize getirilen her şey şu hücre hapsinden kurtulanların. »

«Saçmalama. Herkesin. Ver bakalım! »

509, yine fısıldadı.

«Dikkat et, Berger. Cıgaraları, yiyecek öteberi ile değiştirmeliyiz. Leo, sen de dikkat et! »

«Ben dikkat ediyorum! »

Eskilerin bir araya toplandıkları işitiliyordu. Karanlıkta yere yuvarlanıyordular. Yataklardakiler de aynı şekilde uluyup kıyameti koparıyorlardı.

Berger, bir an bekledikten sonra: «SS'ler geliyor» diye bağırdı.

Bir kaçışma oldu. Yerlerde sürünenler, birbirlerine çarpanlar ve inleyenler oldu. Sonra tam bir sessizlik çöktü.

Lebenthal: «Keşke, cıgara içmeseydik! » dedi.

«Doğru. Öteki cıgaraları sakladınız mı? »

«Çoktan. »

«Keşke hiç içmeseydik de... »

509 numara birden büsbütün mecalsiz düşmüştü:

«Bucher, sen de duydun mu? »

«Evet. »

509, az önceki hafif baygınlığın arttığını hissetti. Rheine nehrini aşmışlar, derken sigara dumanlarını ciğerlerinde hissediyordu. Aynı şeyi kısa bir süre önce yine duymuştum ama, ne zaman idi acaba? diye hatırladı. Dumanlar,

karşı koyulmaz bir şekilde bütün vücudunu, her tarafını kaplamıştı. Evet, evet hatırlıyordu. Neubauer'in yaprak sigarasının dumanlarıydı. O sırada kendisi de ıslak bir zeminde boylu boyuna uzatılmıştı. O tarihten beri çok zaman geçmiş gibi idi. Çok kısa bir süre içini bir korku kaplar gibi oldu. Fakat bu duygu çabuk geçti. Sonra bir başka duman, şehrin dumanı, dikenli teli aşıp sokulan duman, Rhein nehrini aşan duman bastırdı. Birden,. yokuşu gittikçe artan sisli bir çayırda olduğunu sandı. Herşey aşırı yumuşaklaştı ve her taraf karardı.

Ve 509, ilk defa olarak hiç bir korku duymadı.

VIII

Ayakyolu, canlı iskeletlerle dolup taşıyordu. Uzun bir kuyrukta bekleşenler, içerdekilere çabuk olmaları için bağırıyorlardı. Bekleyenlerden bir kısmı yerlerde kıvranıyordu. Duvarların önüne ürkek ürkek çömelmiş olan diğerleri de daha fazla tutamayınca, bağırsaklarını boşaltıveriyorlardı. Kolunu barakaların duvarına dayayıp bir bacağını leylek gibi altına almış bir adam, ağzı bir karış açık, uzaklara dalmıştı. Adam, bir süre daha öylece kaldı ve sonra yere düştü; ölmüştü. Böyle durumlar zaman zaman görülürdü. Sürüne sürüne yürüyebilen bu canlı iskeletler, bazen kendilerini toplar ve toprağa girmeden son arzuları bir kerecik daha dik durmakmış gibi, güçlükle ayağa kalkıp uzun uzun boşluğa baktıktan sonra düşüp ölürlerdi.

Lebenthal, düşüp ölen adamın üstünden dikkatle atlayıp giriş yerine doğru yürüdü. Onun bu hareketi, bekleşenler arasında heyecanlı sesler yükselmesine sebep oldu. Sırayı bozmak istediğini sanmışlardı. Yolunu kestiler ve sıska yumruklarını uzattılar. Bu arada hiç biri sırasını bırakamıyordu, zira bir daha eski yerini almasına imkân kalmazdı.

Canlı iskeletler Lebenthal'i yere yuvarlayıp üstüne çıkmayı başarmışlardı ama, öyle hafif şeylerdi ki, hiç bir zararları dokunmamıştı.

Lebenthal, ayağa kalktı. Nakliye birliğinden Bethke'yi arıyordu. Bethke'nin bu tarafa geldiğini öğrenmişti. Hâlâ küfürler savuran canlı iskeletlerden epeyce uzakta bir süre bekledi. Bethke, Lohmann'ın altın dişini alacak bir müşteri idi.

Bethke gelmedi. Bu pis kokulu ayakyolunda zaman zaman alışveriş olurdu ama, Bethke, gibi bir Nazi böyle işler için daha başka fırsatlar

bulurdu.

Lebenthal beklemekten sonunda vaz geçip yıkanma barakasına gitti. Burası, asıl barakanın bir devamı, bir kanadıydı. Küçük çimento teknelerin üzerinden geçen su borularında yer yer delikler açılmıştı. Bundan dolayıdır ki, dizi dizi tutuklu sürüleri buraya saldırırlardı. Ya su içmek için ya da teneke maşrapalarını doldurup götürmek için birbirlerini itip kakarlardı.

Yıkanacak kadar su hemen hiç bir zaman bulunmazdı. Şayet birisi yıkanmaya kalkıp soyunsa, bıraktığı elbiselerin akıbetinden büyük bir endişe duyardı.

Yıkanma yerinde en bulunmaz karaborsa eşyası alınıp satılırdı. Ayakyolunda pek pek ekmek kırıntıları, yemek artıkları ve cıgara izmaritleri değiştirilirdi. Oysa, yıkanma yerinde, ufak çapta paralılar alışveriş yapardı. Hatta buraya iş kampından gelenler de olurdu.

Lebenthal, yavaş yavaş sokuldu. Birisi: «Ne malın var? » diye sordu.

Leo, adama baktı. Tek gözlü ve mecalsiz biriydi.

«Hiç bir şey yok. »

«Bende havuç var. »

«Bana lâzım değil. »

Lebenthal, burada 22 numaralı barakadan daha enerjik davranmaya karar vermişti.

«Budala! »

«Sen de budalanın birisin! »

Lebenthal, bunlardan birkaçını tanırdı. Buraya Bethke'yi aramaya gelmemiş olsaydı, havuçlar için pazarlığa girişirdi. Bu arada, karalahana, birkaç patates ve bir kemik parçası da çok yüksek fiyatlarla teklif edilmişti. Fakat bütün bunları reddedip yoluna devam etti. Barakanın ta bitiminde duran ve yüz hatları bir kadını hatırlatan bir genç, dikkatini çekmişti. Buranın yabancısına benziyordu. Delikanlı, bir konserve tenekesinden aldığı bir şeyleri büyük bir hırsla yemekteydi.

Lebenthal, delikanlının çorbadan daha başka bir şey yediğini farketmişti. Zira çeneleri ile de iyice çiğniyordu. Gencin yanında duran ve adamakıllı besili olan kırk yaşlarındaki tutukluya burada ilk defa rastlıyordu. Kamptakilerin aristokrasi sınıfına mensup olduğu muhakkaktı. Etli ve dazlak kafası parıl parıldı. Eli, gencin sırtını hafif hafif okşuyordu.

Delikanlının saçları da kesilmemiş, muntazam bir şekilde iki yana ayrılmıştı. Kendisi de oldukça temizdi.

Lebenthal geri döndü. Hayal kırıklığına uğramıştı. Havuç satıcının yanına doğru gidiyordu ki, birden Bethke'yi gördü.

Delikanlının bulunduğu yana hiç bir şey umursamayan bir tavırla yürüyordu. Lebenthal, yolunu kesti. Fakat Bethke onu bir kenara itip delikanlının karşısına dikildi:

«Demek buraya saklandın Ludwing! Seni kaltak seni! Ama işte yine ele geçirdim! »

Delikanlı onu bir müddet süzdükten sonra lokmalarını acele acele yuttu.

Bethke, öfkeli öfkeli devam etti:

«Hem de şu buldok köpeği kabak kafa ile beraber! »

Buldok köpeğinin Bethke'ye aldırdığı yoktu. Ludwig'e doğru, miskin miskin: «Yemene bak delikanlım! » dedi «Doymazsan daha da var! »

Bethke kıpkırmızı olmuştu. Konserve kutusuna bir yumruk indirdi. Tenekenin içindekiler Ludwig'in yüzünden aşağıya akıverdi. Bir patates parçası da yere düşmüştü. Canlı iskeletlerden ikisi hemen oraya saldırıp kaptılar ve döğüşmeye başladılar. Bethke onları bir tekmede kenara attıktan sonra,

Ludwig'e bağırdı:

«Benim verdiklerim yetmiyor mu? »

Ludwig, konserve kutusunu iki eliyle tutup sımsıkı göğsüne bastırmıştı. Başını korku ile uzatıp bir Bethke'ye, bir kabak kafalıya baktı.

Buldok suratlı herif de Bethke'ye baktı:

«Yetmemiş olacak! »

Sonra, delikanlıya döndü:

«Sen aldırma da, yemene bak. Doymadınsa daha var. Hem benden dayak da yemezsin! »

Bethke, kabak kafalının üzerine saldıracak gibi idi, ama bunu göze alamıyordu. Ötekinin ne derece korunduğunu bilmiyordu. Oysa bu, kampta çok önemliydi. Kabak kafalı mutfak Kaposunca pek korunuyorsa, onunla dövüşmek Bethke için hayırlı olmazdı. Mutfaktakilerin. dışarı ile çok iyi ilişkileri vardı. Mutfağın, kamp kıdemlileri ve çeşitli SS mensupları aracı-

lığıyle dışarı ile her türlü kaçakçılığı yaptığı biliniyordu. Oysa, Bethke'nin Kaposu ona güvenmiyordu.

Bethke, bu adamın kendisine fazla bir yardımı dokunma-

yacağını bilirdi. Zira kendisinden pek az rüşvet almıştı. Kampta bu gibi entrikalar boldu. Bethke dikkatli davranmazsa, şimdiki yerini kaybedip eskiden olduğu gibi öteki tutuklulardan farksız biri olabilirdi. İstasyona ve depoya giderken kamp dışında yaptığı kârlı işlere de veda etmek gerekirdi.

Bethke, sakin görünmeye çalışarak, kabak kafalıya sordu:

«Bütün bunların manası ne? »

«Sana ne? »

Bethke yutkundu:

«Beni ilgilendirir. »

Sonra, delikanlıya döndü:

«Elbiseni ben vermedim mi? »

Ludwig, Bethke ile kabak kafalı konuşurken acele acele yemeğe devam etmişti. Kutuyu elinden bıraktı ve beklenmedik seri bir hareketle ikisi arasından geçip kapıya doğru savuşmak istedi. Canlı iskeletlerden birkaçı, konserve kutusunu kapmak için boğazlaşıyordular.

Mutfakta çalışan kabak kafalı, gencin arkasından seslendi:

«Yine gel! Bende yiyecek bol bulursun. »

Kabak kafalı gülüyordu. Bethke delikanlıyı yakalamaya çalışırken tutuklulara takılıp sendeledi. Öfkeli öfkeli toparlandı ve hızla kaçışan parmakları çiğnedi. Canlı iskeletlerden biri fare gibi cıyak cıyak bağırdı, öteki, konserve kutusu ile birlikte savuşmayı başardı.

Mutfakta çalışan kabak kafalı, «Güney Gülleri» valsini ıslık ile çalmaya başladı ve meydan okuyan bakışlarla Bethke'nin önünden ağır ağır geçti. Îri karnına bakınca iyice doyduğu anlaşılıyordu. Kocaman kıçı inip kalkıyordu. Mutfakta çalışan tutukluların hemen hepsi iyi yiyorlardı. Bethke, arkasından bir tükürük attı. Fakat öyle dikkatli tükürmüştü ki ancak Lebenthal'e rast getirebilmişti. Sert bir tavırla: «Ne istiyorsun? » diye sordu «Gel benimle. Burada olduğumu nereden biliyordun? »

Lebenthal, sorulardan hiç birine cevap vermedi. Alışveriş yapacaktı. Boşuna açıklamalara vakit kaybedecek durumda değildi. Lohmann'ın altın

dişi için ciddî iki istekli bulmuştu. Beth-ke’yi ve dış birliklerde çalışan bir Kapo yardımcısını gözüne kestirmişti. Her ikisine de para gerektiğini biliyordu. Kapo yardımcısı, kendisinin çalıştığı fabrikada çalışan Mathilde isimli bir kadına pek bağlı idi ve hediye vermekle onunla bazı bazı yalnız olarak buluşabiliyordu. Yüz kilo gelen kadın, onun gözünde tanrısal bir güzelliğe sahipti. Devamlı açlığın hüküm sürdüğü kamptakiler arasında ağırlık aynı zamanda bir güzellik ölçüsü idi. Kapo yardımcısı, Altın diş için Lebenthal’e birkaç kilo patates ile yarım kilo iç yağı teklif etmişti. Lebenthal onun bu teklifini reddettiği için şu anda Bethke’den daha fazlasını istemeye karar vermişti. Cinsî sapıklar, tabiî aşk sahiplerinden daha çok fedakârlığa katlanırlardı. Gördüğü şeylerden sonra, isteyeceği fiyatı zihninde derhal yükseltmişti.

Bethke: «Diş yanında mı? » diye sordu.

«Hayır. »

Dışarıya çıkmıştılar.

«Görmeden bir şey almam. »

«Altın kaplama diş, altın kaplama diştir. Hem de azı dişi. »

«Pis herif. Önce bir görelim. Yoksa iş yok... »

Lebenthal, altın dişi gösterirse, kendisinden çok kuvvetli olan Bethke’ye kaptıracağını biliyordu. O zaman elinden hiç bir şey gelmezdi. Şikâyete kalkışacak olursa sallandırılırdı: «Pekâlâ» dedi «Senden az müşkülpesent olanlar da var. Başka müşteri bulurum. »

«Başkalarını bulurmuş! Sersem herif. Hele bul bakalım da sonra konuş. »

«Ben birkaç tanesini biliyorum. Bir tanesi az önce burada idi. »

Bethke, etrafına küçümseyerek bakındı:

«Ya? Aman bir göreyim! »

Bunu söylerken, bir altın dişin ancak dışarı ile ilişkileri olan bir kimsenin işine yarayabileceğini düşünmüştü.

Lebenthal: «Söylemek istediğim kimseyi az önce kendi gözlerinle gördün» dedi.

Bile bile yalan söylemişti.

Bethke, şaşırmıştı:

«Kimi? Şu mutfakta çalışan bolduk suratlı herifi mi? »

Lebenthal, omuz silkti:

«Tam şu sırada burada bulunmamın bir sebebi olsa gerek. Belki de birisi bir başkasına hediye alacaktır ve bunun için de para gereklidir. Dışarıda altına istek pek fazla. Değiştirmek için yeterince yemeği var. »

Bethke köpürmüştü:

«Dolandırıcı herif. Katmerli dolandırıcı! »

Lebenthal, göz kapaklarını ağır ağır kaldırıp yine indirdikten sonra, hiç bir şey olmamış gibi devam etti:

«Bu hediye kampta bulunmayan cinsten bir şey olabilir! Meselâ, ipekliden bir şey! »

Bethke, boğuluyor gibi olmuştu:

«Ne kadar istiyorsun? »

Lebenthal, kendisine güvenen bir tavırla cevap verdi:

«Yetmiş beş mark. Sizin için özel fiyat. »

Oysa, otuz mark isteyecekti.

Bethke, ona doğru baktı:

«Tek bir sözümle kendini darağacında bulacağını biliyor musun? »

«Elbette. Ama rast getirmek şart. Hem bundan ne geçer eline? Sana gerekli olan altın diş. Gel de işten konuşalım! »

Bethke bir an sustu, sonra: «Para vermem, İstersen yiyecek vereyim. » dedi.

Lebenthal hiç cevap vermedi.

Bethke yeni bir teklif yaptı.

«Bir tavşan. Ölü bir tavşan. Otomobil altında kalmış. Ha, ne dersin? »

«Ne cinsten bir tavşan? Kedi mi yoksa köpek mi? »

«Tavşan diyorum sana, kendi bindiğim araba ile çiğnedim. »

Birbirlerini bir süre süzdüler. Sonunda Bethke:

«Bir köpek, » dedi.

«Çoban köpeği mi? »

«Çoban köpeği ha! Oldu olacak bari bir fil iste! Orta büyüklükte bir köpek. Fakat besili hayvan. »

Lebenthal, hiç renk vermedi. Köpek demek, et demekti. İşi pek rast gitmişti. Buna rağmen ağırdan aldı:

«Onu pişirmemize imkân yok. Hatta derisini bile yüzemeyiz. Bunu yapacak hiç bir şeyimiz yok. »

«Ben derisi yüzülmüş teslim ederim. »

Bethke gittikçe daha hırslanıyordu. Mutfakta çalışan o dazlak kafalı herifin Ludwig'e yemek bulma işinde kendisini kolayca alt edebileceğini biliyordu. Bu sebepledir ki onunla rekabet için ancak kamp dışından bir şeyler ele geçirmesi gerekiyordu. Yapma ipekliden bir don hiç de fena olmaz, diye düşündü. Böyle bir hediyenin hem tesiri büyük olurdu, hem kendisinin de hoşuna giderdi. Bunları düşünürken: «Pekâlâ, pişirip de veririm! » dedi.

«Yine de pek kolay değil. Bu iş için bir de bıçağa ihtiyacımız var. »

«Bıçak mı? Bıçağı da ne yapacaksınız? »

«Bizde bıçak ne gezer. Hayvanı parçalamamız gerekir! Kabak kafalı herif bana... »

Bethke, onun sözlerini büyük bir sabırsızlıkla kesti:

«Pekâlâ, pekâlâ. Bir de bıçak veririm ama yeter artık! »

Evet, donun rengi mavi olmalı idi. Ya da eflâtun. Eflâtun daha uygun olacaktı. Altın dişi civardaki dişçiye satardı.

Lebenthal, daha fazla bir şey koparamayacağını anlamıştı. Buna rağmen son bir teşebbüs yaptı:

«Tabiî ekmeği de unutmazsın. Ekmeksiz olmaz. Ne zaman yapacağız bu işi? »

«Yarın akşam. Hava kararınca. Ayakyolunun arkasında. Altın dişi de beraberinde getir. Yoksa... »

«Köpek genç mi idi acaba? »

«Ben nereden bileyim? Aklını mı kaçırdın? Şöyle orta irilikte. Neden sordun? »

«Eğer genç değilse uzun süre pişirilmesi gerekir de!. »

Bethke, Lebenthal'e öyle bir baktı ki, üstüne atlayacak sanılırdı:

«Başka bir arzunuz yok mu? Meselâ böğürtlen veya havyar istemez misiniz? »

«Ekmeği unutma! »

«Ekmek lafını da kim etti sana? »

«O buldok suratlı herif... »

«Kıs çeneni be! »

Bethke birden acele etmeye başlamıştı. Ludwig’i ipekli donla tahrik etmek istiyordu. Oğlan gösterişe düşkündü. Bolduk suratlı herif istediği kadar yiyecek versin, ipekli donun tesiri başka olurdu. Bir bıçak aşırması kabildi. Ekmek tedariki de önemli sayılmazdı. Ölü köpek de Terrier falan değildi zaten.

Bethke: «O halde yarın akşam» dedi «Beni ayakyolunun arkasında bekle! »

Lebenthal, döndü. Mutluluğun bu derecesine hâlâ inanamıyordu. Barakadakilere bir tavşan ele geçirdik diyecekti. Bir köpek olduğunu söylememek için böyle davranıyor değildi. Bundan kimse ürkmezdi. Zira ölü etlerini bile yemeğe kalkışanlar olmuştu, ama iyi bir iş yapınca da mübalâğa caizdi. Hem Lohmann’ı pek sevmesi de bu yalanı söylemesinde biraz tesirli olmuştu. Lohmann’ın altın dişini âdi bir köpek ölüsü ile değişmez görünmeye gönlü razı gelmemişti. Bıçağı da kampta satmak kolaydı. Böylece yeni bir alışveriş parası elde etmiş olurdu.

Alış veriş tamamdı. Geceye sis çökmüştü. Kampı beyaz beyaz kümeler bastırmıştı.

Lebenthal karanlıkta usul usul ilerleyerek barakaya dönüyordu. Köpekle ekmeği ceketinin altına saklamıştı. Barakaya iyice yaklaştığı sırada, yolun tam ortasında iki tarafa sallanan bir gölge gördü. Bunun tutuklulardan biri olamayacağını derhal farketmişti, zira onların kımıldanışları böyle değildi. Az sonra, bunun 22 numaralı barakanın takım başı olduğunu seçti. Handke, tıpkı bir gemideymiş gibi yürüyordu. Lebenthal, durumu hemen kavramıştı. Handke'nin keyfi yerinde olacaktı. Bir yerlerden alkol ele geçirmişti. Dikkati çekmeden onun önüne geçip köpek ve ekmeği barakaya saklamasına imkân yoktu. Bu sebepledir ki, Lebenthal barakanın arka tarafına doğru usulca kayıp loş bir yere gizlendi.

Handke’nin ilk rastladığı tutuklu, Westhof olmuştu. Ona: «Dur bakalım! » diye bağırdı.

Westhof, olduğu yerde kaldı.

«Ne diye barakandan çıktın? »

«Ayakyoluna gidiyorum. »

«Senden âlâ ayakyolu mu olur? Gel yanıma! »

Westhof yaklaştı. Handke’nin yüzünü, sisten dolayı pek iyi göremiyordu.

«Adın ne? »

«Westhof. »

Handke, sallanıyordu:

«Senin adın Westhof değil. Sen kokmuş Yahudinin birisin. Söyle, adın ne? »

«Ben Yahudi değilim. »

Handke, suratına doğru bir yumruk indirdi:

«Ne dedin? Hangi takımdansın? »

«Yirmi iki numaradan. »

«Bir bu eksikti! Benim kendi takımımdan! Serseri seni! Hangi koğuş? »
′ ,

Av

«D koğuşu. »

«Yere yat! »

Westhof, kendisini yere atmadı. Ayakta durdu. Handke bir adım. yaklaştı. Westhof onun yüzünü çok yakın hissedince kaçmak istedi. Handke bacağına doğru bir tekme savurdu. Takım başı olarak iyi besin alırdı ve küçük kamptakilerin hepsinden de epeyce kuvvetli idi. Westhof yere yuvarlanınca Handke bir tekme de göğsüne indirdi:

«Domuz Yahudi, uzan bakalım! »

Westhof, boyluboyunca yere uzandı.

Hendke, «D koğuşundakiler dışarıya çıksın, » diye bağırdı.

Canlı iskeletler dışarıya fırladılar. Olacak şeyleri önceden biliyorlardı. İçlerinden birisine dayak atılacaktı. Handke kafayı çektiği günler hep böyle olurdu.

Berger hemen koştu:

«Buradayız efendim. »

Handke, gecenin hafif sisli karanlığındaki tutuklu sıralarına baktı. Bucher ve 509, diğer tutukluların arasında durmaktaydı. Güçlükle yürüyebiliyor ve ayakta durabiliyordular. Ahasver yoktu. Çoban köpeği olduğunu zanneden deli ile barakada kalmıştı. Berger, Handke sormuş olsaydı, öldü diyecekti. Fakat Handke sarhoştu ve olup bitenlerin pek farkında değildi. Dizanteri ve tifüse yakalanmak korkusundan barakalara da pek uğramazdı.

Handke'nin sesi «Emre karşı gelmek isteyen var mı içinizde? » derken büsbütün kalınlaştı «Pis herifler, pis Yahudiler. »

Hiç kimse cevap vermemişti. Handke, yine gürledi:

«Dik durun! Kültürlü insanlar gibi dik durun! »

Dimdik duruyorlardı... Handke, onlara bir müddet sersem sersem baktıktan sonra, arkasını döndü ve hâlâ yerde boylu boyunca serili olan Westhof'u tekmelemeye başladı. Westhof, başını kolları ile korumaya çalışıyordu. Handke onu bir süre tekmeledi. Etrafta çıt yoktu. Handke'nin çizmelerinin Westhof'un kaburgalarına indikçe çıkardığı sesten gayri bir gürültü duyulmuyordu. 509, yanıbaşındaki Bucher'in heyecanlanmaya başladığını hissetmekte idi. Dirseğinden yakalayıp sımsıkı tuttu. Bucher'in eli titriyordu. 509 bir türlü bırakmıyordu. Handke tekmelenmeye devam ediyordu. Sonunda yorgun düştü ve Westhof'un sırtında birkaç defa sıçradı. Westhof hiç kımıldanmıyordu. Handke tekrar döndü, yüzü terden sırsıklam olmuştu: «Melun Yahudiler! » diye haykırdı «Sizi bit ezer gibi çiğnemeli. Siz adam mısınız be? »

Titrek parmağı, canlı iskeletleri işaret ediyordu.

509 numara da: «Yahudiler! » diye tekrarladı.

Handke, doğrular gibi bir baş işareti yaptı ve birkaç saniye süren derin bir düşünce ile yeri süzdü. Sonra arkasını döndü ve küçük kampla kadınlar kampını ayıran dikenli tellere doğru yürüdü. Orada bir süre durdu. Gürültü ile soluduğu du-

yuluyordu. Eskiden matbaa makinisti idi ve ahlâksızlıklarından dolayı kampa gönderilmişti. Bir yıldan beri takım başı idi.

Handke, bir müddet sonra geri geldi ve hiç kimse ile ilgilenmiyormuş gibi, sallana sallana, kampın ana yolunda ilerlemeye başladı.

Berger ve Karel, Westhof'u arka üstü çevirdiler. Baygındı. Bucher: «Kaburga kemiklerini mi kırdı? » diye sordu.

Karel: «Başını tekmeledi. » diye cevap verdi «Ben gözlerimle gördüm. »

«İçeriye taşıyalım mı? »

Berger: «Hayır» dedi «Burada kalsın! Bir süre bu şekilde uzanması daha iyi. İçeride zaten yer dar. Biraz su var mı acaba? »

Bir konserve tenekesi dolusu suları vardı. Berger, Westhof'un ceketini açtı.

Bucher: «İçeriye götürsek daha iyi olmaz mı idi? » dedi «Herif yine gelebilir. »

«Yine gelmez. Ben onu bilirim. Kurtlarını döktü. »

Lebenthal, barakanın köşesini usulca dönmüştü:

«Öldü mü? »

«Daha yaşıyor. »

«Adamakıllı tekmeledi. Başka zaman sadece döverdi. İçkiyi her zamankinden fazla kaçırmış olmalı! »

Ceketini kolları ile iyice kapamıştı:

«Yemek getirdim. »

«Yavaş söyle! Yoksa bütün baraka duyar. Ne getirdin? »

Lebenthal, fısıltı halinde cevap verdi:

«Et! »

«Et mi? »

«Evet. Hem de öyle çok ki, ekmek de getirdim. »

Tavşandan falan bahsetmiyordu. Şimdi bunun sırası değildi. Berger'in yanıbaşına diz çöktüğü karaltıya bakıyordu. Dalgın dalgın: «Belki o da bir parça yiyebilir» dedi «Hem de pişmiş et. »

Sis kalınlaşmıştı. Bucher, kadınlar kampı ile küçük kampı ayıran çift kat dikenli telin yanında duruyordu. Fısıltı halinde: «Ruth! » dedi «Ruth, sesimi duyuyor musun? »

Bir gölgenin yaklaştığı görüldü. Bucher bir süre baktı ama, gelenin kim olduğunu tanıyamamıştı. Yine fısıltı halinde: «Ruth, sen misin? » diye seslendi.

«Evet, benim. »

«Beni görebiliyor musun? »

«Evet. »

«Bir parça yiyecek getirdim. Elimi görebiliyor musun? »

«Evet. »

«Et getirdim. Senden tarafa atıyorum. Dikkat et! »

Küçücük et parçasını kaldırıp dikenli telin öbür tarafına fırlattı. Payına düşen etin yarısı idi. Telin ötesindeki karaltı yere eğilip arandı.

Bucher: «Solda. Benim solumda. » diye usulca seslendi «Buldun mu? »

«Hayır. »

«Sol tarafta. Bir metre ileride. Pişmiş etti! Arasana Ruth! »

Karaltı susuyordu.

«Eti buldun mu? »

«Evet. »

«Alâ. Hemen ye öyle ise. İyi mi idi? »

«Evet. Daha var mı? »

Bucher bir duraladı:

«Hayır. Hisseme düşeni yedim. »

«Sende daha var. At bana! »

Bucher dikenli tele öyle sokulmuştu ki, telin dikenleri derisini acıtıyordu. Bereket, kampın içindeki tellerde cereyan yoktu. Şüpheden kıvranıyordu:

«Sen Ruth değilsin! Söyle sen Ruth musun? »

«Evet, evet. Ben Ruth'um. Haydi, daha at! »

Telin öte tarafındaki karaltının Ruth olmadığını birden anlamıştı. Ruth böyle laflar etmezdi. Sis, heyecan, karaltı ve fısıltı yüzünden aldanmıştı:

«Sen Ruth değilsin. Eğer Ruth'san benim adımı söyle! »

«Hişt. Usul konuş. Haydi daha at! »

«Adımı söyle! Adımı söylesene! »

Karaltı hiç cevap vermiyordu.

Bucher, heyecanlı heyecanlı fısıldıyordu:

«Et Ruth'un idi! Ruth'un idi. Eti ona ver! Anlıyor musun. Eti ona ver! »

«Evet, evet daha var mı? »

«Hayır. Ama o eti ona ver! Bu et onun hakkı idi! Senin değildi. Senin için atmadım. »

«Evet anladım... »

Bucher susmuştu. İş işten geçmiş değil miydi? Karaltının eti çoktan mideye indirdiğini biliyordu. Görünmez bir yumruk rastlamış gibi, yere yığılıvermişti: «Melun cadı. Geber sen! » diye inledi «Bu yüzden; geber.. »

Ama bu kadarı da fazla idi. Aylarca sonra bir lokma et ele geçirip sonra da budala gibi ziyan etmek! Gözleri kupkuru idi, içinden hıçkırıyordu.

Telin öte tarafındaki karaltının fısıltısı duyuldu: «Haydi daha versene! Bak, ben sana buramı da göstereceğim... »

Karaltı, eteğini kaldırmış gibi bir hareket yapmıştı.

Bucher öfkesinden deli oluyordu:

«Melun karı, geberesi karı. Ah ben ne aptalım, ben ne aptalmışım... »

Eti atmadan önce iyice sorması gerekirdi. Yahut da durum iyice anlaşılıncaya kadar beklemeliydi. Fakat o zaman da et parçasını belki kendisi mideye indirmiş olacaktı. Bu korku ile, eti hemen Ruth'a vermek istemişti. Sisi bir nevi talih eseri saymıştı. Ama şimdi... Şimdi ise... Yumrukları ile yeri dövüyor ve: «Ah ben ne aptalım. Ben ne yaptım! » diye inliyordu. Bir et parçası; bir parçacık hayat demekti. Şu sefil halinden şu anda kendisi de öyle iğreniyordu ki!

Gecenin serinliği ile uyanmıştı. Sendeleye topallaya geriye döndü. Barakaya yaklaştığı sırada bir şeyin üstünden sendeledi. Az sonra da 509 numarayı gördü:

«Bu yerde yatan kim? Westhof mu? »

«Evet. »

«Öldü mü? »

«Evet. »

Bucher, yerde yatan karaltının yüzüne doğru iyice eğildi. Yüzde sisin nemleri ve Handke'nin mor mor tekme izleri vardı. Bucher bu çehreye bakarken, başkasına kaptırdığı et parçasını düşündü ve birden ikisi arasında bir ilişki bularak: «Hay Allah belânı versin! » dedi «Ona neden yardım etmedik? »

509, ona şöyle bir baktı:

«Ne saçmalıyorsun öyle? Böyle bir şey elimizden gelir miydi? »

«Evet, belki de. Neden olmayacakmış? Başka şeyleri başarmıştık. »

509, sustu. Bucher, onun yanına yere çömelerek: «Weber'de başarmıştık. » dedi.

509, sise baktı ve işte yine aynı nakarat başladı, diye düşündü. Kahramanlık taslamak hastalığı. Eski hastalık. Şu delikanlı yıllardan beri ilk olarak, umutsuz bir boğuşmayı yaşadı ve kurtuldu. Aradan birkaç gün geçmeden de yine hayallere dalıp romantik fikirler kuruyor ve tehlikeyi unutuyor.

«Demek sen, kamp şefinden yakayı sıyırdık diye sarhoş bir takım başına karşı da netice alabileceğimizi sanıyorsun? »

«Evet. Neden olmasın? »

«Peki o halde, ne yapmalı idik? »

«Bilmem. Bir şeyler yapabilirdik. Westhof'u böyle yüzüstü ölüme bırakmamalıydık, her halde. »

«Altımız veya sekizimiz bir olup Handke'nin üstüne saldırmalı idik, değil mi? »

«Hayır. Bunun faydası olmazdı. O bizim hepimizden daha kuvvetlidir. »

«O halde ne yapabilirdik? Onunla konuşmalı mı idik? Ondan makul olmasını mı istemeli idik? »

Bucher cevap vermedi. Böyle bir şeyin de bir yararı olmayacağını biliyordu. 509, onu bir müddet süzdükten sonra: «Beni dinle! » dedi «Weber'e karşı mücadelemizde kaybedecek hiç bir şeyimiz kalmamıştı. Sadece emre karşı koyarak müt-

hiş bir başarı kazandık. Ama, bu akşam Handke'ye karşı herhangi bir teşebbüste bulunsaydık, birkaç kişi daha fazla dayak yerdi ve sonunda da bütün barakadakiler için karşı gelmekten kovuşturma açılırdı. Berger'le

birkaç arkadaşı da asılırdı. Hele Westhof muhakkak sallandırılırdı. Belki sen de. Sonra, birkaç gün yemek vermeme cezası. Bu ise, birkaç düzüne daha fazla Ölü demekti. Doğru mu? »

Bücher, tereddütle: «Belki de! » dedi.

«Sen daha başka bir sonuç umuyor mu idin? »

Bücher, düşünüp taşındıktan sonra: «Hayır. » dedi.

«Ben de bilmiyorum. Westhof kendini kamp nöbetine kaptırmıştı. Handke de aynı durumdaydı. Handke'nin isteklerine , ı birkaç sözle cevap vermiş olsaydı birkaç tokatla kurtulacaktı, îyi bir adamdı da. Bize lâzım olabilirdi. Fakat çılgınlık etti.

509, Bucher'e uzun uzun baktı ve acı bir ses ile devam

etti:

«Onun arkasından kötü kötü düşünen tek kimse kendini mı sanıyorsun? »

«Hayır. »

«Eğer, bizler Weber'in elinden yakamızı kurtarmamış olsaydık belki o da çenesini tutardı. Belki de bu sonuç onun bugün dikkati elden bırakmasına sebep oldu. Bu meseleyi sen de hiç düşündün mü? »

Bücher, ona dalgın dalgın baktı:

«Hayır, hiç düşünmedim. Fakat öyle bir şeyi sen sanır mısın,? »

«Pekâlâ da kabildir. Ben daha büyük çılgınlıklara da kışkırtıldıydım. Hem de daha aklı başında insanlardı. İnsanların zekâsı arttıkça çılgınlıkları da artar. Cesur davranmak gerektiğini bir defa kafalarına, koymasınlar! 21 numaralı barakadan Wagner'i tanır mısın? »

«Evet. »

«Mahvolmuşun biridir. Fakat vaktiyle erkek adamdı ve müthiş yürekliydi. Hem de lüzumundan fazla. Tokata mukabele etmişti. Tam iki yıl SS'lerin en büyük işkence oyuncağı idi. Weber ona âdeta âşıktı. Fakat günün birinde tamamıyle

mahvoldu. Hem de ebediyen. Ne diye bütün bunlar? Oysa, bize çok yararı dokunabilirdi. Bütün mesele, cesaretini dizginleyememesi yüzünden değil mi? Böyle daha niceleri vardır. Bunlardan pek azı hayatta kaldı. Sağlam kalanların sayısı çok daha azdır. Handke, bu akşam Westhof'un

üstüne atılınca işte bundan ötürü seni tuttum. Yine bu sebepledir ki, kim olduğumuzu sorunca, ben cevap verdim. Bir şeyler anlayabildin mi? »

«Yani sence, Westhof! »

«Şöyle ya da böyle, hepsi bir! Westhof öldü! »

Bucher, susuyordu. 509 numarayı şimdi daha iyi seçebiliyordu. Sis bir parça yükselmiş, hatta bir noktasından âdeta damla damla, ay ışığı geliyordu. 509, yerinden doğruldu. Yüzü kara mavi ve yeşil kan pıhtıları içindeydi. Bucher, onunla Weber için duymuş olduğu bazı hikâyeleri birden hatırladı. Bu 509 da kendisinden söz ettirenlerdendi, bir vakitler.

509: «Beni dinle! » dedi «Hem de iyi dinle! Maneviyatı parçalamak kabil değildir lafı, budalaca bir roman fantazisidir. Ben öyle iyi insanlar tanıdım ki, uluyan birer hayvandan farksızdılar. Her türlü direnci kırmak kabildir. Sadece yeterince zamana ve fırsatlara ihtiyaç vardır. Karşıdakilerde her ikisi de var. »

Bunu söylerken, karşı taraftaki SS kışlalarını işaret ediyordu:

«Bunun böyle olduğunu onlar da çok iyi bilirler ve her zaman peşindedirler. Dirençte önemli olan direncin dış görünüşü değil, varılacak sonuçtur. Çılgınca cesaret yüzde yüz intihar demektir. Bizim bir parçacık direncimiz ise henüz kaybetmediğimiz tek şeydir. Bunu bulamamaları için çok iyi saklamalıyız. Bu direncimizi ancak ciddî bir zaruret halinde kullanmalıyız. Meselâ şu Weber meselesinde olduğu gibi.. »

Ay ışığı, Westhof'un cesedine vurmuş, yüzde ve boyunda dolaşıyordu.

509 numara fısıltı halinde devam etti:

«Bizlerden birkaçının hayatta kalması gerekli. Sonrası için. Bütün bu olup bitenler boşa gitmemeli. Büsbütün harap olmamış birkaç kişinin kalması gerekiyor. »

509, yorgunluktan bitkin bir halde arkasına yaslandı. Düşünmek de yürümek kadar bitkin düşürüyordu. Çoğu zaman açlıktan ve mecalsizlikten bunu başaramazlardı. Ama, bazı bazı bu iki hal arasında garip bir his gelir ve her şey lüzumundan fazla açıkça seçilir, çok kısa bir süre için görüş alanı alabildiğine genişlerdi. Bu hal, yorgunluk sisi tekrar bastırıncaya kadar sürerdi.

509: «Mahvolmamış olan ve unutmak istemeyen birkaç kişi» dedi ve Bucher'e bakarken, benden yirmi yaştan da genç, diye düşündü. Pek çok

şeyler daha yapabilir. Henüz tamamıyle de mahvolmuş değil. Ya ben? Birden, zaman ne çabuk geçiyor, diye ümitsiz ümitsiz düşündü.

Zaman ne de çok, ne de durmamacasına geçiyor. Ancak her şey olup bittikten sonradır ki, bunun böyle olduğu farkediliyor. Gerçekten mahvolup olunmadığı, ancak buradan çıkıp da herşeye yeni baştan başlanıldığı zaman anlaşılabilecek. Kampta geçen bu on yıl her birimiz için iki ya da üç kat ömre bedel. Hangimizde yeter kuvvet kaldı? Oysa öyle çok kuvvete ihtiyaç olacak ki!

Buradan dışarıya çıkınca hiç kimse bize merhamet edecek değildir. Her şeyi inkâr edecekler ve ner şeyi unutmak isteyecekler. Hatta bizi bile! Hem bizlerden çoğu da bütün bunları unutmak isteyecektir.

Bucher, düşünceli düşünceli cevap verdi:

«Ben unutmayacağım. Ne bunları ne de hiç bir şeyi.. » «Âlâ! »

Mecalsizlik dalgası gittikçe bastırıyordu. 509, gözlerini kapadı ve hemen arkasından yine açtı. Unutmadan hemen söylemesi gereken bir şey daha vardı. Bunu Bucher’in öğrenmesi gerekirdi. Belki de o, buradan kurtulabilecek tek insandı. Bunu o da öğrenmeliydi. Büyük bir güçlükle konuşmaya başladı:

«Handke hiç bir zaman bir Nazi değildi. O da bizim gibi tutuklu. Dışarıda belki tek bir insan bile öldürmemiştir! Fakat burada, öldürebilmek kudretine sahip olduğu için bunu yapıyor. Şikâyetten bir fayda elde edemeyeceğimizi de biliyor. Üstelik örtbas edilecek. Hem hiç bir sorumluluğu yok. Bütün

mesele bunda. Kudrete sahip olmak ve sorumluluğu bulunmamak. İsabetsiz ellerde fazla kudretin toplanması, lüzumundan fazla kudret birikmesi. Anlıyor musun? »

«Evet. »

509, başını salladı:

«Bu hal ve diğer haller, kalbimizin uyuşmuş olması. Korku. Vicdanın baskı altında bulunması. İşte bizim sefaletimiz. Bunu bugün ve bütün gece düşünüp durdum. »

Yorgunluk şu anda gürültü ile yaklaşan kara bir bulut gibi idi. 509, cebinden aldığı bir ekmek parçasını uzattı:

«Al! Bana lâzım değil. Ben etimi yedim. Bunu Ruth’a ver! »

Bucher, arkadaşına baktı ve yerinden hiç kımıldanmadı.

50 numara, ağır bir sesle devam etti:

«Az önce olup bitenlerin hepsini duydum. Bunu ona verirsin! »

Bunu söylerken başı önüne düşmüştü, ama, yine kaldırmaya muvaffak oldu. Kurumuş kan pıhtıları ile tuhaf bir hal almış kafatası, birden gülümsedi:

«Bazen bir şey vermek de önemlidir!. »

Bucher, ekmek parçasını aldı ve küçük kamp ile kadınların barakalarını ayıran dikenli tellere doğru yürüdü. Sis şimdi bir insan boyuna kadar inmişti. Daha alt kısımda kalan her şey iyice seçiliyordu. Başları sis içinde kalan dünyasından vazgeçmişlerin ayakyoluna gidişleri öyle tuhaf görünüyordu ki! Bir müddet sonra Ruth geldi. Fakat onun da baş kısmı yoktu.

Bucher; «Biraz eğil! » diye fısıldadı.

Her ikisi de yere çömeldiler. Bucher ekmek parçasını telin öte tarafına attı. Et hikâyesini acaba anlatsam mı diye bir süre düşündükten sonra, vaz geçti ve: «Ruth! » diye söze başladı «Galiba ikimiz de buradan çıkabileceğiz. »

Kadın hiç cevap vermedi. Ağzı ekmek doluydu. Gözlerini ardına kadar açmış, ona bakıyordu.

Bucher: «Bana kalırsa bu defa muhakkak kurtulacağız! » diye tekrarladı:

Böyle birdenbire bu düşünceye neden inandığını kendisi de bilmiyordu. Bunun 509 ile ve söylediği şeylerle bir ilgisi olmalıydı!

Telin arkasından ayrılıp geriye döndü. 509 derin derin uyuyordu. Başını yere, Westhofun başının yanına koymuştu. Her iki yüz de, kurumuş kan pıhtıları ile öyle doluydular ki, hangisinin hayatta olduğunu Bucher hemen ayırt edemedi. 509'u uyandırmaktan vazgeçmişti. Onun iki günden beri dışarıda sıra beklediğini, Levvinsky'nin ölmesini beklediğini biliyordu. Gece gerçi pek soğuk değildi ama, Bucher, Westhof'la öteki iki ölünün ceketlerini çıkarıp 509 numaraya örtmeden edemedi.

IX

İki gün sonra yeni bir hava saldırısı oldu. Alarm düdükleri akşamın sekizinde ulumaya başladılar. Hemen arkasından da ilk bombalar düştü. Bombalar şiddetli bir sağanak gibi yağıyor ve patlayışlar, bataryaların gürleyişini hafifçe bastırıyordu. Ancak sonlara doğrudur ki, ağır bataryaların sesi duyulmaya başladı.

Mellern gazetesi yeni bir ikinci baskı çıkarmadı. Makineler bombardıman sonucu erimişti. Kapkara gökyüzüne doğru kâğıt ruloları uçuşmuş ve bina ağır ağır çökmüştü.

Neubauer, yüz bin mark gitti, diye düşündü... Benim yüz bin mark değerindeki mallarım alev alev yanıp bitti. Yüz bin mark gibi bir servetin bu derece kolay yanıp kül olabileceğini aklıma getirmemiştim. Ah şu melun domuzlar! Neticenin böyle olacağını bilseydim bir maden ocağına ortak olurdum. Fakat neye yarardı? Maden ocakları da yanıp mahvolurdu. Maden ocakları da bombardıman edilirdi. Onlar da güvende değil, artık. Bütün Ruhr havzası yerle bir edilecek. Güvende olan ne kaldı ki?

Sırtındaki üniforma yanan kâğıtlardan saçılan kurumlarla kül rengini almıştı. Gözleri dumandan kıpkırmızı olmuştu. Sahibi bulunduğu cıgaracı dükkânı da bir harabe halinde idi.

Daha dün bir altın madeniydi. Bugün bir kül yığını olmuştu. Bir tek akşamda ne de çok kayba uğratılıyordu. Ya parti? Bu anda 30 bin mark daha gitmişti. Hatta belki de kırk bin mark ederdi. Herkes kendini düşünüyordu. Ya sigorta işi? Sigorta, sadece bu akşamki tahribatı ödemeye kalksa iflas ederdi. Oysa, Neubauer bütün mallarını değerinden çok ucuza sigorta ettirmişti. Olmayacak yerde tutumluluğa kalkmıştı. Hem bombardıman tahribatının kabul edillip edilmeyeceği de belli değildi. Büyük ölçüde tazminat işi savaştan sonraya bırakılırdı, zaferden sonraya atılırdı. Bütün bunları düşmana ödetmek gerekirdi. Bundan bir sonuç çıkar mıydı? Bunu belki de pek uzun bir süre beklemek gerekecekti. Şu anda yeniden bir işe başlamak için zaman pek geçti. Hem ne diye? Yarın yine neyin yanıp neyin kalacağı belli değildi?

Cigaracı dükkânının ikiye bölünmüş kapkara duvarlarına baktı.

«Alman Nöbetçisi» puro cigaralarından tam beş bin tanesi de yanıp kül olmuştu. Adam sen de? Ne olacakmış sanki! Ama vaktiyle şu hücum kıtaları şefi Freiberg’i ne diye ihbar etmişti? Vazife hissi yüzünden mi? Saçma! Vazife hissi ha! İşte vazife hissi şu anda alev alev yanıyordu.

Yüz otuz bin mark ile birlikte o da çayır çayır yanmakta idi. Böyle yeni bir yangın, olur, Josef Blank mağazasına birkaç bomba, birkaç bomba da kendi bahçesine düşerse —yarın böyle bir şey pekâlâ olabilirdi— Neubauer bu işlere başlamış olduğu duruma düşebilirdi. Hatta daha da fena bir duruma düşmesi kabildi. Yaşlandığı için durumu daha da kötü olacaktı. Zira şimdiye kadar bir tarafa, bir köşeye gizlenmiş olan bir şey, üstüne birdenbire çöküveriyordu. Şüpheleri ve korkuları şimdiye kadar hep karşı korku ile önleyebilmişti. Fakat şimdi bütün bu korkunç kuvvetler, birden kafeslerini kırıp ortaya çıkıyorlar ve durmamacasma ona, Neubauer'e bakıyordular. Cigaracı dükkânının harabelerine oturmuşlardı. Gazete idarehanesinin kalıntıları arasında at koşturuyordular. Sırıtarak ona bakıyorlardı ve pençeleri yarını da tehdit ediyordu.

Neubauer'in kalın ve kıpkırmızı ensesi ter içinde kalmıştı;

Tereddütle döndü ve biran için hiç bir şeyler göremedi. Şu anda iyice kavradığı bir gerçeği bir türlü itiraf etmek istemiyordu;

«Savaş artık kazanılamazdı. »

Ve yüksek sesle konuşmaya başladı:

«Hayır, hayır, hayır. Kazanılması gerekiyor. Führer'imiz!. Bir mucize belki de!. Her şeye rağmen zafer!. Elbette, elbette!.. »

Neubauer, etrafına bakındı. Kimseler yoktu. Hatta yangını söndürecek bir insan bile.

Selma Neubauer, sonunda sustu. Yüzü şiş şiş olmuştu. Fransız ipeklisinden sabahlığı gözyaşlarından yer yer ıslanmıştı ve tombul elleri titriyordu.

Neubauer, kendi söylediklerine kendisi de inanmadan teminat verdi:

«Bu gece yine gelmezler. Bütün şehir yanıyor. Bombardıman edecek ne kaldı ki? »

«Senin ev. Senin ticarethane. Senin bahçe. Bütün bunlar henüz sağlam durmuyor mu? »

Neubauer, öfkeyle karışık müthiş korkusunu belli etmemeye çalıştı, *s*

«Saçma sözler! Bu kadarcık şey için yeniden gelmezler! »

«Başka evler, başka dükkânlar, başka fabrikalar da var. Yeter sayıda başka şeyler de var. »

«Selma!.. »

Karısı onun söylemek istediklerini ağzına tıkadı:

«Sen istediğin kadar söyle! Ben yukarıya geleceğim. »

Yüzü yine kıpkırmızı olmuştu:

«Yukarıya, kampa, senin yanına geleceğim. Hatta tutukluların yanında yatmak pahasına da olsa bunu yapacağım! Burada, şehirde kalamam. Bu fare kapanında kalamam daha fazla. Gebermek istemiyorum, anlıyor musun? Sen kendin güvende olduktan sonra ötesi vız geliyor; pek tabiî olarak bombardımandan uzakta keyif süreceksin, değil mi? Sen her zaman böylesindir! İstersen bizim canımız çıksın! Sen hep böyle idin! »

Neubauer, hakarete uğramış gibi baktı:

«Ben hiç bir zaman böyle değildim. Bunu sen de bilirsin. Şu giysilerine baksana! İskarpinlerine, sabahlıklarına bir baksana! Hepsi de Paris malı. Bunları sana kim getirdi? Ben değil mi? Ya en zarif Belçika dantelâlarını? Onları da ben kendi elimle sağladım. Ya kürk mantoların! Kürklü örtülerin! Bunları ta Varşova'dan getirttiydim. Kilerine de bir bak bakalım. Ya evin! Sana mükemmel baktım! »

«Bir şeyi unuttun. Bir de tabut! Şimdiden hemen bulmalısın. Yarın sabah tabutlar da pahalanacak. Aslında Almanya'da pek fazla tabut kalmadı ama, sen yukarıda kampında yaptırtabilirsin! Bu iş için yeteri kadar adamın var.

«Ya? Demek teşekkürün bu! Göze aldığım bütün tehlikelerin karşılığı bu? Demek, teşekkürü bu? »

«Ben alevler içinde yanmak niyetinde değilim. Lokma lokma parçalanmak da istemiyorum! »

Sonra, kızına döndü:

«Freya! Babanın söylediklerini duydun. Öz babanın söylediklerini... İstediğimiz tek şey, geceleri yukarıda kamptaki yerinde beraber yatmak. Hepsi bu kadar. Hayatımızı göz göre göre tehlikeye atmak istemiyoruz. Ama o buna bile yanaşmıyor. Parti varmış! Dietz ne dermiş? Dietz acaba bombalara ne söyler? Parti ne diye bunlara karşı bir şey yapmıyor? Parti imiş! »

«Selma, sakin ol! »

«Selma, sakin ol! Sen, Freya duydun mu? Sakin ol! Hazır ol vaziyetinde dur! Sükûnet içinde öl! Sakin ol Selma! Bundan gayri bir şey bildiği yok. »

Neubauer, güçlükle karşılık verdi:

«Elli bin kişi de tıpkı bizim durumumuzda. Hepsi de. »

«Elli bin kişi beni ilgilendirmez. Benim geberip gitmem de elli bin kişiyi ilgilendirmez. Sen bu istatistiklerini parti nutuklarına sakla! »

«Ey ulu Tanrı'm... »

«Tanrı ha! Tanrı nerelerde? Siz onu kovaladınız! Benim karşımda Tanrı'dan söz açma! »

Neubauer, suratına neden bir tane indirmiyorum? diye düşündü. Neden böyle birdenbire yoruldum. Suratına bir tokat indirmeliydim. Hem de şiddetli bir tokat! Enerjik hareket etmeliyim. Yüz otuz bin mark kaybettim. Bu karı da karşımda bağırıyor. Evet, kurtarmak lâzım! Ama neyi? Neyi kurtaracacağız? Hem de nerede?

Neubauer, bir koltuğa oturdu. Kontes Lambertler'e ait ve 18'inci yüzyıldan kalma bir koltuğa oturduğunun farkında değildi. Onun gözünde bu koltuğun bütün özelliği zengin görünüşlü olması idi. Sadece bu yüzdendir ki bu koltuğu ve öteki birkaç parça eşyayı, Paris'ten yeni gelmiş bir binbaşıdan satın almıştı.

«Freya, bana bir şişe bira getir! »

«Freya sen ona bir şişe şampanya getir! Havaya uçmadan önce içsin! Şişenin mantarı da pat, pat, pat diye patlar. Zaferlerin kutlanması gerekir.! »

«Bırak bu lafları şimdi, Selma.. »

Kızı mutfağa gitmişti. Kadın, yerinden doğruldu:

«Söyle bakalım! Evet mi, hayır mı? Bu gece yukarıya yanına geliyor muyuz, yoksa gelmiyor muyuz? »

Neubauer, çizmelerine bakıyordu. Küllere batmıştılar. Yüz otuz bin mark yerine işte şu küller kalmıştı. Dalgın dalgın cevap verdi:

«Bu işi şimdi birdenbire yaparsak söz olur. Buna izin olmadığından değil, fakat şimdiye kadar böyle bir şey yapılmadığı için söz olur diye çekinirim. Sahip olduğum avantajlardan şehirde kalanlar aleyhine yararlandığımı söylerler. Hem şu anda yukarısı buradan tehlikeli... Gelecek defa kampı bombalayacaklar. Bizim kampta savaş bakımından önemli tesisler de var.

Söylediklerinden bir kısmı doğru idi. Fakat Neubauer'in razı olmamasının asıl sebebi, yalnız başına kalmak isteğiydi. Yukarıda, kendi

deyimiyle, özel hayatını yaşıyordu. Gazeteler, konyak ve zaman zaman da bir kadın vardı. Selma'dan otuz kilo daha hafif bu kadın, Neubauer konuşurken bir fikir adamı ve zarif bir şövalye seyrediyormuş gibi hayranlıkla bakıyordu. Bu ölüm kalım savaşının yorgunluklarından sonra bu kadarcık bir dinlenme de en masum bir eğlence sayılırdı.

Selma, hiç oralı değildi:

«Ne isterlerse söylesinler. Sen aileni düşünmek zorundasın! »

«Bu konuyu sonradan yine konuşuruz. Şimdi parti binasına gitmeliyim. Orada ne kararlar verildiğine bir bakayım. Belki de halkı köylere nakletmek için karar verilmiştir. Hele evleri yıkılmış olanlar muhakkak nakledilecektir. Fakat belki sizler de..

«Belkisi melkisi yok! Beni şehirde bırakırsan sokak sokak koşup bağırır, bağırırım. »

Freya, birayı getirmişti ama, soğuk değildi. Neubauer şöyle bir tattıktan sonra, kızmamak için kendisini zor tuttu ve ayağa kalktı.

Selma sorusunda direniyordu:

«Evet mi, hayır, mı? »

Neubauer, anasının arkasında durup şimdilik olur de diye işaret yapan Freya'yı görmüştü. İsteksiz isteksiz: «Pekâlâ öyle olsun! » dedi.

Selma Neubauer ağzını araladı. Son haddini bulmuş heyecan, balondan boşalan gaz gibi, şimdi bu dudakların arasından çıkıp boşalıyordu. Kendi de, 18'inci yüzyıldan kalma koltuk takımının kanepesine yüzü koyun düştü. Bir et yığını halindeki kadın sarsıla sarsıla hıçkırıyordu:

«Ben ölmek istemiyorum.. İstemiyorum. Bütün bu güzel şeylerimizden ayrılıp da şimdi... »

18'inci yüzyıldan kalma koltuk takımının goblen işi genç kız ve genç erkek çocukları, Selma Neubauer'in karmakarışık saçlarının üstünden doğru, 18'inci yüzyılın alaycı ve neşeli gülümseyişleri ile, lakayt lakayt boşluğa bakıyordular.

Neubauer, karısını isteksiz isteksiz süzdü. Onun gözünde her iş kolaydı, bağırıp uluyunca her güçlük hal oluyordu, ama nen var? diye kendisine kimse bir şey sormazdı. Onun her şeye katlanması lâzımdı. Tam yüz otuz bin mark mahvolmuştu

da karısı lafını bile ağzına almamıştı. Neubauer, kızına: «Anana dikkat et! » dedi ve oradan çıktı.

Evin arkasındaki bahçede iki Rus esiri vardı. Hava karardığı halde işe devam ediyordular Neubauer birkaç gün önce onları bu bahçeye göndermişti. Arazinin bir kısmını çabucak bir başka iş için hazırlamalarını emretmişti. Buraya lâle dikmek istiyordu. Bir miktar lâleden başka maydanoz, dereotu ve bu neviden güzel kokulu otları pek severdi. Bu emri vereli birkaç gün olmuştu, Birkaç gün demek bir sonsuzluk demekti. Şimdi buraya yanıp kül olmuş puro sigaraları ve matbaa makinelerinin erimiş kurşunlarını diktirebilirdi.

Neubauer'in geldiğini gören esirler, bahçe bellerine eğilmiştiler.

Deminden beri öfkesini tutan Neubauer birden parladı:

«Orada öyle durup sersem sersem neye bakıyorsunuz? »

Esirlerin yaşlıca olanı, Rusça bir şeyler söyledi.

«Sersem sersem ne bakıyorsunuz» dedi «Domuz bolşevik hâlâ da sersem sersem bakıyor. Hem de küstahça bakıyorsun! Namuslu vatandaşların şahsî mülklerinin tahribe uğramasından zevk duyuyorsun değil mi? »

Rus hiç cevap vermedi.

«Haydi iş başına, tembel köpekler! »

Ruslar, Neubauer'in söylediklerinden bir şey anlamamışlardı. Gözlerini ondan hiç ayırmadan bakıyorlar ve söylediklerine bir anlam vermek istiyordular. Neubauer, hız alıp ileriye doğru atıldı ve Ruslardan bir tanesinin karnına bir tekme yapıştırdı. Adam yere yuvarlandı ve sonra ağır ağır yine kalktı. Adam, bahçe beline tutuna tutuna kalkmıştı ve bel hâlâ elindeydi. Neubauer, adamın gözlerini ve beli tutan ellerini aynı zamanda görünce müthiş bir korkuya kapıldı. Midesine bir bıçak saplandığını hissetmişti. Hemen tabancasına sarılıp haykırdı:

«Seni serseri seni! Karşı koyuyorsun ha? »

Neubauer, tabancanın kabzesini adamın iki gözü arasına indirdi. Rus yine yere yuvarlandı ve öylece kaldı. Neubauer burnundan soluyarak: «Seni bir kurşunda gebertmeliydim» dedi «Karşı koymak ha! Yoksa beli kaldırıp kafama indirecektin! Seni bir kurşunda gebertmeliydim. Ah gerektiğinden fazla dürüst olmak yok mu? Benim yerimde bir başkası olsaydı muhakkak vurup öldürürdü. »

Yanı başında dimdik duran nöbetçi erlere gözü ilişti:

«Bir başkası olsa idi onu muhakkak vururdu. Bahçe belini bana doğru nasıl kaldırmaya çalıştığını siz de gördünüz... »

«Gördük komutanım. »

«Peki peki! Haydi kafasına bir kova su dökün de herif kendine gelsin! »

Neubauer, öteki Rusa yan gözle bir baktı. Adam, bahçe belinin üstüne iyice eğilmişti. Yüzünde hiç bir anlam yoktu. Yandaki komşunun bahçesinden doğru bir köpeğin çılgınca uluması duyuluyordu. Komşunun bahçesindeki çamaşırlar da rüzgârla dalgalanıyordular. Neubauer, ağzının kuruduğunu hissetti. Bahçeden uzaklaştı. Elleri titriyordu. Ne oluyor bana? diye düşündü. Korkuyor muyum? Hayır, hiç bir korkum yok. Ben korkmam. Hatta alçak bir Rusdan bile korkmam. Başka neden korkacakmışım? Hiç bir şey olduğu da yok! Ben sadece biraz fazla dürüstüm, hepsi bu. Benim yerimde Weber olsa idi, herifi inlete inlete öldürtürdü. Dietz'de hemen oracıkta vururdu. Ama ben bunların hiç birini yapmadım. Ben fazla duyguluyum. Benim kusurum da bu. Selma'ya karşı da fazla duygulu davrandım.

Araba dışarıda bekliyordu. Neubauer, vücudunu dikleştirerek: «Alfred, yeni parti binasına gideceğiz! » dedi «O yöne yollar açık mı? »

«Ancak şehrin dışından dolaşarak gidebiliriz. »

Araba o yâna döndü.

Neubauer, şoförün yüzünü beğenmemişti:

«Ne o Alfred, bir şey mi oldu? »

«Annem bombardımanda öldü. »

Neubauer, büyük bir tedirginlikle sağına soluna döndü. Bir bu eksikti. Yüz otuz bin mark ve Selma'nın feryatları yetişmiyormuş gibi şimdi bir de teselli etmek zorunluğu! Kısaca savuşturmak için kuru ve askerce bir eda ile: «Baş sağlığı dilerim, Alfred! » dedi «Mel'unlar. Çocuk ve kadın katilleri. »

Alfred başını hiç kaldırmadan karşılık verdi:

«Biz de onları bombaladık. Daha önce biz başladık. Ben de katılmıştım. Varşova'yı, Rotterdam'ı ve Coventry'i de biz bombaladık. O tarihte henüz yaralanıp askerlikten çıkarılmamıştım. »

Neubauer, hayretle ona baktı. Bugün ne olmuştu böyle? Önce Selma, şimdi de şoförü! Herkes çileden mi çıkmıştı?

«Senin söylediklerinin anlamı başka» dedi «Tamamıyle bambaşka. Bunlar stratejik zaruretler idi. Fakat bu yaptıkları yüzde yüz cinayet. »

Alfred, hiç karşılık vermedi. Anasını hatırladı. Varşova'yı, Rotterdam'ı Coventry'i, şişman Alman hava mareşalini düşündü ve arabayı hızla köşeyi döndürdü.

«Alfred, böyle düşünmemelisin. Bu kadarcığı bile vatana en büyük ihanet sayılır. Duyduğun büyük acı dolayısıyle sana hak vermiyor değilim ama, şiddetle yasak olduğunu da unutma. Ben bunları duymamış olayım. Emir emirdir ve bu bizim vicdanımız için her şeydir. Alman pişmanlık duymaz. Yanlış düşünce de Almanlara yakışmaz. Führer ne yapmak gerektiğini biliyor. Bizler onu izliyoruz. Bu halk katillerinin de haddini bildirecek o. Hem de iki üç kat fazlası ile! Gizli silâhlarımızla

bunu yapacak, hepsini yerle bir edeceğiz. Daha şimdiden İngiltere'yi V 1'lerimizle gece gündüz bombardıman ediyoruz. Elimizdeki her türlü yeni buluşları kullanarak adayı bir kül yığını haline getireceğiz. Son dakikada bunu başaracağız! Amerika'nın da hakkından geleceğiz. Yaptıklarının bedelini ödeyecekler. Hem de iki katıyla! »

Neubauer bu sözleri söyledikten sonra bir güven duydu ve kendi sözlerine nerede ise kendi inanacağı geldi.

Deriden tabakasından bir puro alıp ucunu dişleri ile kopardı. Daha da konuşmak istiyordu. Konuşmaya karşı şiddetli bir istek duymasına rağmen, Alfred'in iyice kısılmış dudaklarını görünce, sustu. Bana kimin metelik verdiği var şu sırada, diye düşündü. Herkes kendi canına düşmüştü. Ben de şehir dışındaki bahçeme gideyim. Kırmızı gözlü ve yumuşak tavşancıklara gurup kızıllığı vurmuştur. Küçüklüğünden beri tavşanları olmasını isterdi. Babası da yasak etmişti. Kuru otların, tavşanların tüylerinin ve yeşil yaprakların kokusu ne güzeldi! Huzur veren çocukluk anıları. Unutulmuş rüyalar. İnsan bazen öylesine yapyalnız oluyordu ki! Tam yüz otuz bin mark. Çocukluğunda eline geçmiş olan en yüksek para yetmiş beş fenik idi. Bunu da iki gün sonra çaldırmıştı.

Ateş dalgaları bir bir peşine havaya yükseliyordu. Şehrin eski mahalleler kısmı kav gibi yanıyordu. Bu kısım hemen tamamıyle ahşap evlerden

meydana gelmişti. Alevlerin akisleri ırmakta dalgalandıkça suda yanıyormuş gibi oluyordu.

Kamptaki eskilerden yürüyebilenler, barakanın önündeki bir toprak kümbeltisine çömelmiştiler. Akşamın koyu kızıllığı içinde mekinelitüfek kulelerinin hâlâ bomboş olduğu seçiliyordu. Gökyüzü kapalı idi. Yumuşak ve kül rengi bir bulut tabakası, Flamingo kuşlarının tüyleri gibi pırıl pırıldı. Şehirden yükselen alevlerin ışıltısı, tutukluların arkasında üst üste istif edilmiş ölülerin gözlerine bile vurmuştu.

Yerin hafifçe eşelenmesinden hasıl olan bir ses 509 numaranın ilgisini çekti. Lewinsky'nin yüzü yerden doğruldu. 509 da derin derin nefes alarak yerinden doğruldu. Güçlükle yürüyebilir duruma geleliberi hep bu ânı beklemişti. Yerde oturması daha doğru olabilirdi ama, ayağa kalkmayı tercih etti. Yürüyebildiğini ve sakat bir insan olmadığını Lewinsky'e ispat etmek istiyordu.

Lewinsky gülümsedi:

«Her şey yoluna girdi mi yine? »

«Elbette. Bizleri bu kadar çabuk mahvedemezler. » Lewinsky bir baş işareti yaptı:

«Bir yere gidip de bir parça konuşsak! »

Ceset yığınının öte tarafına yürüdüler:

Lewinsky, süratle etrafına bakındı:

«Sizin taraftaki nöbetçiler henüz dönmemişler. »

«Burada gizlenecek fazla bir şey bulunmaz. Bizlerden kimsenin kaçmaya niyeti yok. »

«Ben de öyle düşündüm. Geceleri de kontrol edilmiyorsunuz, değil mi? »

«Hemen hemen öyle! »

«Gündüzleri nasıl? SS'ler barakalara sık sık gelirler mi? »

«Hemen hemen hiç gelmiyorlar. Bitten, dizanteriden ve tifodan korkuyorlar. »

«Peki, takım şefiniz de gelmez mi? »

«O yoklamadan yoklamaya uğrar. Bunun dışında bizlerle pek ilgilenmez. »

«Adı ne? »

«Bolte. NS başçavuşudur. »

Lewinsky, bir baş işareti yaptı:

«Takım başları burada barakada yatmaz mı? Yalnız koğuş kıdemlileri mi yatar? Sizinki nasıldır? »

«Sen geçenlerde onunla konuştun. Adı Berger'dir. Daha iyisini bulamayız. »

«Şimdi Krematoryumda çalışan hekimden mi bahsediyorsun? »

«Evet. Sen her şeyleri biliyorsun. »

«Bilgi topladık. Takım kıdemliniz kim? »

«Handke. Birkaç gün önce bizlerden birini tekme ile öldürdü. » *

«Fazla edepsiz mi? »

«Hayır, ama âdi herifin biri. Fakat bizler için pek az bilgisi var. Herhangi bir hastalığa tutulmaktan da ödü kopuyor. Ancak birkaçımızı tanır. Burada yüzler sık sık değişir. Takım şefi ise ondan daha azımızı tanıyor. Bütün kontrolü koğuş kıdemlileri yapar. Bizim burada birçok şeyler kabildir. Sen de bunu öğrenmek istiyordun, değil mi? »

«Evet, ben de bunu öğrenmek istiyordum. Beni iyi anladın. »

Lewinsky, 509 numaranın sırtındaki gömleğe iliştirilmiş kırmızı renkte üç köşe işarete hayretle baktı, bu kadarını ummamıştı doğrusu.

«Komünist mi idin? »

509, başı ile hayır işareti yaptı.

«Sosyal demokrat mı? »

«Hayır. »

«Peki ama nesin? Herhangi bir siyasî eğilimin olmalı! »

509, yukarıya doğru baktı. Gözlerinin etrafındaki yüz derisinde pıhtılaşmış ve kurumuş kan izleri hâlâ duruyordu. Bu koyuluğun ortasında gözler daha aydınlık görünüyordu. Uzaktan doğru vuran yangının aydınlığı altında bu gözler, kapkaranlık ve yamrıyumru yüzle bütün ilgilerini kesmiş kadar parlak ve şeffaftılar. 509 numara mırıldandı:

«Bir insan.. Bu kadarcığı sana yeterse!.. »

«Ne dedin? »

«Bu kadar. Hiç.. »

Lewinsky, biran şaşırdı. Sonra, üstten bakan ve fakat hoş gören bir tavırla: «Anladım, demek bir idealistsin! » dedi «Peki. Bana göre hava hoş. Şayet birbirimize güvenebilirsek. »

«Güvenebilirsiniz. Bizim gruba güvenilebilir. Şu karşıda oturanlar. Buranın en eskileridir. »

509 numara dudaklarını büzdü:

«Eskiler. »

«Ya ötekiler? »

«Ötekilere de onlar kadar güvenebilirsin. Onlara dünyasından vazgeçmişler diyoruz. Ölüler kadar sır küpüdürler. Bir parçacık yiyecek veya uzanıp ölecek bir köşeden gayri şey için çekişmezler. Hele ihanet için hiç güçleri kalmamıştır»

Lewinsky, 509 numaraya baktı:

«Birkaç gün için aranızda birisini saklamak kabil, demek? Göze batmaz, değil mi? Hiç olmazsa başlangıçta göze batmaz, ha? »

«Eğer fazla şişman değilse, evet. »

Lewinsky, bu sözlerdeki ince alayı farketmemişti. îyice yaklaştı:

«Bizim tarafta bir şeyler oluyor. Birçok barakaların kırmızı işaretli takım başları yeşil işaretlilerle değiştirildi. Gece-

leri veya sisli havalarda yapılacak nakliyattan sık sık bahso-lunuyor. Bunun ne demek olduğunu bilirsin. »

«Evet, gazla öldürme kampları! »

«Tamam. Kitle halinde temizlik hareketi olacak diye de fısıltılar dolaşıyor. Öteki kamplardan gelen tutuklular bu haberi getirdiler. Dikkatli olmalıyız. Direncimizi teşkilâtlandırmalıyız. SS’ler buradan öyle uslu uslu ayrılmazlar. Biz şimdiye kadar bu işler için sizi hesaba katmamıştık. »

«Bizleri burada yarı ölü balıklar gibi geberecek sanmıştınız, demek? »

«Evet. Fakat şimdi fikrimizi değiştirdik. Sizlere ihtiyacımız olabilir. Bizim tarafta işler ters giderse birkaç kişiyi burada saklayabilirsiniz. »

«Revir eskisi kadar güvenilir değil mi? »

Lewinsky, gözlerini 509’un üzerinde dolaştırdı:

«Ya? Demek bunu da biliyorsunuz? »

«Evet, bunu da biliyorum. »

«Karşı taraftaki bizim harekete katılmış miydin? »

509: «Bunun önemi yok. » dedi «Revir şimdi nasıl? Sen onu söyle! »

Lewinsky'nin sesinin tonu değişmişti:

«Revir şimdi eskisi gibi değil. Bizimkilerden birkaç kişi şimdilik orada. Fakat bir süredir revir sıkı bir kontrol altında. »

«Lekeli humma ve tifolular kısmı ne âlemde? »

«O kısımlar henüz elimizde. Fakat bu kadarı yeterli değil. Adamlarımızı gizlemek için daha başka fırsatlardan da yararlanmalıyız. Bu işi bizim barakada ancak birkaç kişi için yapabiliyoruz. Geceleri âni yapılan SS kontrollerini daima hesaba katmalıyız. »

509, başını salladı:

«Anlıyorum. Kontrolün az olduğu ve herşeyin sık sık değiştiği bir yer lâzım, size. Yani bizim burası gibi bir yer.. »

«Tam tamına böyle. Kontrol da güvenebileceğimiz kimselerin elinde olmalı. »

«Bizim burası da böyle. »

509, bizim küçük kampı bir ekmekçi dükkânı gibi övüyo-

rum, diye düşündü ve: «Berger için ne var da bilgi toplamışsınız? » diye sordu.

«Krematoryumda vazifeli olduğu için. Bizim orada adamımız yok. Bize muntazaman bilgi verebilir de. »

«Bu işi yapabilir. Krematoryumda diş çekiyor, aynı zamanda ölü kağıtları veya buna benzer bir şeyler yazıyor. İki aydan beri orada. Bundan önceki hekim tutuklu, son değişiklikler sırasında bir gece sis nakliyatı ile başka tarafa gönderildi. Sonra birkaç gün için bir dişçi gelmişti. O da öldü. En sonunda bu işi Berger'e verdiler. »

Lewinsky, başı ile doğruladı:

«Şu halde üç ay daha var. Bu da yeter. »

509, yer yer mavi ve yemyeşil olmuş suratını yukarıya doğru kaldırdı:

«Doğru, bu da yeter. »

Cesetlerin yakıldığı fırında çalıştırılan tutukluların her dört beş ayda bir değiştirilip imha kamplarından birine nakledildiğini bilirdi. Lüzumundan fazla şey öğrenmiş olan kimselerden böylece kurtulmak en basit hal çaresi idi. Bundan dolayıdır ki, Berger'in daha pek pek üç aylık bir ömrü kalmıştı. Fakat üç ay da uzun zaman sayılırdı. Bu sürede peki çok şeyler olabilirdi! Hele iş kampının da yardımı ile.

509, tereddütle sordu:

«Peki biz sizlerden neler umabiliriz, Lewinsky? »

«Bizim sizlerden umduğumuzun tıpkısını»

«Bu bizim için o kadar mümkün değil. Şu sırada saklayacak kimsemiz yok. Zıkkımlanacak bir şeyler lâzım bize. »

Lewinsky bir müddet sustuktan sonra cevap verdi:

«Bütün barakadakileri beslememize imkân olmadığını sen de biliyorsun! »

«Bunu düşünen de yok. Biz on iki kişiyiz. Dünyasından vazgeçmişleri kurtarmaya nasıl olsa imkân yok»

«Bizde de yok. Böyle olmasa buraya her gün yeni yeni tutuklu gelir miydi? »

«Bunu ben de biliyorum. Ben doymaktan bahsetmiyorum. Gayemiz açlıktan ölmemek. »

«Bizim orada sakladıklarımız için de yiyeceğe ihtiyacımız var. Onlar için tayın almıyoruz. Fakat sizler için de elimizden geleni yapacağız. Yeter mi? »

509, hem yeter, hem de yeter değil diye düşündü. Sadece bir söz verişti. Fakat barakadakiler de herhangi bir mukabelede bulunmadan daha fazlasını isteyemezdi. Bu sebepledir ki «Yeterli» dedi.

«Alâ. O halde şimdi beni Berger ile konuştur. İlişkiyi sağla. Bizim kampa gelmesine müsaade var. Böylesi en kestirmesi. Sizin ötekilerle ilişkiyi sen üzerine alırsın. İmkân nispetinde az insanın beni bilmesi daha iyi. Gruplar arasında ilişkiyi daima tek bir kişi sağlamalıdır. Hem de ortada sahicisi değil, onun yerine hareket ediyor gibi davrananı olmalı. Bu temel kuralları bilirsin, değil mi? »

Lewinsky, 509 numaraya ciddî bir yüz ile bakmıştı.

509 da: «Bilirim. » cevabını verdi.

Lewinsky, akşam kızıllığı çöken barakaların arkasında, ayakyollarına ve kampın giriş yerine doğru, usul usul ilerliyordu. 509 da, bastığı yeri yoklâya yoklaya geri dönüyordu.

Birdenbire pek yorgun düşmüştü. Günlerce durmamacasına konuşmuş ve kafasını yorarak uzun uzun düşünmüş gibi idi. Tek kişilik hücreden döneli beri bütün ümidini bu görüşmeye bağlamıştı. Başı dönüyordu. Aşağıdaki şehir, kocaman bir ocak gibi kıpkızıldı.

509, Berger'e doğru yürüdü ve: «Eprahim» dedi «Sanırım buradan kurtulacağız. »

Ahasver, koşa koşa geldi:

«Onunla konuştun mu? »

«Evet ihtiyar. Bize yardım edecekler. Biz de onlara yardım edeceğiz. »

«Biz de onlara mı? »

509, kendini toplayarak: «Evet» dedi. Artık başı dönmüyordu. «Biz de onlara yardım edeceğiz. Her şey karşılıklı. »

Sesinde çılgınca bir gururun anlatımı vardı. Karşılıksız bir şey almayacaklardı, Mukabilinde bir şeyler vereceklerdi. Bir

parçacık olsun işe yarayacaktılar. Büyük kamptakilere bile yardımları dokunabilecekti. Vücutça o derece zavallı idiler ki, kuvvetli bir rüzgârla uçabilirlerdi. Fakat şu anda böyle bir şey hissettikleri yoktu.

509, devam etti:

«Kurtuluyoruz. Yeniden ilişkiyi sağladık. Dışarısı ile bütün ilişkileri kesilmiş durumda değiliz, bundan böyle. Etrafımızı saran karantine çemberi parçalandı. »

Bu sözleri ile, bundan böyle ölüme mahkûm değiliz, küçük de olsa bir ümidimiz var, demek istemiş gibiydi. Ümitsizlikle ümit arasındaki o muazzam farkı, şu anda bütün şiddetiyle yaşıyordu:

«Şimdi artık hep bunu düşünmeliyiz. Bunu yercesine düşünmeliyiz. Ekmek yer gibi, et yer gibi, düşünmeliyiz. Sonu geldi. Bundan hiç kuşkum yok. Buradan kurtulacağız. Eskiden olsaydı böyle bir şey bizi öldürebilirdi. Yol çok uzundu. Birçok hayal kırıklıkları olabilirdi. Fakat şimdi bütün

bunlar geçti. Hürriyet saati gelip çattı. Bu ümitten medet umacağız. Bu ümidi bütün beynimizle yiyeceğiz. Et yer gibi yiyeceğiz.

Lebenthal merakla sordu:

«Hiç bir şey getirmedi mi? Gazete parçası ya da herhangi bir şey getirmedi mi? »

«Hayır. Her şeyin yasak olduğunu biliyorsun. Fakat gizli bir radyo makinesi yapmışlar. Döküntülerden ve şuradan buradan aşırdıkları parçalardan yararlanmışlar. Birkaç güne kadar da işletecekler. Makineyi burada saklamaları ihtimali var. Bu takdirde olup bitenlerden haberimiz olur.

509, cebinden iki parça ekmek çıkardı; Lewinsky vermişti, iki parçayı da Berger'e uzattı:

«Al şunları Epharim! Bölüşün! Lewinsky daha da getirecek. »

Her biri birer lokma aldılar. Ağır ağır yiyorlardı. Ta aşağılardaki şehir kıpkızıldı. Arkalarında ceset yığınları vardı. Yanyana yere çömelmiş küçük topluluk, ekmek yemekteydi. Bu ekmek, o ana kadar yemiş oldukları bütün ekmeklerden daha lezzetli idi. Bu eşsiz ziyafet, onları barakadakilerden, dünya-

smdan vazgeçmişlerden ayırıyordu. Mücadeleyi kabul etmişlerdi. Mücadele için arkadaşları bulmuşlardı. Bir amaçları vardı. Tarlalara, dağlara, şehre ve geceye baktılar. Şu anda hiç biri, ne dikenli telleri, ne de makinelitüfek kulelerini görüyordu.

X

Neubauer, yazı masasının üstünden kâğıdı eline aldı yine. Onların gözünde her şey pek kolay, diye düşündü. Her tarafa çekilebilen bu lastikli emirnamelerin okunuşu gayet masumdu ama, uygulamaya kalkışınca hiç de öyle değildi. Önemli siyasî tutukluların bir listesi; kampta bu gibilerden varsa kaydı ile, istenilmekteydi. İşin püf tarafı da buydu. İhtar barizdi. Bu sabah Dietz ile bu konuda yapılmış olan toplantı lüzumsuzdu. Dietz için mesele yoktu. Tehlikeli olanların işini tamamlayın demişti. Durumları iyice belli olmuş vatan hainlerini böyle zor anlarımızda üstelik bir de beslememeli imiş! Bir şeyi söylemek daima kolaydır, ama bunu uygulayacak birisi de gereklidir. İşte o zaman iş değişir. Bu neviden işler

için yazılı emir bulunmalı. Oysa, Dietz yazılı bir emir vermemişti. Şu anda elinde tuttuğu bu lanetli genelge gerçek bir emir sayılamazdı. Bütün sorumluluğu bir kişinin üzerine yıkıyordu.

Neubauer, kâğıdı yana itti ve bir puro çıkardı. Purolar da gittikçe azalıyordu. Dört kutusu daha vardı. Onlar da biterse «Alman Nöbetçisi» purolarına muhtaç kalacaktı. Fakat onlardan da pek fazla yoktu. Hemen hepsi yangında kül olmuştu. İşler tıkırında gittiği zamanlar daha tedarikli davranmak lâzımmış; ama günün birinde böyle olacağını kim akima getirirdi?

Odaya Weber girmişti. Neubauer, kısa bir tereddütten sonra, puro kutusunu ona doğru uzattı ve sahte bir samimiyet ile: «Buyurmaz mısınız! » dedi «Pek az bulunabiliyorlar sahici Partagas marka. »

«Teşekkür ederim. Sigaradan başka bir şey içmem. »

«Sahi ben de bunu hep unuturum. Pekâlâ öyle ise cigara içersiniz. »

Weber, gülmemek işin kendini zor tuttu. İhtiyarın başı sıkılmış olacaktı ki, böyleşine ikramcı davranıyordu. Yassı bir altın tabaka çıkarıp bir cigara aldı. Bu tabaka, 1933 yılına kadar, hukuk müşaviri Aron Weizlblut’un malı idi. Hoş bir rastlantı. Tabakanın üstündeki A. W. monogramı Anton Weber’in adına da uygun düşmüştü. Bütün bu yıllarda onun elde ettiği tek ganimet de buydu. Fazla bir şeye ihtiyacı yoktu. Mal peşinde de koşmazdı.

Neubauer: «Bir emirname geldi. » diye konuyu açtı «Alın bir okuyun bakalım. »

Weber, kâğıdı eline aldı. Yavaş yavaş ve uzun uzun okudu. Neubauer, huzursuzlaşmıştı:

«Yazının alt kısmında önemli bir şey yok. Bütün mesele, siyasî tutuklularla ilgili bentte. Bu gibilerden aşağı yukarı ne kadarımız var? »

Weber, kâğıdı masaya bıraktı:

«Şu anda pek tam tamına söyleyemeyeceğim. Fakat bütün mevcudun hemen hemen yarısı kadarı sanırım. Ya da yarının biraz fazlası veya biraz eksiği. Kollarında kırmızı işaret olanların hepsi de. Tabiî yabancılar bunun dışında. Mevcudun öteki yarısı da cinsî sapıklar, âdi mücrimler veya İncil bilginleri! »

Neubauer, bir baktı. Weber’in mahsus mu budala davrandığını anlayamamıştı. Weber’in yüzünden hiç bir şey anlaşılmıyordu. Sorusunu

biraz daha açıkladı:

«Bunu demek istememiştim. Kolları kırmızı işaretli olanların hepsi de siyasî değil ki. Yani bu emirnamenin dediği anlamda siyasî sayılmazlar. »

«Elbette öyle. Kırmızı işaret ancak genel bir tasniftir. Yahudiler, Katolikler, demokratlar, sosyal demokratlar, komünistler ve ne bileyim ben daha bir sürü tutuklu hep kırmızı işaret taşır. »

Bunun böyle olduğunu Neubauer de biliyordu. On yıllık tecrübesinden sonra bunları Weber'den öğrenecek değildi. Kamp şefi Weber acaba yine benimle alay mı ediyor diye, içine müp-

hem bir his geldi. Bu kuşkusunu belli etmemeye çalışarak sordu:

«Peki gerçek siyasîlerin durumu nasıl? »

«Bunları yanlışsız tespit edebilir miyiz, dersiniz? »

«Onlardan başka önemli siyasî tutuklularımız da var mı? »

«Bir sordurayım. Birkaç gazeteci, sosyal demokrat ve demokratımız da olmalı! »

Neubauer, Partagas marka puronun dumanını savurdu. Bu puro cigaraları insanı her zaman yatıştırıyor ve iyimserleştiriyordu. İçtenlikle: «Peki! » dedi «Bunları ilk fırsatta tespit edelim. Listeleri bir gözden geçirtin. Vereceğiniz rapor için sayı oranlarını sonradan düzenleriz. Sizce de Öyle değil mi? »

«Elbette. »

«Hem pek acele de değil. On dört gün kadar zamanımız var. Bazı şeyleri halletmek için epeyce bir vakit sayılır. Değil mi? »

«Elbette. »

«Bundan başka şu veya bu işin tarihini de daha eski ata-bililiriz. Sonra, nasıl olsa yakında öteyi boylayacak tutukluların adlarını da yazmayız. Lüzumsuz bir işten kurtulmuş, hem de boş yere yeni soruları önlemiş oluruz. »

«Elbette. »

«Böyle tutuklularımız pek fazla olmamalı, yani ilgi çekecek gibileri? » *

Weber, sükûnetle cevap verdi:

«Böylelerine ihtiyacımız da yok. »

Neubauer'in ne demek istediğini anlamıştı. Neubauer de Weber'in kendisini anladığını anlamıştı:

«Pek tabiidir ki dikkati çekmeden yapacağız, elden geldiğince ilgiyi çekmeden bu işi başaracağız. Bu hususta size elbette güvenim vardır. »

Neubauer, yerinden kalktı ve düzelttiği bir tel raptiye ile puro cigarasının ucunu açmaya çalıştı. Daha önce pek acele ısırdığı için şimdi işlemiyordu. İyi puro cigaralarının ucunu ısırmaya gelmiyordu. Keskin bir çakı ile kesmeliydi. Konuyu değiştirmek ister gibi sordu:

«İşler nasıl? Çok işimiz var mı? »

«Bakır atelyesi bombardıman yüzünden hemen hemen işlemez bir duruma geldi. Enkazı temizletiyoruz. Diğer iş bölüklerinin çoğu da eski işlerinde çalışıyorlar. »

«Enkazı temizletmek mi? İyi fikir. »

Puro şimdi iyi çekiyordu: «Dietz bugün benimle bunu konuştu. Yolları açtırtmak, bombardıman olmuş yapıların enkazını kaldırtmak gibi işler için şehirde yüzlerce insan görevli. Böyle sıkışık anlarda bizim de elimizde çok ucuz işçi varken!.. Dietz bundan yana. Ben de öyle. Karşı olmak için de hiç bir neden yok, değil mi? »

«Yok. »

Neubauer, ayakta durmuş, pencereden dışarıya bakıyordu:

«Gıda maddeleri için de bir yazı geldi. Tutumlu davranmamız gerekiyor. Bunu nasıl yapacağız? »

Weber, kestirme bir cevap verdi:

«Daha az gıda maddesi dağıtırız. »

«Bunun da bir haddi var. Çeneleri takırdayan insanlardan da iş çıkmaz. »

«Küçük kamptan kısıntı yapabiliriz. Orası hiç bir yararı olmadan zıkkımlananlarla dolu.. Geberirlerse boğazları da kalkar. »

Neubauer, başıyla doğruladı:

«Fakat yine de., elden geldiğince insancıl davranmak istediğimi bilirsiniz. Fakat imkân bulamazsak elbette ki., emir emirdir. »

İkisi de pencerenin önünde durmuşlar, puro ve cigaralarını tüttürüyorlardı. Mezbahada sakin ve işten anlar bir eda ile konuşan dost iki inek satıcısı kadar lâkayt ve sakin idiler.

Dışarıda, kumandanlık binasını çevreleyen çiçek tarhlarında tutukluların çalıştığı görülüyordu.

Neubauer, açıkladı:

«Tarhlara yeni bir biçim verdiriyorum. Susam ile nerkis diktireceğim. Mor ile sarı renk güzel uyuşur. »

Weber, pek ilgilenmemişti. Sadece: «Evet! » dedi.

Neubauer, güldü:

«Fazla ilgilenmiyorsunuz galiba? »

«Pek fazla değil. Ben gülle yuvarlamaktan hoşlanırım.

Neubauer, işçilere bir süre daha baktı:

«Gülleye merak salmak da hoştur. Peki ama bizim kamp mızıkası ne âlemde? Herifler amma da tembelleştiler! »

«İş bölükleri kamptan çıkarken ve kampa girerken çalıyorlar. Haftada iki defa da ikindi üstü konseri veriyorlar. »

«İş bölükleri bu ikindi üstü konserlerinden yararlanmaz. Akşamları yoklamadan sonra bir saat daha musiki yapılmasını sağlayın. Tutuklulara iyi gelir. İlgilerini çeker. Hele yiyecekte tutumlu olmak istediğimiz şu sırada. »

«Peki, yaptırırım. »

«Şu halde her şeyi görüştük ve mutabık kaldık. »

Neubauer, yazı masasına döndü. Çekmelerden birini çekip küçük bir kutu çıkardı:

«Weber için küçük bir sürpriz. Bugün geldi. Sizi memnun edeceğini sanıyorum. »

Weber, kutuyu açtı. Bir savaş liyakat madalyesi vardı. Neubauer, Weber'in kızardığını hayretle gördü. Bunu ummamıştı: «Kahramanlığınızın bir tekidi. » diye açıkladı «Bunu çoktan hak etmiştiniz. Biz de burada bir nevi cephe hizmetinde sayılırız. Bu konuda tek bir kelime söylemeye kalkışmayın. »

Neubauer, Weber'e elini uzattı:

«Çetin zamanlarda yaşıyoruz. Dayanmamız gerekiyor. »

Weber, gitti. Neubauer, başını iki yana salladı. Bu küçük nişan hilesi umduğundan da tesirli olmuştu. Herkesin zayıf bir yanı bulunuyordu.

Duvardaki Hitler fotoğrafının tam karşısında asılı renkli Avrupa haritasının önünde bir süre durdu. Uzun uzun gözden geçirdi. Haritadaki küçük küçük bayrakların yerleri cephe harekâtı ile artık uygun değildi. Küçük bayraklar daha hâlâ Rusya'nın içerlerinde idiler. Neubauer, bir çeşit boş inançla, günün birinde harekâtla uygun düşerler diye, onları yerlerinde bırakmıştı.

Neubauer, içini çekti. Yazı masasının yanına döndü. Menekşeler bulunan cam vazoyu kaldırıp baygın kokuyu derin

derin kokladı. Müphem bir his içini kaplamıştı. Duygulanmış gibiydi: «İşte biz böyleyiz, en ileridekilerimiz bile böyle oluyoruz. » diye düşündü. Ruhumuzda her şeye yer veriyoruz. Tarihî zorunluklar karşısında demir gibi bir disiplin de, en derin bir duygululuk da. Führer'in çocuk sevgisi! Göring'in hayvanlara düşkünlüğü!

Menekşeleri bir daha kokladı. Yüz otuz bin mark kaybettiği halde yine de dimdik idi. Sırtı yere getirilemezdi. Hem yine de güzel şeylere karşı bir duygu besliyordu. Kamp bandosu fikri güzeldi. Selma ile Freya bu akşam kampa gelecektiler. Bando mızıka onların üzerinde fevkalâde tesir yapardı. Yazı makinesinin başına geçti ve iki kalın parmağı ile tuşlara teker teker basarak, kamp kadrosu hakkındaki emri yazdı. Bunlar onun hususî buluşları idi. Bir de, zayıf tutukluları çalıştırmamak emirnamesi vardı. O bu emri başka biçimde yorumlamıştı ama, gerçekten de böyle anlamıştı. Weber'in nasıl hareket edeceği ise kendi bileceği işti. Her halde bir şeyler yapacaktı. Savaş liyakat madalyası tam zamanında gelmişti. Neubauer'in nasıl yumuşak hareket ettiği ve nasıl ihtimam gösterdiği hakkında özel dosyalarda bir sürü delil vardı. Pek tabii olarak aynı dosyalarda âmirleri ve parti arkadaşları hakkında suçlayıcı malzemeye rastlanılacaktı. Ateş içinde olan bir insanın yeterince korunmasına elbette imkân olmazdı.

Neubauer, mavi dosya kabını memnun memnun kapayıp telefona uzandı. Avukatı ona çok parlak bir fikir vermiş, bombardıman edilmiş araziyi satın almasını tavsiye etmişti. Bu gibi arazi çok ucuzdu. Bombardıman edilmemiş arazi parçası da ucuzdu. Uğramış olduğu zararları böylece karşılayabilirdi. Bu arazi yüz defa da bombardıman olunsa değerinden bir şey kaybetmezdi. Şu andaki bozgun havasından yararlanmak gerekirdi.

Enkazı temizleme takımı bakır fabrikasından dönüyordu. On iki saat çetin şartlar altında çalışılmıştı. Büyük avlunun bir kısmı çökmüş ve muhtelif kısımlar da ağır hasara uğramış-

tı. Balta ve kürek sayısı pek az olduğu için tutukluların çoğu sadece ellerini kullanmıştılar. Elleri parça parça ve kanlar içindeydi. Hepsi de ölü gibi yorgun ve açtı. İçinde bilinmez bitkilerin yüzdüğü sulu bir çorba vermişlerdi, Öğle üzeri. Bu da, bakır fabrikası müdürlüğünün büyük bir lûtfu sayılırdı. Çorbanın bütün özelliği sıcak oluşunda idi. Fakat buna karşılık da bakır fabrikası mühendisleri ve nezaretçileri tutukluları köle gibi çalıştırmıştılar. Güya sivildiler ama, bazıları SS'lerden daha iyi davranmış değildi.

Lewinsky alayın ortasında yürüyordu. Onun yanı sıra da Willy Werner yürümekteydi. İş bölükleri tabur olurken yan yana düşmeyi başarmışlardı. Teker teker numaralarıyla çağırılmamışlardı. Dört kişilik bir grup toptan çağırılmıştı. Bu işe pek az gönüllü bulunduğundan, Lewinsky ile Werner'in sokulması kolay olmuştu. Bunu niçin istediklerini biliyordular. Daha önce birkaç kere daha aynı şeyi yapmışlardı.

Dört yüzler ağır ağır yürüyordular. Çalışma sırasında fenalaşan on altı arkadaşları da beraberdi. Bunlardan on ikisi arkadaşlarına yaslanarak yürüyebiliyorlardı. Fakat dördünü taşıyorlardı. ikisini sedyeye, diğer ikisini kol ve ayaklarından tutarak taşımaktaydılar.

Kampa giden yol uzundu. Tutuklular şehrin etrafından dolaştırılıyorlardı. SS'ler, tutukluları şehrin caddelerinden geçirmiyordular. Onların görülmesini istemiyorlardı. Tahribatın fazla olduğunu tutukluların görmesini de istemiyordu.

Küçük bir kayın ağacı ormanına yaklaşmıştılar. Günün son ışığı vurmuş ağaç gövdeleri ipek gibi pırıl pırıldı. SS nöbetçileri ve Kapo'lar, alay boyunca dağılmışlardı. SS'lerin silâhları tetikte idi. Tutuklular ayaklarını sürükleyerek ağır ağır yürüyorlardı. Dallardaki kuşların cıvıltıları duyulmaktaydı. Ağaçların ince dallarında bir tutam yeşil ve ilkbahar sallanıyordu. Yol kenarındaki çukurlarda inci çiçekleri ve şimşir bitmişti. Çukurlardaki sularda kabarcıklar vardı. Fakat kimsenin aldırış ettiği yoktu. Hepsi de bitkindi. Daha sonra yeni yeni tarlalar ve ekilmiş topraklar geldi. Muhafızlar yine toparlandılar.

Lewinsky, Werner'in yanı başında yürüyordu. Çok heye-

canlı idi. Dudaklarını hiç kıpırdatmadan: «Nereye sakladın onu? » diye sordu.

Werner, hafif bir hareket yaptı ve kolu ile onun boş böğrüne dokundu.

«Kim buldu? »

«Münzer. Hem de aynı yerde. »

«Aynı marka mı? »

Werner bir baş işaretiyle doğruladı. »

«Şimdi bütün kısımları tamamladık mı? »

«Evet. Münzer şimdi kampta montajını yapabilir. »

«Bir avuç mermi buldum. Bizdekine uyar mı diye bakamadan hemen saklamam gerekti. İnşallah işimize yarar. »

«Elbette kullanmanın bir yolunu buluruz. »

«Başka birisi de bir şey buldu mu? »

«Münzer bir de tabanca parçası buldu. »

«Aynı dünkü yerde mi? »

«Evet. »

«Oraya birisi koymuş olmalı! »

«Elbette öyle. Dışarıdan birisi. »

«İşçilerden biri olacak. »

«Evet, bu üçüncü defadır ki, aynı yerde bir şeyler buluyoruz. Tesadüf olamaz. »

«Mühimmat fabrikasında çalışan bizimkilerden biri de olamaz mı? »

«Hayır. Onlar bu tarafa gelmediler. Öyle olsaydı bizim de haberimiz olurdu. Dışarıdan birisi olacak! »

Kamptaki yeraltı hareketi mensupları uzun zamandan beri silâh ele geçirmeye çalışıyordular. Eninde sonunda SS'lerle bir mücadele patlak vereceğini umduklarından hiç olmazsa fazla savunusuz bulunmak istemiyorlardı. Dışarıyla ilişki kurmak ise imkânsız gibiydi. Fakat şu bombardımanlar başlayalı beri, enkaz temizleme bölükleri belirli yerlerde silâh parçaları ve silâh bulmaktaydı. Enkaz altında bulunan bu gibi şeyleri, temizlik sırasında ele geçsin diye işçilerin koyması ihtimali vardı. Enkaz kaldırma bölüklerine son zamanda pek fazla gönüllü başvurmasının nedeni bu idi. Hepsi de güvenilir kimselerdi.

Tutuktular, dikenli telle çevrilmiş bir çayırdan geçiyorlardı. Sırtları beyazlı kırmızılı iki inek, tele iyice yaklaşmış, soluyordu. Sonra bir tanesi

böğürdü. Sakin bakışları pırıl pırıldı.

Tutuklulardan hemen hiç birinin o yana baktığı yoktu. Manzara onları büsbütün acıktıracaktı.

«Bugün bölük dağılmadan önce üstümüzü ararlar mı dersin? »

«Neden? Dün de aramadılar. Bizim bölük mühimmat kısmı civarında çalışmadı ki! Mühimmat fabrikası dışındaki enkazı temizleme işlerinde çalışanların üzerleri de aranmıyor. »

«Hiç bilinmez! Ele geçirdiklerimizi atmak zorunda kalırsak! »

Werner gökyüzüne baktı. Pembe, altın kadar sarı ve maviydi.

«Kampa vardığımız zaman hava oldukça kararmış bulunacak. Bakalım neler olur? Sen mermilerini iyi sakladın mı? »

«Evet. Üstümdeki paçavraların araşma. »

«Alâ. Eğer bir şey olursa arkandaki Goldstein’a verirsin. O da Münzer’e devreder. Münzer de Remme’ye. Bunlardan biri de elbet atmanın bir çaresini bulur. İşler büsbütün kötü gider de SS’ler her tarafı çevirmiş olurlarsa gerektiğinde grubun tam ortasında yere atarsın. Yan tarafa atma. Benim dediğim gibi yaparsan kuşkular bir kişi üstünde toplanmaz. Ağaç kütüklerini toplama bölüğü de umarım ki, bizimle aynı zamanda kampa varır. Onlardan Müler ve Ludwig meseleyi biliyorlar. Kampa yaklaştıkları sırada muayene olduğumuzu görürlerse, onların grubu verilen emri yanlış anlamış gibi yapıp bizim yanımıza yaklaşarak attıklarımızı alacak. »

Yol bir dönemeç yaptıktan sonra uzun ve düz bir çizgi izleyerek yine şehre yaklaşıyordu. Yol boyunca sebze bahçeleri vardı. Kolları sıvalı insanlar bahçelerde çalışıyordular. İçlerinden pek azı bakıyordu. Tutukluları göre göre alışmıştılar Bahçelerden doğru bellenmiş toprak kokusu geliyordu. Bir ho-

roz ötüyordu. Yol kenarında trafik işaretleri göze çarpıyordu: Dikkat dönemeç! Holzfed’e yirmi yedi kilometre!

Werner, birden:

«Şu arkadaki de ne? » diye sordu. «Ağaç kütükleri toplama bölüğü mü dersin? »

Önlerinde, yolun ta ilerisinde, çok kalabalık bir insan topluluğu görülüyordu. Fakat o kadar uzakta idi ki, ne olduğunu seçmeye imkân

yoktu.

Lewinsky: «Belki de, » dedi «bizden önce davranmış olabilirler. Belki onlara yetişebiliriz. »

Arkasına döndü. Arkalarında sendeleye sendeleye Goldstein geliyordu. Kollarını iki tutukluya dayamış, ayaklarını sürüklemeye çalışıyordu. Lewinsky, onu taşıyanlara:

«Gelin, » dedi «nöbeti sizden alalım. Kampa yaklaşırken yine size devrederiz. »

Goldstein'ı bir tarafından Lewinsky omuzladı, öteki tarafından da Werner destekledi.

Goldstein, güçlükle nefes alıyordu:

«Bu kalbimin Allah belâsını versin. Ancak kırk yaşındayım ama, kalp hapı yutmuş. Ne aksi iş! »

Lewinsky: «Neden birlikte geldin? » diye sordu «Seni kundura kısmına verebilirlerdi»

«Kampın dışını da bir göreyim istedim. Taze havaya hasrettim. Hata etmişim. »

Goldstein, yüzünün bütün korkunçluğu ile sırıtmıştı.

Werner: «Kendini toplarsın elbette! » dedi «Omuzlarımıza rahat rahat yaslanmana bak. Seni zahmetsizce taşıyabiliyoruz. »

Gökyüzünün son parıltısı da kaybolmuş, iyiden iyiye soluklaşmıştı. Tepeden aşağıya doğru mavi mavi gölgeler hücum ediyordu.

Goldstein, fısıldadı:

«Beni dinleyin. Yanınızda ne varsa benim öteberimin arasına saklayın. Arama yaparlarsa sizi ve sedyeyi ararlar ama bizim paçavra yığınlarına bakmazlar. Biz çoktan hapı yutmuşuz. Bizi aramadan bırakırlar. »

Werner, aynı fikirde değildi:

«Arama yaparlarsa hepimizi ararlar. »

«Hayır, bizim gibi hapı yutmuşları aramazlar. Yolda birkaç kişi daha bu fikri benimsediler. Haydi, şunları gömleğimin altına sok! »

Werner, Lewinsky'ye bakarak: «Israr etme! » dedi «Biz nasıl olsa işin içinden çıkarız. »

«Olmaz, Ver onları bana! »

İkisi cevap vermediler.

«Yakalansam da bana vız gelir. Fakat sizler için öyle değil. »

«Saçmalama. »

Goldstein, acı acı gülümsedi:

«Fedakârlık veya büyük jestler yapmak iddiasında değilim. Sadece, daha pratik olur diye teklif ettim. Nasıl olsa pek fazla yaşayacak değilim. »

Werner: «Hele bakalım» diye cevap verdi «Daha bir saat kadar vaktimiz var. Kampa yaklaşınca yine eski sırana dönersin. Eğer bir şey olursa onları sana veririz. Sen de hemen Münzer'e devredersin. Münzer'e, anladın mı? »

«Evet. »

Yanlarından bisikletli bir kadın geçmişti. Gözlüklü ve şişman kadın, bisikletin direksiyonunda bir mukavva kutu taşımakta idi. Yanlarından geçerken başka yana bakmıştı. Tutukluları görmemezliğe gelmek istediği belliydi.

Lewinsky, o yana baktıktan sonra, yine önüne ve daha sert bakarak: «Dinle! » dedi «Şu gördüklerimiz odun kesme bölüğü değil. »

İlerlerindeki kapkara yığın şimdi yakına gelmişti. Kendileri onlara yaklaşmıyor, onlar kendilerine doğru geliyordu. Bunların intizamsız bir sıra halinde ilerleyen uzun bir alay olduğunu da şimdi iyice görüyordular.

Lewinsky'nin arkasından doğru bir ses: «Yeniler mi geliyor? » diye sordu «Yoksa yine sevk mi var? »

«Zannetmem. Zira yanlarında SS yok. Hem kamp istikametinde de yürümüyorlar. Bunlar sivil. »

«Siviller mi? »

«Sen de görüyorsun! Başlarında şapkaları var. Aralarında kadınlar ve çocuklar da var. Hem de çok sayıda çocuk. »

Şimdi iyice seçiliyorlardı. Her iki taraf da birbirine hızla yaklaşmakta idi. SS'ler: «Sağ tarafa! » diye haykırdı. «Hızla sağa! Çukurlara, yolun sağına, ta sona! Haydi! »

Nezaretçiler, tutukluların yanısıra koşuşuyorlardı:

«Sağ tarafa, marş marş! Sağa. Yolun sol tarafını boş bırakın. Yanlış hareket yapanı bir kurşunda temizleriz! »

Werner, birden hızlı, fakat usul bir sesle:

«Bombardıman edilenler, » dedi «şehirden geliyorlar, muhacirler. »

«Muhacirler mi? »

«Muhacirler. »

Lewinsky, gözlerini yummuştu:

«Muhacirler sanırım, hakkın var! Bunlar gerçekten muhacir. Fakat bu defa Alman muhacirleri karşımızdakiler! »

Bu söz, alay boyunca bir fısıltı halinde dolaştı. Muhacirler! Alman muhacirleri! İnanılmaz bir şey gibi görünmesine rağmen bir gerçekti. Senelerce Avrupa’da zaferler kazanıp insanları önleri sıra kovalayan Almanlar şimdi kendi memleketlerinde muhacir olmuşlardı.

Kadınlar, çocuklar ve yaşlı erkeklerdi. Paketler, el çantaları ve bavullar taşıyorlardı. Bazıları eşyalarını küçük bir el arabasına yüklemişti. Karmakarışık ve şaşkın bir halde arka arkaya yürümekteydiler.

Her iki alay da şimdi iyiden iyiye birbirine yaklaşmıştı. Birden müthiş bir sessizlik oldu. Yüzlerce ayağın şoseye sürtünmesinden meydana gelen gürültüden başka bir ses duyulmuyordu. Tutuklular alayında, hem de tek söz konuşulmadan, bir değişiklik olmaya başlamıştı. Hatta bakışlarla bile bir anlaşma olmuştu. Fakat bütün bu ölüm derecesinde yorgun, bitkin ve yarı aç insanlara sessizce bir emir veren olmuş, bir kıvılcım kanlarını tutuşturup beyinlerini canlandırmış, sinir ve adalelerini kamçılamış gibiydi! Sendeleye sendeleye ilerleyen tutuklular, yürümeye başlamıştılar. Ayaklar çevikleşmiş, başlar dikleşmiş, yüzler sertleşmiş ve bakışlara canlılık gelmişti.

Goldstein: «Bırakın beni! » dedi.

«Saçmalama! »

«Bırakın beni! Sadece şunlar geçinceye kadar bırakın! »

Goldstein’i bıraktılar. Sendeledi, dişleri birbirine çarptı ve sonra kendini topladı. Lewinsky ve Werner omuzlarını ona dayadılar ama buna lüzum da yoktu. Goldstein onların tam arasında yürüyordu. Başını arkaya doğru atmış, derin derin soluk alarak, fakat hiç kimseye muhtaç olmadan, tek başına yürüyordu.

Her zaman ayaklarını sürüyen tutuklular şimdi hep beraber ve bir çeşit ayak uydurarak yürüyordular. Belçikalı ve Fransız tutuklulardan birer

müfreze ile PolonyalIlardan küçük bir grup da aralarında idi. Onlar da ayak uydurmuştular.

İki alay birbirine yaklaşmıştı. Almanlar, civardaki köylere gidiyordular. İstasyon bombalandığı için tren bulamamışlar, yaya gitmek zorunda kalmışlardı. Birkaç sivil ve kollarında hücum kıtaları bandı olan birkaç kişi alaya yol gösteriyordu. Kadınlar pek bitiktiler. Çocuklar ağlaşıyordu. Erkekler gözlerini yerden kaldırmıyordular.

Lewinsky'nin arkasında yürüyen bir Polonyalı: «Biz de Varşova'dan böyle kaçmıştık! » diye fısıldadı.

Bir Belçikalı da: «Biz de Luttich'den» diye mukabele etti.

«Biz de aynı biçimde Paris'ten kaçmıştık. »

«Bizlerin durumu daha kötüydü, çok daha berbattı. Bizi başka türlü kovalamışlardı. »

Hemen hiç bir öç alma duygusu duymamışlardı. Hatta ne de nefret duygusu. Kadınlar ve çocuklar her yerde aynı idiler ve hemen çoğu gerçek suçlular değil, masumlar felâkete uğruyordu. Bu yorgunluktan bitkin insanlar arasında bilerek bir şey yapmış veya istemiş kimselerin sayısı muhakkak ki, pek azdı. Ahnyazısı onları sürüklemişti. Tutukluların şu anda hissettiği şeyler bambaşka idi. Meselenin fertlerle ilgisi yoktu. Devletle de pek az ilgiliydi. Hatta memleket veya milletle de pek ilgisi var denilemezdi. İki alay birbirlerinin yanından geçtiği şu sırada ortaya çıkan şey, daha ziyade aşırı bir hakkaniyet duygusu idi. Dünya çapında bir günah, bir cinayet işlenmiş ve istenilen

sonuç hemen hemen alınmıştı. Beşerî duyguların kuralları hiçe sayılmış ve hatta ayaklar altına alınmıştı. Hayat nizamı hiçe sayılmış, kırbaçlanmış ve yok edilmişti. Haydutluk, meşru, cinayet geçerli ve terör, kanun olmuştu. Fakat soluk bile alınmayan şu anda, keyfî hareketlerin kurbanı bu dört yüzler, artık yeter, diye bir sesin yükseldiğini ve saat rakkasının geri teptiğini hissediyordular. Sadece memleketler ve milletlerin değil, hayat nizamlarının da kurtarılacağını hissetmekteydiler.

Muhacirler, tutuklular alayının yanından geçmişti. Bir tek dakika için muhacirler, tutukluların yerini almış ve tutuklular da serbest kalmış gibi olmuştu. Alayın en sonunda, beyaz atların çektiği ve tepeleme dolu iki yük arabası vardı. Tutukluların alayı boyunca SS'ler sinirli sinirli oradan oraya koşuyor, bir şey yapan, bir söz sarf eden var mı diye kontrol ediyorlardı.

Hiç bir şey olmadı. Tutuklular sessizce yoluna devam etti, ayaklar yine güçlükle sürüklenmeye başladı. Yorgunluk yine çöktü. Goldstein’ın kolları yine Lewinsky ile Werner’in omuzuna yaslandı.

Fakat yine de, kamp giriş yerindeki siyah kırmızı parmaklıklar ve eski Prusya özdeyişlerinden «Herkes lâyığını bulur! » ibaresini taşıyan demir kapı görününce, yıllardır acı bir alay olan bu vecizeye, birden, bambaşka gözlerle baktılar.

Kamp bandosu büyük kapının yanında duruyor ve «Fridericus-Rex» marşını çalıyordu. Bandonun arkasında da birkaç SS ile kamp ikinci şefi bulunuyordu. Tutuklular yürüyüş nizamına geçmeye başlamıştılar.

«Bacaklar ileri, gözler sağa! »

Ağaç kesme bölüğü henüz gelmemişti.

«Hazır ol! Yoklamaya başlansın! »

Yoklama başlamıştı. Lewinsky ve Werner kamp ikinci şefini süzüyorlardı. İkinci şef, dizleriyle yaylanarak:

«Üstlerini arayın! İlk parti ileri çıksın! » diye bağırdı.

Paçavralara sarılı silâh parçaları, geride duran Goldştein’ın ellerine büyük bir dikkatle aktarma edildi. Lewinsky bir anda bütün vücudunun ter içinde kaldığını hissetti.

Bir çoban köpeği gibi tetikte duran SS gedikli çavuşu Günther Steinbrenner, tutukluların arasında bir kımıldanma fark etmişti. Hemen, Goldstein’in üzerine yumrukla saldırdı. Werner, dudaklarını ısırmıştı. Gizledikleri parçalar eğer şu anda Münzer veya Remme’ye aktarma edilmemişse her şey mahvolmuş demekti.

Fakat Steinbrenner yetişmeden Goldstein yere yıkılmıştı. SS başçavuşu hem tekmeliyor, hem:

«Kalk ayağa, domuz herif! » diye bağırıyordu.

Goldstein bir davrandı. Dizlerinin üzerinde doğrularak kendini toplamaya çalıştı ve inledi. Sonra birden ağzından köpükler geldi ve yine yere yıkıldı.

Steinbrenner, korkunç yüze ve yuvalarından fırlamış gözlere baktıktan sonra Goldstein’in böğrüne bir tekme vurarak, şu herifi kendine getirmek için burnuna bir kibrit alevi tutsam, diye düşündü. Fakat sonra, geçenlerde bir ölüyü tokatlayarak arkadaşlarına gülünç düştüğünü hatırladı. Bir ikinci defa böyle bir şey olmamalıydı. Homurdanarak geriye çekildi.

Kamp ikinci şefi, bölük şefine: «Ne o? » diye sordu «Bunlar mühimmat fabrikasından gelenler değil mi? »

«Hayır, bunlar enkaz temizleme birlikleri. »

«Ya. Peki ötekiler nerede kaldı? »

Enkaz temizleme birliklerini getirmiş olan SS gedikli başçavuşu: «Şu sırada dağ yolunu tırmanıyorlar» diye açıkladı.

«Pekâlâ. Bu sersemlerin muayenesine lüzum yok. Bırak gitsinler! »

SS gedikli başçavuşu hemen kumandayı bastı:

«Birinci grup, geri dön! Marş marş! Bölük dur! Soldan geri dön, marş! »

Goldstein, güçlükle yerinden doğruldu. Sendeliyordu. Buna rağmen arkadaşlarının arasında durabildi.

Werner, Goldstein'in başı kendi başı hizasına gelince, hemen hemen duyulmaz bir sesle: «Attın mı? » diye sordu.

«Hayır. »

Werner'in yüzü heyecandan titriyordu.

«Yanılmıyorsun ya? »

«Hayır. »

Kampa giriyorlardı. SS'lerin, artık, onlarla alâkalandığı yoktu. Zira onların peşisıra mühimmat fabrikasındakiler gelmişti. Şimdi onlar büyük bir dikkatle muayene ediliyordu. Werner, yine sordu:

«Kimde? »

«Bende. »

Lewinsky söze karıştı:

«Yerinden kalkmasaydm ne olacaktı? Kimseye sezdirmeden senden nasıl alabilirdik? »

«Kalkacaktım. »

«Nasıl? »

Goldstein gülümsedi:

«Bir zamanlar artist olmak istemiştim. »

«Demek numara yaptın? »

«Tamamıyle değil, fakat son kısmı numara idi. »

«Ağzından köpük gelmesi de mi numara idi? »

«Bu küçük hileleri okulda yapardık. »

«Fakat yine de hemen başkasına devretmeliydin. Neden böyle yapmadın? Ne diye yanında alıkoydun? »

«Sebebini daha önce açıklamıştım. »

Werner fısıldadı:

«Dikkat SS'ler geliyor. »

Hemen esas vaziyeti aldılar.

XI

Yeni sevkiyat öğleden sonra geldi. On beş bin kadar insan, dağı tırmandı. Arkalarında umulduğundan daha az sakat vardı. Uzun süren yolda yürüyemez hale gelenler birkaç kurşunla öldürülüvermişti.

Yeni gelenlerin teslim alınması uzun sürmedi. Teslimi yapacak olan birlikte gelmiş SS'ler, yola çıkarken sayıdan indirmeye unuttuğu birkaç düzüne ölüyü de yutturmaya çalışıyor-

du. Fakat kamp kırtasî zihniyeti bütün dikkatini kullanmaktaydı. Canlı veya ölü her tutukluyu bir bir görüyor ve ancak canlı olarak kamp kapısını geçebilenleri teslim alıyordu. Bu arada geçen bir alay SS'leri pek eğlendirdi. Yeni nakledilenler büyük kapının dışında bekledikleri sırada içlerinden bir kısmının ayakta duracak hali kalmamıştı. Bu durumda arkadaşları onları taşımak istediyse de SS'ler koşar adım emri verince sakatları yüzüstü bırakmak zorunda kaldılar. Kamp kapısına varmak için aşılması gereken yolun son iki yüz metresi üstünde böylece iki düzine kadar tutuklu oraya buraya saçılıp kaldı. Bir kısmı soluyup inliyorlar ve yaralı kuşlar gibi çırpınıyorlar, bağırmaya bile mecali kalmayanlar da, korkudan ardına kadar açılmış gözlerle öylece sırtüstü yerde yatıyorlardı. Arkadaşlarından geri kalırlarsa kendilerini bekleyen akıbetin ne olacağını biliyordular. Yürüyüş sırasında yüzlerce arkadaşın enselerinden bir kurşunla öldürülmesine tanık olmuştular.

SS'ler durumu derhal gördüler. Steinbrenner bağırdı:

«Hele şunlara bak, kampa gelebilmek için nasıl da yalvarıyorlar. »

Yerden kalkamayan tutuklular sürüne sürüne ilerlemeyi deniyorlardı.

Steinbrenner keyifli keyifli bağırdı:

«Kaplumbağa yarışı! Ben ortadaki kabak kafalıya oynuyorum. » „

Ellerini iki tarafına doğru iyice açmış olan kabak kafalı, güneş altında parlayan asfalt yolda yorgunluktan bitkin bir kurbağa gibi dizleri üstünde sürüne sürüne ilerliyordu. Kabak kafalı, durmamacasına kollarına bakıp yerinde doğrulan, fakat hemen hemen hiç yol alamayan bir başka tutukluyu da geçmişti. Sürüne sürüne ilerlemeye çalışan tutukluların hepsi de, kurtarıcı kapıya bir an önce yaklaşmak ve aynı zamanda, acaba tabancalar patlayacak mı diye geriye kulak vermek için, başlarını garip bir surette havaya kaldırıyorlardı.

«Haydi kabak kafa, marş marş! »

SS'ler, hemen saflar teşkil ettirmişlerdi. Birden, arka taraftan doğru iki defa silâh sesi duyuldu. Kafileye refakat edenlerden bir SS gedikli çavuşu atmıştı. Tabancasını sırıtarak kılıfına soktuğu görüldü. Sadece havaya boşaltmıştı.

Fakat bu silâh sesleri tutukluları müthiş korkuttu. Alayın en sonunda bulunan iki arkadaşlarının vurulduğunu sanmışlardı. Bu heyecanla şimdi eskisinden daha kötü ilerliyordular. Bir tanesi yerde kalmıştı; kollarını uzatıp ellerini dua eder gibi birleştirmişti. Dudakları titriyor, alnında iri iri ter damlacıkları toplanıyordu. Sonra bir tanesi daha, ellerini yüzüne kapayarak, büyük bir teslimiyet ve sessizlik içinde, kendini yere bırakıverdi. Ölmek ister gibi uzanıvermiş ve bir daha hiç bir hareket yapmamıştı.

Steinbrenner yine bağırdı:

«Altmış saniye daha! Tam bir dakika daha bekleyeceğim! Cennete açılan kapı bir dakika sonra kapanacak. O zamana kadar giremeyen dışarıda kalacak. »

Kolundaki saate baktı ve büyük kapıyı, kapatmak ister gibi, kımıldattı. İnsan kılığındaki böcekler sürüsünden bir inilti yükseldi. Kafileye refakat eden SS gedikli çavuşu, tabancasını yine boşalttı. Yerde sürünenlerin çabalanması büsbütün bir çırpınış oldu. Yalnız elleriyle yüzünü kapamış adam hiç bir hareket eseri göstermiyordu. Hesabı tamamdı.

Steinbrenner:

«Hurra! » diye keyifli keyifli bağırdı. «Benim kabak kafalı işi başardı. »

Ve adamcağızı teşvik etmek ister gibi, kıçına bir tekme yerleştirdi. Aynı anda birkaç başka tutuklu daha kapıyı geçmeyi başarmıştı ama, yarıdan fazlası henüz dışarıda idi.

Steinbrenner, radyoda saat ayarını bildiren bir spiker edasıyla yine bağırdı:

«Otuz saniyeniz daha kaldı. »

Hışıltılar, toprağı kazımalar ve iniltiler arttı. Asfalta boylu boyuna uzanmış iki tutuklu, kol ve bacaklarını, yüzmek ister gibi durmamacasına hareket ettiriyordular. Ayağa kalkamayacak kadar mecalsizdiler. Bir tanesi, tiz bir sesle ağlıyordu.

Kol saatine yine bakan Steinbrenner: «Fare gibi sesi var, herifin, » dedi «on beş saniye daha kaldı. »

Yeni bir silâh sesi daha duyuldu. Fakat bu defa havaya sıkılmamıştı. Ellerini yüzüne kapamış olan adamın vücudu önce bir toparlandı ve sonra gevşer gibi olup boylu boyuna yola serildi. Başını çevreleyen kapkara bir kan birikintisi, koyu renkli bir aziz halesini hatırlatıyordu. Yanı başında dua eden tutuklu ayağa fırlamaya çabaladı ama, ancak dizlerine kadar kalkabildi ve yanlamasına düşüp sırtüstü yerde serili kaldı. Gözlerini sımsıkı kapamış, ilerlemesine devam etmek ister gibi, kol ve bacaklarını hareket ettiriyordu, ama, beşikteki bir meme çocuğu gibi bacak ve kollarını havada hareket ettirdiğinin farkında değildi.

SS erlerinden biri, SS gedikli çavuşuna: «Ne niyettesin Robert? » diye sordu. «Arkadan doğru göğsünden mi, yoksa burnundan mı yapıştıracaksın? »

Robert, yerde garip hareketler yapan adamın etrafında dolaştı ve bir süre arkasında durup düşündükten sonra, kafatasına yandan bir kurşun yapıştırdı.

Tutuklu, olduğu yerde bir dikilip caddeye ağır ağır birkaç adım attıktan sonra, sırtüstü düştü. Bir bacağını hafifçe çekti ve yine uzattı, sonra yine çekti ve uzattı.

«iyi nişanlayamadın, Robert. »

Robert, kendisini tenkit edenden tarafa bakmadan umursamazlıkla cevap verdi:

«Bu hareketler refleks hareketleriydi. »

Steinbrenner’in sesi yine duyuldu:

«Tamam! Vaktiniz doldu. Kapılar kapansın! »

Nöbetçiler kapıları ağır ağır gerçekten kapamaya başladılar. Tutukluların arasından bir korku çığlığı yükseldi. Gözleri parlayan Steinbrenner: «Baylar, böyle itişip kakışmayın! » diye bağırdı «Sıra ile lütfen! Biz buradakilerin hiç de hoşlanılacak kimseler olmadığını bir söyleyeniniz çıkar, inşallah! »

Üç tutuklu oldukları yerde kalmıştı. Birkaç metre ara ile yere bakıyordular. Robert enselerinden birer kurşun sıkarak ikisinin hesabını temizledi. Fakat üçüncüsü, Robert'i başı ile bir müddet oyaladı. Yerde yarı oturmuş vaziyetteydi ve Robert arkasına geçince o da hemen dönüyor ve kurşuna engel olurmuş

gibi, yüzüne bakıyordu. Robert iki defa bu işi denemek istedi, fakat öteki her defasında dişini tırnağına takıp Robert'le yüz yüze gelecek kadar arkasına dönmeyi başardı. Sonunda Robert omuzlarını silkip: «İstediğin gibi olsun! » dedikten sonra, tabancasını tutuklunun suratına boşalttı.

Robert, tabancasını kılıfına koyarken: «Bununla kırkıncı oldu! » dedi.

O sırada yaklaşmış olan Steinbrenner: «Temizlediğin kırkıncı insan mı? » diye sordu.

Robert başıyle doğruladı:

«Bu sevkiyatta temizledim hepsini de. »

Steinbrenner onu, sporda rekor kırmış birisine bakar gibi biraz hayranlık ve biraz da hasetle süzdü:

«Vay canına, sen yaman adamsın be! »

Yaşlıca bir SS gedikli başçavuşu yaklaştı:

«Bu çat pat merakınızın Allah belâsını versin! Temizlediğiniz heriflerin evrakı yine bir mesele olacak. Sanki prensesler getirmişiz gibi buradakiler pek ince eleyip sık dokuyorlar. »

Kafiledekilerin sicil tanzimi işine başlanıldıktan üç saat sonra otuz altı kişi yere yığılmıştı. Dördü ölmüştü. Kafiledekilere sabahtan beri bir damla su verilmemişti. Altı numaralı bloktan iki tutuklu, SS'ler başka bir tarafta meşgul bulunduğu bir sırada dolu bir su fıçısını kaçırmak istemiştiler. Fakat hemen yakalanmışlardı ve şimdi, cesetlerin yakıldığı fırının yanında, havada sallanıyorlardı.

Sicillerin tespiti işi devam ediyordu. İki saat sonra ölülerin sayısı yediye ve yere serilip kalanlar da elliye yükselmişti.

Saat sekizde ise hâlâ ayakta durabilenlerin sicillerinin tanzimi ve tesellümlerinin yapılması, sona ermişti. Hava iyiden iyiye kararmıştı ve gümüş rengi gökyüzünde çoban bulutları vardı. Bu sırada iş bölükleri de dönmüş bulunuyordu. Yeni kafilenin kayıt ve tesellüm işlerinin daha önce tamamlanması için onlar da fazla çalıştırılmıştı. Enkaz temizleme birliğindekiler yine silâh bulmuştular. Beşinci defadır ki silâh buluyorlardı, hem de hep aynı yerde. Bu defa, sizleri düşünüyoruz, yazılı bir

pusla da çıkmıştı. Geceleri bu silâhları onlar için oraya gizleyenlerin mühimmat fabrikası işçileri olduğunu artık iyiden iyiye biliyorlardı.

Werper: «Şu karışıklığa baksana! » diye fısıldadı «Nasıl olsa atlatırız. »

Lewinsky, yassı bir paketi kaburgalarına bastırarak: «Yazık ki fazla bir şeyimiz yok. » dedi «İki günden fazla bir süredir talihimiz ters gidiyor. Bir müddet sonra da bu enkaz temizleme işleri sona erecek. »

Weber: «İçeri girsinler! » emrini verdi «Yoklama sonra yapılacak. »

Goldstein: «Lanet olsun böyle talihe! » diye mırıldandı «Ne diye top getirmedik? »

Barakalara doğru yürüdüler.

Weber: «Yeniler dezenfekte olmaya gidecek! » dedi «Buraya tifo ve uyuz taşımasınlar. Depo Kapo’su nerede? »

Kapo hemen geldi.

Weber ona da açıkladı:

«Bunların elbiseleri dezenfekte edilip bitleri temizlensin! Değiştirmeye yatecek kadar yedek elbise var mı? »

«Baş üstüne sayın çavuşum. Dört hafta önce iki parti elbise gelmişti. »

Weber: «Doğru» diye hatırladı.

İki bin elbise Auschwitz kampından gönderilmişti. Tahrip kamplarında diğer kamplara göndermeye yetecek kadar fazla elbise daima bulunurdu.

«Haydi bakalım, herifleri dezenfekteye! »

Sert bir kumanda sesi etrafı çın çın öttürdü:

«Soyunun! Yıkanmaya. Tulumlar ve iç çamaşırları arkaya, şahsî eşyaları öne koyun! »

Karanlık bir gölgeyi andıran tutuklu safları sallanır gibi oldu. Gerçekten de banyo emri verilmişti. Ama bu emir, pekâlâ gazla boğulmak anlamına da gelebilirdi. Tahrip kamplarının zehirli gaz hücrelerinde de, yıkanmak bahanesiyle soyarlardı. Fakat köşelerdeki duşlardan su değil, öldürücü gaz fışkırırdı.

Yeni tutuklulardan Sulzbacher, yanındaki Rosen'e usulca «Ne yapsak acaba? Yere düşüverelim mi? » diye sordu.

Bir yandan da soyundular. Ölümle hayat hakkında çoğu olduğu gibi bir saniyede karar vermeleri gerektiğini biliyorlardı. Bu kampı iyi tanımıyorlardı. Gaz hücreleri olan bir tahrip kampı ise, bir baygınlık numarası yapmak daha uygundu. Böylece bir parça daha fazla yaşamak şansı vardı. Zira bayılanlar çoğu hemen götürülmezdi. Böylece büsbütün hayatta kalmak talihi de vardı. Hem, tahrip kamplarında bile herkes öldürülmezdi. Ama burası, bir tahrip kampı değilse o zaman bayılma numarası zararlı olabilir ve işe yaramaz diye derhal bir şırıngada hesabı görülürdü.

Rosen, yerde baygın yatanlara doğru baktı ve kendilerine gelmeleri için hiç bir teşebbüsün yapılmadığını görünce gazda boğulma ihtimali olamayacağı sonucuna vardı. Böyle bir şey olsaydı elden geldiğince fazla insanı sürüklemek isteyeceklerdi. Ancak arkadaşının duyabileceği bir sesle: «Hayır, hayır» dedi «Acele etmeyelim. »

Az önce koyu bir gölgeyi andıran tutuklu safları şimdi kirli bir beyaz olarak parıldıyordular. Hepsi çırılçıplaktı.

Hepsi birer insandı ve hepsi de bunu hemen hemen unutmuştu.

Kampa yeni gelen tutuklular, dezenfekte mahlûlü dolu koca bir gerdel'le temizlenip elbise deposuna gönderildiler. Orada herbirine bir elbise parçası fırlatıldı. Sonra yine saflar halinde yoklama yerinde toplandılar.

Acele acele giyindiler. Hepsi de, eğer deyim yerinde ise, mutluydu. Bir tahrip kampına gönderilmemiştiler. Verilen elbiseler vücutlarına uymuyordu. Meselâ Sulzbacher'e, iç çamaşırı olarak, kırmızı kenarlı ve yünlü bir kadın donu fırlatılmıştı. Rosen'in payına da, râhiplerin koroda giydiği bir gömlek düşmüştü. Bütün bunlar ölü eşyasıydı. Tutukluların bir kısmına da, dağıtılan bir Hollanda toplanma kampından artakalan köşeli

tahta ayakkabılar verilmişti. Bu tahta ayakkabılar, yol yürümekten kan içinde kalmış ayaklar için bir işkence âleti idi.

Yeni gelenlerin koğuşlara dağıtılması işi başlamak üzereydi. İşte tam bu sırada, şehirdeki alarm düdükleri ötmeye başladı. Bütün bakışlar kamp şefine çevrilmişti.

Weber, gürültüyü bastıran bir sesle bağırdı:

«İşimize devam edin! »

SS kıtası erleri ve Kapo'ları, sinirli sinirli oraya buraya koşuşmaya başladılar. Tutuklular ise saflar halinde ve sessizce ayakta bekleşiyorlardı. Sadece yüzleri bir parça yukarıya doğru çevrilmiş, solgun ay ışığı altında parıldıyordu.

Weber: «Kafalarınızı yere eğin! » diye bağırdı.

SS erleri ve Kapo'lar, saflar boyunca koşup aynı emri tekrarladılar. Fakat kendileri de zaman zaman yukarıya bakıyorlardı. Etrafın hayhuyu arasında sesleri duyulmaz olmuştu. Bunun üzerine sopalarını kullanmaya başladılar.

Weber, elleri arkasında olduğu halde alanın etrafında bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Yeni bir emir vermemişti. Tam bu sırada Neubauer hızlı hızlı çıkageldi:

«Ne oldu, Weber? Bunlar hâlâ ne diye barakalara girmemişler? »

Weber, durgun bir tavırla cevap verdi:

«Henüz barakalara dağıtılmadılar da. »

«Zararı yok! Fakat burada da kalamazlar. Böyle ortada bırakırsak askerî birlikler sanırlar. »

Alarm düdüklerinin ulumaları başkalaşmıştı. Weber, aynı durgunlukla: «Geç kaldık! » dedi «Hareket halinde olurlarsa daha fazla göze çarparlar. »

Durdu, Neubauer'e baktı. Öteki de bunu fark etmişti. Weber'in, kendisinin sığınağa koşmasını beklediğini anlamıştı. Canı sıkılmasına rağmen o da yerinde kaldı. Öfkesini çıkarmak ister gibi: «Bu sersemleri bize göndermeleri kadar manasız şey olamaz. » dedi «Biz kendimizinkilerle başa çıkamazken bir de bütün bu kafileyi üstümüze yıktılar. Ne saçma şey! Bunları ne diye doğruca öldürme kampına yollamazlar? »

«Öldürme kampları belki de uzaklarda, doğudadır da! »

Neubauer, bir baktı:

«Ne demek istiyorsunuz? »

«Doğuda epey uzaktadır demek istemiştim. Zira yolların ve trenlerin başka işler için kullanılması gerekiyor. »

Neubauer, korkunun o buz gibi pençesini birdenbire midesinin etrafında hissetti. Heyecanını yatıştırmak ister gibi: «Doğru! » dedi «Cepheye yürüyüş için yollara ihtiyaç var. »

Weber, hiç bir cevap vermedi. Neubauer, güvensizlikle onu süzdükten sonra: «Yeni gelenleri yere oturtun! » dedi «Bu biçimde askerî kıtalara daha az benzerler. »

Weber: «Baş üstüne! » dedikten sonra birkaç adım yürüdü ve: «Yere otur! » kumandasını verdi.

SS'ler de: «Yere otur! » diye emri tekrarladılar.

Yeni gelenler yere âdeta dökülüverdiler.

Weber, geri döndü. Neubauer evine gitmek istiyordu ama, Weber'in tavrını pek beğenmemişti. Olduğu yerde kıpırdanmadan durdu ve nankörün biri daha, diye düşündü. Savaş liyakat madalyasını henüz aldığı halde yine küstahlaşmaya başlıyor. Malın gözü! Fakat, kaybedecek nesi var? Şu budala kahramanın göğsünde sallanan bir teneke parçasından gayrı nesi var kaybedecek?

Hava saldırısı olmadı. Bir müddet sonra da tehlikenin geçtiğini haber veren düdükler öttü. Neubauer, arkasına dönerek: «Kabil olduğu kadar az ışık yakın! » dedi «Bunların koğuşlara yerleştirilmesi işini de biraz hızlı tutun! Karanlıkta daha da az göze çarparlar. İşin geri kalan kısmını yarın sabah takım kıdemlileri kayıt odasıyla hallederler. »

«Baş üstüne! »

Neubauer, olduğu yerde durmuş yeni gelen kafiledekilerin yürüyüşe hazırlanmasını seyrediyordu.

Hepsi de güçlükle yerlerinden doğruluyordu. Bitkinlikten uyuyakalmış olanları, arkadaşları dürterek uyandırıyorlardı. Bir kısmı da hiç kımıldanmadan yerde oturuyordular.

«Ölüler Krematoryuma! Baygınları da arkadaşları götürsün! »

«Baş üstüne! »

Alay biçimlenmiş ve barakaların bulunduğu tarafa doğru yokuşu inmeye başlamıştı.

«Bruno! Bruno! »

Neubauer, hızla arkasına döndü. Giriş kapısından doğru gelen karısı alanı geçiyordu. Kadının isterik bir hali vardı:

«Bruno, neredesin? Bir şey mi oldu? Yoksa... »

Kadın, onu görünce durdu. Kızı da peşi sıra geliyordu.

Müthiş öfkeli olan Neubauer, Weber yakında bulunduğu için, usul bir sesle: «Burada ne arıyorsunuz? » diye sordu «Buraya nasıl girebildiniz? »

«Nöbetçiler bizi tanıyor, elbette. Sen de bir daha dönmeyince, başına bir şey geldi sandım. Bütün bu insanlar... »

Selma, uykudan uyanıyormuş gibi, etrafına bakındı.

Neubauer, hep aynı usul sesle: «Ben sîzlere benim hizmet evimden çıkmayın dememiş miydim? » diye sordu «Buralara girmenizi yasak etmemiş miydim? »

Freya söze karıştı:

«Baba. Müthiş korkmuştu annem. Bu büyük alarm düdüğü yok mu? Hani şu... »

Yeni gelenlerin teşkil ettiği kafile, ana yola sapmıştı. Üçünün tam önünden geçiyordu.

Selma, dehşet içinde mırıldandı:

«Bu da ne? »

«Bu mu? Hiç! Bugün gelen yeni tutuklular. »

«Fakat... »

«Fakatı filan yok! Siz burada ne arıyorsunuz? Haydi çıkın gidin! Marş! »

Neubauer bir yandan bunları söylerken bir yandan da karisiyle kızını kenara itiyordu.

Selma’nın bakışları, ay ışığı vurmuş yüzlerden bir türlü ayrılamıyordu:

«Aman yarabbi ne hale gelmişler! »

«Ne hale gelmişlermiş? Bunlar tutuklu yahu! Vatan hainleri bunlar! Nasıl olacakmış halleri? Ticaret müşavirlerine benzemeyecekler ya? »

«Ya şu taşıdıkları... Şu... »

Neubauer'in sabrı taşmıştı:

«Artık yeter! Bir bu eksikti. Sersemce laf dinleyecek ha-

lim yok. Buraya daha bugün geldiler. Onların hallerinden biz sorumlu değiliz. Bize düşen burada onları beslemek. Öyle değil mi, Weber? »

Weber: «Evet, yarbayım» derken, hafif alaylı bir bakışla da Freya'yı süzdü ve oradan uzaklaştı.

«Haydi bakalım, şimdi çekin arabanızı. Burada durmak yasak. Burası hayvanat bahçesi değil! »

Kadınları itelemeye devam etti. Selma'nın münasebetsiz şeyler söylemesinden korkuyordu. Şu sırada her şeye çok dikkat etmek gerekirdi. Kimselere güvenilemezdi. Weber'e de güvenilemezdi elbette! Tam yeni kafilenin bulunduğu sırada Freya ile Selma'nın da buraya gelmiş olması ne aksi tesadüftü! Şehirde kalmalarını söylemeyi unutmuştu. Fakat alarm düdükleri çalmaya başlayınca Selma'nın şehirde kalmayacağı da muhakkaktı. Güzel ve göz alıcı kadındı ama, tehlike düdükleri ötmeye başlayınca, tecrübesiz bir sıska kızdan beter oluyordu.

«Sizi buraya sorgusuz sualsiz bırakan nöbetçiyi sigaya çekeceğim. Demek her önüne geleni buraya bırakacak! »

Freya, babasına döndü:

«Buraya girmek isteyenlerin sayısı pek fazla olmaz. »

Neubauer. in bir an için soluğu kesiliyormuş gibi oldu. Ne olmuştu? Kendi kanından ve vücudundan kopan, göz bebeği kızı mı söylüyordu bunları? İhtilâl belirtileriydi! Freya'nın sakin yüzüne baktı. Kötü bir maksatla söylemiş olmasına imkân yoktu. Hayır, laf olsun diye söylemiş olacaktı. Mütereddit bir tavırla gülümsedi:

«Pek belli olmaz. Şunlar, şu gördüğünüz kafiledekiler burada kalabilmek için öyle yalvardılar, öyle yalvarıp ağladılar ki! Bunların iki üç hafta sonra nasıl kendilerine geleceğini nereden bileceksin? Tanıyamazsınız, vallahi! Bizim bu kamp bütün Almanya'da bir tanedir. Şöhreti her yere yayılmıştır. Sanatoryumdan farkı yoktur. »

Küçük kampın önünde kafiledekilerden iki yüz kişi kalmıştı. Bunlar bütün kafiledekilerin en mecalsizleriydiler. Birbirlerine yaslanıyorlardı. Sulzbacher ve Rosen de bunların ara-sındaydı. Takımlar dışarıda beklemekteydiler. Yenilerin barakalara dağıtılması işini Weber'in kontrol

ettiğini biliyorlardı. Berger bu yüzden 509'la Bucher'i yemek almaya göndermişti. Kamp şefinin onları görmesini böyle önlemek istemişti. Ne yazık ki her ikisi de mutfaktan geri çevrilmişti. Kafiledekilerin hepsi yerleştirildikten sonra yemek dağıtılacaktı.

Hiç bir yerde ışık yanmıyordu. Sadece, Weber ve SS gedikli çavuşu Schulte'nin cep fenerleri zaman zaman bir yanıp bir sönüyordu. Takım kıdemlileri emir bekliyordular. Weber kamp kıdemli muavinine: «Geriye kalanı da buraya koyarsınız! » emrini verdi.

Kamp kıdemlisi, yeni gelenleri yerlerine dağıtıyor ve Schulte kontrol ediyordu. Yoluna devam eden Weber, **22** numaralı barakanın D bölmesine gelince: «Buradakiler öteye göre neden bu kadar az? » diye sordu.

Takım kıdemlisi Handke, derhal esas vaziyetini aldı.

«Burası diğer bölmelerden küçüktür, komutanım»

Weber, cep fenerini yaktı. Işık, hareketsiz yüzlerde dolaştı. 509 numara ve Bücher arka kısımda duruyordular. Fenerden çıkan ışık çizgisi, 509'un üzerinden geçti, daha ötelere gitti ve dönüp dolaşıp yine onun üstünde karar kıldı:

«Ben seni tanıyorum ama! Acaba nereden? »

«Uzun süredir kamptayım, komutanım. »

Cep fenerinin ışığı, 509 numara üştünde dolaştı:

«Geberme zamanın gelmiş, desene! »

Handke söze karıştı:

«Geçenlerde kayıt odasına gönderilenlerden bir tanesi buydu, komutanım. »

Cep fenerinin ışığı, 509 numarayı bir daha taradı:

«Ha, sahi. Bu numarayı bir yere işaret edin, Schulte! »

SS gedikli çavuşu Schulte, taptaze ve çok genç sesiyle cevap verdi:

«Baş üstüne! Buraya ne kadar bırakacağız? »

«Yirmi kişi. Hayır otuz. Azıcık sıkışsınlar! »

Schulte ve kamp kıdemlisi, bir bir sayıp not aldılar. Kıdemlilerin bakışları karanlığın içinden doğru, Schulte'nin elin-

deki kalemi dikkatle süzüyordu. 509 numaranın not edildiğini görmemiştiler. Weber bu numarayı söylememişti ve cep feneri de söndürülmüştü. Weber: «Tamam mı? » diye sordu.

«Evet efendim. »

«Kayıt işinin geri kalan kısmını kalem odası yarın tamamlar. Haydi şimdi ileri! Yoksa geç kalacağız. »

Weber, kendine güvenen bir tavırla yokuş aşağı yürüdü. SS gedikli başçavuşları da onu takip ettiler. Handke, daha bir süre etrafta sürttükten sonra: «Yemek taşıyıcılar gitsin! » diye homurdandı.

Berger, 509 ve Bucher'e fısıldar gibi bir sesle: «Siz kalın! » dedi «Başkaları gitsin. Weber'e bir daha rastlamamanız iyi olur. »

«Schulte benim numaramı kaydetti mi? »

«Ben görmedim. »

Lebenthal da: «Hayır» dedi «Ben önde durup iyice dikkat ettim. Aceleden unuttu. »

Barakaya yeni gelen otuzlar, karanlık ve rüzgârlı gecede bir süre hareketsiz kaldılar. Nihayet Sulzbacher: «Barakalarda yer var mı? » diye sordu.

Onun yanındakilerden biri de, kısık sesle: «Su, Allah aşkına bize bir parça su verin! » dedi.

İçi yarıya kadar su dolu bir teneke kova getirdiler. Yeni gelenler hemen saldırıp kovayı devirdiler. Suyu içmek için ellerinden gayrı hiç bir şeyleri yoktu. Yüzükoyun yere uzanmışlar, suyu elleriyle tolpamaya çalışıyorlardı. İniltili sesler çıkarıyordular. Dudakları kapkara ve kir içindeydi Toprağı yalıyordular.

Berger, yenilerin bu saldırışlarına Sulzbacher'le Rosen'in katılmadığını görmüştü. Onlara doğru: «Ayakyolunun yanında bir su depomuz vardır» dedi «Şıp şıp damlar ama, zamanla, içecek kadar su da birikiyor. Kovayı alın da su getirin! »

Yenilerden bir tanesi dişlerini gıcırdattı:

«Bizim yemekleri de o arada zıkkımlansınlar diye, değil

Rosen: «Ben gideceğim» dedi ve kovayı aldı.

Sulzbacher: «Ben de» dedi ve kovanın öteki kulpuna yapıştı.

Berger: «Sen burada kal! » dedi «Bucher birlikte gidip suyun yerini gösterir. »

Rosen ve Bucher uzaklaştılar.

Berger, yenilere: «Ben koğuş kıdemlisiyim» dedi «Buranın kendine göre bir düzeni var. Size de uymanızı tavsiye ederim. Yoksa ömrünüz pek fazla olmaz. »

Hiç kimse cevap vermedi. Berger, söylediklerinin bir kelimesinin olsun duyulduğuna pek emin değildi.

Sulzbacher, bir müddet sonra, yine aynı soruyu tekrarladı:

«Barakalarda yer var mı? »

«Hayır. Nöbetleşe yatacağız. Bu sırada bir kısmımız dışarıda bekleyeceğiz. »

«Yiyecek bir şeyler var mı acaba? Bütün gün yürüdük ve ağzımıza bir lokma bir şey koymadık. »

Berger, yeni gelenler için yemek verileceğini sanmadığını söylemedi:

«Karavanacılar mutfağa gitti. »

«Benim adım Sulzbacher'dir. Burası öldürme kamplarından mı? »

«Hayır. » '

«Gerçekten değil mi? »

«Değil. »

«Çok şükür Allahıma! Sizin burada zehirli gaz hücreleri yok mu? »

«Hayır. »

«Çok şükür Allahıma! »

Ahasver lafa karıştı:

«Otele gelmiş kadar memnun görünüyorsun. Hele biraz bekle de görürsün. Nereden geliyorsun? »

«Beş günden beri yoldayız. Hem de yaya. Üç bin kişiydik. Bizim kamp dağıtıldı. Yaya yürüyecek hali olmayanları vurup öldürdüler. »

«Nereden geliyorsunuz? »

«Lohme'den. »

Yenilerden bir kısmı hâlâ yerdeydi. İçlerinden birisi, hırıltılı bir sesle: «Su! » diyordu «Suyu getirecek olan da nerede kaldı? Yoksa hepsini de kendi başına mı dikti? Ah domuz herif! »

Lebenthal ciddî bir tavırla sordu:

«Aynı şeyi sen de yapmaz miydin? »

Adam, bomboş gözlerle onu süzdükten sonra sakin bir sesle: «Su! » diye inledi «Ne olur, bir parça su! »

Ahasver: «Demek Lohme'den geliyorsunuz? » diye tekrar sordu.

«Evet. »

«Orada Martin Schimmel adında bir kimse var mıydı? »

«Hayır. »

«Ya da Moritz Gewürz? Kocaman burunlu ve saçsız biriydi. »

Sulzbacher, mecalsiz mecalsiz bir süre düşündü:

«Hayır. »

Ahasver hâlâ ümidi kesmemişti:

«Ya Gedalje Gold? Tek kulaklıydı. Muhakkak göze çarpar. 12 numaralı bloktaydı. »

«12 numarada mı? »

«Evet, dört yıl önce. »

Sulzbacher: «Aman yarabbi! » derken âdeta irkilmişti; ha dört yıl evvel, ha yüz yıl evvel, hepsi birdi.

509, Ahasver'e: «Adamcağızı rahat bırak, ihtiyar! » dedi «Ayakta duracak hali yok. »

Bücher ve Rosen su kovasıyle dönmüştüler. Rosen kanlar içindeydi. Sırtına az önce geçirdiği papaz gömleğinin omuz, kısmı yırtılmıştı. Ceketi açıktı.

Bücher: «Yeni gelenler su için üstümüze saldırdılar» dedi «Bereket, Mahner bizi kurtardı ve suyun başında düzeni sağladı. Şimdi hepsi bekleşiyorlar, aynı şeyi burada da yapmazsak kovayı yine devirirler. »

Yeni gelenler yerlerinden doğrulmaya başlamışlardı. Ber-

ger: «Sıraya girin! » diye bağırdı «Hepinize yeter. Sıraya girmeyene su yok! »

Yeniler, ileriye atılan iki tanesi dışında, söz dinlediler. Onlar da arkadaşlarının sopalarıyle alaşağı edildi. Bundan sonra, Ahasver ve 509, maşrapalarını getirdiler ve hepsi sırayla su içtiler.

Bucher, kova boşalınca, Rosen ve Sulzbacher'e: «Bir baksak! » dedi «Belki yiyecek bir şey buluruz. Şimdi tehlike pek kalmadı sayılır. »

Sulzbacher, ne demek istediğini kendisi de bilmeden, mekanik bir tavırla: «Üç bin kişiydik! » dedi.

Karavanacılar döndüler. Yeni gelenler için yiyecek bir. şey alamamışlardı. Hemen bir kıyamettir koptu. A ve B kısımları önünde dövüşüyorlardı. O kısımların koğuş kıdemlileri düzeni pek sağlayamamışlardı. O koğuştakilerin hemen hepsi dünyasından vaz geçmişlerdi. Yeni gelenler hem daha becerikliydiler, hem de henüz her şeyden vaz geçmemiştiler.

Berger, 509 numaraya usulca: «Biz kendimizden bir şeyler vermeliyiz» dedi.

«Pek pek çorba verebiliriz, ama ekmek veremeyiz. Ekmek bize onlardan daha fazla lâzım. Biz daha mecalsiziz. »

«Böyle olduğu için vermeliyiz. Yoksa zorla alabilirler. Karşıda olup bitenleri görüyorsun. »

«Evet. Ama yalnız çorba vereceğiz. Ekmek bize lâzım. Şu Sulzbacher'le bir konuşalım! »

Sulzbacher'i çağırdılar.

Berger: «Beni dinle! » dedi «Bu akşam sizler için yiyecek vermediler. Fakat çorbamızı sîzlerle bölüşeceğiz. »

Sulzbacher, kısaca: «Teşekkür ederim» cevabını verdi.

«Ne dedin? »

«Teşekkür ederim. »

Hayretle ona baktılar. Kampta teşekkür etmek diye bir âdet yoktu.

Berger: «Bu işte bize yardım edebilir misin? » diye sordu. «Yoksa sizinkiler yine saldırıp kabı devirirler ve yerine ko-

nulması da kabil olmaz. Güvenebileceğimiz birisi daha var mı, aranızda? »

«Rosen'le yanında duran iki kişi. »

Kıdemlilerle dört yeni, karavanacılara doğru gidip etraflarını sardılar. Berger, ötekilerin hepsinin sıraya girmesini sağlamıştı. Bundan sonradır ki, yemeği getirdiler.

Yemek dağıtılmaya başlanmıştı. Yenilerin hiç birinde kap yoktu. Bu sebeple yemeği ayakta yiyip kaplarını hemen geri vermek gerekiyordu. Rosen de, bir kişinin iki defa yemek almamasına dikkat ediyordu. Kamptaki eski tutuklulardan birkaçı, küfrediyordu. Berger, onları yatıştırmak için: «Çorbanızı yarın geri alırsınız» dedi «Bu akşamlık borç veriyorsunuz, sadece. » Bu sözlerden sonra Sulzbacher’e döndü: «Ekmek bize lâzım. Bizimkiler onlardan daha zayıf. Belki yarın sabah onlar için de bir şeyler verirler. »

«Öyle! Çorba da pek makbule geçti. Yarın geri veririz. Peki, şimdi uyku işini nasıl yoluna koyacağız? »

«Yataklarımızdan birkaçını boşaltacağız. Sizler oturur biçimde uyuyacaksınız. Fakat yine herkes için yatacak yer yok. »

«Ya siz? »

«Biz burada dışarıda kalacağız. Sonra sizi uyandırır ve nöbet değiştiririz. »

Sulzbacher, başını iki yana salladı:

«Hele bir uyusunlar, zor çıkarırsınız bir daha dışarıya onları. »

Yenilerden bir kısmı daha şimdiden barakaların önünde ağızları bir karış açık uyuyakalmıştılar.

Berger etrafına bakındı.

«Bunları yerlerinde bırakalım. Ötekiler nerede? »

509 numara: «İçeride kendilerine çoktan yer buldu, onlar» dedi. «Karanlıkta dışarıya çıkarmamız imkânsız. Bu gece her şeyi olduğu gibi bırakalım. »

Berger, gökyüzüne doğru baktı:

«İnşallah fazla ayaz yapmaz. Duvarın tam önünde otururuz. Üç de battaniyemiz var. »

509 açıkladı:

«Yarın bu işlerin gidişi değişmeli. Bu kısımda zorbalık sökmez. »

Hepsi bir arada yere çömelmişlerdi. Kıdemlilerin hemen çoğu, hatta Ahasver, Karel ve Çobanköpeği, hepsi dışarıdaydılar. Rosen, Sulzbacher ve yenilerden on iki kişiden fazlası da, onlarla beraberdi. Sulzbacher: «Çok üzgünüm» dedi.

«Saçmalama, birbirinizin hareketinden sorumlu değilsiniz? »

Karel, Berger’e döndü:

«Ben dikkat ederim. Bizimkilerden en az altısı bu gece ölecek. Kapının sağındaki alt ranzada yatıyorlar. Onlar ölür ölmez hemen dışarıya taşır ve yataklarında nöbetleşe yatarız. »

«Öldüklerini karanlıkta nasıl anlayacaksın? »

«Çok kolay. Yüzlerine doğru iyice eğilirim. Soluk alıp almadıkları hemen belli olur. »

509 lafa karıştı:

«Ölenleri dışarıya taşıyıncaya kadar içeridekilerden biri yatağı işgal etmiş olur. »

Karel, heyecanla cevap verdi:

«Benim demek istediğim de bu. Ben hemen koşup size haber veririm. Ölüyü dışarıya taşırken birisi de hemen yatağı işgal eder. »

Berger: «Pekâlâ öyleyse! » dedi «Ama, gözünü dört aç Karel! »

Hava serinlemişti. Barakaların içinden uykudaki iniltiler ve korku çığlıkları duyuluyordu.

Sulzbacher, 509 numaraya döndü:

«Ne mutluluk, yarabbim! Oysa biz bir imha kampına geldiğimizi sanmıştık! İnşallah buradan başka bir tarafa götürülmeyiz! »

509, cevap vermedi. İçinden, mutluluk ha, diye düşündü. Buna rağmen de hak verdi.

Ahasver, bir müddet sonra: «Sizin kampta nasıldı işler? » diye sordu.

«Yürüyemeyen herkesi kurşuna dizdiler. Üç bin kişiydik. »

«Biliyorum. Birkaç defa daha anlattın. »

Sulzbacher, şaşkın şaşkın: «Evet, öyle» dedi.

509: «Yolda neler gördünüz? » diye sordu. «Almanya’da işler nasıl gidiyor? »

Sulzbacher, bir süre düşündükten sonra: «Önceki akşama kadar suyumuz vardı» dedi «Bazı bazı yiyecek bir şeyler veriyorlar, bazı da hiç bir şey vermiyordular. Pek kalabalıktık. »

Rosen de lafa karıştı:

«Birisi geceleyin dört şişe bira getirdi. »

509 numaranın sabrı tükenmişti:

«Bunları sormuyorum. Şehirler nasıl? Tahrip edilmişler mi? »

«Şehirlerden geçmedik. Hep şehirlerin dışından dolaştırıldık. »

«Peki ama, hiç mi bir şey görmediniz? »

Sulzbacher, 509 numaraya baktı:

«İnsanda yürüyecek hal olmazsa ve hele arkadan kurşun de gelirse, pek bir şey görülmüyor. Fakat tren filan görmedik. »

«Sizin kampı neye dağıttılar? »

«Cephe kampın pek yakınına gelmiş de... »

«Ne dedin? Bu konuda neler biliyorsun? Haydi söylesene! Lohme nered5edir? Rhein nehrine ne kadar sürer? Uzak mı? »

Sulzbacher, uyku ile çekişiyor, gözlerini güçlükle açık tutabiliyordu:

Evet, oldukça uzak. Elli ya da yetmiş kilometre kadar... Yarın... —Bunu söylerken kafası önüne düşmüştü— Yarın anlatırım. Şimdi uyuyacağım. »

Ahasver: «Aşağı yukarı yetmiş kilometredir. Ben o kampta bulundum. » dedi.

509, yeniden hesaplamaya başladı:

«Yetmiş kilometre mi? Ya buradan? iki yüz, iki yüz elli kilometre demek...

Ahasver, omuzlarını silkti ve sakin bir tavırla: «509» dedi «Sen hâlâ kilometre hesaplıyorsun. Bizlere de tıpkı bunlara yaptıklarını yapacaklarını hiç düşünmüyor musun? Kampı dağıtıp bizleri de gönderirler. Ama nereye? O zaman halimiz ne olur? Bizler yol yürüyemeyiz de. »

«Yürüyecek kadar mecali kalmayanlar kurşuna dizilir. »

Rosen, olduğu yerde bir sıçrayıp sonra hemen yine uyumuştu.

Hepsi susuyordu. Bu derecesini düşünmemişlerdi. Ağır bir tehdit altında ezilmiş gibiydiler; 509, gökyüzündeki gümüş bulut kümesine dikmişti

gözlerini. Sonra aynı ısrarlı bakışlarla vâdiye, hafif bir loşluk içindeki yollara baktı. Bir an için, çorbalarımızı vermeseydik, diye akimdan geçirdi. Yürüyebilmemiz lâzım. Fakat bu kadarcık çorba neye yarardı? Olsa olsa birkaç dakika daha fazla yürürdüler. Oysa şu yeni gelenleri günlerce yürütmüşlerdi. Bütün bunları düşündükten sonra: «Bizim yürümeyenlerimizi belki kurşuna dizmezler. » dedi.

Ahasver, yarı mahzun, yarı alaycı: «Öyle! » dedi «Sizleri etle besleyip yeni urbalar giydirecekler ve Allahaısmarladık diye de el sallayacaklar. »

509, bir baktı. Ahasver çok sakindi, ihtiyar, öyle her şeyden ürkmüyordu.

Berger: «İşte,. Lebenthal geliyor. » dedi.

Lebenthal, onların yanına oturdu. 509 numara: «Leo, o taraflarda bir şeyler duydun mu? » diye sordu.

Leo, başıyla doğruladı:

«Bu yenilerden elden geldiğince kurtulmak istiyorlar. Lewinsky, kayıt odasındaki kızıl saçlı yazıcıdan duymuş! Yenilerden nasıl kurtulacaklarını henüz onlar da bilmiyormuş. Fakat bu iş pek yakında olacakmış. »

Yenilerden biri uyku arasında bir an uyanıp çığlık attı ve sonra yine dalıp ağzı bir karış açık horlamasını sürdürdü.

«Peki, sadece bu yenileri mi temizlemek istiyorlar? »

«Lewinsky'nin bildiği bu kadar. Fakat bizlerin dikkatli olması lâzım, diye de haber gönderdi. »

509, bir müddet sustuktan sonra: «Evet, dikkat etmeliyiz! » dedi «Yani çenemizi tutmamız gerekiyor. Lewinsky bunu demek istiyor. Yoksa yanlış mı düşünüyorum? »

«Haklısın? Başka ne olabilir ki? »

O ana kadar susmuş olan Meyer de görüşünü açıkladı:

«Eğer yenileri fazla uyarırsak onların da gözleri açılacak.

SS'ler belirli bir miktarı temizlemek istiyorlar da bunu ele geçiremezlerse, geri kalanı da bizlerden alırlar. »

509: «Çok doğru. » derken, başı Berger'in omuzuna yaslanmış Sulzbacher'e baktı: «Peki, şu halde ne yapacağız? Çenemizi mi tutacağız? »

Karar vermek güçtü. Gerekli sayıyı yenilerle dolduramazlarsa küçük kamptakilere başvurulacaktı. Hatta yeni gelenler ötekiler kadar mecalsiz

düşmezse bu daha da kabildi.

Uzun müddet sustular. Sonra Meyer: «Onlar bizi ilgilendirmez. » dedi «Biz önce kendi canımızı düşünmeliyiz. »

Berger, gözlerini uğuşturdu. 509, ceketinin yakasıyle oynadı. Ahasver, Meyer'den yana döndü. Fersiz gözlerinde bir ışıltı vardı. Ağır ağır: «Onlar bizi ilgilendirmezse, » dedi «Bizler de kimseyi ilgilendirmeyiz. »

Berger, başını kaldırdı:

«Hakkın var. »

Duvarın önünde sessizce oturan Ahasver hiç cevap vermedi. İskeleti çıkmış ihtiyar kafatasının çukurundan bakan gözleri, başkalarının göremediği bir şeyleri görüyor gibiydi.

Berger: «Şu yanımızdakilere açarız. » dedi «Onlar da ötekileri uyarırlar. Daha fazlası da elimizden gelmez. İşin ne şekil alacağını biz de bilmiyoruz. »

Barakadan doğru gelen Karel çocuk: «Bir tanesi öldü» dedi.

509, ayağa kalktı:

«Haydi gel, ihtiyar. Hemen içeride kalıp uyursun. »

XII

Gruplar, küçük kampın yoklama alanında sıra olmuşlardı. SS başçavuşu Niemann, dizleri üstünde keyifli keyifli sallanıyordu. Kuru yüzlü, küçük kulaklı ve sivri çeneli otuz yaşlarında kadar bir adamdı. Kirli sarı renkte saçları vardı. Kenarsız gözlük takmıştı. Sırtındaki üniforma olmasaydı, tipik bir küçük büro memuru sanılırdı. SS'lere geçip böyle erkekleşmeden önce memurdu...

Niemann'ın tiz, fakat biraz cırlak sesi duyuldu:

«Dikkat. Yeni gelenler sıradan çıksın! Marş marş! »

509, Sulzbacher'den yana mırıldandı:

«Dikkatli olalım! »

Niemann'ın önünde iki sıra yeni tutuklular toplanmıştı. Yeni bir emir yükseldi:

«Hastalar ve sakatlar sağ taraftan ileri çıksın! »

Bir kımıldanma oldu, ama hiç kimse de sıradan ayrılmadı. Emri kuşkuyla karşılamıştılar. Buna benzer şeyleri daha önce de görmüşlerdi.

«Haydi bakalım, hekime ve yarasını sardırmaya gitmek isteyenler sıradan çıksın! »

Tutuklulardan birkaçı tereddütle sıradan ayrıldı. Niemann yanlarına yaklaşarak, ilk adama: «Nen var? » diye sordu.

«Ayaklarım yara içinde, ayak parmağımın bir tanesi de kırık, komutanım. »

Niemann, sormaya devam etti. Sonra o iki tutukluyu geri gönderdi. Tutukluları şaşırtıp güvendirmek için bir nevi hile yapmıştı. Tesiri de hemen görüldü ve bir sürü insan daha sıradan ayrıldı.

Niemann, hafifçe baş salladı:

«Kalp hastaları ileriye çıksın. Ağır işlerde çalışamayan, fakat çorap yamamak veya kundura tamiri gibi işler yapabilecek olanlar da ayrılsın! »

Yeniden birkaç kişi daha başvurdu. Böylece otuz kişi kadar toplamış olan Niemann, daha fazlasını ele geçiremeyeceğini anlamıştı. Öfkeli öfkeli

homurdandı:

«Demek diğerlerinizde hiç bir arıza yok! Hele bir bakalım. Sağa dön, koşar adım marş marş! »

İki sıra halinde tutuklular yoklama yerinin etrafında koşmaya başladılar. Soluk soluğa koşuyorlardı. Kampın öteki tutukluları, dimdik durmuşlar, kendi başlarına da aynı tehlikenin gelebileceğini kötü kötü düşünüyorlardı. İçlerinde biri yere düşerse Niemann tarafından hemen Ötekilere ilâve edileceği muhakkaktı. Hatta Niemann’ın eskileri daha mı tercih edeceğini kestiremiyorlardı.

Koşanlar meydanlığı altıncı defa olarak dönüyorlardı. Artık sendelemeye başlamıştılar. Fakat yine de koşuyordular. Ağır işe yarayıp yaramadıklarını anlamak için koşturulmuyorlardı. Bu koşunun sonucu hayatlarıyla ilgiliydi. Yüzleri ter içindeydi ve gözlerinde ümitsiz bir ölüm korkusu vardı. Bu derece müthiş bir korku anlatımını hiç bir hayvanın gözlerinde görmeye imkân yoktu. Sadece insan bakışlarında bu derece müthiş, bu derece her şeyi bilen bir ölüm korkusu olabilirdi.

Daha önce başvurmuş olanlar da şimdi işin aslını kavramışlardı. İçlerinden ikisi koşanlara katılmayı deniyordu. Bunu gören Niemann: «Geri, yerinize! » diye bağırdı.

Fakat onlar bu emre kulak bile vermediler. -Korkudan sağırlaşmışlar, çılgın gibi koşuyorlardı. Ayaklarındaki tahta ayakkabıları da hemen kaybetmiştiler. Çıplak ayakları kanlar içinde koşuyorlardı. Niemann onların hiç bir hareketini gözden kaçırmıyordu. Bir süre böylece koştular. Şekli değişen yüzlerinde çılgınca bir kurtuluş ümidi belirince, Niemann sakin bir tavırla birkaç adım ilerledi ve sendeleye sendeleye geçerlerken ayak koydu. Yere kapaklandılar ve derhal doğrulmaya çabaladılar. Niemann birer tekme daha atarak yine yuvarlandı. Yerde sürüne sürüne ilerlemeye çabalıyordular. Niemann’m cırlak bir sesle: «Kalkın ayağa! İleri marş! » diye haykırdığı duyuldu.

Niemann’ın bütün bu sürede sırtı 22 numaralı barakaya dönüktü. Bir ölüm dönme dolabından farksız koşu durmadan devam etmişti. Bu arada dört kişi daha yere yuvarlanmıştı. İkisi baygındı. Birinin sırtında bir akşam önce kamp deposundan verilen Hüsar üniforması, ötekinde de ucuz bir dantelâ ile süsülü kadın gömleği vardı. Ambar memuru, Auschwitz kampından devir alman eşyaları tutuklulara dağıtırken pek cakacı hareket etmişti. Daha bir sürü tutuklunun kılığı da bir karnavalı hatırlatıyordu.

509, Rosen’in öne eğik sendeleye sendeleye devam ettiğini ve sonunda arkada kaldığını görmüştü. Az sonra da büsbütün mecalsiz düşüp yere yıkılacağını biliyordu. Beni hiç bir şey, evet hiç bir şey ilgilendirmez diye düşündü. Budalaca bir ha-

reketten kaçınmalıyım. Herkes kendi başının çaresine bakmalı. Kafile halinde koşanlar şimdi yine barakanın önünden geçiyordular. 509, Rosen’in en sonda koştuğunu görmüştü. 509, sırtı hâlâ barakaya dönük duran Niemann’a çabucak bir göz atıp etrafına da bakındı. Baraka kıdemlilerinden hiç kimsenin de baktığı yoktu. Herkes, Niemann’ın ayak koyup yuvarladığı iki kişiye bakıyordu. Handke bile boynunu dimdik gerip bir adım ileri çıkmıştı. 509, sendeleye sendeleye koşan Rosen’i kolundan yakalayıp kendine doğru çekti ve: «Çabuk barakaya savuş! Saklan! » diye fısıldadı.

509, arkasında Rosen’in soluduğunu hissetti ve gözünün ucu ile de bir kımıldanma sezdi, sonra sesi de, hareketi de kayboldu. Niemann hiç bir şeyin farkına varmamıştı. Hâlâ aynı vaziyette duruyordu. Handke de hiç bir şey fark etmemişti. 509, baraka kapısının açık durduğunu biliyordu. Maksadını Rosen’in anlamış olduğunu umuyordu. Fakat, Rosen yakalansa bile kendisini ele vermeyeceğini de ummaktaydı. Böyle yaparsa 509’un mahvolacağını bilmesi gerekirdi. Yeni gelenleri Niemann saymamış olduğu için, Rosen’in şu anda kurtulması ihtimali vardı. 509, dizlerinin titrediğini ve boğazının kuruduğunu hissediyordu. Birden kan beynine fırlamıştı, kulakları uğulduyordu.

509, Berger’den yana doğru çekine çekine baktı. Berger, koşan ve zaman zaman yere kapaklanan tutuklulara durmamacasına bakıyordu. Heyecanla gerilmiş yüzünün anlatımı, olup bitenleri bütün ayrıntılarıyla gördüğünü belli ediyordu. 509 numara bir müddet sonra arkasından doğru Lebenthal’in sesinin: «İçeriye kapağı attı! » dediğini duyunca dizlerinin titremesi büsbütün arttı ve Bucher’e yaslanmak zorunda kaldı.

Yeni tutuklulara verilen tahta ayakkabılar etrafa saçılmıştı. Böyle şeyler giymeye alışmamış olan yeniler, koşarken ayaklarından düşürmüştüler. Tahta ayakkabılarını henüz düşürmemiş olan iki tanesi, takır takır koşuya devam ediyordu. Niemann, sıcaktan buğulanmış gözlüğünü parlatıyordu. Yere yuvarlanıp kalkan, yine yuvarlanıp yine kalkan ve sendeleye sendeleye koşmaya devam eden tutukluların hissettiği o müthiş korkuyu, ölüm korkusunu onların yüzünde okudukça hep böyle olur, vücuduna ateş basardı. Midesinde ve gözlerinin arkasında bir sıcaklık hissederdi. Bunu ilk

defa bir Yahudiyi öldürdüğü zaman hissetmişti. Gerçekte böyle bir şeye hiç de niyeti yoktu, ama öteki sebep olmuştu. Aslında o her zaman ürkek ve süngüsü düşük bir insandı ve başlangıçta Yahudilere sataşmaktan âdeta ürkerdi. Fakat ötekinin yere kapaklanıp da hayatını kurtarmak için yalvardığını görünce, içinde birden başka bir his duymuş, daha kuvvetli, daha kudretli, kısacası bambaşka bir insan oluverdiğini hissetmişti. Damarlarında dolaşan kanın sesini duymuş, ufuk daha genişlemiş, hazır elbise tüccarı Yahudinin dört odalı küçük evi ve yeşil pamuklu kumaş kaplı mobilyalar, Cengiz Han'ın Asya stepleri oluvermişti. Komisyoncu yamağı Niemann, birden müthiş bir kudrete, ölüme ve hayata hükmeden bir kudrete sahip olduğunu hissetmişti.

Bu düşüncelere kendini kaptırmış olan Niemann'ın «Bölük dur! » emrini duyan tutuklular kulaklarına inanamadılar. Ölünceye kadar koşacaklarını sanmışlardı. Barakalar, alan ve insanlar, korkunç bir karanlık içinde gözlerinin önünde fırıl fırıl dönmekte idi. Tutuklular, birbirlerine tutundular. Niemann, parlattığı gözlüğünü yine taktı. Birden acele etmeye başlamıştı: «Cesetleri bu yana taşıyın! » diye emretti.

Tutuklular hayretle baktılar. Henüz hiç ölen olmamıştı.

Niemann, sözlerini: «Yere düşenler, düşüp de koşudan kalanlar! » diye düzeltti.

Tutuklular, sallana sallana girip yerdekileri kol ve bacaklarından yakaladılar. Yere düşenler alanın bir köşesinde koca bir yığın olmuştu. Üst üste yığılmıştılar.

509, bu kargaşalık arasında Sulzbacher'i gördü. Ötekilere gizlenerek ayağa kalkan Sulzbacher, yerde uzananlardan birine doğru yürüyüp bacağına bastı, saçlarından ve kulaklarından tartakladı. Adam, baygın bir halde yine sırt üstü yere yuvarlandı. Sulzbacher, adamı yine tartakladı ve koltuk altlarından tutup adamı çılgın bir ümitsizlikle yumrukladı. Sonunda bir blok kıdemlisi bir tekme savurdu. Sulzbacher'in baygın adamdan öfkesini almak istediğini zanneden blok kıdemlisi: «Mel'un köpek? » diye homurdandı «Bırak herifi rahat. Nasıl olsa işi tamam! »

SS Kapo'su Strohschneider, her zaman cesetleri taşıdığı düz arkalı kamyonu ile görünmüştü. Arabanın motoru, bir makineli tüfek gibi takırdıyordu. Strohschneider, kamyonu ceset yığınının önünden dolaştırıp yaklaştı. Yerde yatanlar kamyona yükletiliyordu. İçlerinden bazısı kurtulmaya çabaladı ama, Niemann şimdi dikkat kesilmişti. Hiçbirini hatta

gönüllü olarak başvurmuş bulunanları bile, bir yere bırakmıyordu. «Burada işi olmayanlar gitsin! » diye bağırdıktan sonra şoföre: «Geriye kalanları da yükle! » emrini verdi.

Tutuklular, ellerinden geldiği kadar hızlı ve birbirlerini ite kaka, barakalara saldırdılar. Bu arada baygınlar da kamyona yükletilmişti. Strohschneider, gaza bastı. Arabayı ağır ağır, gönüllü olarak başvuranların, hastaların da yaya izleyebileceği gibi, sürüyordu. Niemann da yanlarısıra yürümekteydi. Kurbanlarına doğru bakarak, değişik ve âdeta dostça bir sesle: «Acılarınız artık son bulacak! » dedi.

22 numaralı barakaya yeni yerleştirilenlerden birisi, 509 numaraya: «Şimdi nereye götürecekler? » diye sordu.

«46 numaralı bloka, belki. »

«Orada ne yaparlar? »

509: «Ben de bilmem! » cevabını verdi. Bütün kampta bilinen şeyleri söylemek istememişti. 46 numaralı deneme blokunda Niemann'ın emrinde bir varil benzinle birkaç şırınga vardı ve oraya gidenlerden hiçbirisi geri dönmezdi. Gece olunca Strohschneider onları cesetlerin yakıldığı fırına taşırdı.

509, Sultzbacher'e: «Adamcağızı ne diye o kadar tartakladın? » diye sordu.

Sulzbacher, baktı, fakat hiç bir şey söylemedi. Bir pamuk yığını yutuyormuş da boğuluyormuş gibi oldu ve oradan uzaklaştı.

Rosen: «O adam kardeşiydi» dedi.

Sulzbacher, öğürdü, fakat yeşilimtırak bir parça mide suyundan gayrı bir şey çıkaramadı.

«Hele şuna bak! Hâlâ buradasın ha? Yoksa seni unutmuşlar mı? »

Handke, 509 numaranın önünde durmuş, onu tepeden tırnağa süzüyordu. Akşam yoklaması zamanıydı. Bloklar dışarıya çıkmıştılar:

«Seni yazmış olmaları gerekir. Hele bir sorup öğreneyim. »

Handke, parmaklarını üniformasının gamalı haçı üzerinde dolaştırdı ve 509 numaraya uzun uzun baktı. 509 hiç kımıldamıyordu. Handke: «Ne o? » diye sordu.

509, hiç cevap vermedi. Takım kıdemlisini. herhangi bir suretle kızdırmak bir çılgınlıktı. Susmak en akıllı davranıştı. Bütün ümit, Handke'nin meseleyi unutması veya şaka yapması ihtimaliydi. Handke, sırıtmıştı. Dişleri sapsarı ve lekeli lekeli idi «Ne o? » diye aynı soruyu tekrarladı.

Berger, sükûnetle: «Numara o zaman yazılmıştı! » dedi.

Handke, ondan tarafa döndü:

«Ya? Bundan emin misin? »

«Evet. Gedikli çavuş Schulte kaydederken görmüştüm. »

«Karanlıkta mı yaptı bu işi? O halde âlâ. »

Handke, elbisesinin gamalı haç işaretiyle oyunuyordu hâlâ:

«O halde gidip bir sorayım. Bunda bir zarar yok, değil mi? »

Hiç kimse cevap vermedi:

Handke, çok rahat bir tavırla:

«Akşam yemeğini de tıkınabilirsin. » diye devam etti «Senin için takım şefine sormama hiç lüzum yok. Ben yapacağımı bilirim. »

Etrafına bir bakındıktan sonra: «Dikkat! » diye ters ters bağırdı.

Bolte görünmüştü. Her zamanki gibi aceleci bir hali vardı. Kâğıt oyununda iki saatten beri kaybetmişti ve tam da şu sırada uygun bir el gelmişti. Ölülere canı sıkkın sıkkın baktıktan sonra, elinden geldiği kadar çabuk ortadan kayboldu. Handke olduğu yerde kalmıştı. Karavanacıları mutfağa gönderdikten sonradır ki, kadınların bulunduğu barakalarla kü-

çük kampı ayıran dikenli tele doğru ağır ağır yürüdü. Orada durdu ve öte tarafa baktı.

Berger: «Haydi içeriye gidelim. » dedi. «Birimiz dışarıda kalıp gözcülük eder. »

Sulzbacher: «Ben yapayım! » diye istekli çıktı.

«Herif giderse bize hemen haber verirsin! »

İçerideki kıdemliler yere çömelmiştiler. Handke'nin gözünden uzakta bulunmak daha iyi idi. Berger, tasalı tasalı: «Ne yapacağız? » diye sordu. «Acaba domuz herif gerçekten böyle mi düşünüyor? »

«Belki yine unutur. Pek öfkelenmişe benziyor. Ah, birazcık içkimiz bulunsaydı, vallahi sarhoş ederdik! »

Lebenthal, bir tükürük attı:

«İçki mi? İmkânsız. Tamamıyle imkânsız! »

509: «Belki de sadece şaka yapıyordu? » dedi. Bunu söylerken kendisi de pek inanmamıştı, ama bu gibi şeyler kampta çoğu olurdu. SS'ler, tutukluları sürekli bir dehşet havası içinde yaşatmakta pek ustaydılar. Bu işe sonuna kadar dayananlar hemen hemen yok gibiydi. Kimisi şuurunu kaybeder, bazılarının da sonunda kalbi dururdu.

Rosen, 509 numaraya doğru yaklaştı ve: «Bende para var. » diye fısıldadı «Al şunu. İyice saklayıp buraya kadar kaçırabildim. İşte tam kırk mark var. Bunu al da o herife ver. Bizim kampta böyle yapardık. »

Rosen, parayı zorla eline tutuşturuyordu. 509 bunu hissetti ve fark bile etmeden parayı alırken: «Hiç bir faydası olmaz. » dedi «Hem parayı alır, hem de yapacağını yapar. »

«O halde daha fazlasına söz ver! »

«Daha fazlasını nereden bulacağız? »

Berger: «Lebenthal'de biraz var. » diye açıkladı «Öyle değil mi, Leo? »

«Evet, bende biraz var. Fakat onu bir dafa paraya alıştırdık mı, her gün gelir ve hepimizi meteliksiz bırakıncaya kadar hep para ister. Sonunda da yine bugünkünden farksız olur. Paramızı kaptırmaktan gayrı bir kazancımız da olmaz. »

Hepsi susuyorlardı. Lebenthal'in tahminlerini hiç biri de

pek haksız bulmuyordu. Mesele çok kolaydı. 509 numaranın birkaç gün daha fazla yaşatılması için Lebenthal'in her türlü alışveriş imkânını kurutmak ne dereceye kadar doğru olurdu? Böylece kıdemliler daha az yiyecek bulacaktı. Hatta yiyecek o derece azalacaktı ki, birkaçının veya hepsinin ölmesi de kabildi. Fakat bu sayede 509 numaranın gerçekten kurtulacağını bilselerdi, hiç biri böyle bir fedakârlıktan bir an bile tereddüt etmezlerdi. Fakat, Handke'nin fikri ciddî ise, onu kurtarmaları gerçekten imkânsızdı. Lebenthal'in bunda hakkı vardı. Tek bir kişinin, o da ancak iki üç gün daha fazla yaşatılması için, bir düzüne insanın tehlikeyi göze alması doğru değildi. Kampın yazılı olmayan bu acımasız kuralında şu

güne kadar yaşayabilmişlerdi. Bunun böyle olduğunu hep bilirlerdi ama, bu meseleye hâlâ inanmak istemiyordular. Bir çıkar yol arıyorlardı.

Sonunda Bucher, ümitsizlikle: «Herifi gebertmeli! » dedi.

Ahasver: «Ne ile yapacağız bu işi? » diye sordu. «Bizden on kat daha kuvvetli. »

Bucher: «Hep bir olup yemek kaplarımızla... » derken sustu. Böyle bir şeyin ne büyük bir budalalık olacağını biliyordu. Hem bu yüzden bir düzine insan sallandırılırdı.

Berger: «Hâlâ orada mı? » diye sordu.

«Evet. Hep aynı yerde. »

«Belki de unutur bunu. »

«Böyle olsaydı beklemezdi. Yemekten sonraya kadar bekleyeceğini söylemişti. »

Karanlığı ölü bir sessizlik kaplamıştı.

Rosen, bir müddet sonra 509 numaraya döndü:

«Hiç olmazsa şu kırk markı versen! Bu paralar senin! Sana veriyorum. Sadece senin bunlar. Senden başka hiç kimsenin bu paralarla ilgisi yok! »

Lebenthal: «Doğru söylüyor. » dedi «Söylediği doğru. »

509, kapının aralığından dışarıyı uzun uzun süzdü. Handke’nin kapkaranlık gölgesi gökyüzüne uzanıyordu. Bir başka zaman yine buna benzer bir şey olmuştu. Gökyüzüne doğru uzamış kapkara bir baş ve müthiş bir tehlike ile karşılaşmıştı. Ne zaman olduğunu pek hatırlamıyordu. Kapının aralığından

doğru yine dışarıya baktı. Kararsızlığına kendisi de hayret etmekteydi. Bulanık ve belli belirsiz bir direnmenin şu anda biçimlendiğini hissediyordu. Handke’yi rüşvetle elde etmeyi denemesine bu direnme duygusu engel oluyordu. Eskiden katiyen böyle bir şey hissetmemişti. Başka zamanlar sadece korku duyardı.

Rosen: «Haydi yanına git de parayı ver! » dedi «Hem daha fazlasına da söz ver! »

509 tereddüt ediyordu. Niçin böyle yaptığını kendisi de anlamıyordu. Handke öldürmeye gerçekten karar vermişse rüşvetin pek yararı olamayacağını bilmiyor değildi. Bu gibi olayları kampta çok görmüştü.

Önce ne var ne yok alırlar, sonra da, ağızlarını açıp bir şey söylemesinler diye, hesabı görürdüler. Fakat bir günlük ömür, bir gündü. Bu sürede pek çok şeyler olabilirdi.

Karel: «Karavanacılar geliyor. » diye haber verdi.

Berger, 509 numaraya: «Beni dinle! » diye fısıldadı «Bir dene bakalım. Parayı ver herife. Eğer yine gelir ve daha fazlasını isterse biz de onu rüşvet aldığını haber vereceğiz diye tehdit ederiz. Tam on iki kişi buna tanığız. Hiç de küçümsenecek sayı değil. Hepimiz de bu olayı gördüğümüzü söyleriz. O da böyle bir tehlikeyi göze alamaz. Yapabileceğimiz tek davranış bu olabilir.

Dışarıda duran Sulzbacher'in usul bir sesle: «Geliyor» diye haber verdiği duyuldu.

Handke, barakadan yana dönmüş, D kısmına geliyordu Karanlığa doğru: «Mel’un herif neredesin? » diye seslendi.

509, ona doğru ilerledi. Saklanmakta bir fayda yoktu:

«Buradayım. »

«Alâ. Ben şimdi gidiyorum. Sen de vedalaş ve vasiyetnameni hazırla. Şimdi gelip seni götürürler. Hem de davullar ve borazanlarla... »

Kendi sözlerine kendi gülüyordu. Bu vasiyetname buluşunu pek beğenmişti. Hele davul ve borazan laflarına da bayılmıştı.

509 numara, bir adım daha ilerledi:

«Bir saniye sizinle görüşebilir miyim? »

«Sen mi benimle konuşacaksın? Sersem! »

Handke, kampın çıkış yerine doğru ilerledi:

509 da peşisıra gitti ve: «Param var! » dedi.

Handke: «Paran mı var? Ya? Ne kadar paran var? » diye birkaç adım daha yürüdükten sonra, döndü.

«Yirmi markım var. »

Kırk mark diyecekti ama, içindeki o garip direnme duygusu bunu önlemişti. Bu duygu bir nevi inattan farksızdı.

«Yirmi mark ha! Defol ulan! »

Handke hızlandı. 509, yetişmeyi başarmıştı:

«Yirmi mark hiç yoktan iyidir. »

«Pis herif, defol! »

Şimdi kırk mark teklif etmenin artık hiç bir değeri yoktu. 509, çok önemli bir yanlış yaptığını hissediyordu. Bütün parayı teklif etmeliydi. Midesi birden bir cendereye sıkışmış gibi olmuştu. Az Önce duyduğu direnme hissinden şimdi eser kalmamıştı. Acele acele: «Daha da fazla param var. » dedi.

Handke durmuştu:

«Hele şuna bak. Kapitalist herif. Geberesi kapitalist. Peki daha kaç paran var bakalım? »

509, derin derin soluk aldı:

«Beş bin İsviçre frangı. Zürich’te bir banka hesabında duruyor. »

Handke gülüyordu:

«Senin gibi bir zavallıya inanacağımı mı sanıyorsun? »

«Ben her zaman bugünkü durumda değildim. »

Handke’nin bakışları onu dikkatle süzüyordu.

509, telâşlı telâşlı: Bu paranın yarısını sizin hesabınıza geçirtirim» dedi «Sadece bir hesap nakli bu kadar paranın sizin olmasına yeter. Tam iki bin beş yüz İsviçre frangı. »

Ve önünde duran şu sert, şu her türlü anlatımdan yoksun yüze bakarak devam etti:

«Savaş yakında bitecek. O zaman İsviçre’de parası olmak işe yarar. »

Sözlerinin tesirini bekledi. Handke hâlâ bir cevap vermiyordu. 509: «Savaş bir de kaybedilirse... » diye ekledi.

Handke, başını kaldırdı ve usul bir sesle: «Demek bunu düşünüyorsun, ha? » dedi «Her şeyi böyle inceden inceye hesaplamışsın, demek? Bak biz bunu senin nasıl burnundan getireceğiz. Kendi kendinin başını derde soktun. Şimdi işe bir de siyasî kısım karışacak. Yabancı memlekette yasak dövizin de varmış demek! Suç üstüne suç! »

«İki bin beş yüz İsviçre frangına sahip olmakla, olmamak aynı şey değildir. »

Handke: «Senin için de Öyle» dedi ve «Defol! » diye gürlerken, 509 numarayı şiddetle itip yere yuvarladı.

509 numara ağır ağır doğruldu. Berger gelmişti. Handke karanlıkta kaybolup gitmişti. 509, peşi sıra koşmanın hiç bir yararı olmayacağını biliyordu.. Handke de iyice uzaklarda olmalıydı.

Berger, acele acele: «Ne oldu? » diye sordu.

«Parayı almadı. »

Berger cevap vermedi. 509 numaraya bir baktı. Elinde bir sopa vardı. 509: «Daha fazlasını da teklif ettim ama, kabul etmedi. » dedi şaşkın şaşkın bakındı: «Her halde bir yanlışlık yapmış olacağım. Bunun ne olduğunu ben de bilmiyorum. »

«Seninle bir geçmişi var mı? »

509 numara, elini alnında dolaştırdı:

«Benden hiç hoşlanmazdı. Fakat bunun önemi yok! Ona İsviçre’de ödenmek üzere para bile teklif ettim. Hem de İsviçre frangı. Tam iki bin beş yüz frank. Fakat kabul etmedi. »

Barakaya varmışlardı. Açıklama yapmalarına lüzum kalmadı. Ötekiler her şeyi anlamıştılar. Hiç biri yerlerinden kımıldamamış, fakat 509 numaranın etrafında şimdiden bir boşluk, gözle görülemeyen, fakat ötesine geçilemeyen bir çember hâsıl olmuş, bir ölüm yapyalnızlığı onu ötekilerden ayırmıştı.

Rosen: «Lânet olsun! » dedi.

509, ona bir baktı. Rosen’i bu sabah o kurtarmıştı. Ne tuhaftı! Bu sabah bu işi yapmış olan o, şimdi kolunu bile kımıl-

datamayacak bir durumdaydı. Lebenthal’e: «Saati versene! » dedi.

Berger: «Gel, içeriye girelim de, iyice bir düşünelim» dedi.

«Hayır, şimdi beklemekten başka yapacağımız yok. Haydi, saati ver ve beni yalnız bırak! »

Yapayalnız oturmakta idi. Saatin yelkovanları karanlıkta yeşil yeşil ışıldıyorlardı. Otuz dakikalık bir zamanım var, diye düşündü. İdare binasına kadar gitmesi için on dakika, haber vermesi için on dakika, dönüş için on dakika. Büyük yelkovanın bir yarım turu yeterliydi. Bu kadarcık daha ömrü kalmıştı.

509, belki de daha fazla ömrüm var, diye birden düşündü. İsviçre franklarını Handke ihbar etmişse siyasî kısım işe karışacaktı. Parayı ele

geçirmeye çalışacaklar ve bunu başarıncaya kadar yaşamasına izin vereceklerdi. Handke'ye paradan bahsederken böyle bir ihtimali düşünmemişti. O sadece takım kıdemlisinin hırsını kamçılamayı düşünmüştü. Şimdi bu yeni ihtimali de hesaba katmalıydı. Fakat Handke'nin parayı ihbar edeceği pek muhakkak değildi. Belki de şimdi yine görünür ve Weber'in çağırdığı haberini getirirdi.

Karanlıkta usul usul yaklaşan Bucher, tereddütle: «Al, bir cıgara daha var! » dedi «Berger içeriye girip bu cıgarayı içmeni istiyor. »

«Cigara mı? Sahi, kıdemlilerde bir tanecik daha kalmıştı! On gün sığmakta kalmış Lewinsky'nin getirdiği cigaralardan tek bir tane artmıştı. Sığınak, derken birden hatırladı. Handke'ye bakarken hatırladığı o gökyüzüne doğru uzanmış kapkaranlık hayalet, Weber'di. Bütün bu işler başının altından çıkmış olan Weber'di.

Bucher: «Gel! » dedi.

509, başını iki yana doğru salladı. Cigara ha! Bu cigara bir çeşit cellât ziyafeti, bir cellât cigarasıydı. İçilmesi ne kadar sürerdi? Beş dakika sürer miydi? Ağır ağır içse on dakika sürer miydi? Hayattan nasibi olan son müddetin üçte biri kadar bir zaman. Bu kadarı da fazla. Başka türlü davranmalıydı. Ama nasıl? Yapacak hiç bir şey yoktu. Tütüne karşı birden duy-

duğu şiddetli ihtiras yüzünden ağzı kuruyuvermişti. Fakat içmek de istemiyordu. Cigarayı içerse her şeyin mahvolacağını anlıyordu. Hiddetle: «Git yanımdan! » diye fısıldadı «Cigaranın da, senin de... »

509, şu andakine benzer bir başka şiddetli isteği hatırlamıştı... Fakat bu defakinin ne olduğunu çabuk buldu. Weber'den Bucher'le birlikte dayak yediği zaman duyduğu Neubauer'in purosunun kokusu idi. Evet yine Weber, her zamanki Weber... Yıllarca önce de olduğu gibi...

Weber'i hatırlamak istemiyordu. Şu anda bunu istemiyordu. Saate bir göz attı. Beş dakika geçmişti. Gökyüzüne doğru baktı. Gece ıslak ve yumuşaktı. Her şeylerin gelişip serpildiği bir geceydi. Her şeyin kök salıp tomurcuklandığı bir geceydi. İlkbahardı. İlk ve ümitlerle dolu bir bahardı. Parçalanmış ve ümitsiz bir ümitti. Sadece bir ümit gölgesi, mahvolmuş yılların cılız bir yankısıydı ama bu kadarı bile büyük bir şeydi ve başını döndürüp her şeyleri değiştirmeye yetmişti. İçinden doğru bir ses, savaşın kaybolduğunu Handke'ye söylememeliydin, diyordu.

İş işten geçmişti. Hatayı işlemişti. Gökyüzü daha da kararmış, tozlanmış, kapkara olmuş ve iyice alçalmış, bütün korkunçluğuyla çöken koskocaman bir kapak olmuş gibiydi. 509 güçlükle soluk alıyordu. Yerde sürüne sürüne oradan uzaklaşmak, başını bir köşeye koyup toprağın içine gizleyerek onu kurtarmak, kalbini yerinden söküp saklayarak durmamasını sağlamak ve şayet...

On dört dakika geçmişti. Arkasından doğru bir mırıltı duydu. Biteviye ve garip bir şarkıyı andıran bu mırıltının ne olduğunu kavrayabilmesi için âdeta saatler geçti. 509 numaranın sık sık duyduğu bu mırıltı ve ezgi, ölüler duası Kadiş idi.

Ahasver ona Kadiş okumaya başlamıştı bile.

509, arkasına doğru: «İhtiyar, henüz ölmedim. » dedi «Daha

epeyce yaşamaya niyetim var. Kes şu duanı... »

Bir ses cevap verdi. Bucher'in sesiydi:

«Dua etmiyor. »

509, artık bir şey duymuyordu. Sadece bütün bunların nasıl olduğunu hissetmeye başlamıştı birdenbire. Hayatı boyunca korkuların çeşitlisini duymuştu. Bir türlü sonu gelmeyen esirlik hayatının o müthiş, o içe işleyen korkusunu da tatmıştı. İşkenceden önceki o keskin ve parçalayıcı korkuyu da, ümitsizliğin o derin, o sersemletici korkusunu da bilirdi. Bütün bunları yakından tanımış ve hepsine de dayanmıştı. 509, o son korkuyu, bütün korkuların en büyüğü olan ölüm korkusunu da bilirdi. Yıllardır bu korkuyu unutmuştu, bir daha karşılaşacağına ihtimal vermemişti. Sürdüğü şu sefil hayat şartları, ölüme böylesine sürekli yakınlık yüzünden o büyük korku ile bir daha karşılaşmayacağını sanmıştı. Hatta Bucher'le beraber kayıt odasına götürüldükleri zaman bile bu korkuyu duymamıştı ama, şimdi hissediyordu. Ellerini yere dayamış, gözlerini karşıya dikmişti. Üstüne doğru çöken bu öldürücü, bu insanın iliklerini emen şey, gökyüzü olamazdı. Böyle bir gökyüzünün altında hayat bulunabilir miydi? Boy atan bitkilerin tatlı hışıltısı ve tomurcuklar neredeydi? Ümidin o yumuşak yankısı neredeydi? Son ve soluk bir kıvılcım, çetin bir ölüm kalım savaşı yaparak sönüyor ve evren, kurşundan dökülmüşçesine, kat kat kesiliyordu.

Ya mırıltı, o mırıltı nerede idi? Şimdi mırıltı da duyulmuyordu. 509 ağır ağır, elini kaldırdı. Avucunu açmadan önce, elinde tuttuğu bir elmasın derhal kömür olacağını sanan bir insan gibi uzun uzun tereddüt etti. Sonra

parmaklarını uzattı, birkaç saniye soluk alıp dinledi ve alınyazısını okumak ister gibi, avucundaki o iki soluk çizgiye baktı.

Otuz beş dakika olmuştu. Tam otuz beş dakika. Hesapladığı otuz dakikayı beş dakika geçmişti. Korkunç derecede değerli ve önemli beş dakika. Fakat siyasî kısma ihbarı yapmak için beş dakika fazla geçmiş olabilirdi. Ya da, Handke biraz daha ağır davranmıştı.

Yarım saati yedi dakika geçmişti. Soluk alıyor ve soluk aldığını yine hissediyordu. Hâlâ bir şey duyulmuyordu. Ne adamlar, ne şıngırtılar, ne de sesler duyuluyordu. Gökyüzü yine eski yerine gelmiş, geriliyordu. Artık, deminki gibi kapkara bir

baskı makinesi ve mezar kapağı değildi. Aralıklarından esintiler geliyordu.

Yarım saati tam yirmi dakika, daha sonra otuz dakika geçti. Arkasından doğru bir insanın içini çektiğini duydu. Aydınlıklaşan, uzaklaşan bir gökyüzü. Uzaklardan doğru duyulan bir yürek çarpıntısı, nabzın hafif küt kütleri ve hatta daha fazla şeyler! Eller, yine eski eller olmuştu. Kıvılcım, sönmemiş, ışıltı devam ediyordu; hem de eskisinden daha kuvvetli, bir parça daha kuvvetli ışıldıyordu. 509, sol elinde tuttuğu saati mecalsiz bir halde yere bırakıverdi.

509 numaranın arkasında duran Lebenthal: «Belki de!.. » diye fısıldadı ve sonra kötü şeylerden ürkmüş gibi, hemen sustu.

Artık zaman kavramı diye bir şey kalmamıştı. Akıp gitmekteydi. Her yana doğru akıyordu. Zaman, tepelerden aşağı herhangi bir yöne akan sudan farksızdı Saati yerden alıp bakan Berger’in: «Bir saat on dakika geçmiş, bugün artık bir şey olmaz. » demesini hiç de hayretle karşılamadı «Hatta belki de hiç bir zaman bir şey olmayacak, 509. Belki de Handke düşünüp taşınmıştır. »

Rosen: «Evet» dedi.

509, arkasına döndü:

«Leo, o kızlar bu akşam gelmiyor mu? »

Lebenthal, ona hayretle baktı:

«Şimdi böyle şeyler düşünmenin sırası mı? »

«Evet. »

509, başka ne düşünecekmişim, diye aklından geçirdi. Kemiklerimi tutkal gibi eriten bu korkudan beni uzaklaştıracak her şeyi düşünürüm ve: «Paramız var! » diye devam etti« Handke’ye yirmi mark teklif etmiştim. »

Lebenthal, buna inanmamış gibi: «Ona yirmi mark mı, teklif ettin? » diye sordu.

«Evet. Ha yirmi, ha kırk. Arada hiç fark yok. Almak isterse alacaktır. Yirmi olmuş, kırk olmuş, hiç önemi yok. »

«Peki, ya yarın gelirse? »

«Gelirse yirmi frangı alır. Beni ele verdiyse SS’ler gelecektir. O zaman paraya hiç ihtiyacım olmaz. »

Rosen: «Seni ele vermemiş olmalı. Zannetmiyorum. Parayı alacaktır. » dedi.

Kendini toplamış olan Lebenthal: «Paran yanına kalsın! » dedi «Bu akşamlık yetecek kadar param var. »

509, bir hareket yaptı.

Lebenthal, onun bir şey söylemesini şiddetle önledi:

«Bana senin paran gerekli değil. Bende yetecek kadar var. Rahat bırak, beni. »

509, yavaş yavaş yerinden doğruldu. Oturduğu sırada, bir daha yerinden kalkamayacağını ve kemiklerinin sahiden tutkallaşmış olduğunu sanmıştı. Vücudunu, kol ve bacaklarını hareket ettirdi. Berger peşisıra gitti. Bir müddet sustular. Sonunda 509: «Ephraim! » dedi «Ne dersin, günün birinde korkudan büsbütün kurtulabilecek miyiz? »

«Bu derece berbat mıydı? »

«Düşünülemeyecek kadar berbattı. Alışılamayacak kadar berbat! »

Berger, söze karıştı:

«Bu berbatlık, senin çok fazla yaşamandan geliyor. »

«Öyle mi dersin? »

«Evet. Hepimiz de iyice değiştik. »

«Belki de! Fakat bu korkudan bir daha bütün ömrümüz boyunca kurtulabilecek miyiz dersin? »

«Bunu bilmem! Şu andaki korkudan, evet. Bu haklı bir korku idi. Sebebi vardı. Ötekisinden, sürekli olanından, toplanma kampı korkusundan kurtulup kurtulamayacağımızı bilemem. Hem bunun bir önemi de yok. Biz şimdilik sadece yarını düşünmeliyiz. Yarın sabahı ve Handke'yi düşünelim. »

509 numara: «İşte ben de bunu düşünmek istemiyorum» dedi.

XIII

Berger, cesetlerin yakıldığı fırına gidiyordu. Yanısıra da altı kişilik bir kafile yürümekte idi. İçlerinden birini tanıyordu. Mosse isminde bir avukattı. 1932 yılında iki Naziye karşı bir cinayet davasında müdahil avukatlığı yapmıştı. Naziler beraat etmiş ve iktidar değişikliği olur olmaz da Mosse toplanma kampını boylamıştı. Berger, küçük kampa gideli onu görmüş değildi. Şimdi görünce hemen tanıdı. Mosse tek camlı bir gözlük takardı. Hem ikinci bir cama da ihtiyacı yoktu, tek gözlü idi. Öteki gözü, davanın ücreti olarak 1933 yılında bir cigara ile yakılmıştı.

Mosse, kafilenin en kenarında yürüyordu.

Berger, dudaklarını hiç kıpırdatmadan, sordu:

«Nereye? »

«Fırına. Çalışmaya. »

Kafile şimdi önünden geçiyordu. Berger, içlerinden birisini daha tanıdığını fark etti. Adı Brede olan bu tutuklu, Sosyal Demokrat Parti sekreterlerinden biri idi. Berger, altısının da siyasî olduğunu hatırladı. Cinai kısmın yeşil işaretini taşıyan bir Kapo, peşleri sıra gitmekteydi. Herif, ıslıkla bir melodi tutturmuştu. Eski bir operetin bu çok tutulmuş şarkısını, Berger birden hatırladı. Şarkının güftesini de gayri ihtiyarî hatırlamıştı: «Allahaısmarladık ey küçük çıngıraklı peri. Yine buluşuncaya kadar, hoşça kal. »

Berger, kafilenin arkasından baktı ve çıngıraklı peri, diye düşündü. Bu deyimle anlatılan bir telefoncu kız olmalıydı? Bütün bunları ne diye aklına getirmişti? Üstelik şu sersemce güfteyi de hatırlayacak ne vardı? Ne kadar çok önemli şey çoktan unutulmuştu!

Ağır ağır yürüyor ve taze sabah havasını teneffüs ediyordu. İş kampındaki bu yürüyüş ona her zaman bir park gezintisi gibi gelirdi.

Cesetlerin yakıldığı fırını çeviren duvara kadar beş dakikada gidilirdi. Bunun anlamı beş dakika rüzgâr ve sabah havası demekti.

Mosse ve Brede'nin bulunduğu kafile, büyük kapıyı geçip gözden kaybolmuştu. Cesetlerin yakıldığı fırında çalışmaya yeni kimselerin gönderilmesi Berger'e tuhaf geldi. Cesetlerin yakıldığı fırın müfrezesi, tutuklular arasından ayrıca seçilirdi ve bunlar hep birlikte yaşardı. Ötekilerden daha iyi beslenirler

ve daha bazı üstünlüklere sahip olurlardı. Buna karşılık da, bazen birkaç ay sonra bu görevden alınıp zehirli gaz hücresine gönderilirdiler. Fırının şimdiki müfrezesiyse ancak iki aydan beri görevdeydi. Yabancıların bu işe gönderildiği pek enderdi. Berger âdeta tek istisnaydı. Başlangıçta sadece yardımcı olarak ve birkaç günlüğüne gönderilmişti, ama sonra, yani selefi ölünce, aynı işe devam ettirmişlerdi. Fakat ne eskisinden daha iyi bakılmış, ne de fırın müfrezesindekilerle birlikte yaşamıştı. Bu sebeple de, birkaç ay sonra onlarla bilinen akıbete uğratılmayacağım umuyordu. Fakat bu da sadece bir ümitti!

Berger, büyük kapıyı geçti ve altı kişilik kafilenin avluda bir sıra halinde yan yana durduğunu gördü. Alanın ortasında kurulmuş darağacının pek uzağında değildiler. Hiç birinin de bu darağacına bakmak istemediği görülüyordu. Mosse'nin yüzü değişmişti. Tek gözüyle, gözlük camının arkasından, Berger'e dehşetle bakmaktaydı. Brede'nin başı önüne düşmüştü.

Kapo, arkasına döndü ve Berger! gördü:

«Burada ne arıyorsun? »

«Firma gitmek emrini aldım. Diş kontrolüne. »

«Kerpetenciliğe mi? O halde bas buradan. Ötekiler de hazır ol vaziyeti alsın! »

Kafiledeki altı tutuklu, emri, becerebildikleri kadar yerine getirdiler. Berger tam önlerinden geçerken Mosse'nin bir şeyler fısıldadığını duydu, ama anlayamadı. Durup anlamaya çalışmasına da imkân yoktu. Kapo ona bakıyordu. Berger, böyle ufak bir müfrezenin bir Kapo tarafından yönetilmesi garip, diye düşündü.

Fırın bodrumunun bir tarafında büyük ve yokuşlu bir kapak vardı. Avluda üst üste yığılan cesetler, bu kapaktan aşağıya, bodruma itilirdi. Daha önce soyulmamışsa, elbiseleri bodrumda çıkarılır, sıra numarası verilir ve

üzerlerinde altın bulunup bulunmadığı araştırılırdı. Berger, ölüm kâğıtlarını doldurur ve cesetlerin altın dişlerini çekerdi. Eskiden bu işleri yapan Zwikau'lı dişçi, kan zehirlenmesinden ölmüştü.

Bodrumdaki işlere nezaret eden Kapo'nun adı, Dreyer'di.

Berger'den birkaç dakika sonra o da geldi ve canı sıkkın bir tavırla: «Başla! » dedikten sonra, küçük masanın başına geçti ve listelere baktı.

Berger'den gayrı fırının dört adamı da oradaydı. Bodrum kapağının yanında durmuştular. Yukarıdan itilen ilk ceset, kocaman ve kanatlı bir böcek gibi kayarak önlerine düştü. Dört adam, cesedi yakalayıp bodrumun çimento zemininin tam ortasına sürüklediler. Ceset iyiden iyiye katılaşmıştı. Hemen soydular. Numaralı ve işaretli ceketi ilk olarak sıyırdılar. Bu sırada tutuklulardan bir tanesi sağ kolu, ceket vücuttan kurtuluncaya kadar tutmuştu. Bu iş olunca, bırakıverdi ve kol, bir ağaç dalı gibi eski yerini buldu. Pantolonlar daha kolay çıkarılıyordu.

Kapo, cesedin numarasını yazarken: «Yüzük var mı? » diye sordu.

«Hayır, yüzüğü yok. » .

«Dişlerde bir şey yok mu? »

Kapo, cesedin yarı açık duran ağzına doğru bir cep feneri tutmuştu.

Berger, ağzı gözden geçirdi:

«Sağ tarafta altın kaplama var. »

«Âlâ. Çek! »

Berger, elinde kerpeten olduğu halde, başın yanında diz çöktü. Bir başka tutuklu da başı tutmaktaydı. Öteki tutuklular, ikinci cesedi soyup, numarasını bildirmişler ve elbiseleri, birinci cesedin elbiselerinin üstüne atmışlardı. Şimdi öteki cesetler, kuru soba odunu gibi takırtıyla, bodrumun kapağından aşağıya kayıyorlardı. Üst üste düşüp birbirlerine kenetleniyordular. Ayak tarafından düşen bir ceset dimdik durmuştu. Bodrumun kapak ağzına yaslanmış gibi duran cesedin gözleri fal taşı gibi açık ve ağzı hafif çarpıktı. Elleri yumruk biçimini almıştı. Göğsü açık gömleğinden, zincirin ucuna bağlı bir madalya sallanıyordu. Ceset bir süre böyle kaldı. Daha sonra atılan cesetler de, onun üstünden geçerek paldır küldür yere düşüyordu. Saçları pek fazla uzun olmayan bir kadın cesedi bu yeni düşenler arasındaydı. Kampa yeni gelenlerden olmalıydı!

Kapaktan düşerken önce baş kısmı görünmüştü. Yüzünü saçlar örtmüştü. Bir süre böyle garip bir biçimde ayakta duran ceset, sonunda, bu kadar çok ölünün ağırlığına omuzları daha fazla dayanamamış gibi, ağır ağır yana doğru kaydı ve yere kapaklandı. Kadın da onun üstüne yıkıldı. Bu manzarayı gören Dreyer, sırıttı ve üst dudağını yaladı.

Bu arada Berger de dişi çekmişti. Diş iki kutudan birine konulmuştu. İkinci kutu yüzüklere mahsustu. Dreyer de bunu kayda geçti.

Tutuklulardan biri, anî olarak: «Dikkat! » diye bağırdı. Beş tutuklu da bir anda dimdik vaziyet aldılar. SS başçavuşu Schulte içeriye girmişti.

«İşinize devam edin! »

Schulte, üstünde listeler duran masanın yanındaki bir sandalyeye, ata biner gibi oturdu. Ceset yığınına baktı:

«Yukarıda sekiz kişi var. Burada fazla iş birikmiş. Dördünü aşağıya çağırın da yardım etsinler! »

Tutuklulardan birine işaret etti:

«Sen git, çağır... »

Berger, cesetlerden birinin parmağındaki nişan yüzüğünü çekip almıştı. Parmaklar ipince kaldığından bu iş kolay oluyordu. Yüzük ikinci kutuya konuldu ve Dreyer de kaydını yaptı. Aynı cesette altın diş bulunmamıştı. Schulte esnedi.

Cesetlerin tasnif edilip ölüm sebeplerinin tespiti ve dosyalarına kaydı, usul gereğiydi, ama hiç kimsenin buna kulak astığı yoktu. Kamp hekimi pek az uğrar, gelse de cesetlere hiç bakmaz ve hemen hepsi için de aynı ölüm sebepleri yazılırdı. Çocuğun ölüm sebebi kalp yetersizliğiydi. Westhof bile bu hastalıktan ölmüştü.

Kayda geçmiş olan çıplak vücutlar, üst üste sıralanmıştı. Yukarıdaki fırına ceset lâzım oldukça buradan alınırdı.

Az önce yukarıya gönderilmiş olan tutuklu, yanında dört kişiyle dönmüştü. Bunlar, 509 numaranın gördüğü kafiledendiler. Mosse ve Brede de aralarmdaydı.

Schulte, emir verdi:

«Marş, oraya! Elbiselerin çıkarılmasına ve eşyaların yazıl-

masına yardım edeceksiniz. Kamp elbiselerini bir tarafa, sivil eşyaları öte tarafa koyacaksınız. Ayakkabıları da ayrı yere. Haydi, hemen iş başına! »

Schulte, yirmi üç yaşlarında kumral bir gençti. Gri renkte gözleri, aydınlık ve düzgün bir yüzü vardı. Nazi'ler iktidara geçmeden önce Hitler Gençlik Teşkilâtına girmiş ve orada yetişmişti. İnsanlar arasında egemen insan ve uydu insan diye farklar bulunduğunu o teşkilâtta öğrenmiş ve iyice inanmıştı. Irk nazariyesini ve parti doktrinlerini iyi bilir ve bunlara İncil gözüyle bakardı. İyi bir evlâttı ama, şayet babası parti aleyhine geçecek olsa onu da ele verirdi. Onun gözünde partisi her şeydi, partiden gayrı hiç bir şey tanımazdı. Kamptakiler partinin ve devletin düşmanlarıydı. Bu sebeple de acınmak ve insanlık gibi duygulara lâyık değildiler. Bunlar onun gözünde hayvanlardan bile değersizdi. Bu gibileri öldürmek, zararlı böcekleri telef etmekten farksızdı. Schulte’nin vicdanı bu hususta çok rahattı. Çok rahat uyurdu ve bütün üzüntüsü, cepheye gönderilmemiş olmasıydı. Dostluğuna güvenilir bir gençti, musiki ve şiirden hoşlanırdı. Tutukluları söyletmek için işkenceyi zorunlu sayardı. Zira onun nazarında bütün parti düşmanları yalan söylerdi. Şimdiye kadar emir gereği altı kişi öldürmüş ve bu yaptıklarını bir daha hatırlamamıştı, bile. Bir eyalet mahkemesi üyesinin kızına tutkundu. Ona zarif ve romantik mektuplar yazardı. Boş zamanlarında şarkı söylemekten hoşlanırdı. Tatlı bir tenor sesi vardı.

Çıplak cesetler, asansörün yanına sıralanmışlardı. Mosse ve Brede bir yandan taşıyordular. Mosse’nin yüzündeki heyecan geçmişti. Berger’e doğru gülümsüyordu. Dışarıdaki korkusu boşunaymış! Darağacında sallandırılacağım sanmıştı; oysa şimdi, daha evvel de söyledikleri gibi, çalışıyordu. İşler yoluna girmişti, kurtulmuştu. İyi niyetini göstermek için hızlı hızlı çalışıyordu.

Birden kapı açıldı ve içeriye Weber girdi.

«Dikkat! »

Bütün tutuklular hazır ol vaziyetini almıştı.

Weber, pırıl pırıl ve şık çizmelerini gacırdatarak masaya

yaklaştı. Çizmenin iyisine de bayılırdı; hayatta hemen hemen tek ihtirası buydu. Fırında yanan cesetlerin çıkardığı kokuyu duymamak için bir cigara yakmıştı. Schulte’ye: «Tamam mı? » diye sordu.

«Evet, komutanım! Şimdi bitti. Hepsinin kaydı ve tesellümü tamam. »

Weber, altın yüzüklerin ve altın dişlerin doldurduğu kutuya baktı. Az önce bir süre dimdik durmuş olan cesedin boynundan sallanan madalyaya gözü ilişmişti:

«Bu da ne? »

Schulte, işgüzarlıkla açıkladı:

«Bir Aziz Christophoros madalyası, komutanım. Mutluluk getirirmiş!.. »

Weber, sırıttı. Schulte, bilmeyerek bir nükte yapmış olduğunun farkında değildi.

Weber: «Âlâ! » dedi ve madalyayı yerine bıraktı «Yukarıdan gelen dörtler nerede? »

Dört tutuklu birkaç adım ileriye çıktılar. Bu sırada kapı açıldı ve SS başçavuşu Günther Steinbrenner, dışarıda kalmış iki tutukluyla içeriye girdi.

Weber: «Dört arkadaşınızın yanına gidin! » diye emretti. «Ötekiler de dışarıya, yukarı çıksın! »

Cesetlerin yakıldığı fırında çalışan ekipte hizmet edenler, çabucak gözden kayboldular. Berger de onların arkasından gitti.

Weber, geri kalan altıları gözden geçirerek: «Orada değil, şurada durun! » dedi «Şu çengellerin altında. »

Bodrum kapağının tam karşısına gelen duvara dört iri çengel takılmıştı. Çengeller şu anda tam da altlarında duran dört tutukludan yarım metre kadar yukarıdaydı. Bunların sağ tarafındaki köşenin önünde üç ayaklı ve arkalıksız bir sandalye vardı. Sandalyenin yanındaki bir sandıkta da, bir yanı çengellere bağlı ve uçları ilmikli ipler duruyordu.

Weber, sol çizmesiyle sandalyeye bir tekme atıp en yakın tutuklunun önüne yuvarlayarak: «Çık, şunun üstüne! » diye bağırdı. Adamcağız korkudan titreye titreye sandalyeye çıktı.

Weber, iplerin bulunduğu sandığa bakarak, Steinbrenner'e: «Haydi bakalım, Günther, göster kendini» dedi.

Berger, iki sedyeye ceset dolduruyormuş gibi bir tavır takınmıştı. Oysa bu işi ona hiç yaptırmazlardı. Bu işe göre vücudu çok zayıftı. Fakat tutuklulardan bir kısmı yukarıya gönderilince, geriye kalanlar her işi yapacak diye emir verilmişti.

Sedyedeki cesetlerin biri, saçları yüzüne doğru dökülmüş bir kadındı. Öteki de, kirli bir balmumu heykeli andıran bir erkek cesedi. Berger, kadının omuzlarını kaldırıp, saçları altına doğru sıkıştırdı. Fırına atılırken saçların alev alıp kendi ellerini ve ötekilerin ellerini yakmasını önlemek istemişti. Cesedin saçlarının kesilmemiş olması tuhafına gitmişti. Önceleri bu iş muntazaman yapılır ve saçlar biriktirilirdi. Şimdi belki de saç toplamanın bir yararı yoktu, zira kampta kalan kadınların sayısı pek azalmıştı.

Berger, yanındakilere: «Tamam! » diye seslendi.

Fırının kapaklarını açtılar. Kızıl alevler dışarıya hücum etmişti. Düz ve demir sedyeleri bir davranışta ateşe doğru tuttular. İçlerinden biri: «Fırın kapaklarını kapayın! » diye bağırdı «Çabuk kapayın! »

İki tutuklu, ağır kapakları ittiler, ama kapaklardan biri yine geriye geldi. Berger, kadın cesedinin, canlanıyormuş gibi bir an nasıl da doğrulduğunu dehşetle gördü. Alev alev yanan saçlar, vahşî ve sarımtırak bir aziz halesi gibi, başı bir an için sarmıştı. Sonra kapak, ikinci defa olarak ve sımsıkı kapandı

Şimdiye kadar cesetlerin elbiselerini çıkarmaktan gayri bir iş yapmamış olan bir tutuklu, fena halde ürkmüştü: «Bu da nesi? » diye sordu. «Yoksa hâlâ yaşıyor muydu? »

Berger kısık sesle «Hayır» dedi «Sıcağın tesirinden. » Fırının sıcak rüzgarı boynunu adeta yalamıştı. Hatta gözleri bile yanmış gibiydi: «Her zaman böyledir, adeta hareket ederler! » dedi.

O sırada yanlarından geçen güçlü kuvvetli bir adam: «Hatta bazı bazı vals bile yaparlar! » dedi. «Peki ama siz bodrum hayaletlerinin burada ne işi var? »

«Yukarıya gönderildik. »

Adam güldü:

«Ne diye? Sonra fırına atılmak için mi? »

Berger: «Aşağıya yenileri geldi de» dedi.

Adam, gülmesini yarıda bıraktı:

«Ne? Yeniler mi? Ne gibi yeniler? »

«Bilmiyorum. Altı yeni tutuklu. »

Adam, Berger! ısrarla süzdü. Kapkara suratındaki gözler bembeyaz parıldıyordu.

«Buna imkân yok. Buraya geleli ancak iki ay oldu. Bu kadar erken bizi değiştiremezler. Buna hakları yok! Söylediklerin doğru mu? »

«Evet. Kendi ağızlarından dinledim. »

«Şunu bir öğrensek! Doğrusunu bir öğrenemez misin? »

«Çalışacağım. Sende biraz ekmek var mı? Yâ da yiyecek bir şeyler? Ben de öğreneceklerimi sana söylerim. »

Adam, cebinden bir ekmek parçası çıkardı ve ikiye bölüp küçük kısmını Berger'e uzattı:

«Al. Ama, haydi çabuk öğren. Bunu öğrenmemiz lâzım. »

Berger: «Peki» dedi ve bir adım geriledi. Arkadan doğru birisi omzuna vurmuştu. Dönüp baktı. Mosse, Brede ve öteki dört tutukluyu cesetlerin yakıldığı fırına götürmüş olan yeşil işaretli Kapo idi:

«Kerpetenci misin? »

«Evet. »

«Aşağıdakilerden bir diş daha çekeceksin! Aşağıya gel! »

Kapo'nun yüzü kireç gibi olmuştu ve ter içinde kalmıştı. Duvara yaslanarak güçlükle ayakta durabiliyordu. Berger, az önce kendisine ekmek vermiş olan adama baktı ve göz kırptı. Adam peşisıra geldi.

Berger: «Anlaşıldı» dedi «Siz vazifenizde kalıyorsunuz. Ötekiler öldü. Ben de aşağıya iniyorum. »

«Bundan emin misin? »

«Evet. Yoksa ben aşağıya çağrılmazdım. »

Adam rahat bir soluk aldı:

«Çok şükür yarabbim. »

Ve sonra ilâve etti:

«Ekmeğimi geri ver! »

Berger, elini cebine soktu ve ekmek parçasını sımsıkı tuttu:

«Hayır, vermem. »

«Hay sersem hay! Onu alıp yerine daha büyük parçayı verecektim. Zira bu işe fedaya değer. »

Ekmek parçalarını değiştiler ve Berger bodruma indi. Steinbrenner ve Weber, gitmiştiler. Yalnız Schulte ve Dreyer henüz oradaydı. Duvardaki dört çengelde de birer insan sallanıyordu. Bir tanesi Mosse idi. Gözlüğü hâlâ gözündeydi. Brede ve altıların sonuncusu, yere uzatılmıştı.

Schulte, lâkayt lâkayt: «Şu oradakini indir! » dedi. «Dişlerinden bir tanesi altın kaplama. »

Berger, adamı kaldırmayı denedi, fakat beceremedi. Ancak Dreyer'in yardımıyle bunu başarabildi. Adam, içi talaş doldurulmuş bir bebek gibi boylu boyuna yere yuvarlandı.

Schulte: «Bu muydu? » diye sordu.

«Evet. »

Cesedin azı dişlerinden biri altın kaplamaydı. Berger dişi çekip kutuya koydu. Dreyer de kaydını yaptı.

Schulte: «Bak bakalım» dedi, «Ötekilerin de var mı? »

Berger, yerde boylu boyuna yatan diğer iki cesedi muayeneden geçirdi. Bu arada Kapo da cep feneri tutup ağızların içerisini aydınlatıyordu.

Berger, kısa bir muayeneden sonra: «Bunlarda yok» dedi. «Biraz alçı ve biraz da gümüş kaplamadan başka bir şey yok. »

«İşimize yaramaz. Peki, şu sallananlara da bir bak! »

Berger, Mosse'nin cesedini aşağıya indirmek için boşuna çabalayıp durdu.

Schulte, sabırsızlandı:

«Bırak öyle kalsınlar. Asılıyken ağızlarının içi daha iyi görünür. »

Berger, cesedin iyice şişmiş dilini ağzın içinde kenara itti. Gözlük camının arkasındaki fal taşı gibi açık göz, şu anda tam karşısındaydı. Kuvvetli gözlük camının altından daha da büyük ve korkunç duruyordu. Öteki boş göz çukurunun göz kapağı yarı açıktı. Islak ıslak bir şeyler sızıyor ve yanağını ıslatıyordu. Kapo, Berger'in yanında, Schulte de tam arkasındaydı. Berger, Schulte'nin soluklarını ensesinde hissetti. Nefesi nane şekeri kokuyordu:

«Yok» dedi «Sırada kim varsa, gelsin! »

İkinci ceset hem zayıftı, hem de kontrolü kolaydı. Ön dişleri yoktu. Dayakla dökülmüştüler. Alt sağ çenedeki gümüş kaplamaların fazla bir

değeri yoktu. Berger, Schulte'nin soluğunu yine ensesinde hissediyordu. Bu soluklar, altın dişleri bulmak görevine kendisini bütün varlığıyle vermiş gayretli bir Nazinin soluklarıydı. Berger, bu soluklara daha fazla katlanamayacağını sandı birden.

Schulte, hayal kırıklığına uğramıştı: «Pekâlâ! » dedi «İş yok. » Ve listelerden biriyle altın kutusunu alıp altı cesedi işaret etti:

«Bunları buradan kaldırıp yeri iyice temizleyin! »

Schulte, genç ve dimdik adımlarla, oradan uzaklaştı. Berger, Brede'yi soymaya başladı. İşi kolaydı. Yalnız başına becerebiliyordu. Bu cesetler henüz soğumamıştı. Brede, deriden sivil ceketinin altına sivil bir pantolon giymişti. Sırtında file bir fanila vardı.

Dreyer bir sigara tellendirmişti. Schulte'nin yine gelmeyeceğini biliyordu.

Berger: «Gözlüğünü unutmuş! » dedi.

«Ne dedin? »

Berger, Mosse'yi gösterdi. Dreyer yaklaştı. Berger de cesedin gözlüğünü aldı. Mosse'yi gözlüğüyle sallandırmak Steinbrenner'in hoşuna gitmişti.

Kapo: «Gözlük camlarından bir tanesi sağlam ama... » dedi. «Tek bir cam ne işe yarar? » Olsa olsa çocuklar pertavsız diye kullanırlar. »

«Çerçeve kısmı hiç de fena değil. »

Dreyer, cesedin üzerine doğru eğildi ve küçümser bir eda ile: «Adi nikelden» dedi.

Berger: «Hayır» diye itiraz etti «Platin. »

«Ne dedin? »

«Platin. »

Kapo, gözlüğü eline aldı:

«Platin mi dedin? Emin misin? »

«Elbette. Çerçeve biraz kirlenmiş. Biraz sabunla temizleyince platin olduğunu siz de kabul edersiniz. »

Dreyer, Mosse'nin gözlüğünü eliyle şöyle bir tarttı:

«O halde değeri fazla. »

«Evet. »

«Kayda geçelim. »

Berger: «Listeleri götürdüler» dedi ve Kapo’ya bir baktı. «Başçavuş Schulte beraberinde götürdü. »

«Zarar yok. Ben götürürüm. »

Berger: «Evet» dedi ve Dreyer’in yüzüne bakmaya devam etti «Başçavuş Schulte gözlüğe bakmadı. Ya da fazla bir değer vermedi. Hatta belki gerçekten değersizdir. Yanılmış olabilirim. Belki sahiden de nikeldir. »

Dreyer, onun yüzüne bir baktı.

Berger: «Şuradaki kıymetsiz öteberinin arasına atılmış da olabilir» dedi «Kırık bir nikel çerçeve gibi... »

Dreyer, çerçeveyi masanın üstüne bıraktı:

«Sen önce şunun işini bitir! »

«Bu işi yalnız yapamayacağım. Cesetler çok ağır. »

«O halde yukarıdan üç kişi çağır! »

Berger yukarıya çıktı ve az sonra üç tutukluyla döndü. Yeni gelenler, Mosse’yi ipten indirdiler. Boyun kısmının etrafındaki ilmik gevşetilince ciğerlerde birikmiş olan hava, gürültüyle boşandı. Duvardaki çengeller, asılanların ayaklarının ancak yerden kesilmesine yetecek yükseklikteydi. Böyle ölüm ise daha fazla sürüyordu. Normal olarak darağaçlarında boyun derhal öne düşerdi. Bin yıl sürecek Nazi devleti bu usulü değiştirmişti. Darağacıyle idam usulü, yavaş yavaş boğmak şekline çevrilmişti. Sadece öldürmek değil, acı vererek öldürmek isteniliyordu. Yeni hükümetin ilk kültür icraatından biri de, giyotin yerine el baltasını getirmiş olmasıydı.

Mosse’nin çıplak cesedi yere boylu boyunca uzatılmıştı. Parmak tırnakları kırıktı. Can havliyle duvarı tırnaklarken, tırnak aralarına kireç parçaları dolmuştu. Duvar baştan aşağıya tırnak yerleriyle doluydu. Asılanlardan yüzlercesi, duvarı tırnaklarıyle delik deşik etmişti.

Berger, Mosse’nin giysilerini elbise yığınlarının arasına koydu. Dreyer’in masasına doğru bir baktı. Gözlük görünürlerde yoktu. Ölenlerin ceplerinden çıkan kâğıt, okunmuş mektup ve değersiz bir sürü öteberi yığını arasında da göze çarpmıyordu.

Dreyer, masanın etrafında bir şeyler yapıyordu. Başını kaldırıp bakmadı bile.

Ruth Holland: «Bu ne? » diye sordu.

Bucher kulak kabarttı:

«Öten bir kuş. Ardıç kuşu. »

«Ardıç kuşu mu? »

«Evet. Mevsim bu kadar erkenken başka kuş ötmez. Ardıç kuşu olmalı! Eskiden duymuştum, şimdi hatırlıyorum. »

Kadınlar kısmiyle küçük kampı birbirinden ayıran dikenli telin iki tarafına oturmuşlardı. Kimsenin gözüne çarpmıyorlardı. Küçük kamp şimdi öylesine doluydu ki, her tarafa insanlar serpilmişler, yerlere oturmuşlardı. Vakitleri dolmuş nöbetçiler gittiği için kuleler de boştu. Yeni nöbetçilerin gelmesini beklememiştiler. Bu gibi haller şimdi küçük kampta sık sık oluyordu. Gerçi buna izin yoktu ama, şimdi disiplin eskisi kadar sıkı değildi.

Güneş iyice alçalmıştı. Işıklarının parıltısı şehrin pencerelerine vurmuştu. Bombardımandan kurtulmuş bir caddenin bütün evleri, yangın varmış gibi, aydınlık içindeydi. Nehre, tedirgin gökyüzünün aksi vurmuştu.

«Kuş nerede ötüyor? »

«Şurada. Ağaçların bulunduğu yerde. »

Ruth Holland, şurada diye gösterilen yere, dikenli tellerin arasından uzun uzun baktı. Bir çayır, ekilmiş tarlalar, birkaç ağaç, saman damlı bir köy evi ve daha ötelerdeki bir tepenin üstünde, bahçe içinde beyaz boyalı bir alçak ev.

Bucher, kadına baktı. Güneş, bu avurdu avurduna çökmüş yüzü biraz sevimlileştirmişti. Cebinden çıkardığı bir parça ekmeği uzatarak: «Al şunu, Ruth» dedi «Berger bunu senin için verdi. Bugün ele geçirmiş ve bizler için saklamış. »

Ve bunları söylerken, ekmek parçasını da dikenli telin arasından ustalıkla öte tarafa attı, Ekmek parçası, kadının tam yanın düşmüştü.

Ruth Holland bir müddet sustuktan sonra büyük bir çabayla: «Bu senin hakkın! » diyebildi.

«Hayır, ben kendi hakkımı yedim. »

Kadın yutkundu:

«Doğru söylemiyorsun... »

Bucher: «Doğru söylüyorum» dedi ve kadının parmaklarının ekmek parçasını kavradığını gördü:

«Ağır ağır ye! Böyle yersen daha çok dayanır. »

Kadın, başıyle doğrularken ekmeği ağır ağır çiğnemeye de başlamıştı:

«Ağır ağır yemek mecburiyetindeyim. Bir dişim daha gitti. Durup dururken düşüveriyorlar. Acı filan da duymuyorum. Bu biçimde altı dişim gitti. »

«Acı duymuyorsan zarar yok. Bizim kampta birisinin bütün diş etleri iltihap içinde kalmıştı. Adamcağız ölünceye kadar inim inim inledi. »

«Yakında tek dişim bile kalmayacak. »

«Takma dişle giderilir. Lebenthal'in de dişleri takma. »

«Ben takma diş istemiyorum. »

«Neden? Pek çok kimsede var. Bence hiç zararı yok, Ruth. »

«Hem bana takma diş vermezler ki! »

«Burada vermezler elbette. Fakat sonra yaptırmak kabil. Hem şimdi öyle mükemmel takma dişler yapıyorlar ki, bu Lebenthal'inki on para etmez. Onunki eski sistem. Yirmi yıldan beri taşıyor. Dediğine bakılırsa, şimdi katiyen hissedilmeyen yeni usul takma dişler varmış! Çok mükemmel oturuyor ve sahici dişlerden daha da güzel görünüyorlarmış! »

Ruth, ekmek parçasını yemişti. Kederli bakışlarını Bucher'e çevirdi:

«Josef... Günün birinde buradan çıkacağımıza sahiden inanıyor musun? »

«Elbette! Yüzde yüz inanıyorum. 509 da inanıyor. Şimdi hepimiz buna inanıyoruz»

«Ya sonrası? »

Bucher: «Sonra... » derken bir durakladı. Henüz daha sonrasını düşünmemişti. Fazla bir şey tasarlamadan «Sonrası serbest olacağız» dedi.

«Yine gizlenmek zorunda kalacağız. Bizleri yine kovalayacaklar. Önce kovaladıkları gibi kovalayacaklar. »

«Bizi bundan böyle kovalamayacaklar. »

Kadın, ona uzun uzun baktı:

«Sen buna ihtimal veriyor musun? »

«Evet. »

Kadın, böyle şey olmaz, der gibilerden, başını iki yana salladı:

«Bizleri belki bir süre için rahat bırakacaklar! Fakat sonra yine kovalayacaklar. Bundan başka şey bilmezler ki!.. »

Uzaklardaki kuş yeniden ötmeye başlamıştı. Sesi, dayanılmayacak kadar hoş ve berraktı.

Bucher: «Bizleri bir daha kovalamayacaklar» diye cevap verdi. «Hep birlikte olacağız. Bu kamptan çıkıp gideceğiz. Hiç kimseler bize ateş açmayacak. Hiç kimse bizi bir daha buralara getirmeyecek. Tarlalardan geçeceğiz. Şu karşıdaki beyaz ev gibi bir eve gideceğiz ve herkes gibi sandalyelere oturacağız. »

«Sandalyelere mi dedin? »

«Evet. Sahici sandalyelere. Bir de masamız olacak. Masanın üstünde porselen tabaklar ve odada ateş de bulunacak»

«Ya bizi kovacak kimseler?. »

«Bizi oradan dışarıya kimse kovmayacak. Hem orada tertemiz keten örtülü ve yorganlı bir yatak da olacak. Sonra ekmek, süt ve et de bulunacak!. »

Bucher, kadının yüzünün titremeye başladığını görmüştü. Ne söyleyeceğini şaşırmış gibi: «İnan bana, Ruth! » dedi.

Kadın ağlıyordu ama, gözlerinde yaş yoktu. Sadece gözleri ağlıyordu. Donuklaşmış bakışlarında belli belirsiz bir dalgalanma olmuştu:

«Josef, bu söylediklerine inanmak öyle güç, öyle güç ki!.. »

Bucher: «İnan bana! » diye tekrarladı «Lewinsky, yeni yeni haberler getirdi. Amerikalılar ve İngilizler Rhein’i çoktan geçmişler. Geliyorlar. Bizi kurtaracaklar. Hem de çok yakında... »

Akşam ışıklarının rengi değişiverdi. Güneş dağın kenarına varmıştı. Şehir mavi bir ışığa büründü. Pencerelerin ışıltısı kayboldu. Nehir sakinleşti. Her şey sessizleşti. Kuş bile susmuştu. Şimdi sadece gökyüzü kızıllaşmaya başlıyordu. İstiridyeden yapılmış gemileri andıran bulutlar, yelkenlerini ışık rüzgarıyla şişirmiş, alev kaplı akşam ülkesine doğru yol alıyordular. Karşı yamaçtaki evin üstüne günün son ışıltısı düşerken, civar, karanlıklara gömülüyordu. Bu sayede büsbütün ışıldayan küçük ev şimdi her zamankinden daha yakın ve o kadar da uzak görünüyordu.

Bucher ve Ruth, şimdi iyice yakınlarına gelmiş kuşu görebiliyordular. Kanatlı küçük bir lastik topu hatırlatıyordu. Sonsuz gök kubbenin altında önce yukarılara uçtu ve birdenbire yine aşağıya süzüldü. Onu şimdi iyice görüyorlar ve bir şeyler yapmak istiyorlardı ama, yine de hiç bir hareket yapmadılar. Yere yaklaşmasına pek az kala, onu bütün özellikleriyle, sarı gagalı küçücük başı, yana doğru gerili kanatları ve ahenkli sesler çıkaran yuvarlacık göğsüyle, bir an için gördüler. Sonra, elektrikle dolu dikenli tel hafif bir çıtırdadı ve bir kıvılcım çıkardı. Kuşçağız, en alttaki telden sarkan küçücük ayağı ve bir an için yere dokunup âdeta ölüme doğru çırpınmış kanatlarıyle, batmakta olan güneşin önünde soluk ve minicik bir ölüm sembolünden başka bir şey değildi, şu anda.

«Bu kuşçağız şu karşıda öten ardıç kuşuydu, Josef... »

Bucher, Ruth Holland'ın bakışlarındaki dehşeti görmüştü. Çabucak: «Hayır, Ruth» dedi «Başka bir kuştu. Hem ardıç kuşu da değildi. Hem öyle de olsa, karşıda öten kuş olmadığı muhakkak. Katiyen o değildi, bizim kuş değildi, Ruth.,. »

Handke: «Ne o, seni unuttum mu sanıyordun? » diye sordu.

«Hayır. »

«Dün akşam geç olmuştu. Fakat acelemiz de yok. Seni ele verecek kadar vaktim var. Meselâ yarın bütün bir gün bunu yapabilirim. »

509 numaranın önünde duruyordu:

«Seni milyoner bozuntusu seni! Seni İsviçreli milyoner seni! Paralarını teker teker burnundan getirmesini bileceğiz! »

509: «Paramı elde etmek için buna hiç de lüzum yok» dedi «Kolayı var. Bir kâğıt imzalarım ve paralar benim olmaktan çıkar. » Handke’ye dikkatle baktı: «İki bin beş yüz frank. Az para değil. »

Handke: «Beş bin frank» diye mukabele etti. «Gestapo için. Gestapo’nun parayı bölüşeceğine ihtimal verir misin? »

509: «Hayır! Beş bin frank Gestapo için» diye onu doğruladı.

Handke güldü:

«Peki, ya falaka sediri için, ya istavroz ve işkence hücresi için ve hele Breuer’in sana uyguladığı yeni metotlar için ve sonunda darağacı için de birer pay yok mu? »

«Şimdiden bir şey söylenemez! »

Handke gülüyordu:

«Peki, başka bir arzun yok mu? Belki de bir takdirname filan istersin! »

509'un bakışları, Handke'nin üzerinden hâlâ ayrılmamıştı:

«İstemem. »

Artık ondan korkmadığına kendisi de hayret ediyordu. Oysa Handke'nin elindeydi henüz. Fakat şu anda her şeyden daha kuvvetli bir başka şey, bir kin hissediyordu. Küçük kamptakilerin hüzün veren o bilinçsiz kin veya açlıkla pençeleşen bir yaratığın herhangi bir başkasına karşı şu veya bu üstünlük ve yoksulluktan dolayı hissettiği kin değildi, bu. Hayır, 509'un şu anda duyduğu kin, çok vazıh ve bilinçli bir kindi ve bunu öyle kuvvetle hissediyordu ki, Handke'nin fark etmesinden korkarak bakışlarını önüne eğdi.

«Ya? Herhangi bir isteğin filan yok mu, açıkgöz maymun? »

509, Handke'nin soluğunun korkusunu duyar gibi oldu. Bu his de yeniydi. Küçük kampın o berbat kokusu eskiden her türlü kişi kokusunu bastırırdı. 509, Handke'nin kokusunu duymasına imkân olmadığını, zira kendi kokusunun civardaki berbat kokudan da baskın olduğunu biliyordu. Fakat Handke'den şu anda öylesine nefret ediyordu ki, onun kokusunu bile duyabiliyordu.

«Yoksa korkudan dilin mi tutuldu? »

Handke, 509'un bacağına bir tekme attı. Fakat beriki kıpırdamadı. Sakin bir sesle: «İşkence göreceğimi sanmıyorum» derken, Handke'yi yine süzdü: «Böyle davranmak amaca hiç de uygun düşmez. SS'lerin elinde ölmem kabil. Çok mecalsizim. Artık hiç bir şeye katlanmama imkân yok. Bu da şu anda benim için bir kazanç. Gestapo parayı ele geçirinceye kadar her şeye rağmen beklemeyi tercih edecektir. O zamana kadar bana ihtiyacı olacak. Zira şu anda dışarıda parası olan benden gayrı kimse yok. İsviçre'de ise Gestapo'nun borusu ötmez. Para Gestapo'nun eline varıncaya kadar ben güvendeyim. Bu da epeyce bir zaman ister. Bu sürede pek çok şeyler olabilir. »

Handke düşünceye dalmıştı. 509, loşlukta kalmış olan şu dümdüz yüzün derin hesaplara daldığını âdeta okuyordu. Gözlerinden projektörler fışkırıyor da bu yüzü aydınlatıyor gibiydi. Yüzün bütününde hemen hiç bir değişiklik yoktu. Fakat bu bütünün her parçası daha da büyümüş gibiydi..

Bölük kıdemlisi, bir süre daha sustuktan sonra: «Demek böyle? » dedi. «Bütün bunları bir bir düşündün ha? »

«Ben hiç bir şey düşünmedim. Durum böyle. »

«Ya Weber'le ne âlemdesin? Seninle o da konuşmak istiyordu! Daha fazla beklemez. »

509, sakin sakin: «Hiç de öyle değil» dedi «Bay Weber beklemek zorunda. Bu işle de Gestapo meşgul olur. İsviçre franklarını ele geçirmek onlar için daha önemlidir. »

Handke'nin öne doğru fırlak ve soluk mavi gözleri, fıldır fıldır dönüyordu. Ağzı geviş getirir gibi oynamaktaydı. Sonunda: «Sen adamakıllı kurnazlaşmışsın» dedi. «Eskiden kenefe gitmesini bile beceremezdin. Pis kokulu keçiler, son zamanlarda hepinize bir keyif geldi. Fakat hele bir durun. Hepiniz de fırının bacasından aşağıyı boylayacaksınız daha... » Ve bir parmağını 509 numaranın göğsünde gezdirerek: «Yirmilik nerede? » diye sordu. «Ver bakayım. Fakat çabuk! »

509, yirmi franklığı cebinden çıkardı. Parayı vermemek arzusunu bir an duydu ama, böyle bir hareketin intihar demek olduğunu da derhal düşündü.

Parayı kapar gibi alan Handke: «Bunun karşılığı bir gün daha fazla kenefe gidebileceksin» dedi. «Evet, bunun karşılığı bir gün daha bağışlıyorum, solucan herif! Yarına kadar bir gün daha. »

509: «Bir gün daha» dedi.

Lewinsky, düşünüp taşındıktan sonra: «Böyle bir hareket yapacağını sanmıyorum» dedi. «Bu işte kendisinin ne çıkarı olur? »

509, omuzlarını silkti: «Epeyce bir şey ele geçirirse ne yapacağı belli olmaz. Ya da öfkeli olduğu zamanlar... »

Lewinsky: «Yoluna çıkmamaya çalışmalı» dedi ve bir süre düşündükten sonra, «Şu sırada ona karşı pek bir şey yapamayız. Durum tehlikeli. SS'ler, listelerdeki adları teker teker tarıyorlar. Eğer becerebilirsek revire saklarız. Yakında sizlere de birkaç kişiyi gizlice göndermeli. Bunda anlaştık değil mi? »

«Göndereceklerinizin yiyeceğini de verirseniz, evet. »

«Elbette. Yalnız bir mesele daha var. Bizim tarafta baskınlar ve anî kontrollar da olabilir. Bazı şeyleri dikkatli şekilde saklayabilir misiniz? »

«Ne büyüklükte? »

Lewinsky: «Şu büyüklükte» derken etrafına bakındı. Barakanın arka tarafında karanlıkta yere çömelmiştiler. Ayak-yoluna doğru sendeleye sendeleye ilerleyen dünyasından vaz geçmişlerden gayrı kimseler yoktu: «Meselâ bir tabanca büyüklüğünde... »

509 numara, hızlı hızlı soludu:

«Bir tabanca mı? »

«Evet. »

509, bir müddet sustuktan sonra ve ancak duyulur bir sesle acele acele: «Benim yatağımın altındaki döşemede bir delik var» dedi «Deliğin yanındaki döşeme tahtaları da yerinden oynamış. Oraya bir tabancadan daha fazla şey de saklamak kabil. Hem de çok kolay. Orasını kontrol kimsenin aklına gelmez. Çok emniyetli bir yerdir. »

509, karşısındakini inandırmak isteyen birisi gibi konuştuğunun farkında değildi. Bir tehlikeyi göze almaya inandırılacak kendisi değilmiş gibi konuşuyordu. Heyecanlı heyecanlı sordu:

«Tabanca yanında mı? »

«Evet. »

«Ver bana, onu! »

Lewinsky, etrafını yine gözden geçirdi:

«Yaptığın işin ne demek olduğunu biliyor musun? »

«Evet, evet! »

«Bunu güç ele geçirdik. Bunu ele geçirmek için pek çok tehlikeyi göze aldık. »

«Evet, biliyorum. Dikkat edeceğim. Haydi ver şunu, bana! »

Lewinsky, önlüğüne uzandı ve tabancayı alıp 509 numaranın eline bıraktı.

509, silâhın avucuna dokunuşunu hissetmişti. Umduğundan fazla ağırdı. Biraz da hayretle: «Bu da ne böyle? » diye sordu.

«İçinde biraz içyağı bulunan bir paçavra yığını. Yatağının altındaki delik kuru mudur? »

509: «Evet» dedi ama, doğru söylemiyordu. Fakat yine de silâhı geri vermek niyetinde değildi: «Pakette tabancayla beraber mühimmat da var mı? » diye sordu.

«Evet, ama pek fazla değil. Birkaç kurşun hepsi. Tabanca da dolu. »

509, tabancayı iş gömleğinin altına koyup üstten düğmeledi. Tabancanın temasını tam yüreğinin üstünde duymuş ve teninde hızlı bir ürperti hissetmişti.

Lewinsky: «Ben şimdi gidiyorum» dedi «Tabancaya iyi dikkat et. Onu hemen sakla! »

Silâhtan, önemli bir kimseden söz eder gibi söz ediyordu:

«Bir daha gelişimde, bizden birisini de beraber getireceğim. Yanınızda sahiden yer var mı? »

Lewinsky, insan biçimini andıran birtakım gölgelerle dolu yoklama yerine doğru bakıyordu.

509: «Yerimiz var» cevabını verdi «Sizinkiler için her zaman yerimiz bulunur. »

«Âlâ. Handke yine gelirse biraz daha para ver ona. Paran kaldı mı? »

«Biraz bir şeyler var. Bir günlük daha. »

«Bir şeyler toplamaya çalışacağım. Lebennthal’e veririm. Anlaştık mı? »

«Evet. »

Lewinsky, civardaki kulübenin loşluğunda gözden kayboldu. 509, bir süre daha orada kaldı. Sırtını barakanın duvarına iyice dayamıştı. Sağ eliyle tuttuğu tabancayı vücuduna bastırıyordu. Gömleğinin altından çıkarıp paçavralarından sıyırarak buz gibi demiri tutmak isteğine güç karşı koyuyordu. Bir türlü bırakamadan sımsıkı tutmaktaydı. Namlunun ve kabzanın biçimini hissediyor, paçavraların altından doğru zorlu ve esrarlı bir kuvvet çıkıyor sanıyordu. Uzun yıllardan beri ilk defa şu anda, kendini koruyabileceği bir şeyi vücuduna bastırmaktaydı. Önceki zavallı halinden birden kurtuluvermişti. Artık öyle büsbütün savunuşuz değildi. Bu düşüncesinin sadece hayal olduğunu ve bu silâhı kullanamayacağını, gerçi, biliyordu, ama sadece yanında bulunması da yetiyordu. Benliğinde bir parçacık değişiklik için bu kadarı da yeterli gelmişti. Bu daracık ölüm aleti onun gözünde bir hayat dinamosuydu. içinden doğru müthiş bir direnç taşmaktaydı. Handke’yi hatırladı. Ona karşı hissettiği kini düşündü. Handke parayı gerçi almıştı ama, 509 numaradan daha zayıf olduğunu da açığa vurmuştu. Rosen’i de düşündü. Onu ve kamptaki ilk zamanları uzun uzun düşündü, içindeki bütün anıları uzaklaştırmıştı. Kamptan önceki

hayatını bile unutmuş gitmişti. Hatta adım bile duymak istemez olmuştu. O artık bir insan değildi ve olmak da istememişti. Her şeyi parça parça etmişti. 509 numara olmuş, sayısıyla çağrılmış ve kendisini öyle çağırtmıştı.

509, gecenin karanlığında sessizce oturmuş, derin derin soluk alıyor ve silâhı sımsıkı tutarken, son haftalarda ne çok değişiklikler olduğunu hissediyordu. Hatıralar birden bastırıvermişti. 509, kuvvetli bir ilâcı andıran bir şeyi aynı anda hem yediğini, hem de içtiğini sanıyordu.

Nöbetçilerin değiştirildiğini oturduğu yerden duydu. Dikkatle ayağa kalktı. Şarap içmiş bir sarhoş gibi birkaç adım sendeleye sendeleye yürüdükten sonra, barakanın etrafını dolaştı.

Kapının yanında yere çömelmiş birisi: «509» diye fısıldadı. Rosen'di.

509, bir türlü sonu gelmeyecek olan ağır bir rüyadan uyanıyormuş gibi, korkuyla sıçradı. Karanlıkta yere çömelmiş olan gölgeye baktı ve dalgın dalgın: «Benim adım Koller» dedi «Friedrich Koller, benim adım. »

Rosen, hiç bir şey anlamamıştı:

«Ya? »

XIV

Ammers: «Bir rahip getirin bana! » diye bağırıp çağırıyordu. Bütün gün öğleden sonra hep aynı şeyi tekrarlamıştı. Bu fikrinden caydırmaya uğraşmışlardı ama, fayda etmemişti. Bu düşünceye saplanıvermişti.

Lebenthal: «Ne rahibi istiyorsun? » diye sordu.

«Katolik rahibi. Ne diye soruyorsun, domuz Yahudi? »

Lebenthal, başını iki yana salladı:

«Hele şu Yahudi düşmanına bak! Bir Yahudi düşmanı eksikti, aramızda... »

509: «Kampta yeterince var! » dedi.

Ammers: «Sîzlerin suçu» diye inledi. «Bütün olup biten-

lerden siz suçlusunuz. Siz Yahudiler olmasaydı bizler de buralara düşmezdik. »

«Ne dedin? Neden böyleymiş! »

«Zira sizler olmayınca kamplar da olmazdı. Ah bana bir rahip çağırın! »

Bucher, öfkeli öfkeli: «Utan, utan, Ammers! » dedi.

«Neden utanacakmışım? Hastayım ben! Bir rahip çağırın! »

509, hastanın morarmış dudaklarına ve içeriye çökmüş gözlerine baktı:

«Kampta rahip yok, Ammers. »

«Bir rahip bulmalısınız. Bu benim en doğal hakkım. Ölüyorum. »

Lebenthal: «Senin günün birinde öleceğini hiç sanmıyordum» dedi.

«Benim payıma düşen her şeyi siz pis Yahudiler yediğiniz için ben ölüyorum. Şimdi de bana bir rahip bile bulmak istemiyorsunuz. Günah çıkarmak istiyorum. Siz ne anlarsınız bundan? Beni ne diye Yahudilerin barakasına tıktılar? Benim hakkım temiz kan insanların arasıydı. »

«Bu kampta böyle usul yok. İş kampında olsaydın, hakkındı. Burada aramızda hiç bir fark yok. »

Ammers, hırıltılı sesler çıkardı ve başını öteye çevirdi. Fırça gibi olmuş saçının üzerine rastlayan duvarın tahta kısmında mavi kalemle: «Eugen Mayer, 1941'de tifodan öldü. İntikam! » yazılıydı.

Berger: «Bunun durumu nasıl? » diye sordu.

«Çoktan ölmesi gerekirdi. Fakat öyle sanıyorum ki, bugün sahiden son günü! »

«Öyleye benziyor. Her şeyi birbirine karıştırmaya başladı. »

Lebenthal, söze karıştı:

«Hiç bir şeyi karıştırdığı yok. Ne söylediğini biliyor. »

Bucher, onun bu görüşüne uymadı:

«Sanmıyorum. »

509, ona bir baktı ve sakin sakin: «Bucher» dedi «Bir zamanlar, hiç de böyle değildi. Fakat adamcağızı mahvettiler. Bir zamanki Ammers'le bu Ammers arasında en ufak bir benzerlik yok. Şu anda karşımızdaki, eski Ammers'in kalıntı ve döküntülerinden yeniden yapılmış bir zavallıdan farksız. Bu parçalar da hiç sağlam değildi. Ben gözlerimle gördüm. »

Ammers yine inlemeye başlamıştı:

«Bir rahip çağırın. Günahlarımı çıkartacağım. Ebedî günahkâr kalmak istemiyorum. »

509, yatağın kenarına oturdu. Ammers'in yanında, yeni gelenlerden bir hasta yatıyordu. Nöbetler içinde olan adam kesik kesik ve çabuk çabuk soluk alıyordu. 509, Ammers'in üzerine eğildi:

«Bu işi rahipsiz de yapabilirsin. Ne suç işledin ki! Burada günah işlenmez. Bizler günahkâr olmayız. Hepimiz aynı eziyeti çekiyoruz. Pişman olduğun bir şey varsa pişmanlık getir. Günah çıkartmak kabil olmazsa bu kadarı da yeter. Bizim kitapta böyle yazar. »

Ammers'in hırıltıları bir an kesildi:

«Sen de Katolik misin? »

509: «Evet» dedi, ama doğru söylemiyordu.

«O halde sen de bileceksin. Bana muhakkak bir rahip gerektiğini sen de bilirsin. Günahlarımı çıkartmalıyım. Hep cehennemde yanmak istemem. »

Ammers'in bütün vücudu titriyordu. Gözleri yerlerinden fırlayacak kadar açılmıştı. Kaşık kadar kalmış bir yüzde bu gözler pek kocaman görünüyordu. Bu haliyle biraz da bir yarasayı andırıyordu. Güçlükle devam etti:

«Mademki Katoliksin, bu işlerin nasıl olduğunu bileceksin. Cesetlerin yakıldığı fırına benzer ama, yanmak hiç bitmez ve insan yanar yanar da yine ölmez. Benim başıma böyle şeyler gelmesini ister misin? »

509, kapıya doğru baktı. Açık duruyordu. Aralıktan görülen parlak akşam gökyüzü bir tabloyu andırıyordu. Sonra dönüp geriye, cehennem manzaralarının dehşetiyle kıvranan zavallı kafaya baktı ve avutmak ister gibi: «Ammers» dedi «Bu işlerde bize biraz farklı davranacaklar. Ötekilerden biraz üstün mevkiimiz olacak. Cehennemin birazını olsun burada yaşadık. »

Ammers büyük bir tedirginlik içinde başını hareket ettirerek: «Günaha girme» diye fısıldadı. Sonra güçlükle yerinden doğruldu. Donuk bakışlarla etrafını süzdü ve birden patladı:

«Sizler, sizler sapasağlamsınız. Bense gebereceğim. Hem de şu sırada. Evet gülersiniz. Bütün söylediklerinizi duydum. Buradan kurtulmayı tasarlıyorsunuz. Buradan çıkacaksınız. Ama ben? Ya ben? Beni fırına atacaklar. Ben ateşte yanacağım. Gözlerim cayır cayır yanacak. Ebediyen yanacağım. »

Ammers, aya karşı uluyan bir köpek gibi acı acı ağlamaya başlamıştı. Vücudu dimdik olmuştu ve uluması bir türlü durmuyordu. Ağzı, kısık kısık uluyan kara bir delik gibiydi.

Sulzbacher yerinden doğruldu:

«Ben gidip bir rahip arayayım. »

Lebenthal hayretle baktı:

«Nerede arayacaksın? »

«Nerede olursa. Kayıt odasında, nöbetçilerin bulunduğu yerde. »

«Deli olma, burada rahibi nereden bulacaksın? SS'ler buna izin vermezler. Seni de hücreye tıkarlar. »

«Zarar yok. »

Lebenthal, Sulzbacher! bir müddet süzdükten sonra, arkadaşlarına baktı:

«509, Berger, duydunuz mu? »

Sulzbacher'in yüzü sapsarıydı. Elmacık kemikleri iyice dışarıya doğru fırlamıştı. Hiç birine bakmıyordu.

Berger: «Bu hareketinin hiç bir faydası olmayacak» dedi «Hem yasak da. Tutuklular arasında rahip bulunduğundan da bilgimiz yok. Böyle olmasaydı şimdiye kadar bir rahip getirmez miydik? »

Sulzbacher, söylenenlerin hiç birini anlamamış gibi tekrarladı:

«Ben gidiyorum. »

Lebenthal, saçlarını yoluyordu:

«Bu hareketin bir intihardan farksız. Hem de Yahudi düşmanı için! »

Sulzbacher'in çene kemikleri ağır ağır oynadı:

«Evet, bir Yahudi düşmanı için. »

509, sakin bir sesle arkadaşlarına seslendi:

«Bucher, Berger, Rosen! »

Bucher, elinde bir sopayla Sulzbacher'in arkasına geçmişi Kafasına yerleştirdi. Darbe kuvvetli değildi ama, Sulzbacher sendeletmeye yetti. Hep birlikte onu alaşağı edip üstüne çullandılar.

Berger: «Ahasver» diye seslendi '«Çoban köpeğinin bağlarını ver! »

Sulzbacher'i, elini ayağını bağladıktan sonra, bıraktılar.

509: «Bağıracak olursan, ağzına da bir şey tıkamak zorun da kalacağız» dedi.

«Sizler beni anlamıyorsunuz... »

«Hiç de değil. Nöbet geçinceye kadar böyle bağlı kalacak sın. Böyle budalaca hareketler yüzünden çok arkadaş kaybet tik. »

Ve onu bir köşeye itip kendi haline bıraktılar. Rosen, ye rinden doğruldu ve Sulzbacher'in hareketini bağışlatmak ister gibi: «Ona hak vermeliyiz. Vaktiyle erkek kardeşini de... » dedi

Ammers'in sesi iyice kısılmıştı. Ancak fısıldayabiliyordu: «Nerede kaldı? Rahip nerede kaldı? »

Hepsinin sabrı tükenmişti. Bucher: «Barakalarda bir rahip veya bir duacı filan sahiden yok mu? » diye sordu «Adamcağız biraz yatışırdı. » Lebenthal açıklama yaptı:

«On yedi barakada hepsi hepsi dört tane vardı. Bir tanesi serbest bırakıldı. İkisi öldü. Biri de hücreye kapatıldı, her gün Breuer tarafından zincirle dövülüyor. Breuer, duayı beraber

yapıyoruz, diye bahsediyor bundan. »

Ammers yine yalvarmaya başlamıştı: «Yalvarırım size, İsa hakkı için, ne olursunuz, bir rahip!.. » Ahasver ortaya bir fikir attı:

«B barakasında Latince bilen birisi varmış! Duymuştum. Onu getiremez miyiz? »

«Adı neymiş? »

«Pek iyi bilemiyorum. Delbrück, Hellbrück veya buna benzer bir ad olacak. Koğuş kıdemlisi doğrusunu biliyor. »

509 ayağa kalktı:

«Mahner bilecek. Ona soralım. »

Ve Berger'le beraber o tarafa doğru yürüdü.

Mahner: «Hellwig olabilir» dedi, «Birçok diller konuşan birisidir. Akimdan bir parça zoru vardır. Zaman zaman böyle işler yapar. A barakasında bulacaksınız. »

«Evet, o olmalı! »

Hep birlikte A barakasına gittiler. Mahner, koğuş kıdemlisiyle konuştu. Zayıf, uzun boylu ve armut biçimi kafası olan koğuş kıdemlisi, bir süre

dinledikten sonra, omuz silkti. Yataklardan, kollardan, bacaklardan ve iniltilerden meydana gelen bir dehlize dalıp, aranılan tutuklunun adını çağırdı.

Mahner, birkaç dakika sonra dönüp geldi. Ürkek tavırlı birisini de peşisıra getirmişti. 509 numaraya bakıp: «Aradığınız bu olacak» dedi.

«Haydi çıkalım. Bu gürültüde bir kelime bile anlaşılmaz. »

509, dışarıya çıkınca, Hellwig’e durumu anlattı ve: «Latince bilir misin? » diye sordu.

«Evet» derken Hellwig’in yüzünde asabi titremeler belirmişti «Biliyor musunuz ki şu anda benim yemek kabını çalacaklar? »

«Nasıl? »

«Burada çalacaklar. Dün ben ayakyolundayken kaşığım kayboldu. Yatağımın altına saklamıştım. Şimdi gelirken de yemek kabımı aynı yere sakladım. »

«O halde git getir. »

Hellwig, tek bir kelime söylemeden gözden kayboldu.

Mahner, başını salladı:

«Geri gelmez. »

Beklediler. Ortalık karardı. Gölgelerden yeni yeni gölgeler uzandı. Barakaların karaltısından yeni karaltılar meydana geldi. Sonunda Hellwig de yine göründü. Yemek kabını göğsünün üzerine sımsıkı bastırmıştı.

509, biraz açıklama yapmak istedi:

«Ammers’in Latinceyi ne derece anladığını bilmiyorum. Fakat meselâ ego te absolvo’dan fazlasını anlamayacağından da eminim. Bu kadarını henüz unutmamış olabilir. Ona bu kadarını söyle ve akima gelecek birkaç Latince kelimeyi daha ekle, yeter. »

Hellwig, yürürken, uzun ve kuru bacağıyle bir reverans yaptı:

«Meselâ Virgil, meselâ Horas? »

«Kiliseye ait bir şeyler bilmiyor musun? »

«Credo in unum deum’u bilirim. »

«Çok mükemmel. »

«Ya da Credo quia absurdum. »

509, adama bir baktı. Durmadan hareket eden bu bir çift göz pek acayipti: «Bu son dediğini hep yaparız» dedi.

Hellwig, olduğu yerde durdu. Bir yandan da, düğüm düğüm olmuş parmağıyle ve onu hançerlemek ister gibi 509’u işaret ediyordu:

«Böyle hareket etmekle Tanrıya karşı gelmiş olacağımızı sen de bilirsin. Fakat yine de arzunuzu yerine getireceğim. Oysa bana ihtiyacı da yok. Günah çıkarmadan da pişmanlık getirdiğini itiraf etmek ve günahlarının affını dilemek de kabildir»

«Belki de yanında birisi bulunmadan pişmanlığını itiraf edemiyordur. »

«Ben de bu işi ona bir yardımı dokunsun diye yapacağım. Bu arada da benim yemek kabımı çalarlar. »

509: «Çorbanı saklarlar» dedi «Fakat sen şu yemek kabını ver bana hele. Sen içerideyken onu ben koruyayım. »

«Neden? »

«Yanında bir yemek kabı bulunmazsa belki daha çok inanacaktır. »

«Pekâlâ! »

Kapıdan içeriye girdiler. Barakanın şimdi ön kısmı da hemen hemen iyice kararmıştı. Ammers’in bir şeyler fısıldadığı işitiliyordu.

509: «İşte bu! » diye gösterdi ve Ölüm halindeki adama «Neyse, bir rahip bulduk, Ammers» dedi.

Ammers birden sessizleşti. Sonra, tane tane telaffuz ederek: «Sahi mi söylüyorsun? » diye sordu.

Hellwig, hafifçe eğildi:

«İsa’ya şükürler olsun. »

Ammers, hayrette kalmış bir çocuk sesiyle: «Tanrının rahmeti üzerimize olsun, âmin! » diye fısıldadı.

Ve ikisi birlikte mırıldanmaya başladılar.

509, barakanın duvarına sırtını vererek oturdu. Duvarda güneşin sıcaklığından biraz kalmıştı. Bucher de gelip 509’un yanına oturdu ve bir müddet sonra: «Ne garip! » diye söze başladı, «Bazen yüzlerce kişi ölür ve hiç bir şey hissedilmez de, günün birinde tek bir insan, hem de hiç ilgilenmediğin bir insan ölür ve sana bin kişi ölmüş gibi koyar. »

509, başıyla doğruladı:

«Hayal gücümüzün sonu yoktur. Sayılarınsa duygularımız üzerinde bir tesiri olmaz. Birden fazla saymasını bilemeyiz. Ama hissedince bir tek de yeter... »

Helwing, barakadan çıkıyordu. Kapıdan geçebilmek için iki büklüm olmuştu. Bir an için de olsa bu haliyle, kara bir koyunu tertemizken de yıkamak için sırtlamış bir çobanı hatırlatıyordu; barakanın berbat kokusunu omuzlayıp gecenin serinliğine atmak ister gibi hali vardı. Fakat sonra hemen doğruldu ve yine eskisi gibi bir tutuklu oldu.

509: «Dini merasimi yaptın mı? » diye sordu:

«Hayır. Bir rahip gibi hareket etmedim. Sadece pişmanlıklarını itiraf ederken yanında bulundum. »

509, Hellwing'in yemek kabını geriye verirken: «Sana bir şeyler, hiç olmazsa bir cigara veya bir parça ekmek vermek isterdim ama» dedi «Bir şeyciklerimiz yok. Sana yapabileceğim bütün ikram, o da Ammers akşam yemeğinden evvel ölürse, onun çorbası olacak. »

«Hiç bir şeye ihtiyacım yok. Bir şeycikler de istemem. Bu iş için karşılığını beklemeye kalkışmak kadar vicdansızlık olmaz. »

509, Helhwig'in gözlerinde yaşlar biriktiğini ancak şimdi fark edebilmişti. Onu sonsuz bir hayretle süzerek: «Sakinledi mi? » diye sordu.

«Evet. Bugün öğleden sonra sizin bir parça ekmeğinizi çalmış. Bunu size söylememi istedi. »

«Ben bunu zaten biliyordum. »

«Hepinizi yanına çağırıyor. Sizlerden af dileyecek. »

«Allahım, bu da nesi? »

«Böyle istiyor. Hele Lebenthal adında birisini muhakkak istiyor. »

509, Lebenthal'e döndü:

«Duyuyor musun, Leo? »

Lebenthal, küskün küskün söylendi:

«Gider ayak Tanrı ile iyi bir alışveriş yapmak istiyor da, ondan. »

Hellwig, yemek kabını koltuğunun altına sıkıştırmıştı:

«Sanmam! Fakat çok tuhaf bir şey, günün birinde rahip olmasını şu anda pek isterim. Sebebini ben de bilemiyorum. »

Ve garip bakışlarını, yerde oturanların üzerinde dolaştırdı:

«Bir şeylere inanınca daha az ıstırap çekiliyor. »

«Doğru. Ama inanacak o kadar çok şey var ki! Tanrı'dan gayri şeyler de var. »

Hellwig, bir salonda tartışmaya girişmiş gibi anlayışlı anlayışlı cevap verdi. Bir şeylere kulak kabartıyormuş gibi başı hafifçe öne doğru eğildi.

«Şüphe yok. Bizimkisi sadece zorunluk gereği bir günah çıkartmaydı. Böylesi her zaman için yapılagelmiştir, fakat zorunlukların gereği olarak günah çıkartma... »

Hellwig bir an için sustu. Yüzünde sinirli titremeler belirmişti:

«İlâhiyatçıların meşgul olacağı bir mesele. Haydi, geceniz hayrolsun! »

Barakasına doğru garip hareketlerle uzaklaşırken koskoca bir örümceği andırıyordu. Ötekiler, arkasından şaşkın şaş-km bakıyorlardı. Hele şu selâm tarzına pek şaşmışlardı. Kampa gireliberi buna benzer sözler asla duymuş değillerdi.

Berger bir müddet sonra: «Haydi Leo! » dedi «Ammers'in yanına git! Hem neden gitmeyecekmişsin bakayım? »

Lebenthal, hâlâ tereddüt ediyordu.

Berger: «Haydi git» diye tekrarladı «Yoksa yine bağırmaya başlar. Bizler de gidip Sulzbasher'i çözelim. »

Akşam loşluğu yerini berrak bir karanlığa bırakmıştı. Şehirden doğru çan sesi duyuluyordu. Sürülmüş tarlaların toprak yarıklarına koyu mavi ve menekşe rengi gölgeler dolmuştu.

Barakanın önünde küçük bir topluluk halinde oturuyorlardı. İçeride Ammers hâlâ can çekişiyordu. Sulzbacher de kendine gelmişti. Rosen'in yanında mahcup mahcup oturuyordu.

Lebenthal, birdenbire ayağa kalktı:

«O da ne? »

Dikenli tellerin arasından doğru görünen tarlalardan gözlerini bir türlü ayıramıyordu. Tarlalarda bir şey oradan oraya hızla zıplıyor, bir an duruyor ve sonra yine zıplıyordu.

Çekoslovakyalı Karel çocuk lafa karıştı:

«Bir tavşan olmalı! »

«Saçmalama. Sen tavşanı nereden bileceksin? »

«Bizim oralarda tavşan vardı. Küçüklüğümde çok tavşan görmüştüm; yani henüz hürken demek istiyorum. »

Karel çocuğun gözünde gençlik yılları, kampa girmeden önceki zamanlardı. Anası babası henüz zehirli gaz hücrelerinde yok edilmeden önceki zamanlardı.

Bucher, gözlerini kırpıştırarak baktı:

«Sahi, bir tavşan. Ya da ada tavşanı. Hem de canlı canlı bir tavşan! »

Lebenthal, sadece: «Ey ulu Tanrım, canlı canlı bir tavşan! » diyebildi.

Şimdi tavşanı hepsi de görüyorlardı. Tavşan, bir an için art ayakları üstünde ayağa kalktı ve uzun kulaklarını dikti. Sonra yine hoplamaya devam etti.

Lebenthal'in dişleri âdeta takır takır ediyordu. Lohmann'ın altın dişini vererek Bathke'den aldıkları yalancı tavşanı, yani köpeği hatırlamıştı:

«Şu tavşanı bir ele geçirsek başka şeyle değiştirirdik. Biz bunu kendimiz yiyemeyiz. Ağırlığının iki veya iki buçuk misli yemek artığı ile değiştirirdik. »

Meyerhoff: «Hayır değişmezdik» dedi «Kendimiz yerdik. »

Lebenthal öfkelendi:

«Ya? Peki kim kızartacak? Yoksa çiğ çiğ mi yiyeceksin? Kızarttırmak için birisine verirsen, geriye zor alırsın Haftalardan beri barakadan çıkmayan şunun gibi insanlar da ne garip şeyler düşünüyorlar! »

Meyerhoff, 22 numaralı barakadaki mucize kimselerden biriydi. Üç hafta süreyle zatürreden ve kanlı basurdan yatarak ölümle pençeleşmişti. Konuşamayacak derecede mecalsiz düşmüştü.. Berger ondan ümidi bile kesmişti. Fakat sonra birdenbire ve birkaç gün içinde kendini topladı ve âhiretten geri geldi. Ahasver ona Lazarus Mayerhoff lakabını takmıştı. İşte bugün ilk defa olaraktır ki dışarıya çıkıyordu. Berger'in yasak etmesine rağmen usulcacık ve yerde sürüne sürüne bu işi yapmıştı. Lebenthal'in pardesüsünü, bir süre evvel ölen Buchmann'ın yün yeleğini ve ayrıca bir de Macar süvari subayı ceketi giymişti. Rosen'e iç çamaşırı diye verilen kilise korosu gömleğini de boynuna atkı gibi sarmıştı. Barakanın bütün kıdemlileri, bu ilk gezmesinde üşümemesi için onu iyice

sarıp sarmalamışlardı. Meyerhoff’un iyileşmesini ortaklaşa zaferleri sayıyorlardı.

Meyerhoff, tavşandan pek ümitli görünüyordu:

«Bu tarafa gelirse elektrikli tellere muhakkak temas edecektir. Böylece nar gibi kızarmış da olur. Kuru bir tahta ile hemen bu tarafa doğru çekeriz. »

Hepsi de büyük bir heyecanla hayvanın hareketlerini gözlüyorlardı. Tavşan, sapanın toprakta açtığı yarıklar arasında oradan oraya zıplıyor ve zaman zaman durup etrafa kulak kabartıyordu.

Berger, sükûtu yine bozdu:

«SS’ler vurup kendilerine nefis bir ziyafet çeker. »

509, bu görüşü kabul etmedi:

«Akşam karanlığında bir kurşunda bu işi becermek öyle pek kolay olmasa gerek! SS’ler daha çok insanları birkaç metreden ve arkadan vurmaya alışkındırlar. »

Ahasver’in dudakları titriyordu:

«Bir tavşan! Canlı bir tavşan! Kim bilir ne lezzetlidir! »

Lebenthal, bilgiçlik tasladı:

«Bir tavşan gibi lezzetlidir. En nefis yeri de sırt kısmıdır. Daha lezzetli olması için iç yağı ile doldurulup kızartılır. Ayrıca salça da konulur. Bizim tarafta zenginler böyle yerdi. »

Meyerhoff, heyecanlı heyecanlı ilâve etti:

«Patates püresini de unutma! »

«Sersemliği bırak. Kestane püresi ve böğürtlenle daha nefis olur. »

«Patates lâpası daha yakışır. Kestaneyi İtalyanlar koyar. »

Lebenthal; Meyerhoff’a öfkeli öfkeli baktı:

«Sus be! »

Ahasver de onun lafını kesti:

«Bir tavşan nemize yarar ki? Bir tek kaz bence bütün tavşanlara bedeldir. Şöyle yağlıca ve bir güzel doldurulmuş bir kaz... »

«Elma ile doldurulmuş da olursa... »

Arkadan doğru birisi çığlığı bastı:

«Kesin çenenizi be! Sizler şeytan mısınız yoksa? İnsanı deli mi edeceksiniz? »

Hepsi de yere çömelip başlarını ileriye doğru uzatmışlardı. İskelet kafatasını andıran yüzlerinin çukura kaçmış bakışları, tavşanın hareketlerini hırsla izliyordu. Ancak rüyalarında görebilecekleri parlak bir ziyafet, bulundukları yerden sadece yüz metre ötede oradan oraya hopluyordu; birkaç kilo ağırlığı olan bu et yığını, içlerinden birkaçının hayatını kurtarabilirdi. Meyerhoff bunu bütün kemiklerinde ve bağırsaklarında hissediyordu. Hastalığının geriye tepmemesi için şu hayvan mükemmel bir garantiydi. Hırıltılı bir sesle: «Âlâ» dedi« Bana

göre hava hoş. Kestaneliye de razıyım. » Ağzının içi birden öylesine kurumuştu ki, bir kömürlüğe girdiğini sandı.

Tavşan, art ayaklarının üstüne kalkmış, burnu ile havayı kokluyordu. İşte tam bu sırada, etrafı manasız bakışlarla süzen nöbetçilerden birinin gözüne ilişti. Herif: «Edgar, bir uzun kulak» diye haykırdı «Haydi patlat! »

Tüfek sesleri duyuldu. Havaya topraklar sıçradı. Tavşan uzun sıçramalarla uzaklaştı.

509 başını salladı.

«Görüyorsunuz ya, tutukluları iki adımdan vurmaktan gayrı bir şey beceremiyorlar. »

Lebenthal içini çekti ve tavşanın arkasından baktı.

Bir müddet sonra, Meyerhoff telâşlandı:

«Bu akşam bize ekmek verirler mi dersiniz? »

«Öldü mü? »

«Evet, sonunda. Yatağındaki yeni tutukluyu yanından uzaklaştırmamızı istiyordu. Ateşler içinde yanan zavallıdan hastalık kapacağını sanıyordu. Oysa adamcağıza hastalık ondan geçti. Öleceğine yakın yine ahlayıp oflamaya ve küfürler savurmaya başlamıştı. Rahibimizin pek faydası olmamış.. »

509, başı ile doğruladı:

Şu sırada ölmek de güç şey. Eskiden daha kolaydı. Şimdi güç, doğrusu. îşin tam sonuna yaklaşıldığı bir sırada. »

Berger, 509 numaranın yanına oturdu. Akşam yemeğinden sonraydı. Küçük kampta sadece sulu bir çorba dağıtılmıştı. Adam başına bir kaptı ama, ekmek verilmemişti.

Berger: Handke senden ne istiyor? diye sordu

509, ellerini açıp gösterdi:

«Şu gördüklerini verdi. Temiz bir mektup kâğıdı ile bir dolma kalem. İsviçredeki paramı ona devrettiğimi yazmamı istiyor. Fakat paranın yarısını değil, beş bin İsviçre frangının hepsini. »

«Sonra? »

«Buna karşılık beni bir süre daha hayatta bırakacak. Hatta bu sürede bir çeşit koruyacağını da dokundurdu. »

«Senden imzayı koparıncaya kadar, elbette! »

«Bu da yarın akşama kadar sürer, ama yine de bir şeydir. Bazı zamanlar bu kadarcık bile süre verilmezdi»

«Bu yetmez. Bir başka çare bulmalıyız. »

509, omuzlarını silkti»

«Belki de sözünü tutar. Parayı buraya aktarmak için bana ihtiyacı bulunacağını düşünebilir. »

«Bunun aksi de olabilir. Paranın ona devri için verdiğin imzadan cayarsın diye senden bir an önce kurtulmayı da düşünebilir. »

«Ona bu imzayı verdikten sonra caydığımı bildirmeye imkân yok. »

«O bunu bilmez ki! Hem belki de cayman kabildir. Baskı altında verdin. »

509, bir müddet sustuktan sonra, sakin bir sesle: «Ephraim! » dedi «Böyle bir şey yapmama lüzum yok. İsviçre'de param yok ki? »

«Ne dedin? »

«İsviçre'de tek frangım bile yok! »

Berger, 509 numarayı uzun uzun süzdü:

«Bütün bunları uydurdun mu? »

«Evet. »

Berger, elinin tersiyle gözlerini ovaladı. Omuzları titriyordu.

509, hayretle ona baktı:

«Nen var? Yoksa ağlıyor musun? »

«Hayır, gülüyorum. Budalalık ama, gülüyorum. »

«Gülmene bak! Buraya kapatılalı hemen hiç gülmedik. »

«Zürich'te herifin suratının alacağı biçimi düşünüyorum da ona gülüyorum. Fakat bunu nasıl da düşündün? »

«Bilmiyorum. Can pazarı olunca akla geliyor! Bütün mesele, yutmuş olması. Savaş sona ermeden işi anlamasına da imkân yok. İnanmaktan gayrı bir şey yapamaz. »

Berger'in yüzü yine ciddileşti:

«Doğru. Ama ben de bundan dolayıdır ki ona güvenemi-

yorum. Öfkesi tutarsa umulmadık bir halt karıştırabilir. Önceden dikkat etmeliyiz. En iyisi, senin ölmen gerekiyor. »

«Ölmek mi? Nasıl? Burada hastanemiz de yok. Bu dalavereyi nasıl çevireceğiz? Burası en son durak... »

«Durakların en sonuncusuna baş vurarak. Cesetlerin yakıldığı fırın sayesinde... »

509, Berger'e baktı. Gözleri yaşlı şu daracık kafatasına bakarken, bir sıcaklık dalgası hissediyordu:

«Bunun kabil olabileceğini sanıyor musun? »

«Bir deneriz. »

509, Berger'e bunu nasıl deneyeceğini sormadı:

«Bunu yine görüşürüz. Şimdilik daha vaktimiz var. Bugünlük Handke'ye sadece iki bin beş yüz frank için imza vereceğim. O da kâğıdı almayacak, geriye kalanı isteyecek. Böylece birkaç gün kazanırım. Daha sonra da cebimdeki yirmi frank var. »

«Ya bunlar da biterse? »

«O zamana kadar belki başka şeyler de olur. İnsan daima ilk tehlikeyi düşünmeli. Yani, o sırada bir tek tehlikeyi ve ondan sonra da öteki tehlikeyi. Böyle yapılmazsa deli oluruz. »

509, mektup kâğıdıyla dolma kalemi evirip çeviriyordu. Dolma kalem sapının donuk parıltısına dalmıştı:

«Ne tuhaf. Uzun zaman var ki bir dolma kalem almamıştım elime! Ne kâğıt, ne de kalem! Oysa eskiden bir süre bunlarla hayatımı kazanmıştım. Acaba yine kabil olacak mı? »

XV

Yeni kazı bölüğünün iki yüz kişilik mevcudu uzun bir sıra halinde caddenin her tarafına dağıtılmıştı. Şehrin içinde enkaz temizleme işlerinde ilk olarak çalıştırılıyordular. Şimdiye kadar sadece şehrin dış mahallelerinde bombardımandan yıkılmış fabrikalarda kullanılmışlardı.

SS'ler caddenin çıkış noktalarını tutmuş ve ayrıca yolun

sol tarafına da nöbetçiler koymuştu. Bombalar daha çok sağ taraftaki yapılara rastlamıştı. Duvarlar ve damlar yolu tıkadığından hemen hiç bir

taşıt gelip geçemiyordu.

Tutuklular da yeter sayıda kürek ve kazma bulunmadığından işi daha çok elleriyle başarmak zorunda idiler. Kapo'lar ve iş başları da pek sinirli görünüyorlardı; tutukluları dövmek mi, daha hızlı çalışmaya zorlamak mı, yoksa hiç bir işe karışmamaları mı gerektiğine bir türlü karar veremiyorlardı. Gerçi sivillerin bu caddeden geçmeleri yasak edilmişti ama, sağlam kalan tarafta oturan kiracıları da zorla yerlerinden atmaya imkân yoktu.

Lewinsky, Werner'in yanı başında çalışmakta idi. Her ikisi de, daha bir sürü tehlikeli siyasî tutukluyla bu işe istekli çıkmışlardı. İş, tutuklulara gördürülen işlerin hepsinden de ağırdı, ama bu sayede hiç olmazsa kampta kalmayıp SS'lerin saldırışlarından korunmuş oluyordular. Akşamları karanlık basıp da geri döndüklerinde, tehlike çıkınca daha kolaylıkla gözden uzak kalabilir ve daha güç ele geçirilebilirdiler.

Werner, usulca: «Bu caddenin adını öğrendin mi? » diye sordu.

Lewinsky sırıttı, caddenin adı Adolf Hitler caddesi idi:

«Mübarek bir isim ama, bombalara karşı hiç bir faydası olmadı. »

Bir kalas taşıyordular. Çizgili kamp urbalarının sırtı terden renk değiştirmiş, âdeta kızarmıştı. Biraz sonra, toplanma yerinde Goldstein'a rastladılar. Kalp hastalığına rağmen o da birlikte gelmek istemiş, Lewinsky ile Werner de itiraz etmemişti. Yüzü kireç gibiydi. Burun delikleri titriyordu.

«Burada fena bir koku var. Ceset kokusuna benziyor. Hem de yeni ceset kokusu değil. Burada epeydir kalmış olacak! »,

«Doğru. »

Bu kokuyu iyi tanırlardı. Cesetlerin nasıl koktuğunu bilirlerdi. Bu işte hepsi de uzmandı.

Etrafa saçılmış taşları bir duvarın yanına bir bir yığıyorlardı. Enkaz, küçük bir arabayla götürülmüştü. Tutukluların tam arkasında, caddenin öte tarafında büyük bir mağaza var-

dı. Her nevi ithal malı gıda maddeleri satan bu mağazanın pencereleri parça parça olmuştu, ama, vitrinlere hemen birkaç afiş ve mukavva resimler yerleştirilmişti. Bunların arasından da, bıyıklı bir adam bakıyordu. Suratı, 1933'te yapılan toplu gösterilerde ellerinde «Yahudilerden alışveriş etme! »

yazılı kartonlarla dolaşanlara benziyordu. Vitrinin arka kenarı vücudu kapadığı için, adamın sadece başı, gövdeden kesilmiş bir kafa gibi duruyordu. Boş kutular ve tozlu afişler arasında şimdi tam yerini bulmuş gibiydi.

Yıkıntıdan kurtulmuş bir kapı önünde çocuklar oynamakta idi. Çocukların yanında duran kırmızı blûzlu bir kadın tutuklulara bakıyordu. Tam bu sırada kapının ağzından fırlayan köpekler caddeyi geçip tutuklulara saldırdılar; pantalonlarını ve ayakkabılarını kokluyorlar, bir tanesi de, özellikle 7105 numaralıya sıçrayıp duruyordu. Bu kesime nezaret eden Kapo ne yapacağını şaşırmıştı. Köpek bir sivilindi, üstelik insan da değildi ama, bir tutukluya, hem de bir SS'in yanında, yaltaklanmasına da göz yumamazdı. 7105 numaralı da daha az şaşırmış değildi. Bir tutuklunun yapabileceği tek davranışı yaptı ve köpeğin varlığından habersizmiş gibi davrandı. Fakat köpek bir türlü bırakmıyordu. Ona pek ısınıvermişti. 7105 iyice öne doğru eğildi ve müthiş bir gayretle çalışmaya koyuldu, İyiden iyiye tasalanmıştı. Bu köpek onun ölümüne sebep olabilirdi. Sonunda Kapo da bir karar vermiş gibi: «Defol, pis hayvan! » diye bağırdı ve sopasını salladı. SS'lerin gözü önünde sert davranmak her zaman için daha yerinde olurdu. Fakat köpeğin ona aldırdığı yoktu. Durmadan sıçrıyor ve 7105 numaranın etrafında âdeta dans ediyordu. Kahverengi beyazlı iri bir Alman köpeği idi.

Kapo, yerden taş alıp hayvana doğru fırlattı. İlk taş 7105 numaranın çenesine rastlamıştı. Ancak üçüncü taş köpeğin tam karnına isabet etti. Hayvan uluyarak yana doğru sıçradı ve Kapo'ya havlamaya başladı. Kapo, bir taş daha yakalayıp: «Defol pis hayvan! » diye bağırdı.

Hayvan geriledi, fakat uzaklaşmadı. Ustalıkla bir yaylanıp . Kapo'ya doğru sıçradı ve adam bir enkaz yığını üstüne yıkılın-

ca, homurdaya homurdaya hemen üzerine çullandı. Düştüğü yerden hiç kımıldamamış olan Kapo: «İmdat! » diye çığlığı basmıştı. Civardaki SS'ler kahkahalarla gülüyordular.

Kırmızı blûzlu kadın koşa koşa geldi ve köpeğe: «Hemen buraya gel! » diye çıkıştı «Ah bu köpekten çektiğim. İnsanın başını belâya sokacak. »

Kadın, köpeği kapıya doğru iterken, az ötesindeki SS erine, korka korka: «Ben görmeden dışarıya kaçmış» dedi «Fakat ben de onu bir temiz döveceğim! »

SS eri sırıttı:

«Pis herifin kıçından bir parçayı koparmasında hiç bir zarar yok. »

Kadın, çekingen çekinden: «Teşekkür ederim» diye gülümsedi. Kapo'yu SS'lerden sanmıştı «Çok teşekkür ederim. Hemen bağlayacağım. »

Ve köpeği tasmasından tutup çekerken birden okşamaya başladı. Kapo üstünün tozlarını silkeliyordu. SS'ler hâlâ sırıtıyordular. İçlerinden biri, Kapo'ya: «Hayvanı ne diye ısırmadın? » diye seslendi.

Kapo hiç bir cevap vermedi. Böyle davranmak her zaman için daha doğruydu. Bir süre daha üstünün başının tozlarını silkelemeye devam etti. Sonra sert adımlarla ve öfkeli öfkeli, tutuklulara doğru ilerledi. 7105 de tam o sırada enkaz yığını arasından bir ayakyolu taşını kurtarıp çıkarmaya uğraşıyordu. Kapo tiz bir sesle: «Seni melun köpek seni! » diye haykırdı ve diz kapaklarına bir tekme indirdi. 7105 yere yuvarlandı, fakat enkaz arasındaki ayakyolu taşına sımsıkı yapıştı. Bütün tutuklular Kapo'yu göz ucu ile süzüyorlardı. Kadınla konuşmuş olan SS eri, hemen o tarafa seğirtti. Kapo'nun yanına yaklaşınca da kıçına bir tekme indirdi:

«Rahat bırak şunu be! Ne kabahati var herifin. Köpeği ısırsan daha iyi edersin, seni gece kuşu seni! »

Kapo, hayretle arkasına dönüp baktı. Yüzündeki öfke derhal kaybolmuş ve yerini emir bekleyen bir gülümseyişe bırakmıştı:

«Baş üstüne efendim. Hem ben de!.. »

«Yıkıl karşımdan! »

Bir tekme de karnına yiyen Kapo, elinden geldiği kadar dik durmaya çalışarak uzaklaştı. SS eri de yerine döndü.

Werner, Lewinsky'ye: «Gördün mü? » diye fısıldadı.

«Mucizeler olmaya başladı, fakat belki de sivillere gösteriş olsun diye böyle hareket etmiştir. »

Tutuklular caddenin öte kısmını gizliden gizliye gözden geçirmeye devam ettiler. Öteki taraftakiler de mevkufları gözden geçiriyordu. Aralarında ancak birkaç metre vardı ama, iki ayrı kıtada yaşıyormuşlar kadar birbirlerinden uzaktılar. Tutuklulardan çoğu, kampa atıldıklarından beri ilk olaraktır ki, şehri bu derece yakından görüyorlardı. Günlük alışkanlıklarına göre hareket serbestliğine sahip insanları işte yine görmekteydiler! Bütün bunlara Merih'i seyreder gibi bakıyorlardı.

Beyaz benekli mavi elbise giymiş hizmetçi kız, bir apartmanın sağlam kalmış tarafına rastlayan pencereyi temizliyordu. Kollarını iyice sıvamış olan kız şarkı söylüyordu. Bir başka pencerenin arkasında beyaz saçlı ihtiyar bir kadın oturmaktaydı. Kadının yüzüne, iki yana doğru açılmış perdelere ve odanın duvarlarındaki resimlere güneş vurmuştu. Caddenin tam köşesinde bir eczane vardı. Kapının önünde duran eczacı esniyordu. Kaplan derisinden kürk giymiş bir kadın, evlerin çok yakınından yürüyerek, caddeden geçmekte idi. Yeşil eldivenleri ve iskarpinleri vardı. SS’ler kadının geçmesine izin vermişlerdi. Genç kadın, enkaz yığınları üstünde kırıta kırıta yürüyordu. Tutukluların pek çoğu yıllardır kadın görmüş değildi. Bir kadın geçtiğini hepsi de fark etmişti ama, Levinsky’den gayrisi bakmadı.

Werner de onu uyardı:

«Kendine gel de işe yardım et! »

Werner, enkaz altından doğru çektiği bir kumaş parçasını gösterdi:

«Burada birisi olacak! »

Enkazı biraz ayıkladılar. Tanınmayacak kadar ezilmiş, sakalı kan ve kireç içinde kalmış bir surat ortaya çıkmıştı. Yü-zün hemen yanından da bir el göründü. Adamcağız, bina yıkılırken eliyle korunmak istemiş olmalıydı.

Caddenin öte yanındaki SS erleri, enkazın üstünde kırıta kırıta ilerleyen kaplan derisi kürklü kadına laf atıyorlardı. Kadın da cilveli cilveli gülüyordu. Birden, tehlike işareti düdükleri ötmeye başladı.

Köşe başındaki eczacı, hemen dükkâna girip gözden kayboldu. Kaplan derisi kürklü kadın, şaşkın şaşkın bakındıktan sonra, gerisingeriye koşmaya başladı, ama enkaz yığınları üstüne düşüp çorapları yırtıldı ve yeşil eldivenleri kireçten bembeyaz oldu.

Tutuklular hemen sıra olmuşlardı. Caddenin köşe başlarını tutmuş olan SS’ler, derhal o yana seğirttiler:

«Herkes olduğu yerde kalsın! Kımıldayan kurşunu yer! »

Tutuklular, hangi emre uyacaklarını bilemiyordular. Birkaç kurşun sıkılmıştı. Köşe başlarını tutmuş SS’ler sonunda hepsini de ortaya toplamıştı. SS başçavuşları ne yapmak gerektiğini birbirlerine danışıyordular. Deminki tehlike işareti gerçi ilk uyarmaydı ama, hepsi de

sinirli sinirli hep gökyüzüne bakıyorlardı. Parlak gökyüzü hem daha aydınlanmış, hem de daha kasvet basmışa benziyordu.

Caddenin karşı yanı şimdi daha hareketli idi. O ana kadar göze görünmemiş kimseler de apartmanlardan fırlamıştı. Çocuklar bağırışıyordular. Bıyıklı satıcı, dükkânından bir çılgın gibi fırlamış, beşli bir böcek gibi, enkaz yığınına tırmanıyordu. Beyaz saçlı kadın da ortadan kaybolmuştu. Eteğini kaldırmış hizmetçi kız, kapıdan hızla fırlamıştı. Lewinsky'nin bakışları ondan bir türlü ayrılmıyordu. Siyah çorapları ve vücuduna sımsıkı yapışan mavi donun arasından gözüken baldırları bembeyazdı. Hizmetçi kızın peşisıra da, kuru ve ihtiyar bir kız, taş yığınlarına, bir keçi gibi tırmanmakta idi. Hürriyet cephesindeki barış ve sükûn şiddetle yıkıntıya uğramıştı. Dehşete kapılmış insanlar evlerinden fırlamakta ve canlarını kurtarmak için sığınaklara koşmaktaydılar. Karşı taraftaki tutuklular, tahrip edilmiş evlerden ancak birinde mahzene inilecek bir geçit yeri güçlükle açılmıştı. Basamaklı bir giriş kapısı, karanlık bir kö-

ridor ve arka kapıdan doğru vuran soluk bir ışık çizgisi göze çarpıyordu.

SS çavuşları bir türlü bir karara varamamışlardı. Tutuluları nereye götüreceklerini bilemiyorlardı. Onları da sığınağa götürmeyi hiç biri düşünmüyordu. Bodrumlar da aslında sivil halk ile dolu idi. Fakat SS'lerin, tutuklularla beraber açıkta kalmaya hiç niyetleri yoktu. Bazıları civar evleri gözden geçirdi ve betondan yapılmış bir bodrum buldu.

Tehlike düdüklerinin sesi değişiyordu. SS'ler bodruma koşuştular. Evin giriş yerinde iki ve caddenin giriş ve çıkış yerlerine de ikişer nöbetçi bırakırlarken: «Kapo'lar ve iş başları, gözünüzü dört açın! Hiç kimse savuşmasın! En ufak bir hareket görürseniz ateş edin! » emri verildi.

Tutukluların yüzlerindeki heyecanlı anlatım son haddini bulmuştu. Önlerindeki duvara bakıyor ve bekliyordular. Yere uzanmaları için emir verilmemişti, ayakta dururlarsa SS'ler daha iyi görebilirdiler. Kapo'lar ve iş başlarının itip bir araya sıkıştırdığı bir yığın halinde sessiz sessiz duruyorlardı. Deminki köpek yine aralarına karışmış, oradan oraya koşuyordu. Bağını koparmış hayvan, 7105 numarayı arıyordu. Bulunca da boynuna sıçradı ve yüzünü yalamaya çalıştı.

Bir an için bütün gürültü kesilmişti. Havası boşaltılmış bir odada rastlanabilecek derecede müthiş ve sinirleri bozucu bu ani sessizlik içinde birdenbire piyano sesleri yükseldi... Piyanonun berrak ve gür yankıları pek kısa sürdü ama, devamlı bir kulak verme hali yaşayan Werner, çalman

parçanın Fidelio'dan mahkûmlar korosu olduğunu derhal fark etti. Bu müzik radyodan gelmiş olamazdı. Düşman uçakları saldırırken radyoda müzik yayımı yapılamazdı. Durdurulması unutulmuş bir gramofon olabilirdi, ya da penceresini açık bırakan birisi piyano çalıyordu.

Gürültü yine başlamıştı. Werner, az önce durmuş olduğu o çok kısa melodiye bütün benliğiyle sarılmış gibiydi. Çene kemiklerini iyice bastırmış, melodiyi içinden tekrarlamaya çalışıyordu. Şu anda bombaları ve ölümü düşünmek istemiyordu. Melodiyi yine yakalayabilirse kurtulmuş demekti! Gözlerini sımsıkı kapamıştı. Müthiş bir enerjinin alnını âdeta zorladığını hissediyordu. Tam şu sırada ve böylesine anlamsız ölemezdi. Bunu düşünmek bile istemiyordu. O melodiyi, kurtarılan mahkûmların şarkısını, muhakkak bulmalıydı. Piyanonun sesini duymaya devam etmek ister gibi yumruklarını sıktı. Fakat boşuna. Korkunun madenî gürültüsü, musikiyi boğmuştu.

İlk patlayan bombalarla şehir âdeta yerinden oynamıştı. Havadan yağan bombalar, tehlike düdüklerinin ulumasını bıçak gibi bölüyorlardı. Yer sarsılıyordu. Bir damın saçağı ağır ağır yere düştü. Tutuklulardan birkaçı kendilerini molozlara attı. İş başıları: «Kalkın! Ayağa kalkın! » diyerek hemen o tarafa seğirttiler.

Seslerini duyuramadıklarından olacak, tutukluları iteleyip duruyorlardı. Goldstein, kendini yere fırlatanlardan birinin kafasının yarılmış olduğunu ve kan fışkırdığını dehşetle gördü. Onun yanıbaşındaki adam da karnını tutup yüzükoyun yere kapaklandı. Bomba parçaları değil, SS'lerin tabancasından çıkan kurşunlar rastlamıştı. Tabanca sesi duyulmamıştı.

Goldstein, gürültü arasında Werner'e: «Bodruma! » diye seslendi «Şu bodruma gidelim. Peşimizden gelmezler. »

Bodrumun giriş yerine gözlerini dikmiştiler. Giriş yeri daha da büyümüşe benziyordu. İçerisinin loşluğu serin bir kurtuluş gibiydi. Bu karanlık girdaba karşı koymaya hemen hemen imkân yoktu. Tutuklular büyülenmiş gibi hep oraya bakı yordular. Âdeta sallanmaya başlamışlardı. Werner, Goldstein'ı yakaladı ve: «Hayır! » diye bağırdı «Hayır, olmaz! Sonra hepimizi vururlar! Hayır! Kal yerinde! »

Goldstein'in kara sarı olmuş yüzü, ondan yana döndü. Gözleri, düz ve parlak arduvaz parçaları gibiydi. Ağız, müthiş bir enerji sarf etmekten, çarpılmıştı. Haykırdı:

«Saklanmayın. Oradan geçip savuşun! Arka tarafta bir çıkış yeri var! »

Werner, midesinden bir isabet almış gibiydi. Titremeyi ellerinde veya dizlerinde değil, damarlarının bütün derinliğinde duyuyor ve kanı şiddetle dolaşıyordu. Kaçma işinin pek güç

başarılabileceğini biliyordu. Fakat böyle bir şeyi sadece düşünebilmek bile, teşebbüsü göze almak için yeterdi. Kaçıp uzaklaşmak, herhangi bir yerden urba aşırmak ve kargaşalıktan yararlanıp kurtulmak!

«Hayır! » diye tekrarlarken fısıldadığını sanıyordu ama, bar bar bağırmakta idi «Hayır, hayır! » Bu sadece Goldstein için değil, fakat kendisi için de böyle idi. «Bundan böyle katiyen! Hayır, hayır, bundan böyle katiyen böyle şeyler yapmamalıyız! » Böyle bir davranışın çılgınlık olacağını biliyordu. Bu ana kadar elde ettikleri her şey bu yüzden tehlikeye girecekti. Arkadaşlarını öldüreceklerdi. Kaçmaya kalkışacak her tutuklu için on arkadaş öldürülecekti. Bir kan denizi akacak, kampta yeni tedbirler alınacaktı... Fakat yine de, bütün bunlara rağmen, şu kapı ağzı tatlı tatlı geriniyor ve çağırıyordu. Werner, kim bilir kaçıncı defa: «Hayır! » diye bağırırken, Goldstein’ı tuttu ve onu tutmakla kendisini de durdurmuş oldu.

Lewinsky, güneş, diye düşündü. Ah şu melun güneş! Her şeyleri kalpsizce feda eden o idi. Ne diye bu güneşi yok etmezlerdi? Uçaklara mükemmel bir hedef teşkil etmeleri için dev projektörlerin altında çırılçıplak bırakılmış gibiydiler. Bir an için de olsa tek bir bulut, güneşi örtseydi! Vücudunun her tarafından ter derecikleri akıyordu.

Duvarlar sallanıyordu. Müthiş bir sarsıntı âdeta gümbürdedi ve gürültü ile birlikte, boş bir pencere çerçevesini de sürükleyen bir duvar parçası, öne doğru ağır ağır yuvarlandı. Tutukluların üstüne yıkılırken hiç de tehlikeli bir manzarası yoktu. Duvar parçası beş metre kadar bir genişlikteydi. Enkazın boş pencere çerçevesi bulunan kısmı altında kalan tutuklu olduğu yerde kalakalmış, aptal aptal bakınıyordu. Birdenbire ve beline kadar moloz yığını içine nasıl daldığını ve nasıl olup da hâlâ yaşadığını bir türlü anlayamamıştı. Enkaz arasından çıkan bacaklar, yanıbaşında birkaç defa sallandıktan sonra, hareketsiz kalmışlardı.

Basınç yavaş yavaş azaldı. Başlangıçta pek belli olmamış, sadece beyin ve kulaklardaki uğultu gevşemişti. Fakat sonra bilinç, kutu içindeki zayıf bir ışık gibi, sokulmaya başladı. Gürültüden yine kıyametler kopuyordu ama, tehlikenin geçmiş olduğunu şimdi hepsi biliyordu.

SS’ler bodrumdan çıktılar. Werner önündeki duvara baktı. Duvar yine eski halini almış ve bodrum ağzı enkazdan temizlenmiş, güneşli bir duvar olmuştu. Werner, ayaklarının dibinde yatan sakallı ölüyü de, mahvolmuş arkadaşlarının ayaklarını da yine gördü. Daha sonra, biraz hafifleyen top sesleri arasından hâlâ işitilen piyanoyu hayretle duydu ve dudaklarını sımsıkı bastırdı.

Yüksek sesle emirler veriliyordu. Boş çerçeveye rastladığı için canı kurtulmuş olan tutuklu, enkazın arasından çıkmıştı. Tersine dönmüş sağ ayağına basamadığı için tek ayak üstünde duruyordu. Yere düşmeye bile cesareti yoktu. Yanına yaklaşan bir SS eri: «Haydi, kaz bakalım şurasını! » diye bağırdı.

Tutuklular, molozları ve taşları bir yana itiyorlardı. Bir yandan kazma ve küreklerle, bir yandan da elleriyle çalışıyorlardı. Arkadaşlarını enkaz altından kurtarmaları uzun sürmedi. Dört kişiden üçü ölmüştü. Henüz yaşayan bir tanesini çekip çıkardılar. Werner bir imdat arandı. Kırmızı blûzlu kadın binanın cümle kapısından doğru geliyordu. Kadın sığınağa gitmemişti. İçi su dolu teneke bir kap ve bir havluyu titizlikle taşımakta idi. Hiç bir şeye metelik vermeyen bir davranışla SS’lerin önünden geçti ve suyu getirip yaralının yanına koydu. SS’ler kararsızlık içinde baktılar ama, hiç bir şey söylemediler., Kadın yaralının yüzünü yıkayıp temizledi.

Yaralının ağzından kanlı bir köpük geliyordu. Kadın bunu sildi. SS erlerinden biri gülmeye başlamıştı. Adamın tuhaf bir yüzü, solgun gözlerini büsbütün garip gösterecek açık renk kaşları vardı.

Bataryalar susmuştu. Sessizliğin içinde yine piyanonun gümbürtüsü başladı. Werner şimdi sesin nereden geldiğini anlamıştı. Dış memleketlerden gelen gıda maddelerinin satıldığı mağazanın birinci kat pencerelerinden birinden geliyordu. Sol-

gun yüzlü ve gözlüklü bir adam, kahverengi bir piyanoda, hep o tutuklular korosunu çalmaktaydı.

SS’ler sırıttılar. İçlerinden biri eliyle alnına dokundu. Werner, adamın, bombardımanı unutmak için mi, yoksa herhangi bir başka istekle mi piyano çaldığını kestirememişti. Fakat yine de bunu iyilik belirtisi saymayı kararlaştırdı. Herhangi bir tehlikeyi göze almayacağı işlerde hep iyiye yorardı. Böyle yapmakla çetin şartlara daha iyi karşı koyabiliyordu.

Birtakım insanlar koşa koşa geldi. SS’lerin vaziyetleri iyice askerleşmişti.

Tutuklular tabur oldular. Bölük şefi, bir SS erine, cesetlerin ve yaralıların yanında kalmasını emretti. Daha sonra da, koşar adımla caddeyi baştan başa geçmeleri emri verildi. Son bomba, sığınaklardan birine rastlamıştı. Tutuklular oranın enkazını temizleyeceklerdi.

Bombanın rastladığı sığınağın giriş yeri, kükürt ve hâmız kokuyordu. Kökleri topraktan dışarıya fırlamış birkaç ağaç iyice yanlamıştı. Çimenliklerin parmaklığı yerinden oynamış, gökyüzüne hayretle bakıyor gibiydi. Bomba, doğrudan doğruya değil de yan kısımdan rastlayarak bodrumu yıkmıştı.

Tutuklular, bodrumun ağız kısmını açmak için iki saatten fazladır çalışıyordular. Merdiveni ancak basamak basamak temizlemekle açabiliyordular. Hepsi de elinden geldiği kadar hızlı çalışıyordu. Enkaz altında kendi arkadaşları kalmışçasma çalışıyordular.

Nihayet daha bir saat çalıştıktan sonradır ki giriş yerini temizlemeyi başardılar. Fakat temizleme işinin bitmesine epeyce kala çığlıklar ve iniltiler duyulmaya başlamıştı. Mahzene bir başka taraftan hava girmiş bulunmalıydı. Tutuklular mahzenin giriş yerinde ilk deliği aşınca dışarıya doğru bir feryat boşandı. Sonra bir baş ortaya çıkıp haykırdı. Daha sonra da bu başın tam altından, ve kendisine yol açmak isteyen kocaman bir köstebek gibi, iki el göründü.

Bir iş başı: «Dikkat, yeni bir çöküntü olabilir! » diye bağırdı.

Eller yeniden çalışmaya başladılar. Deminki kafa arkadan

doğru yine içeriye çekildi ve yerine bir başkası ortaya çıktı. Fakat az sonra o da geriye çekildi, içeridekilerin ışığa kavuşabilmek için müthiş bir panik halinde boğuştukları anlaşılıyordu.

«Geriye itin şunları! Yaralanacaklar! Deliğin iyice büyütülmesi gerekir. Geriye itin şunları! »

Ve bu emri alanlar, deliğe doğru saldıran suratları geriye ittiler. Ötekiler de onların parmaklarını ısırdılar. Tutuklular, çimentoyu kazmalarla parçalıyordular. Kendi canlarını kurtaracakmış gibi çalışıyorlardı. Sonunda delik iyice büyütüldü ve ilk adam kısmen dışarıya çıkabildi.

Adam, güçlü kuvvetli birisiydi. Lewinsky onu derhal tanıdı. Bir süre önce şu mağazada gördüğü bıyıklı adamdı. En önde çalışmış ve kurtulmak için herkesi itip kakmıştı. Fakat şimdi de karnını kurtaramıyordu. içerideki çığlıklar gittikçe artıyordu. Adam deliği tıkadığından içerisini de karanlık etmişti. Onu geriye çekmek için bacaklarına sarılıyordular. Adam, ıslık çalar gibi tiz bir sesle: «İmdat! » diye haykırdı «Yardım edin de çıkayım. Şuradan çıkayım da sizlere... Hepinize... »

Küçük kara gözleri yuvarlak suratından fırlayacakmış gibiydi. «İmdat! Efendiler, yalvarırım size, imdadıma koşun! » derken o Hitlervâri bıyığı titriyordu. İnsan gibi konuşan ve boğazı sıkılmakta olan bir fok balığına pek benziyordu.

Tutuklular, adamı koltuk altlarından yakalayıp sonunda kurtarmayı başardılar. Adamın yere düşüp kalkması ve tek kelime söylemeden koşa koşa oradan uzaklaşması bir oldu. Tutuklular da, bir tahta ile itip deliği iyice büyülttükten sonra geri çekildiler.

Şimdi iyice büyümüş olan delikten dışarıya insanlar bir deli gibi fırlamıştı. Kimisi acele acele, kimisi daha az aceleci, yüzleri sapsarı, ter içinde ve bir mezardan kurtuluyormuş gibi kadınlar, çocuklar ve erkekler, bazısı sinirli kahkahalar atarak veya hıçkırıp bağırarak, küfürler savurarak ve sonra birden ağırlaşıp susarak, durmadan çıkmaktaydılar. Dışarıya bir çılgın gibi fırlayan, tutukluların önünden geçip gidiyorlardı.

Goldstein: «Duydunuz mu? » diye fısıldadı «Efendiler, yalvarırım size diyen adam, bizlere hitap ediyordu. »

Lewinsky, bir baş işaretiyle doğrularken, fok balığına benzeyen herifin «Ben sizlere... » sözlerini tekrarladı ve «Hiç bir şey vermem» diye ekledi: «Ormandan fırlamış bir maymun gibi de savuştu. » Sonra, Goldstein’e baktı: «Nen var, senin? »

Goldstein, ona yaslandı. Güçlükle soluk alıyordu:

«Ne tuhaf! Onlar bizi kurtaracakken, bizler onları kurtarıyoruz! »

Goldstein, kıkır kıkır gülerek yana yıkıldı. Arkadaşları hemen tutup toprak yığınına oturttular. Sonra da, sığınak boşalıncaya kadar beklediler.

Yıllardan beri tutuklu bulunanlar, şimdi oturmuş, sadece birkaç saat için tutuklu olanların acele acele geçişini seyrediyordular. Lewinsky, buna benzer bir başka olayı, şehrin bombardımanından kaçanlarla tutukluların yolda karşılaşmasını hatırladı. Tam bu sırada, beyaz benekli mavi elbise

giyen hizmetçi kız da çıktı. Kız, etekliğini silkeledi ve ona doğru gülümsedi. Tek bacaklı bir asker de kızın peşisıra çıktı. Asker, şöyle bir doğrulup koltuk değneklerini yerleştirdi ve tutukluları selâmladıktan sonra, yola koyuldu. En son çıkanlar arasında pek ihtiyar bir adam da vardı. Yüzü baştan başa kırış kırıştı. Tutuklulara bakarak: «Teşekkür ederim» dedi «Fakat içeride enkaz altında kalmışlar var daha. » Bunları söyledikten sonra, ağır ağır, mecalsiz mecalsiz, fakat saygılı bir tavırla, çıplak merdivenleri tırmandı. O çıkar çıkmaz tutuklular da hemen sığınağa indiler.

Geri dönüyorlardı. Yorgunluktan bitkindiler. Ölülerini ve yaralılarını da beraberlerinde taşıyorlardı. Enkaz altında kalmış olan tutuklu da ölmüştü. Gökyüzünde eşsiz bir akşam kızıllığı vardı. Her şey öyle güzeldi ki, zaman durmuş ve bir tek saat için de olsa harabeler ve ölüm, yeryüzünden uzaklaşmış sayılırdı.

Golstein: «Ne de kahraman insanlarmışız! » dedi.

Werner, bir baktı:

«Sen bundan böyle enkaz temizlemeye gitmemelisin. Çılgınlığın lüzumu yok. Böyle fenalaştığına göre kendini mahvediyorsun. »

«Peki ne yapayım? SS’lerin beni kampta ele geçirmesini mi bekleyeyim? »

«Senin için bir şeyler yapmamız gerekiyor. »

Goldstein, yorgun yorgun gülümsedi:

«Yani, yavaş yavaş küçük kamplık mı oldum demek istiyorsun? »

Werner, hiç de hayret etmemişti:

«Neden olmayacakmış? Hem de güvende olursun, hem bizim de orada bir adamımız bulunur! »

7105 numarayı tekmelemiş olan Kapo, yanlarına gelmişti. Bir süre yanlarısıra yürüdükten sonra, 7105’in eline bir şeyler sıkıştırdı ve ayrıldı. 7105, avucuna baktı ve hayretle: «Bir cigara imiş! » dedi.

Lewinsky: «Yumuşamaya başladılar» diye lafa karıştı «Yıkıntıları gördükçe sinirleri bozuluyor. Sonlarını görüyorlar. »

Werner, başı ile doğruladı:

«Korkmaya başladılar. Kapo’ya baksana. Ondan belki de faydalanabiliriz! »

Yumuşak akşam ışığı içinde ağır ağır yürüyorlardı. Bir süre sonra Münzer'in dalgın dalgın konuştuğu görüldü:

«Bir şehir, evler ve hür insanlar. Hem de iki metre ötemizde. Tutuklu değilmişiz gibi!. »

7105, başını kaldırdı:

«Şu insanların bizim için ne düşündüğünü bilmek isterdim. »

«Ne düşünebilirler ki, onlar bizler için bir şeyler biliyorlar mı acaba? Hem kendileri de pek mutlu görünmüyorlar. »

7105: «Evet, şimdi öyle» dedi.

Hiç kimse cevap vermedi. Kampa giden dik yokuşu tırmanıyordular. 7105: «Şu köpeği ele geçirmek isterdim» dedi.

Münzer: «Kızartması güzel olurdu! » diye karşılık verdi

«Net on beş kilo gelirdi, muhakkak. »

«Hayır, yemek için istememiştim. Sadece öyle... »

Araba ilerleyemiyordu. Bütün caddeler enkazla tıkanmıştı.

Neubauer: «Geri dön, Alfred! » dedi «Bizim evin önünde beni beklersin! »

Neubauer, arabadan indi ve yaya yol yürümeyi denemek istedi. Caddeyi boydan boya kaplamış bir duvar enkazına tırmandı. Evin geri kalan kısmı yerli yerindeydi. Duvar, bir tiyatro perdesinin açılışı gibi yerinden ayrılmış, evin içini ortaya çıkarmıştı. Birinci katta maundan bir yatak odası takımı sapsağlam kalmıştı. İki yatak yan yana idi. Sadece bir sandalye yere düşmüş ve ayna kırılmıştı. Üst kattaki mutfağın su tesisleri delinmişti. Su önce yere, oradan da, parlak ve ince bir şelâle gibi aşağıya akıp gidiyordu. Salonda kırmızı kadifeden bir divan göze çarpmaktaydı. Çizgili kâğıt kaplı duvara asılmış yaldız çerçeveli resimler, çarpık duruyordu. Binanın duvarı uçan kısmında kanlar içinde bir adam, donuk bakışlarla aşağıya bakmaktaydı. Aynı odada bir kadın, bir oraya bir şuraya koşuyor, yastık ve çamaşır gibi bazı şeyleri valizlere doldurmaya çalışıyordu.

Neubauer, ayaklarının altındaki enkaz yığınının kımıldadığını hissetti ve geriledi. Fakat ayağının altındaki zemin oynamaya devam ediyordu. Yere eğilip taşları ve molozları bir kenara itti. Tozlu bir el ve kolun bir kısmı, yorgun bir yılan gibi ortaya çıkmıştı. Neubauer: «İmdat! » diye haykırdı «Burada birisi daha var. İmdat! » Fakat hiç kimse duymamıştı.

Etrafına bakındı. Caddede kimseler yoktu. İkinci hattaki adama doğru yine: «İmdat! » diye haykırdı. Adam, yüzündeki kanları ağır ağır sildi, fakat hiç bir karşılık vermedi.

Neubauer, enkaz yığınını bir parça kenara itti ve ortaya çıkan saçları tutup yukarıya çekti, ama yerinden kımıldatamadı. Bunun üzerine: «Alfred! » diye bağırdı ve etrafına bakındı. Otomobili görünürlerde yoktu. Birdenbire müthiş öfkelenmiş bir tavırla: «Domuzlar! » diye haykırdı, «Tam lâzım olunca ortadan kaybolurlar. »

Neubauer, enkazı açmaya devam etti. Yüzünden akan terler üniformasının yakasını ıslatıyordu. Artık, pek zora gelemiyordu. Polis nerede? Kurtarma ekipleri nerede? diye düşündü. Sonunda enkazın bir parçası ikiye bölündü ve arasından bir yüz, daha doğrusu, bir zamanlar bir insan yüzü olan bir yüz, ortaya çıktı. Yüzden başka bir şeye benziyordu. Burun yamyassı olmuş, göz diye bir şey kalmamıştı, ağız kısmı da enkazla dolu dişsiz bir boşluktu.

Manzaranın dehşeti karşısında Neubauer'in midesi karıştı ve birden kusmaya başladı, Öğleyin yediği şeylerin hepsini, salatayı, sucuğu, patatesi, sütlacı ve kahveyi, enkaz altında yamyassı olmuş başın yanma çıkarıvermişti. Neubauer, az öteye döndü ve yine kustu. Arkasından doğru bir ses: «Burada ne oluyor? » diye sordu.

Adam, kendiliğinden bu tarafa gelmişti. Elinde de bir kürek vardı. Neubauer, enkaz arasındaki başı işaret etti.

Adam, anlar gibi olmuştu:

«Enkaz altında kalmış birisi mi var? »

Baş, biraz kımıldadı ve korkunç yüzde de bir hareket görüldü. Neubauer bir daha kustu. Öğle yemeğini fazla yemişti. Eli kürekli adam: «Boğulacak» diye bağırıp hemen enkazın yanına fırladı ve ellerini yüzde dolaştırarak burun kısmını araladı. Bir yandan da parmaklarının ucuyle ağız kısmını temizledi.

Enkaz arasından yavaş yavaş ortaya çıkan yüz, birden daha hızla kanamaya başladı. Düz bir maskeden farksız yüzde, yaklaşan ölümün de tesiriyle, bir canlılık belirmişti. Ağızdan bir hırıltı işitiliyordu. Gözleri olmayan baş biraz titredi ve sonra hareketsiz kaldı. Eli kürekli adam, ayağa kalktı. Sokağa uçan bir pencerede sallanan sarı ipek bir perdeye ellerini silerek: «Ölmüş! » dedi, «Acaba başkaları da var mı enkaz altında? »

«Bilmem. »

«Siz burada oturmuyor musunuz? »

«Hayır.

Adam, enkaz arasından görünen başı işaret etti:

«Sizin yakınınız mıydı? Yoksa tanışlardan biri mi? »

«Hayır. »

Adam, yerdeki salata, patates ve pirinç kalıntılarına baktı, sonra Neubauer'e baktı ve omuzlarını silkti. Yüksek rütbeli bir SS şefinden pek fazla çekinmişe benzemiyordu. Yenilen şeyler de bu savaş zamanına göre mükellef bir ziyafet sayılırdı. Neubauer, kıpkırmızı olduğunu hissetti. Hızla döndü ve enkaz yığınlarını güçlükle indi.

Friedrichshalle'ye varması hemen hemen bir saat sürdü. Neyse, bu cadde tahribe uğramamış. Neubauer, büyük bir heyecanla yolda ilerliyordu. Bundan sonraki dört yol ağzında bulunan binalara bir şey olmamışsa benim mağaza da yerli yerindedir, diye boş hülyalara daldı. İlk cadde bombardımandan kurtulmuştu. Daha sonraki iki caddede bir hasar yoktu. Bütün cesaretini toplayıp yoluna devam etti. Bir daha deneyeceğim diye düşündü, bundan sonraki caddede ilk iki eve bir şey olmamışsa, ben de vartayı atlattım demektir. Tahmini doğru çıkacağa benziyordu. Fakat üçüncü bina bir enkaz yığını halindeydi. Neubauer, bir tükürük savurdu. Boğazı tozdan kupkuru olmuştu. Hermann Göring caddesine sapan köşeyi kendine güvenir bir tavırla döndü ve durdu.

Bombalar esaslı iş görmüştü. Mağazasının üst kısımları tamamıyle tahrip olunmuştu. Binanın köşeye gelen cephesi yerinde yoktu, caddenin karşı tarafına âdeta uçuvermiş ve bir antikacı dükkânına girmişti. Bu tazyik neticesinde bronzdan bir Buda heykeli sokağa fırlamıştı. Kutsal heykel, kaldırımın hasardan kurtulmuş bir parçasında tek başına oturmaktaydı. Ellerini kucağına kavuşturmuş olan Buda, sakin sakin gülümsüyor ve istasyon tarafındaki harabelere bakarak Batı dünyasının tahribini seyrediyordu. Asya'dan gelecek perili bir trenin kendisini alıp yine oralara, öldürmek için yaşamak değil fakat yaşamak için öldürmek gibi basit bir kanunun hüküm sürdüğü vahşî ormana götürmesini bekliyor gibiydi.

Neubauer, bir an için, kader tarafından alçakça aldatılmış olduğu gibi çılgınca bir hise kapıldı. Öteki dört yol tahribe uğramıştı. Şu anda, büyük

bir hayal kırıklığına uğrayan bir çocuktan farksızdı. Neredeyse ağlayacaktı. Onun, onun başına böyle şeyler gelsin! Caddeye boydan boya baktı. Sağlam kalmış birkaç ev yerli yerinde duruyordu. Neden onlara da bir şey olmamış? diye düşündü. Ne diye böyle şeyler bulup da

beni, dürüst, yurtsever, iyi bir koca ve şefkatli bir baba olan beni buluyor?

Neubauer, bombaların caddede açtığı büyük çukurun etrafını dolaştı. Moda kısmının bütün vitrinleri parçalanmıştı. Her tarafa buz parçaları gibi cam kırıkları yayılmıştı. Ayaklarının altında gıcır gıcır ediyordular. Neubauer, «Alman kadını için son moda» kısmına varmıştı. Tabela yarıya düşmüş, sallanıyordu. Eğilip içeriye girdi. Yangın kokusu vardı ama, ateş göze çarpmıyordu. Mankenler, karmakarışık bir halde yerlere saçılmışlardı. Bir vahşîler sürüsünün tasallutuna uğramış gibiydiler. Bazıları sırtüstü yatmışlar, elbiseleri yukarıya doğru sıyrılmış, bacakları ortaya çıkmıştı; kenarı kırılan diğer bir kısım manken de, balmumundan kıçlarını havaya doğrultup karınüstü yatmıştılar. Bir tanesi —eldivenlerinden başka— çırılçıplaktı. Bir bacağı kopmuş bir başka manken, başında şapkası ve yüzünde tülü bir köşede duruyordu. Fakat hepsi de ve ne durumda olurlarsa olsunlar, gülümsüyorlar ve tüyler ürpertici bir manzara meydana getiriyordular. Neubauer, mahvoldum, bittim diye düşündü. Selma şimdi ne derdi? Şu dünyada hakkaniyet yoktu. Enkaz ve cam parçaları arasında güçlükle yürüyerek binanın etrafını dolaştı. Binanın köşesine varınca, ayak seslerini duyan bir gölgenin hemen büzülüp kaçmaya başladığını gördü.

Neubauer: «Dur! » diye bağırdı «Dur, yoksa vururum. »

Gölge durdu. Ufak tefek ve çökmüş bir adamdı.

«Gel buraya! »

Adam hemen yaklaştı. Neubauer, adam yaklaşınca onu tanıdı. Bu, mağazanın eski sahibiydi.

Neubauer, hayretler içinde kalmıştı:

«Blank, sen misin? »

«Evet yarbayım, benim. »

«iyi ama burada ne yapıyorsun? »

«Bağışlayın yarbayım, ben burada... »

«Bana bak, doğru dürüst konuş! Burada ne yapıyorsun? »

Neubauer, sırtındaki üniformanın tesiriyle kendisini çabuk toplamıştı.

Blank kekeledi:

«Ben, ben, sadece geldim de bir defacık göreyim... »

«Neyi, neyi görmek için? »

Blank, harabeleri işaret etmek ister gibi şaşkın bir hareket

yaptı.

«Ne? Buraları seyredip keyiflenmek için mi? »

Blank, korkudan geriye sıçrar gibi oldu:

«Hayır, hayır sayın yarbayım. Hayır, katiyen bu maksatla gelmedim. Sadece... »

Ve bir an yutkunduktan sonra, fısıldar gibi bir sesle ilâve

etti:

«Yazık, çok yazık oldu. »

«Elbette yazık oldu. Şimdi artık gülebiliriz. »

«Ben gülmüyorum, ben gülmüyorum sayın yarbayım! » Neubauer, onu iyice süzdü. Kollarını vücuduna iyice yapıştırmış olan Blank, önünde korka korka durmaktaydı. Nazi yarbayı bir müddet sonra ve acı acı: «Sizler işin içinden daha iyi sıyrıldınız» dedi «Malınızın değeri kadar paranızı aldınız. Öyle değil mi? »

«Evet sayın yarbayım, paramızı tam tamına aldık. »

«Hem de peşin peşin aldınız. Bana da bir enkaz yığını kaldı. »

«Çok doğru sayın yarbayım. Buna ben de çok üzgünüm.

Bu olay... »

Neubauer, dalgın dalgın önüne bakıyordu. Blank’ın parlak bir iş yaptığına şu anda gerçekten inanmaktaydı. Şu enkaz yığınını peşin parayla geriye satamaz mıyım acaba? diye bir an aklından geçirdi. Fakat bu iş parti esaslarına aykırı düşerdi. Hem şu moloz yığınının bu andaki değeri bile, vaktiyle Blank’a ödediği paradan fazlaydı. Arsası da caba kalırdı. Sadece yıllık ; kiralardan on beş bin mark alıyordu. On beş bin mark havaya ; Uçmuştu!

«Nen var senin? Kollarını öyle ne diye sallayıp duruyorsun? »

Blank ter döküyordu. Alnında biriken kocaman ter tane-

gözlerine düşüyordu. Camdan olan sol göz ter damlala-

rından bir rahatsızlık duymuyordu. Şu andaki titremesini, küstahlık saymasından pek korkuyordu. Zira bu iş bir defa başına gelmişti, fakat Neubauer'in şu anda böyle şeyler düşündüğü yoktu; vaktiyle bu mağazayı ondan satın almadan önce Weber'in Blank'ı kampta sorguya çektiğini unutmuştu. Enkaz yığınlarından bir türlü gözünü ayırmayarak: «Siz daha talihli çıktınız» dedi, «O zaman belki de buna inanmadınız. Fakat işte şu anda her şeyiniz mahvolacaktı. Paracıklarınız yanınıza kaldı. »

Blank, yüzünün terini kurulamaya cesaret edemeden mırıldandı:

«Evet sayın bayım, öyle! »

Neubauer, birden onu süzmeye başladı. Aklına gelen bir düşünceden ürkmüştü. Bu düşünce son haftalarda hep geliyordu. İlk olarak, Mellern gazetesi tahrip edildiği zaman bunu hissetmişti. Neubauer bu düşünceyi zihninden kovmak istedikçe o, yapışkan bir sinek gibi yine gelmişti. Blank'lar acaba sahiden yine burayı ele geçirecekler miydi? Önünde duran herifte hiç de böyle bir hal yoktu, tam bir harabeydi. Fakat etraftaki enkaz yığınlarının manzarası da daha parlak değildi. Hiç de zafer müjdecisine benzemiyorlardı. Hele bunlar insanın kendi malı da olursa. Selma'nın sürekli yakınmalarını da hatırlamıştı. Bütün bunlara şu gazete haberlerini de ekleyince! Ruslar Berlin önlerindeydi. Bunu değiştirmeye imkân yoktu. Ruhr havzasının çember içine alındığı da muhakkaktı.

Neubauer, sakin bir tavırla: «Blank, beni dinle! » dedi «Sana karşı fevkalade dürüst davranmıştım, değil mi? »

«Evet, fevkalade dürüst davranmıştınız! »

«Bunu teslim edersin, değil mi? »

«Elbette, sayın yarbayım, elbette. »

«Aynı zamanda insanca muamele etmiştim... »

«Fevkalade insanca, sayın yarbayım. Son derece minnettarım. »

Neubauer: «Şu halde» dedi «Bunu unutma. Ben sizin için pek çok tehlikeyi göze almıştım. Ey, söyle bakayım, burada ne işin var? Yani şehirde ne arıyorsun? » Neubauer, az kalsın:

«Çoktan beri toplanma kampına girmiş bulunmanız gerekirdi» diye soracaktı.

«Ben, ben!.. »

Blank, terden sırsıklam olmuştu. İ içinden nasıl çıkacağını bilemiyordu.

Tecrübesine dayanarak bildiği bir şey varsa o da, güler yüzlü davranan Nazilerin sonradan muhakkak bir hainlik yaptığıydı. Weber de, gözünü bir yumrukta kör etmeden önce böyle konuşmuştu. Gizlendiği yeri, eski mağazamı göreyim diye, terk ettiği için kendi kendisine lânetler yağdırıyordu.

Neubauer, onun bu şaşkınlığını fark etmişti. Fırsatı kaçırmayarak: «Şu anda hür olduğunuzu biliyorsunuz» dedi «Fakat bunu kime borçlu olduğunuzu da biliyor musunuz, acaba? »

«Evet sayın yarbayım, size çok minnettarım... »

Blank, Neubauer'e hiç bir şey borçlu değildi. Bunun böyle olduğunu o da, Neubauer de bilirdi. Fakat henüz dumanları tüten enkaz yığınları önünde eskiye ait her türlü anlayış birden silinmeye başlamıştı. Artık, hiç bir şeye güvenilemezdi. İhtiyatlı olmalıydı. Neubauer'e gerçi gülünç geliyordu ama, böyle bir Yahudiden bile günün birinde medet umulmayacağım kes-tiremiyordu. Bir tane «Alman nöbetçisi» purosu çıkarıp uzattı:

«Al şunu, Blank! İyi yapraktır. O zaman yaptığım hareket zorunluluk gereğiydi. Fakat sizi nasıl koruduğumuzu da unutmamalısınız. »

Blank, sigarayı da, puroyu da bırakmıştı. Weber'in yanan sigarayla yaptığı işkence denemelerinden sonra, tütün kokusuna sinirlerini alıştırmak için pek çok yıllar geçmesi gerekmişti. Fakat Neubauer'in uzattığı puroyu geri çevirmeyi göze alamadı.

«Çok teşekkür ederim, çok lütufkârsınız, sayın yarbayım. » Blank, puroyu inmeli elinde tutarak, dikkatli dikkatli geriledi. Neubauer de etrafına bakındı. Onun Yahudilerle konuştuğunu hiç kimse görmemişti. Böyle olması da uygundu. Blank'ı bir an içinde unutup hemen hesaplamaya başlamıştı. Sonra

burnuyle havayı kokladı. Yanık kokusu daha da artmıştı. Acele acele öteki yana geçti. Moda kısmı şimdi alevler içindeydi. Deli gibi gerisingeriye döndü ve: «Blank! » diye bağırdı, fakat onu ortalıkta göremeyince: «Yangın var, yanıyoruz! » diye feryadı bastı.

Gelen olmadı. Şehir birçok yerlerinden yanıyordu ve itfaiye epeydir başa çıkamaz olmuştu. Neubauer yine moda kısmına koştu ve içeriye dalıp bir kumaş topunu yakaladığı gibi dışarı fırladı. İkinci defa aynı şeyi tekrarladıysa da, başaramadı ve yakaladığı pahalı bir kadın elbisesi, elinde tutuştu. Alevler, kumaşları ve urbaları yalıyordu. Canını güçlükle kurtarabildi.

Caddenin öte yanına geçti ve yangını, yarı baygın seyretti. Alevler, mankenleri tutuşturup elbiselere saldırıyordu. Cayır cayır yanan ve eriyen bu mankenler, birden, garip bir manzara meydana getirmişti. Yerlerinde kımıldanıyor ve ayağa kalkıyor gibiydiler. Kollar havaya doğru uzanıyor ve kıvrılıyordu. Bir mumyalar cehennemi meydana gelmişti. Fakat az sonra her şey ortadan kayboldu ve alevler, cesetlerin yakıldığı fırında olduğu gibi, mankenleri örttü. Neubauer sıcaktan o kadar fazla geriledi ki, caddenin ortasında duran Buda heykeline çarptı. Arkasına dönüp bakmaya lüzum görmeden heykele oturdu ama, hemen ayağa fırladı; kutsal heykelin baş kısmındaki bronzdan sivriliği acelesinden görmemişti. Yangından az önce kurtardığı ve şu anda ayaklarının altında duran kumaş topuna öfkeyle baktı. Uçan kuşlar örnekli açık mavi bir kumaştı. Kumaş topuna bir tekme attı. Lânet olsun, kumaşa da, her şeye de! Kumaş topunu yakaladığı gibi gerisingeriye alevlerin içine fırlattı. Her şeye lânet ediyordu. Çizmeleriyle küt küt yere vurarak oradan uzaklaştı. Bütün bunları bir daha görmek istemiyordu. Tanrı bundan böyle Almanları terk etmişti. Cermen Tanrısı Wotan da bırakmıştı.

Caddenin öte tarafındaki moloz yığınının ardından doğru solgun ve ürkek bir baş, yavaş yavaş ortaya çıktı. Josef Blank, Neubauer’in arkasından uzun uzun baktı ve uzun yıllardan beri ilk defa olarak, gülümsedi. İnmeli parmakları arasında tuttuğu puroyu ezip ufalamaya çalışırken gülümsüyordu.

XVI

Cesetlerin yakıldığı fırının avlusunda yine dört kişi vardı. Hepsi de siyasî tutuklulara özgü kırmızı işareti taşı yordular. Berger onların hiç birini tanımıyordu ama, şu anda hepsinin başına ne geleceğini biliyordu.

Dreyer adlı Kapo, mahzendeki yerine çoktan oturmuştu. Berger, içinin burkulduğunu hissetti. Dreyer üç günden beri ortada yoktu. Böyle olunca da

Berger tasarladıklarını geriye bırakmıştı. Fakat bugün, başka kurtuluş kalmamıştı, tehlikeyi göze alması gerekiyordu.

Dreyer: «Buradan hemen başla! » diye homurdandı, «Yoksa işi güç bitiririz. Son günlerde sinekler gibi geberiyorlar. »

Yukarıdaki deliğin ağzından ilk cesetler aşağıya fırlatılmıştı. Üç tutuklu, cesetleri soyup eşyaları ayırmaya başladılar. Berger de dişleri kontrol ediyordu.

Yarım saat sonra Schulte göründü. İyi uyumuş ve canlı bir hali vardı ama, yine de durmadan esniyordu. Dreyer yazarken, Schulte de omzunun üstünden onu zaman zaman gözden geçiriyordu.

Mahzen büyüktü ve havalandırma tesisleri vardı ama, cesetlerden çıkan koku *âz* zaman sonra pek artmıştı. Bu koku, sadece vücutlardan değil, giydikleri elbiselerden de geliyordu. Ceset yığını bir çığ gibi durmadan büyümekteydi. Zaman kavramı bu çığın altında kalmış gibiydi. Schulte sonunda kalkıp da yemeğe gitmeye hazırlandığında, Berger, vaktin akşam mı, yoksa öğle mi olduğunu kestiremedi.

Dreyer, masasını toplarken: «Yakma fırınına ne kadar hazırladık? » diye sordu.

«Yirmi iki ceset. »

«Âlâ. O halde öğle paydosunu yapalım. Yukarıdakilere söyle, ben dönünceye kadar aşağıya ceset atmasınlar!

öteki üç tutuklu hemen dışarıya çıktılar. Berger, bir cesedin daha işlemini bitirdi.

Dreyer: «Haydi, bırak işi! » diye homurdandı.

Berger, ayağa kalktı:

«Şunu kayda geçirmeyi unuttuk. »

«Ne dedin? »

«Bu ölüyü kayda geçmedik. »

«Saçmalara! Hepsini de yazdık. »

Berger, sesini elinden geldiği kadar sakinleştirmeye çalıştı: «Bir kişiyi eksik yazdık. »

Dreyer patlamıştı:

«Herif sen deli mi oldun? Neler saçmalıyorsun? »

«Listeye bir kişi daha eklememiz gerekiyor!.. »

Dreyer, ona sert sert baktı:

«Ya? Buna neden mecburmuşuz bakayım? »

«Listenin doğru olması için. »

«Benim listelerim seni ilgilendirmez. »

«Öteki listelerle ilgilenmiyorum, sadece bu listeyle ilgiliyim. »

«Hangi başka listeler? Söylesene ulan! »

«Altın listeleri. »

Dreyer bir an sustuktan sonra:

«Öyle mi? » diye sordu, «Fakat bütün bunların anlamı ne? » Berger, derin derin soluk aldı:

«Bunların anlamı, altın listelerinin tamam olup olmamasının beni ilgilendirdiğidir... »

Dreyer bir davranış yaptı, fakat kendisini tuttu ve tehdit eder bir edayla: «Altın listeleri tamamdır! » dedi.

«Belki öyle, belki de öyle değil. Önce bir kontrol etmeli» «Ne kontrolü? Neyle kontrol edecekmişsin? »

«Benim kendi listelerimle. Burada çalıştığım günden beri liste tutuyorum. İhtiyatlı davranmış olmak için bu işi yapmaktayım. Kendim için tutuyorum. »

«Hele şuna bak! Pis herife bak, bir liste de o tutuyormuş! Sana benden daha çok mu inanırlar sanıyorsun? »

«Olabilir. Zira benim kendi listemden hiç bir çıkarım yok. » Dreyer, onu ilk görüyormuş gibi tepeden tırnağa bir süzdü: «Demek, senin bir çıkarın yokmuş! Fakat ben de buna inanmam. Bunu bana söylemek için iyi vakit seçmişsin, hem de bodrumu, değil mi? İkimizden başka bir kimsenin bulun-

madiği bir zamanı uygun görmüşsün ama, aldanmışsın, yumurta kafalı herif! »

Dreyer, sırıttı. Dudağındaki sivilce acı veriyordu. Sırıtması, kızgın bir köpeğin dişlerini göstermesine benziyordu:

«Şu yumurta kafanı bir parçacık ezip seni de şu ötekilerin yanına yollamaktan beni neyin alıkoyacağını söylesene! Ya da şu hava borularına

tıksam, nasıl olur? O zaman bizzat sen kendin eksik olurdun. Kimseye hesap vermek de yok. Zira şu anda yapayalnızız. Sen kendiliğinden düşmüş olursun. Kalp yetersizliği. Biriniz eksik, biriniz fazla, hiç bir önemi yok. Kimse soruşturmaz. Ben şimdiden kaydını yapayım. »

Dreyer yaklaştı. Berger'den en az on beş kilo daha ağırdı. Berger'in, elindeki kerpetene rağmen, ona karşı en ufak bir şansı yoktu. Bir adım geriledi ve arkasındaki ölülere ayağı takılarak, sendeledi. Dreyer, bileğinden tutup kolunu büktü. Berger'in elindeki kerpeten yere düşmüştü. Öteki: «Şimdi daha rahat iş görürüz! » dedi.

Dreyer, bir tartaklayışta onu kendisine doğru çekti. Karmakarışık olmuş yüzünü Berger'in gözlerine yapışacak kadar yaklaştırmıştı. Yüz kıpkırmızıydı ve dudağındaki mor çıban, parıldıyor gibiydi. Berger, hiç bir şey söylemedi ve sadece, başını elinden geldiği kadar geriye çekti ve boyun adalelerini, bütün gücüyle gerdi.

Berger, Dreyer'in sağ elinin havaya kalktığını gördü. Beyni hızla işliyordu. Ne yapması gerektiğini biliyordu. Pek az zaman vardı, ama bereket, Dreyer'in kolu, yavaş filime almışlar kadar ağır ağır havaya kalkmaktaydı. Berger: «Bu da düşünülmüştür» dedi, «Yazılıp çizilmiş ve tanıklarca imzalanmıştır. »

Dreyer'in kolu durmamıştı. Ağır, fakat ısrarla havaya doğru kalkmaya devam ediyordu. Herif: «Uyduruyorsun» diye homurdandı, «Atıyorsun. Hepsi yalan. Fakat pek fazla konuşamayacaksın. »

«Uydurmuyorum. Bunu da hesaplamıştık, beni ortadan kaldırmayı deneyeceğinizi de düşünmüştük. »

Berger, Dreyer'in gözlerine dik dik baktı:

«îlk defadır ki budalaların da aklına bir şeyler gelebiliyor.

Her şey yazıyla tespit edilmiş bulunuyor. Bu akşam kampa dönmezsem, eksik olan iki altın yüzük ve bir platin gözlüğün listesiyle birlikte kamp şefine verilecek. »

Dreyer gözlerini kırpıştırdı:

«Öyle mi? »

«Tıpkı tıpkısına böyle. Kendimi ne gibi tehlikeye attığımı bilmiyorum mu sandınız? »

«Ya, demek bunu biliyordun? »

«Evet, biliyordum. Her şey yazıyla tespit edildi. Listede noksan bulunan platin gözlüğü Weber, Schulte ve Steinbrenner gayet iyi hatırlayacaklardır. Tek gözlü tutuklunundu. Böyleleri çabuk unutulmaz. »

Havadaki el daha fazla kalkmadı. Bir süre olduğu yerde kaldıktan sonra, yana düştü ve Dreyer: «Platin değildi ki! » dedi, «Sen kendin söylemiştin. »

«Hayır, platindi. »

«On para etmez bir şey, bir hurdaydı. Kaldırıp atmaya bile değmezdi. »

«Bütün bunları sonra kendiniz açıklarsınız. Gözlük sahibinin dostlarından tanıklarımız var. Halis platindi. »

«Pis köpek! »

Dreyer, Berger'i geriye itti ve yere düşürdü. Berger, ayağa kalkmaya çabalarken, elinin, bir cesedin yüzünde dolaştığını hissetti. Yine ölünün üzerine yuvarlandı, fakat Dreyer'in hareketlerini gözden kaçırmadı.

Dreyer şiddetle soluyordu:

«Ya? Peki bu durumda dostlarını ne yaparlar dersin? Mükâfatlandırılırlar mı sanıyorsun? Senin suç ortakların olarak!.. »

«Onlar suç ortağı değildir. »

«Buna kim inanır? »

«Peki ama size kim inanır? Yüzükler ve gözlük için ortadan kaldırayım diye uydurduğunuzu sanacaklar. »

Berger, yine ayağa kalkmıştı. Birden bütün vücudunun titremeye başladığını hissetti. Öne doğru eğilip dizlerinin tozunu silkeledi. Toz filan yoktu ama, dizlerinin titremesini önleyemediği için Dreyer'in bunu fark etmemesini istiyordu.

Dreyer bir şeyin farkında değildi. Dudağındaki çıbanla meşguldü. Berger, çıbanın patladığını ve cerahat aktığını gördü. Hemen: «Aman, bunu yapmayın! » dedi.

«Ne? Neden? »

«Çıbana dokunmayın! Cesetlerdeki zehir insanı öldürebilir. »

Dreyer, ona aptal aptal baktı:

«Ben bugün cesetlere hiç dokunmadım. »

«Fakat ben dokundum ve siz de beni tuttunuz. Benden önce bu işi yapan tutuklu kan zehirlenmesinden ölmüştü. »

Dreyer, sağ elini müthiş bir hızla savurup pantolonuna sildi:

«Hay Allah müstahakkını versin! Peki şimdi ne olur? Lanet olsun bu işe! »

Bir yandan söyleniyor, bir yandan da, cüzama yakalanmış gibi, parmağına bakıyordu. Berger'e: «Haydi, durma! » diye bağırdı, «Bir şeyler yap. Gebermeye niyetli mi sandın beni? »

Dreyer'in durumu ona zaman kazandırmış, kendisini toplamasına yardım etmişti:

«Elbette değil. Hem de şu sırada. Tam da işin sonuna gelmişken! »

«Ne dedin? »

Berger tekrarladı:

«Tam da işin sonuna gelmişken! »

«Neyin sonu? Seni köpek seni! »

Dreyer sapsarı olmuştu. Berger, bir rafın üstünde duran tentürdiyot şişesini getirdi. Dreyer için hiç bir tehlike bulunmadığını biliyordu; fakat onun gözünde bunun hiç bir önemi yoktu. Bütün mesele onu oyalayabilmiş bulunmasıydı. Patlamış çıbana biraz tentürdiyot bastırdı ve Dreyer geriye doğru sıçradı.

Berger, şişeyi yerine kaldırdı:

«Tamam, şimdi dezenfekte edildi. »

Dreyer, çıbanın yerini görebilmek için burnunun üstünden doğru şaşı şaşı bakıyordu.

«Yüzde yüz mü? »

«Yüzde yüz. »

Dreyer, bir süre daha şaşı şaşı baktıktan sonra, üst dudağını tıpkı bir tavşan gibi oynattı:

«Peki, senin asıl maksadın ne? »

Berger, partiyi kazanmış olduğunu fark etti:

«Söylediğim gibi, bir ölünün nüfus kaydıyle mübadele. Hepsi bu kadar. »

«Ya Schulte? »

«O farkında değil. Adlara dikkat etmez. Hem iki defa da dışarıya gitmişti. »

Dreyer, kurcaladı:

«Ya elbiseler? Bu iş nasıl olacak? »

«Uygun düşecek. Numaraları bile uygun olacak. »

«Nasıl olur? Yoksa sen... »

«Evet, değiştireceğim elbiseler bende var»

Dreyer, bir baktı:

«Pek güzel plan kurmuşsunuz. Yoksa tek başına değil misin? »

«Evet, yalnız değilim. »

Dreyer ellerini cebine sokup ağır ağır birkaç defa gidip geldikten sonra Berger'in önünde durdu:

«Peki, senin şu listenin ortaya çıkarılmayacağına beni kim inandıracak? »

«Ben. »

Dreyer omuzlarını silkti ve yere tükürdü.

Berger, sakin sakin anlattı:

«Şimdiye kadar sadece liste ve suç zaptı vardı. Bunlardan yararlanabilirdim ve bana hiç bir şey olmazdı. Hatta belki de mükâfatlandırılırdım. »

Ve masanın üstündeki kâğıtları göstererek devam etti: «Bundan böyle ben de suç ortağıyım. Bir tutuklunun ortadan kaybolmasından ben de suçluyum. »

Dreyer düşündü. Üst dudağını dikkatle oynattı ve yine şaşı şaşı baktı:

Berger, açıkladı:

«Sizin için tehlike çok daha azdır. Ancak üç dört kişi daha eksilirse bir tehlike olur. Ben ise, ilk defa böyle bir sorum-

luluğun altına girmekle önemli bir tehlikeyi de kabul etmiş oluyorum. Yeterli bir güvence sayılmaz mı? »

Dreyer, hiç bir cevap vermedi.

Berger, bir yandan Dreyer'i süzerken, bir yandan da devam

etti:

«Düşünülecek bir başka şey daha var. Savaş hemen hemen kaybedilmiş gibi. Alman birlikleri Afrika'dan ve Stalingrad'dan çok daha gerilere, Rhein nehrinin ötesine atılmış bulunuyor. Bu durumu ne propaganda, ne de gizli silâh lafları kurtarır, bundan böyle. O zaman burada da hesaplaşılacak. O zaman başkaları için ne diye cezalanasınız? Fakat bizlere yardım etmiş olduğunuz anlaşılırsa, güvende olursunuz. »

«Bu bizler de kim oluyor? »

«Bizler kalabalığız. Sadece küçük kampta değil, her tarafta adamlarımız var. »

«Fakat ya ben ele verirsem? Sizleri ele verirsem? »

«Bunun yüzüklerle ve platin gözlükle ne ilgisi var? »

Dreyer başını kaldırdı ve şaşı şaşı bakarak gülümsedi:

«Her şeyleri çok iyi düşünüp taşınmışsınız, demek? »

Berger, susuyordu.

«Evrakını değiştirmek istediğiniz herif buradan savuşmak mı istiyor? »

«Hayır. Şu gördüğün şeyden korumak istiyoruz, sadece. »

Berger, bunu söylerken duvardaki kancayı gösteriyordu.

«Siyasî tutuklu mu? »

«Evet. »

Dreyer, gözlerini kırpıştırdı:

«Ya kontrol şiddetlendirilir de onu bulurlarsa? O zaman ne yaparız? »

«Barakalar hıncahınç dolu. Onu bulamazlar. »

«Tanınmış bir siyasiyi tanırlar. »

«Tanınmış değil. Hele bizim küçük kampta hepimiz birbirimize benziyoruz. Bizim orada tanınacak halde insan kalmadı. »

«Koğuş kıdemlisinin de haberi var mı? »

Berger yalan attı:

«Evet. »

«Kayıt odasmdakilerle de ilişkiniz var mı? »

«Her tarafta adamlarımız var. »

«Saklamak istediğiniz bu adam kamp numarasını vücuduna yazdırmış mıydı? »

«Hayır. »

«Ya eşyaları? »

«Hangilerini değiştirmek gerektiğini biliyorum. Şimdiden bir kenara ayırdım. »

Dreyer, kapıya baktı:

«Öyle ise, hemen başla! Bir kimse gelmeden bitir işini. »

Ve kapıyı azıcık aralayıp dışarıya kulak verdi. Bu sırada Berger de ölülerin arasında dolaşıyor ve üstlerini arıyordu. Son dakikada aklına bir şey gelmişti. Değiştirme işini iki defa tekrarlamak istiyordu. Böylece Dreyer'i şaşırtır ve 509'un tespitini önlerdi.

Dreyer, küfürü bastırdı:

«Çabuk ol be! Bu kadar uzun boylu ne halt karıştırıyorsun? »

Berger, aradığını sonunda üçüncü cesette buldu. Vücuda hiç bir işaret yapılmamıştı ve küçük kamptaki tutuklulardandı. Cesedin üstündeki ceketi sıyırdı ve kendi ceketi altına saklı 509'un elbiselerini alıp ölüye giydirdi. Sonra, ölünün öteberisini elbise yığınına fırlatıp, daha önce bir kenara ayırdığı bir ceketle pantalonu çekip aldı, bunları beline sararak pantalon kayışı ile sımsıkı bağladı ve ceketini yine giydi.

«Tamam! »

. Berger bu cevabı verirken soluk soluğaydı. Gözünün önünde siyah gölgeler uçuşuyordu.

Dreyer, dönüp baktı:

«İşler yolunda mı? »

«Evet. »

Âlâ. Ben hiç bir şey görmedim. Hiç bir şey de bilmiyorum. Ben ayakyolundaydım. Burada olup bitenlerden sen sorumlusun. Ben hiç bir şey bilmiyorum, anladın mı? »

«Evet. »

Çıplak cesetlerin yığıldığı asansör o arada yukarıya çıkıp boş olarak dönmüştü. »

Dreyer, bir göz attı:

«Ben dışarıdaki üç herifi çağırmaya gidiyorum. Sen de bu sırada yalnız kalmış olursun. Anladın mı? »

«Anladım. »

«Peki liste? »

«Listeyi yarın getiririm. Ya da ben ortadan kaldırırım. »

«Sana güvenebilir miyim? »

«Elbette. »

Dreyer, bir an düşündü:

«Şimdi sen de işin içindesin. Hatta benden fazla. Öyle değil mi? »

«Fazlasıyle. »

«Eğer bir şeyler duyulursa!.. »

«Ben söylemem. Yanımda zehir de var. Bana bir şey söyletemezler. »

Dreyer’in yüzünde, isteği dışında bir saygı belirmişti:

«Bu kadarını tahmin etmemiştim. »

Yoksa daha dikkatli davranırdım, diye düşündü. Bu melun yarı ölüler! Bunlara bile güvenmemeli. Çıkmaya hazırlanıyordu.

«Haydi, asansörde işe başla! »

«Bir şey verecektim. »

«Ne gibi? »

Berger, cebinden bir beş marklık çıkarıp masaya bıraktı. Dreyer alıp cebine koydu:

«Tehlikeye göre hiç bir şey değil. »

«Gelecek hafta beş mark daha getiririm. »

«Neden? »

«Hiç, öyle işte. »

«Pekâlâ. »

Dreyer, dudaklarını büzerken hemen vazgeçti, çıbanın yeri acımıştı:

«İnsanın yüreği dayanmıyor, ne de olsa bir arkadaşa elbette yardım edilir! »

Ve gitti.

Berger duvara yaslandı. Başı dönüyordu. İşler umduğundan iyi gitmişti. Hayale kapıldığı yoktu, hesabını görmek için Dreyer’in planlar kurduğunu biliyordu. Gizli teşkilât tehdidi ve ikinci defa bir beş mark vadiyle bir süre bundan alıkonulacaktı. Dreyer paranın hatırı için beklerdi. Cinayet kısmından olanların kendi çıkarlarını düşünmesine bel bağlanılabilir. Küçük kampın kıdemli tutukluları bunun böyle olduğunu Handke’den öğrenmişlerdi. Parayı, Lewinsky ve arkadaşlarından almıştılar. Yine de yardım edeceklerdi. Berger, vücuduna sardığı elbiseyi bir yokladı. İyice oturtmuştu. Kimse bir şey anlayamazdı. Fazla bir kalınlık yapmamıştı. Kendi ceketi eskisi kadar bol duruyordu. Berger, boğazının kuruduğunu hissetti. Sahte numaralı ceset, ayaklarının dibinde boylu boyuna yatıyordu. Yığından rastgele bir ceset daha çekip onun yanına uzattı. Tam bu sırada da yukarıdaki delikten yeni bir ceset düştü. Yukarıdakiler iş başı yapmıştılar.

Dreyer, yanında üç tutukluyla göründü. Berger’e, sert sert bakarak söylendi:

«Burada ne yapıyorsun? Neden dışarıya çıkmadın? »

Bilerek böyle yapıyordu. Berger’in aşağıda yalnız başına olduğunu üç tutuklunun anlaması gerekirdi.

Berger, hiç oralı olmadı:

«Çekecek bir diş vardı da! »

«Saçmalama. Sen ancak verilen emirleri yerine getirmekle görevlisin! Burada ben yokken sana güven olmaz. »

Dreyer, beceriksiz hareketlerle masanın başına geçip emretti:

«Devam! »

Az sonra Schulte göründü. Cebinden ucu görünen Knigger’ın «İnsan İlişkileri» kitabını çıkarıp okumaya başladı.

Cesetlerin elbiselerini soyma işine devam edildi. Sıradaki üçüncü ceset, sahte numaralı elbise giydirilen ölü idi. Berger, işi öyle ustalıkla tertiplemişti ki, iki yardımcı tutuklu, cesedi soydu ve 509 numara diye okudu. Schulte oralı değildi. Sofra âdabı için klasik bir eser sayılan kitapta balık ve ista-

kozun nasıl yenileceği bahsini okuyordu. Mayıs ayında nişanlısının ailesi tarafından bir çağrı beklediğinden böyle şeylere hazırlanmakta idi. Dreyer,

cesetlerin hüviyetlerini lâkayt bir tavırla kayda geçiyor ve koğuş raporlarıyla kontrol ediyordu. Dördüncü ölü yine bir siyasiydi. Bunun kaydını Berger kendisi yaptırdı. Numarayı biraz daha yüksek sesle okudu ve Dreyer'in baktığını fark etti. Ölünün elbiselerini masaya götürdü. Dreyer onu bir süzdü. Berger bir göz işareti yaptıktan sonra, kerpeteniyle elektrik fenerini alıp cesedin üzerine eğildi. İstediğini başarmıştı. Hüviyet değiştirilmesi yaptırılanın üçüncü ceset değil, dördüncü ceset olduğuna Dreyer'i inandırmıştı. İşi öylesine idare etmişti ki, kendisini asla ele veremezdi.

Kapı açıldı ve Steinbrenner içeriye girdi. İşkence hücreleri nöbetçisi Breuer'le SS gedikli çavuşu Niemann da peşisıra girdiler. Steinbrenner, Schulte'ye bakıp gülümsedi:

«Buradaki cesetlerin kaydı tamamlanınca nöbetin bitiyor. Weber'in emri. »

Schulte kitabını kapattı:

«Dreyer, az mı kaldı? »

«Daha dört ceset var. »

«Âlâ. Bitirin! »

Steinbrenner, sallandırılanların tırnak izleri göze çarpan duvara yaslandı:

«Bitir bakalım! Vaktimiz de var. Sonra, yukarıda çalışan beş tutukluyu aşağıya yolla. Onlara bir sürpriz hazırladım. »

Breuer, sırıttı:

«Olur. Bugün benim isim günüm. »

Goldstein: «Hanginiz 509'sunuz? » diye sordu.

«Neden soruyorsun? »

«Beni buraya naklettiler. »

Vakit akşamdı. Goldstein, on iki kişilik bir kafile ile birlikte küçük kampa nakledilmişti. Berger'e: «Beni Lewinsky yolladı» dedi.

«Bizim barakadan mısın? »

«Hayır. 21 numaradayım. Telâş içinde başka türlü olama-

dı. Sonra değiştiririz. Oradan uzaklaşmamın tam zamanıydı. 509 nerede? »

«509 numara artık yaşamıyor. »

Goldstein bir baktı:

«Öldü mü, gizlendi mi? »

Berger, bir tereddüt geçirdi. Yanıbaşında yere çömelmiş olan 509: «Ona güvenebilirsin» dedi «Lewinsky buraya son gelişinde ondan bahsetmişti. » Ve sonra, Goldstein'a döndü: «Benim adım şimdi Flormann. E, ne var ne yok bakalım? Epeydir sizlerden bir haber alamadık. »

«Uzun süre mi? İki gün, sadece... »

«Bu kadarı da fazla. Ne haberler var? Gel bu yana. Burada kimsenin bir şey duymasına imkân yok. »

Ötekilerden biraz ayrıldılar ve Goldstein fısıldadı:

«Dün gece 6 numaralı koğuşta radyomuzdan haberler dinledik. İngilizce yayındı ve çok parazit vardı. Fakat bir istasyonu iyice dinledik. Ruslar Berlin'i bombardımana başlamışlar. »

«Berlin'i mi? »

«Evet. »

«Ya İngilizlerle Amerikalılar? »

«Başka yeni bir haber dinlemedik. Çok parazit vardı ve dikkatli davranmamız lâzımdı. Ruhr havzası çevrildi ve İngilizlerle Amerikalılar Rhein'i aştılar; bunda hiç kuşku yok. »

Dikenli tellerin arasından doğru, yüklü yağmur bulutları altından, incecik bir akşam kızıllığı görünüyordu. 509:

«Her şey ne kadar da ağır ağır oluyor... »

«Ağır ağır mı? Sen buna ağır ağır mı diyorsun? Bir yılda Alman orduları Rusya'dan Berlin'e, Afrika'dan Ruhr bölgesine sürüldüler de, sen kalkmış ağır ağır diyorsun. »

509, başını iki yana salladı:

«Bunu demek istemedim. Buraya göre ağır. Bizler için ağır. Birdenbire! Bunu anlamıyor musun? Yıllardan beri buradayım ama, bu defaki ilkbahar hepsinden ağır geldi. Ağır geliyor, çünkü beklemek çok güç. »

Goldstein gülümsedi. Bir kuyuyu andıran ağzının içinde dişleri tebeşirden farksızdı:

«Anlıyorum. Bu duyguyu bilirim. Hele geceleri. Uyku tutmaz ve soluk da alınamazsa... »

Fakat gözleri gülüşüne katılmamıştı, bomboş ve soluk soluk bakıyordular:

«Eğer böyle düşünülürse dayanılmaz derecede ağırlaşır. »

«Evet, ben de bu düşüncedeyim. Birkaç hafta önce hiç bir şeyden haberimiz yoktu. Şimdi ise her şey gözümüze ağır görünmeye başladı. Garip şey, insan ümide kapılınca nasıl da her şeyler değişiyor. Beklerken de ya ele geçersek diye bir korku bastırıyor. »

509, Handke'yi hatırladı. Tehlikeden henüz tamamıyle kurtulmamıştı. Handke, 509'u şahsen tanımasaydı planları yarı yarıya başarılmış sayılırdı. Böyle olunca, yani, ölü yerine 509 kayda geçmekle 509 da ölmüş olur ve iş kapanır giderdi. Şimdi resmen ölmüştü, adı da Flormann idi ama, henüz bu küçük kampta idi. Daha başka bir hal çaresi bulamamıştı. Flormann'ın içinde öldüğü koğuşun kıdemlisi epeyce yardım etmişti. Handke'nin gözüne çarpmamak için çok dikkatli olması gerekirdi. Bundan başka Weber de vardı ve beklenmedik bir kontrolda kendisini tanıyabilirdi. Goldstein'a: «Yalnız mı geldin? » diye sordu.

«Hayır. Benimle birlikte iki kişi daha gönderildi. »

«Daha başkaları da gelecek mi? »

«Galiba. Fakat resmen nakille değil. Bizim orada en az 50 - 60 kişi sakladık. »

«Bu kadar çok insanı nereye saklıyorsunuz? »

«Her gece baraka değiştiriyorlar ve her gece bir başka yerde yatıyorlar. »

Fakat ya SS'ler onları kapıya ya da yazı odasına sevk ederse? »

«O zaman da gelmezler. »

«Ne? »

Goldstein tekrarladı: «Gelmezler. »

Ve 509'un hayretle baktığını görünce açıkladı:

«SS'lerin kesin bir sayı bildiği yok, artık. Birkaç haftadan beri karışıklık her gün biraz daha artıyor. Biz de bu konuda elimizden geleni yaptık. Aranılan tutuklular hep iş bölükleriyle gönderilmiş gibi gösteriliyor, ya da bir türlü bulunamıyor. »

«Peki, SS'ler aramaya gelmiyor mu? »

Goldstein, dişlerini göstererek güldü:

«Bu işi, artık, pek istekle yapmıyorlar. Pek mecbur kalırlarsa toplu halde ve silâhlı olarak geliyorlar. Niemann, Breuer ve Steinbrenner'in bağlı olduğu gruptan gayrisinin hiç bir tehlikesi kalmadı. »

509 bir müddet sustu. Şu anda işittikleri inanılır şeyler değildi. Sonunda dayanamayıp bir soru daha sordu:

«Bu işler ne zamandan beri böyle? »

«Aşağı yukarı bir haftadan beri. Her gün bir değişiklik oluyor. »

«SS'ler korkuyor mu demek istiyorsun? »

«Evet. Binlerce kişi olduğumuzu birden fark etmişe benziyorlar. Galiba savaş durumunu da öğrendiler. »

509 numara hâlâ kavrayamamıştı:

«Yani kısacası, emirleri dinlemiyor musunuz? »

«Emirleri dinliyoruz ama, beceriksiz davranarak işi uzatıyoruz ve elimizden geldiği kadar sabote ediyoruz. Buna rağmen SS'ler aradıklarından yeter sayıda tutukluyu enselemeyi başarıyorlar. Herkesi kurtarmamıza imkân yok. »

Goldstein ayağa kalktı:

«Gidip bir bakayım da yatacak bir yer bulayım. »

«Bir yer bulamazsan Berger'e baş vur! »

«Pekâlâ. »

509, barakalar arasındaki bir ceset yığınının hemen yanında yere uzanmıştı. Yığın her zamankinden çok daha yüksekti. Bir akşam önce tutuklulara ekmek verilmemişti. Bunun tesiri ertesi günü cesetlerin sayısında belli olurdu. Islak ve buz gibi bir rüzgârdan korunmak isteyen 509, cesetlerin hemen yanıbaşına uzanmıştı.

509, soğuktan beni korurlar diye düşündü. Ölülerin yakıl-

dığı fırından da ve daha fazlasından da onu korumuşlardı. Şu anda adını taşıdığı Flormann'ın cesedinden çıkan duman, soğuk ve ıslak rüzgârla uzaklara savrulmakta idi. Geriye kalan yanmış birkaç kemik parçası da değirmende öğütülüp kemik tozu haline getirilecekti. O varlığın en önemsiz

ve en ölümlü kısmı olan ad ise, yer yüzünde kalan ve mahvolmamak için savunan bir insana kalkan vazifesini görüyordu.

509, ölü yığınlarında hâlâ bir gıcırtı ve bir kımıldanma olduğunu fark etti. Vücutların doku ve usareleri henüz tam ölmemişti. Bir ikinci ölüm, kimyevî ölüm vücutları sessizce dolaşıyor, parçalara bölüyor ve çürümeye hazırlıyordu. Uçup giden hayatın hortlamış tepkisi gibi karınlar zaman zaman kımıldanıyor, ' şişiyor ve sonra yine eski halini alıyordular. Canı çekilmiş ağızlardan sular geliyor ve gözlerden, geç kalmış yaşları andıran kasvetli bir mayi damlıyordu.

509, omuzlarını oynattı. Sırtında, Honved Macar süvarilerinin omuzdan atma üniforması vardı. Barakadaki elbiselerin en sıcak tutanı olan bu ceket, elden ele dolaşır ve geceyi dışarıda geçirenler tarafından giyilirdi. 509, karanlıkta donuk donuk ışıldayan üniforma kaytanlarını süzdü. Talihin ne garip, ne alaycı bir cilvesiydi; tam da geçmişini ve benliğini hatırlamak istediği şu sırada, sadece bir rakam olmaktan kurtulmak istediği şu anda ölmüş bir insanın adını ve bu da yetmiyormuş gibi gece vakti bir Macar üniforması taşımakta idi.

Ürperdi ve ellerini üniformanın kolları içine çekti. Leş kokulu yerde birkaç saat olsun sıcacık yatabilmek için barakaya gidebilirdi, ama böyle yapmadı. Bunu yapamayacak kadar tedirgindi. Olduğu yerde oturup titremeyi ve gözlerini gecenin karanlığına dikerek beklemeyi uygun buldu. Fakat, geceleyin böyle saatlerce beklemesini gerektiren neler olabileceğini o da bilmiyordu. İnsan bu yüzden aklını oynatabilir, diye düşündü. Israrlı bir bekleyiş, kampın üzerine olağan bir ağ gibi sessizce yayılmış, bütün korku ve bütün ümitleri yakalayıveriyordu. 509, ben bekliyorum ama Handke ile Weber de benim peşimdeler, diye aklından geçirdi. Goldstein da bekliyor ve kalbi her an durmak üzeredir. Berger de bekliyor ve buradan kurtarılmamıza kalmadan ölü fırını hizmetlileri arasında temizleneceğini düşünüyor. Hepimiz de bekleşiyoruz ve son dakikada ölüm sevkiyatı ile zehirli gaz kamplarından birine gönderilip gönderilmeyeceğimizi bilmiyoruz.

Karanlığın içinden doğru Ahasver’in sesi duyuldu:

«509, sen misin? »

«Evet, buradayım. Ne var? »

«Çoban köpeğimiz öldü.. »

Ahasver, karanlıkta el yordamıyle etrafı yoklayarak yaklaştı.

509: «Hasta değildi» dedi.

«Hayır, birdenbire uykuda gitti. »

«Dışarıya taşıman için yardım edeyim mi? »

«Lüzum yok. Beraber dışarıda idik. Şuracıkta boylu boyuna yerde yatıyor. Ölümünü birinize olsun haber vermek istedim. »

«Peki, ihtiyar! »

«İşte böyle, 509! »

XVII

Yeni gelenler kamp için bir sürpriz oldu. Şehre batıdan gelen demiryolu birkaç günden beri tahrip edilmişti. Birkaç günlük onarımdan sonra ilk yük trenlerinden biri ile çıkagelmiştiler. Daha ileride bulunan imha kamplarından birine gönderiliyorlardı. Fakat hatlar geceleyin yeniden bombalanmıştı. Trenin bir gün beklemesi gerekiyordu. Bu durumda, trendekiler de Mellern kampına gönderildi.

Hepsi de Yahudi idi. Avrupanın her tarafından toplanmış Yahudilerdi. Leh ve Macar Yahudileri, Romen ve Çek Yahudileri, Rus ve Yunan Yahudileri, Yugoslav, Hollanda, Bulgar ve hatta bir miktar da Lüksemburg Yahudisi vardı. Bir düzineye yakın ayrı dil konuşuyorlar ve birbirleriyle pek de anlaşamıyorlardı. İki bin kişiden beş yüze düşmüştüler. Son olarak da birkaç yüzünün ölüsü yük vagonlarında kalmıştı.

Neubauer pek heyecanlı idi:

«Şimdi biz bunları ne yapacağız? Kamp aslında ağzına kadar dolu! Hem bunları bize resmen göndermiş de değiller. Resmen bunlarla meşgul olamayız ki! Bu derece düzensizlik görülmüş değildir. Düzen diye bir şey kalmadı! Şimdi ne yapacağız? »

Yazıhanesinde bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Kendisinin bir sürü özel kaygısı yetmiyormuş gibi bir de bu iş gelmişti başına. Benliğinde yer etmiş memur zihniyeti bu kadarına isyan ediyordu. Ölüme mahkûm edilmiş insanlar için böylesine işlem yapılacağına bir türlü akıl erdiremiyordu. Müthiş bir öfke içinde, pencerenin önünde durmuş, dışarıyı süzüyordu.

«Cümle kapısının önünde tıpkı çingeneler gibi yerlere saçılıp dökülmüşler, pılı pırtılarını etrafa yaymışlar! Almanya’da mı yaşıyoruz, yoksa Balkanlar’da mı? Söylesene Weber, nedir bu olup bitenler? »

Weber, hiç istifini bozmadı:

«Herhangi bir makam tarafından gönderilmiş olacaklar! Yoksa buraya gelmezlerdi. »

«Ben de buna kızıyorum işte. Aşağıda, istasyondaki bir sürü daireden biri yapmış olacak. Hem de bana sormadan. Hiç değil biçim gereği bir defacık bana sormaya lüzum görmeden. Duruma bakılırsa böyle şeyler artık gerekli görülmüyor. Her gün yeni yeni makamlar! İstasyondakilerin iddiasına göre bunlar pek fazla gürültü yapıyorlarmış ve bu da sivil halk üzerinde fena tesir uyandırırmış! Peki ama bundan bize ne? Bizim buradakilerin bağırdığı yok ki! »

Ve sözlerine cevap ister gibi, Weber’i süzdü, Weber, ilgisiz bir tavırla, kapıya yaslanmıştı. Aynı ilgisizlikle sordu:

«Dietz ile bu meseleyi görüştünüz mü? »

«Hayır, henüz görüşmedim. Hakkınız var. Hemen görüşeyim. »

Neubauer, telefonla bağlantıyı sağlayıp bir süre görüştükten sonra âhizeyi yine yerine bıraktı. Biraz yatışmıştı. Karşısındakine de açıklamış olmak için: «Dietz’in söylediğine göre bunları tek bir gece için burada alıkoyacakmışız» dedi «Hep-

sinin bir arada bulundurulması gerekiyor. Barakalara dağıtmayacağız. Yani resmen kayda geçmeyeceğiz. Sadece oldukları yerde göz altında bulunduracağız. Yarın sabah göndereceğiz. Bu sürede demiryolunun onarımı bitirilecek. »

Neubauer, pencereden yine dışarıyı süzdü:

«İyi ama, bunları nerede koruyacağız? Her yer tıklım tıklım dolu! »

«Yoklama yaptığımız alanda bırakabiliriz. »

«Yoklama yapılan alan yarın sabah bizim iş bölükleri için gerekli. Hem bu Balkanlı herifler orasını berbat ederler. Olmaz. »

«Küçük kampın önündeki yoklama alanına göndeririz. Orada ayak altından da kalkmış olurlar. »

«Orası yeter mi? »

«Evet, ama böyle olunca da bizimkilerin hepsini barakalara tıkmalı... Şimdiye kadar bir kısmı dışarıda kalıyordu. »

«Neden? Barakalar bu kadar dolu mu? »

«Düşünüşe bağlı! Üst üste sardalya gibi de istif »olunabilirler. »

«Bir gece için çözüm bulmalı. »

Weber: «Bulacağız» cevabını verdi ve gülerek ekledi:

«Küçük kamptaki tutuklulardan hiç biri bu kafileye karışmaya heves etmez. Koleradan kaçar gibi bundan korunacaklardır. »

Neubauer, hafifçe sırıttı. Tutukluların kampta kalmak istemelerinden hoşlanmıştı: «Nöbetçiler koymalıyız» diye söze başladı. «Yoksa, yeni gelenler barakalara sıvışırlar da işin içinden çıkamayız. »

Weber, bu görüşü kabul etmediğini belli etmek ister gibi başını iki yana salladı:

«Buna da barakadakiler kendileri göz kulak olurlar. Yarın sabah miktar eksik çıkarsa aralarından tamamlayacağımızı bilirler. »

«Pekâlâ. Bizimkilerden birkaç kişi ile yeter sayıda Kapo ve kamp polisini nöbetçi olarak yollayın. Küçük kamptaki ba-

rakaları da kilitleyin. Yeni gelenleri kontrol için projektör kullanmayı göze alamayız. »

Uçacak mecalleri kalmamış yorgun ve kocaman kuşlardan bir sürü, alaca karanlıkta yaklaşıyor gibiydi. İki yana sallanıp sendeliyorlardı. İçlerinden biri yere yuvarlanacak olsa, eğilip bakmadan üstünden aşıyorlardı.

Küçük kampı kilitleyen SS başçavuşu: «Barakaların kapılarını kapatın! » emrini verdi «İçeride kalın! » Dışarıya çıkmak isteyene ateş açılacak! »

Yeni gelenler, barakalar arasındaki alana itildiler. Yığın, iki tarafa dalgalandı. Bazıları yere yuvarlandı, bir kısmı düşenlerin üstüne çömeldi. Gittikçe büyüyen bir tedirginlik adasını hatırlatıyordular. Az sonra hepsi de yere uzandılar ve gece, bir kül yağmuru gibi üzerlerine döküldü.

Uzandıkları yerde uyuyakaldılar. Fakat yine de sesleri bir türlü kesilmedi. Korkulu rüyalarından, uykularından sık sık ve acı acı uyanıp, acayip sesler ve çığlıklarla yerlerinden sıçradılar. Bazı bazı bu sesler ve çığlıklar, bir yoksulluk denizinin dalgaları gibi alçalıp yükselerek, barakalara çarptı.

Barakadakiler bütün gece bu garip uğultuyu dinlediler. Öylesine sinir bozuyordu ki sabahın ilk saatlerinde katlanamaz olmuşlardı. Bağırışmaya başladılar ve onları duyan dışarıdakiler de seslerini yükselttiler. Bu defa içeridekilerin sesleri daha fazla yükseldi. Bu hal, dipçikler barakaların duvarlarına indirilip meydanlıkta silâh sesleri yükselinceye kadar sürdü.

Sonra bir sessizlik oldu. Barakalarda bağırışanları arkadaşları susturdu. Dışarıdaki kalabalık da sopalardan çok uykuya daha fazla dayanamayıp yerlere serildi. Vücutlarına inen sopaları hissetmiyorlardı bile.

İniltiler zaman zaman yine duyuldu; gerçi biraz azaldılar, ama, hiç bir zamân büsbütün keşilmediler.

Kampın kıdemlileri bu seslere uzun süre kulak kabarttılar. Dikkatle dinlerken, dehşetle ürperiyordular. Aynı hallerin kendi başlarına da gelebileceğinden korkuyorlardı. Yeni nakliyatla gelenlerden görünüşte pek farklı bir halleri yoktu. Ama yine de, Polonya'dan getirilen şu ölüm barakalarında, leş

kokularıyle ölüm arasında ve sardalya istifi gibi üst üste, can çekişenlerin duvarlara tırnaklarıyle kazıdıkları anlaşılmaz yazıların altında ve hatta ayakyoluna bile gidemeyişin işkencesi içinde de kendilerini dışarının uçsuz bucaksız ve vahşî ıstırabına karşı korunmuş ve bir çeşit yurda sığınmışçasına güvende hissediyorlardı.

Sabahleyin bir sürü garip ve hafif seslerle uyandılar. Etraf henüz karanlıktı. Ah ve vahlar dinmişti. Fakat bunun yerine barakaların duvarları tırmalanmakta idi. Dışarıda kalmış yüzlerce iri fare içeriye girmek için duvarları dişliyor gibiydi. Önceleri gizliden gizliye duvarlar tırmalandı. Sonra usul usul kapıya, duvarlara vuruldu. Yaltaklanan mırıltılar, iknaya çalışan garip ve biteviye bir ahenk başladı ve ümitsizliğin son haddine varmış kırık bir sesle, içeriye girmek iznini yalvardılar.

Tufandan kurtulmak için Nuh'un gemisine yalvaranlar gibiydiler. Sessiz ve her şeye razı bir halleri vardı. Bağırıp çağırdıkları da yoktu. Sadece yalvarıyorlar ve duvarların tahtalarını okşuyorlardı. Barakaların dışarısında yerlere uzanmışlar, elleri ve tırnaklarıyle duvarları kazıyorlar sabahın alaca karanlığında, yumuşak ve kapanık seslerle yalvarıyordular.

Bucher: «Ne söylüyorlar? » diye sordu.

Ahasver: «İçeriye almamız için yavlarıyorlar» diye açıklamak isterken, sonunu getiremedi. Ağlıyordu.

Berger: «Bu bizim elimizde değil ki! » dedi.

«Evet, ben de biliyorum. »

Bir saat sonra, hareket emri geldi. Dışarıda yüksek sesle emirler verildi ve aynı perdeden feryatlar duyuldu. Bunu, tiz ve öfkeli başka emirler izledi.

Berger: «Kardeş, bir şeyler görebiliyor musun? » diye sordu.

Küçük pencerenin önünde ve en üstteki yatağa çömelmiştiler.

«Evet, görebiliyorum. Karşı geliyorlar. Yürümek istemiyorlar. »

Dışarıda: «Ayağa kalkın! » diye yeni bir emir gürledi, «Tabur olun. Yoklama için tabur olun! »

Yahudiler yerlerinden bile kıpırdamadılar. Yere boylu boyuna uzanmışlar, dehşet dolu bakışlarla nöbetçileri süzüyorlar, ya da başlarını kolları arasına gizliyorlardı.

Handke: «Ayağa kalkın! » diye gürledi, «Haydi, kalkın pis herifler! Yoksa tartaklanmak mı istiyorsunuz? Haydi marş! »

Tartaklamak fayda etmedi. Cellâtlarından farklı bir Tanrı inancına sahip şu beş yüz elli zavallı, hiç de insanca olmayan hareket tarzına da, küfürler, emirler ve darbelere de hiç bir tepki göstermedi. Oldukları yerde kaldılar. Yeri kucaklamak, gözlerinde bir cennet ve kurtuluş manzarası almış olan şu toplanma kampının yoksul ve pis toprağına tırnaklarını geçirmek istiyor gibiydiler. Zira şu anda nereye götürüleceklerini biliyorlardı. Nakil sırasında ve hareket halinde bulundukları sırada, uyuşuk uyuşuk boyun eğmişlerdi. Fakat şimdi bir defa hareketten kalıp sükûn bulunca, yeniden yola koyulmaya aynı uyuşuklukla karşı koyuyorlardı.

Nezaretçiler tedirginleşmeye başlamışlardı. Ölesiye dövmemek emri işlerini güçleştiriyordu. Bu emrin verilmesini bilinen kırtasî zihniyet gerektirmişti. Kampa resmen teslim edilmemiş olan bu tutukluların imkân nispetinde noksansız buradan ayrılması gerekiyordu.

SS erlerinin sayısı artırıldı. 20 numaralı barakanın penceresinden bakan 509, gıcır gıcır ve göz alıcı çizmeleriyle Weber’in de o yana doğru gelmekte olduğunu gördü. Weber, küçük kampın giriş yerinde durup bir emir verdi. SS’ler derhal nişan aldılar ve yerdekileri yalarcasına ateş açtılar. Weber, elleri kalçasında ve bacaklarını germiş, büyük kapının yanında duruyordu. Yaylım ateşinden sonra Yahudilerin ayağa sıçrayacaklarını ummuştu.

Fakat onlar bunu yapmadılar. Hiç bir tehdide metelik vermiyorlardı. Yerlerinden kımıldamaya hiç de niyetli görünmüyorlardı. Yola devama istekli değillerdi. Üstlerine ateş açılsa bile kımıldanacakları şüpheliydi.

Weber'in suratına kan hücum etmişti: «Kaldırın şunları

ayağa! » diye haykırdı, «Pataklayın şunları! Ayaklarına ve bacaklarına vurun! »

Nezaretçiler kalabalığa saldırdılar. Sopalarla ve yumruklarla vuruyor, karın kısımlarını ve tenasül uzuvlarını tekmeliyor, saç ve sakallarından yapışıp havaya kaldırıyorlardı ama, tutuklular, vücutlarında hiç kemik yokmuş gibi yine yere yıkılıyorlardı.

Bucher, donuk bakışlarla seyrediyordu. Berker: «Şu hale bak! » diye fısıldadı, «Dövenler sadece SS'ler değil. Sadece yeşil üniformalılar ve caniler de değil. Aralarında başka renkler, bizden olanlar da var! Kapo'luk veya kamp polisliğiyle görevlendirilmiş olanlar, bizim gibi tutuklular da var. Tıpkı ustaları gibi pataklıyorlar. »

Berger, bir an sustu, hastalıklı gözlerini, kafasından itip çıkarmak ister gibi, elleriyle oğuşturdu. Barakanın yanında sakallı bir adam duruyordu. Ağzından akan kanlar sakalını kırmızıya boyamaktaydı.

Ahasver: «Uzaklaş pencerenin önünden! » dedi «Görürlerse sizleri de götürürler. »

«Bizi görmezler. »

Pencere öylesine pis ve göz gözü görmez bir haldeydi ki, zifirî karanlık barakanın içinde olup bitenleri imkânı yok kimse seçemezdi. Buna karşılık içeridekiler dışarısını azbuçuk görebiliyordular.

Ahasver: «Bakmamaksınız! » diye ısrar etti. «Mecbur kalmadıkça seyretmek günah sayılır. »

Bucher: «Hiç de günah sayılmaz» diye itiraz etti, «Hiç bir zaman aklımızdan çıkmasını istemediğimiz için oraya bakıyoruz. »

«Bunlardan yeter sayıdasını kampta görmediniz mi? »

Bucher cevap vermedi. Donuk bakışlarla pencereden dışarıyı süzmeye devam etti.

Alanı altüst eden öfke, yavaş yavaş azaldı. Nezaretçilerin tutukluları teker teker sürüklemesi lâzımdı. Böyle bir iş için de bin kişiye ihtiyaç vardı.

Zaman zaman on veya yirmi tanesini yola kadar sürükleyebiliyordular, ama fazlasına güçleri

yetmiyordu. Sayıları artınca, nezaretçilerin arasından sıyrılıp yine geriye, o karanlık, o titrek yığına doğru atılıyordular.

Berger: «İşte Neubauer de göründü» dedi.

Neubauer az sonra yanlarındaydı. Weber, her zamankinden daha lâkayt bir tavırla: «Buradan gitmek istemiyorlar» dedi, «Dayaktan gebertsek de yerlerinden kımıldamıyorlar. »

Alanda katlanılamayacak kadar pis bir koku vardı. Neubauer, purosunun dumanlarını savurdu:

«Belâya çattık! İyi ama bunları bize ne diye gönderdiler? Gazla öldürmek için memleketi bir baştan öteki başa dolaştıracaklarına hemen oldukları yerde hepsinin hesabını görmek kabildi. Bu tarzda hareket etmelerinin sebebini bilmek isterdim. »

Weber omuz silkti:

«Sebep basit. En pis Yahudinin de bir vücudu var. Yani beş yüz ceset eder. Öldürmesi kolay, fakat cesetleri ortadan yok etmek güç şey. Hem bunlar başlangıçta iki bin kişiydiler. »

«Saçma. Hemen bütün kamplarda bizde olduğu gibi krematoryum vardır. »

«Orası öyle. Fakat bu cesetleri yakma fırınlarının iş temposu zamanımıza göre hayli ağırdır. Hele kampın hızla boşaltılması da gerekince! »

Neubauer, ağzında biriken tütün paçalarını yere tükürdü:

«Fakat ben, bu heriflerin ne diye buraya gönderildiklerini bir türlü anlayamıyorum. »

«Alanda bir sürü ceset kalacak. Resmî makamlarımız bunu istemiyor. Şimdiye kadar bu iş krematoryumlarda hallediliyordu ve sonradan kontrole imkân kalmıyordu. İhtiyacı süratle karşılayacak modern bir araç henüz yok. Krematoryumlar büyük ihtiyaca göre ne yazık ki, ağır çalışıyor. Cesetleri kitle halinde gömmek için büyük çukurlar da sakıncalı. Sonradan açılıp bir sürü vahşet masalları uydurulabilir. Bunun örnekleri Polonya'da ve Rusya'da görüldü.

Neubauer: «Bu rezilleri çekilirken ne diye oldukları yerde bırakmazlar? » derken hemen, «Yani, cephe hattının stratejik

bakımdan kısaltılması sırasında» diye düzeltti. «Bu heriflerden aslında hayır yok. Bunları Amerikalılara veya Ruslara bırakmalı da onlara uğur getirsinler. »

Weber, hiç istifini bozmadan devam etti:

«İşin ucu yine çapanoğlu çıkardı. Zira Amerikan ordusunda bir sürü gazeteci ve fotoğrafçı da var. Hemen resimler çekilir ve yeterince besin verilmemiş diye iddialar ortaya atılırdı. »

Neubauer, ağzındaki puroyu eline alıp Weber'e ters ters baktı. Kamp şefinin kendisiyle yine alay edip etmediğini anlayamamıştı. Zaten bunu bütün çabalarına rağmen hiç bir zaman da anlayamamıştı. Weber'in yüzü her zamankinden farklı değildi. Neubauer: «Bununla neyi kastediyorsunuz? » diye sordu, «Yani ne demek istiyorsunuz? Elbette yeterince besin almış değiller. »

«Demokrasi basını bu meseleden korkunç masallar uydurur. Propaganda bakanlığı her gün bu konuda uyarıyor. »

Neubauer, hâlâ Weber'i süzüyordu. Aslında onu hiç tanımıyorum, diye düşündü. Benim yapmak istediklerimi hep o yaptı. Fakat onun hakkında esaslı hiç bir şey bilmiyorum. Birden yüzüme karşı benimle alay etse hiç şaşmayacağım. Dünya üzerine doğru dürüst hiç bir görüşü olmayan herifin biri! Belki de gözünde kutsal hiç bir şey yoktur, hatta parti bile. Sadece işine geldiği için partili görünüyordur.

Neubauer: «Biliyor musunuz ki Weber... » diye söze başladı, fakat hemen sustu. Onunla uzun boylu konuşmakta hiç bir yarar yoktu. Bir an için yine o müthiş korkuya kapılmıştı. «Elbette yeterince besin almamışlar! » diye devam etti «Fakat bu bizim suçumuz değil. Düşmanlarımızın ablukası bizi böyle yapmaya zorluyor. Yoksa öyle değil mi? »

Weber, başını kaldırdı. Neubauer kendisine garip bir ilgiyle bakıyordu. O da, sakin sakin: «Elbette öyle! » dedi «Düşmanlarımızın ablukası yüzünden. »

Neubauer, başıyle doğruladı. Deminki korkusu geçmişti. Yoklama alanına baktı ve bir sır veriyormuş gibi: «Açık söylemek gerekirse» dedi «Kamplar arasında yine de büyük fark-

lar var. Meselâ bizim kamptakiler, ötekilerden çok daha iyi durumda... Hatta küçük kamptakiler bile... Siz de böyle düşünmüyor musunuz? »

Weber, tereddütle: «Evet! » cevabını verdi.

Neubauer, iyiden iyiye rahatlamış, içine ferahlık gelmişti: «Kıyaslayınca bu fark görülüyor. Bizim kamp, III. Reich sınırları içindeki kampların en insancasıdır. Elbette ölenler de oluyor. Hatta ölenler pek çok. Böyle zamanlarda bunun önüne geçmeye imkân yok. Fakat bizler her şeye rağmen insanca davranıyoruz. Gücü olmayanlar bizim kampta çalıştırılmıyor. Hainler ve devlet düşmanları için böyle bir şeye başka nerede rastlanılır? »

«Hemen hiç bir yerde... »

«Ben de aynı düşüncedeyim. Yeter derece beslenmemekse... Bu da bizlerin suçu değil. îşte ben böyle düşünüyorum, Weber... »

Neubauer’in aklına birdenbire parlak bir buluş gelmişti: «Beni dinleyin! Bunları nasıl yola getireceğimi buldum. Biliyor musunuz, nasıl? Yemekle! »

Weber sırıttı. İhtiyarcık bazı bazı hayaller âleminde uçmaktan vaz geçip işe yarardı:

«Eşsiz bir buluş. Mademki sopa fayda etmedi, yemek muhakkak işe yarar. Lâkin fazladan verecek yemeğimiz yok... » «Olsun. Bizim kamptakiler bir defalık haklarından vaz geçsinler. Bu kadar arkadaşlık da olur! Öğle yemeğini bir parça eksik yerler. Yeniler Almanca anlıyorlar mı? »

«Belki birkaçı biraz bilir. »

«Tercüman yok mu? »

Weber, nöbetçilerden bir ikisine soruşturdu. Onlar da üç kişiyi yakalayıp getirdiler.

Weber: «Sayın bay komutanın sözlerini arkadaşlarınıza tercüme edin! » diye gürledi.

Nöbetçilerin getirdiği üç kişi yan yana durmaktaydı. Neubauer bir adım ilerledi ve azametli bir tavırla: «Beni dinleyin» dedi, «Sizlere yanlış anlatmışlar. Sizi istirahat kampına götürecekler. »

Weber: «Haydi tercüme edin! » diye üçleri dürttü. Onlar da anlaşılmaz birtakım sesler çıkardılar. Fakat alandakilerden hiç birinde en ufak bir hareket görülmedi.

Neubauer, deminki sözlerini tekrarladıktan sonra: «Şimdi mutfağa gidip yemek ve kahvelerinizi alacaksınız» diye ekledi.

Tercümanlar bu sözleri herkese ilân ettiler. Fakat yine de kimse kımıldanmadı. Hiç biri böyle bir şeye inanmamıştı. Böyle vaatlerle pek çok kimselerin ortadan kaybolduğunu hepsi de görmüştü. Yiyecek yemek ve yıkanacak banyo gibi vaatler tehlikeli sözlerdi.

Neubauer, öfkelenmişti:

«Mutfağa. Mutfağa marş marş! Yemek! Kahve! Yemek ve kahve verilecek! Sıcak çorba! »

Nöbetçiler ellerindeki sopalarla kalabalığa saldırdılar: «Çorbaya. Duymuyor musunuz? Yiyecek var! Çorbaya! » diye bağırıyor ve her kelimede bir sopa yapıştırıyorlardı.

Neubauer, öfkeyle: «Durun be! » diye bağırdı, «Herifleri dövün emrini kim verdi? Lânet olsun hepinize. »

Nöbetçiler korku içinde geriye fırladılar. Neubauer: «Defolun! » diye haykırdı.

Eli sopalılar ürkek tutuklular oluvermiştiler. Alanın kenarına sıvışıp arkadaşlarının arkasına gizlendiler.

Neubauer: «Herifleri döve döve sakat edecekler» diye homurdandı, «Böyle olursa da üstümüze kalırlar. »

Weber, başıyla doğruladı:

«İstasyonda trenden indirilme sırasında ölenleri, fırında yakmamız için birkaç kamyon dolusu buraya yolladılar. »

«Nereye koydunuz? »

«Krematoryumun önüne istif ettik. Oysa kömür sıkıntısı da var. Kömür stokumuz kendi ölülerimiz için bize gerekli. »

«Hay Allah müstahakkını versin. Peki ama biz bunlardan nasıl kurtulacağız? »

«Tam bir panik halindeler. Söylenilenlerin hiç birini anlamıyorlar. Fakat koku alırlarsa belki... »

«Koku alırlarsa mı dedin? »

«Yemek kokusunu alırlarsa. Daha doğrusu yemek kokusu alır veya yemeği görürlerse... »

«Yani buraya bir kazan getirmemizi mi tavsiye ediyorsunuz? »

«Evet efendim. Bunlara söz vermenin hiç bir faydası yok. Ya görmeleri, ya da kokusunu almaları gerekli! »

Neubauer, başıyla doğruladı:

«Bunu yapabiliriz. Bir süre önce bize birkaç tane gezginci kazan gönderilmişti. Bunlardan bir tanesini getirtin. Ya da iki tanesini. Bir tanesine, kahve doldursunlar. Acaba hazır yemek var mı? »

«Henüz hazır değil. Fakat dolaştırmak için dolu bir kazan bulunabilir sanıyorum. Yani dün akşamdan kalmış olabilir. »

Gezginci kazanlar getirilmişti. Kalabalığın iki yüz metre kadar ötesinde, yolda duruyordular.

Weber: «Kazanlardan bir tanesini küçük kampa doğru götürün! » emrini verdi «Sonra da kapağını kaldırın. Fakat herifler yaklaşınca hemen buraya doğru gerileyin! » Sonra Neubauer’e dönerek: «Onları daimî bir hareket halinde bulundurmalıyız» dedi «Şu yoklama alanından bir uzaklaştırabilsek ötesi kolay. Bu işler hep böyledir. Tek geceledikleri bu alanda başlarına bir şey gelmediği için bir yere ayrılmak da istemiyorlar. Böylece kendilerini bir nevi güvende hissediyorlar. Bunun dışında her şeyden korkuyorlar. Fakat bir kere hareket ederlerse yürüyüşe devam ederler. »

Ve sonra adamlarına: «Önce kahve dolu kazanı o tarafa doğru götürün! » kumandasını verdi «Hem geri de getirmeyin, içindeki kahveyi dağıtın, onlara verin! »

Kahve kazanı kalabalığın ta yanıbaşına kadar itildi. Kapolardan bir tanesi kepçeyi yakalayıp kazandan çıkardı ve sıcak mayii ilk rastladığı adamın üstünden aşağıya döktü. Başından aşağı kahve dökülen adam, beyaz sakalı kanlar içinde olan adamdı. Sıcak mayi şimdi de sakalının rengini kahverengine boyamıştı. Adamın sakalı üçüncü defa olarak renk değiştiriyordu.

İhtiyar, başını kaldırıp damlaları yaladı. Yırtıcı hayvan pençesini andıran parmakları etrafı araştırmaktaydı. Kapo, kepçede kalan kahveyi de ağzına tuttu:

«Dik bakalım! Halis kahvedir! »

İhtiyar, ağzını iyice açtı. Boyun adaleleri birden harekete başladı. Elleri kepçeyi sımsıkı yakaladı ve ihtiyar, lakır lakır içti. Şu anda bütün vücuduyla

lakır lakır ve höpürdeterek içiyordu. Yüzü ürperiyor, vücudu titriyor ve ihtiyar lakır lakır içiyordu.

İhtiyarın yanındaki de işi fark etti. Sonra bir İkincisi, bir üçüncüsü de kavradılar. Yerlerinden doğruldular. Ağızlar yukarıya ve eller kazana doğru uzandı. Birbirlerini ittiler. Kepçeyi ele geçirmek için çekiştiler ve bir yığın kol ve kafa kepçeye âdeta asılı kaldı.

«Hay Allah müstahakkınızı versin! »

Kapo, kepçeyi bir türlü ellerinden kurtaramıyordu. Arkada duran Neubauer'den tarafa doğru yan gözle bakarak, elbiselerinden tutup çekiyor ve tekmeliyordu. Yahudilerden bir kısmı da yerlerinden yeni doğrulup kazana eğilmişti. Yüzlerini kahveye sürmek ve mecalsiz elleriyle avuçlamak için çırpınıyordular:

«Kahve, kahve! »

Elindeki kepçenin boşaldığını hisseden Kapo: «Düzeni bozmayın! » diye bağırdı, «Sıraya girin! Birer girer gelin! »

Bu sözlerin hiç bir tesiri olmadı. Kalabalığı önlemeye imkân yoktu. Hiç bir sözü işitmiyordular. Kahve adı altında önlerine sürülen şu sıcak ve içilebilir suyun kokusunu alır almaz, körler gibi kazana saldırıyorlardı. Weber haklı çıkmıştı. Beynin işlemediği yerde midenin sözü geçiyordu.

Weber: «Kazanın bulunduğu arabayı şimdi yavaş yavaş öteye doğru sür! » emrini verdi.

Fakat buna imkân yoktu. Yığın, dört bir taraftan sarmıştı. Nezaretçilerden bir tanesinin yüzünde bir şaşma anlatımı belirdi ve adam ağır ağır yere düştü. Kalabalık, adamın ayaklarını yerden kesmişti. Adamcağız, tıpkı bir yüzücü gibi etrafına kulaç atıyor ve kalkıp kalkıp yine yere düşüyordu.

Weber, yeni bir emir verdi. Nöbetçiler ve kamp polisleri sıra oldular. Weber: «Marş marş! » diye bağırdı «İstikamet kahve kazanının bulunduğu araba. Arabayı ellerinden kurtaracaksınız! »

Nöbetçiler, kalabalığa saldırdılar. Hepsini bir tarafa ittiler. Sonunda, arabanın etrafında bir kordon meydana getirip yerinden kımıldatmayı başardılar. Kazan hemen hemen boştu. Sırtlayıp kaldırdılar ve yürüdüler. Yığın da peşleri sıra geldi. Omuz başlarından veya koltuk altlarından uzanan eller hâlâ bir şeyler araştırıyordu.

Çeşitli sesler ve iniltiler çıkaran yığındakilerden biri, birden, uzakta duran ikinci arabayı gördü. Tuhaf hareketlerle sallana sallana hemen o tarafa seğirtti. Ötekiler de onun peşi sıra gittiler. Fakat bu defa Weber, önceden hazırlıklıydı. Güçlü kuvvetli adamlar tarafından çevrilmiş bulunan kazan, derhal harekete geçirildi.

Yığın, ikinci kazanın peşinden saldırdı. Sadece birkaçı geride kaldılar ve kahve kazanının kenarlarına bulaşmış ıslaklığı dudaklarıyle yalamaya çalıştılar. Ayağa kalkmaya mecali olmayan otuz kadarı daha yerlerinden kımıldadı.

Weber, yeni bir emir daha verdi:

«Herifleri peşiniz sıra sürükledikten sonra caddeyi kordon altına alın da bir daha buraya dönmesinler! »

Boşalmış alan, insan pisliğinin her türlüsüyle dolup taşıyordu. Fakat bu alan, bir gecelik de olsa, bir sükûn ve istirahat alanı olmuştu. Bunun değeri pek çoktu. Weber'in tecrübesi vardı. Açlık çılgınlığı geçtikten sonra yığının yine buraya gelmeye kalkışacağını biliyordu.

Nöbetçiler, geri kalanları da ileriye ittiler. Ölüm halinde olanlar ve ölüler de yine sürüklendiler. Sadece yedi ceset kaldı.

Küçük kampın caddeye çıkış yerinde birkaçı savuşmaya kalkıştı. Ölüm halindekileri ve ölüleri sürükleyen nöbetçiler pek hızlı koşamadıkları için izleyemediler. Henüz pek fazla kuvvetten düşmemiş olan üç tutuklu, koşup yine küçük kampa döndüler. Barakalara ve kapılara saldırdılar. 22 numaralı barakanın kapısı pek fazla dayanamadı. Hemen içeriye daldılar.

Weber, nöbetçilerin kovalamaya hazırlandıklarını görünce: «Durun! » diye haykırdı, «Herkes burada kalacak. O üçü sonra getiririz. Dikkatli olun! »

Müthiş gürültüler çıkaran yığın, yokuş aşağı iniyordu. Yemek kazanı da boşalmıştı. Fakat hareket emri verilince hepsi geriye döndü. Hem şimdi hepsi de değişmişti. Az önce hepsi tek bir vücut halindeydiler ve ümitsizlikten uzaktılar. Bu hal bir nevi şaşkınlıktan gelen bir kuvvet vermişti. Fakat şimdi açlık, yemek ve hareket onları yine ümitsizliğe doğru itiyordu. İçlerini yeniden kaplayan korku, onları çılgın ve ümitsiz yapıyordu. Yığınlıktan çıkmışlar, bir sürü tek tek insan olmuştular. Hepsinin de kendi hayat kavgası vardı ve böyle olunca da kolay birer av teşkil ediyordular. Artık bir kuvvet olmaktan çıkmıştılar. Üstelik şimdi pek sıkışık

bir halde yere çömelmiş de değillerdi. Şimdi yine açlık ve acı duymaktaydılar. Emre boyun eğmeye başlamışlardı.

Bir kısmı ta üst taraftan çevrildi, bir başka kısmı geri kaçarken sarıldı; geriye kalanları da Weber ve adamları yakaladılar. Sopalar bu defa başlara değil, sadece vücutlara indi. Yavaş yavaş tabur olmaya başladılar. Henüz kendilerine gelmemiş bir halde dörder dörder sıra oldular. Yere yuvarlanmamaları için hepsi de kol kola geçirilmişler ve her sıraya bir de ölüm halinde sıkıştırılmıştı. Olup bitenlerin içyüzünü bilmeyen birisi uzaktan bakınca neşeli bir sürü sarhoşun sendeleye sendeleye yürüdüğünü sanırdı. Fakat birdenbire bazıları bir şarkıya başladı. Durgun gözlerle bakarak başlarını yukarıya kaldırıyorlar ve ötekileri de sımsıkı tutarak şarkı söylüyordular. Şarkı söyleyenlerin sayısı pek fazla değildi. Bu şarkının cılız ve her şeylerden kopup ayrılan bir ahengi vardı. Hazır ol vaziyetindeki iş bölüklerinin önünden dolaşarak yoklama alanını geçtiler ve kapıdan çıktılar.

Werner: «Ne şarkısı söylüyorlar? » diye sordu.

«Ölüler şarkısı. »

Kaçıp sığınan üç kişi, 22 numaralı barakada bir köşeye sinmişlerdi. Becerebildikleri kadar sokulmuştular.

İkisi, bir ranzanın altına uzanmıştı. Başlarını iyice saklamıştılar, fakat, ortada kalan bacakları zangır zangır titremekteydi. Titreme bir an için durup yine başlamıştı. Yüzü kireç gibi olmuş üçüncüsünün bakışları tutuklulardan bir türlü ayrılmıyor ve: «Ne olur, saklayın, saklayın! » kelimelerini tekrarlayıp parmağıyle kendisini işaret ediyordu. Bildiği bütün Almanca bu kadardı.

Bu sırada kapı hızla açıldı ve Weber içeriye girdi:

«Nereye saklandılar? »

Yanında iki de nöbetçi olduğu halde kapının ağzında duruyordu:

«Neredeler? »

Hiç kimse cevap vermedi.

Weber bağırdı:

«Hücre kıdemlileri nerede? »

Berger derhal ortaya çıktı ve mırıldanır gibi bir sesle kendini tanıttı:

«22 numaralı baraka, kısım... »

«Çeneni kıs! Neredeler? »

Berger için yapılacak başka bir hareket yoktu. Barakaya kaçıp saklanan tutukluların birkaç saniye içinde ele geçmesi gerektiğini biliyordu. Barakanın her ne olursa olsun aranmaması gerektiği de biliniyordu. İş kampından iki tutuklu burada gizleniyordu.

Göstermek için kolunu kaldırdığı sırada, bu hareketi gören bir nezaretçi, daha atik davrandı:

«İşte şuradalar! Yatağın altındalar! »

«Çekin çıkarın! »

İki nezaretçi, iki kaçağı, kurbağa yakalar gibi bacaklarından tutup çektiler. Zavallılar, elleriyle pencere pervazlarına tutunmak için çırpınıyordular. Weber, parmaklarına doğru bir tekme attı. Bir çatırtı oldu ve pervazlara tutunan eller gevşedi. Saklandıkları yerden çıkarıldılar. Artık bağırmıyordular. Buna rağmen, pis döşeme üstünde sürüklendikleri sırada hafif ve o nisbette yüksek sesle inlediler. Yüzü kireç gibi olan üçüncü kaçak da, kendiliğinden ortaya çıkıp peşleri sıra gitti. Gözleri büyük ve kocaman çukurları hatırlatıyordu. Tutuklu-

ların önünden geçerken hepsine birer birer baktı. Ötekiler, gözlerini başka tarafa çevirdiler.

Weber, bacaklarını germiş, kapının önünde duruyordu:

«Hangi domuz kapıyı açtı? »

Hiç kimse cevap vermeyince, Weber gürledi:

«Dışarıya çıkın! »

Hepsi dışarıya çıktılar. Handke daha önce dışarı çıkmıştı.

Weber: «Kapılar kilitlenecek diye emir var. » diye böğürdü «Kapıyı hanginiz açtı? »

«Kapılar eskimiş. Kaçaklar kilidi zorlayıp kırdılar, komutanım. »

Weber: «Saçmalamayın, böyle şey olmaz! » derken, kilide eğilip baktı. Kilit, kurt yeniği içinde kalmış kapı tahtasında sallanıyordu:

«Derhal bir yenisi takılsın! Çoktan da onarılması gerekirdi. Hem neden derhal yaptırılmadı? »

«Kapılar hiç bir zaman kilitlenmiyor, komutanım! Barakalarda ayakyolu yok da... »

«Zarar yok. Bu işle meşgul olun! »

Weber, arkasını döndü ve yokuşta uzaklaştı. Kaçakların üçü de en ufak bir direnç bile göstermediler.

Handke, tutukluları süzdü. Köpürmesini beklediler ama, olmadı. Sadece: «Sersem herifler! » dedi «Başınızdaki belâdan kurtulmaya bakın. »

Sonra, Berger'e döndü:

«Barakanın iyice aranmasından her halde pek hoşlanmazsın, değil mi? »

Berger, karşılık vermedi. Hiç bir anlam taşımayan bakışlarla bakıyordu. Handke hafiften güldü:

«Beni budala sanıyorsunuz, değil mi? Fakat ben, senin sandığından fazlasını biliyorum. Hem daha pek çok şey de öğreneceğim. Burnunuz bir karış havada. Siz sersem siyasî tutuklular yok musunuz? »

Ve bunları söyledikten sonra, Weber'in peşisıra pat pat uzaklaştı.

Berger, arkadaşlarına döndü. Goldstein yanıbaşında idi. Merakla: «Acaba ne demek istedi? » diye sordu.

Berger, omuz silkti:

«Fakat, Lewinsky'ye haber göndermeliyiz. Barakada sakladıklarımızı da bugün bir başka yere gizlemeli. 20 numaralı bloka belki de mümkün olur. Bu işi bizim 509 bilir.

XVIII

Sabah sisi kampın üzerini iyice kaplamıştı. Makineli tüfek kuleleri ve şarampol kazıkları görünmüyordu. Bir süre, toplanma kampı artık yokmuş gibi oldu. Sis, kampın etrafını çeviren dikenli telleri, yumuşak ve aldatıcı bir hürriyetle değiştirmiş gibiydi. Bütün engellerin ortadan kalktığına kanaat getirmek için, sadece birkaç adım ilerlemek yetecekti.

Fakat az sonra tehlike düdükleri duyuldu ve bunu ilk bomba sesleri izledi. Ne taraftan geldiği belli olmayan bu sesler yumuşacıktı. Havada, ufkun ötesinde veya şehirde patlamış olabilirdi. Uzaktan uzağa duyulan bir fırtınanın etrafa saçtığı gök gürültülerini hatırlatıyordular. Pamuk yığınlarına benzeyen uçsuz bucaksız gri beyazlıkta en ufak bir tehlike belirtisi yok gibiydi.

22 numaralı barakadakiler yataklara ve yollara bitik bir halde çömelmiştiler. Hem pek az uyumuştular, hem de açlıktan bitkindiler. Bir akşam öncesi sulu bir çorba verilmişti. Bombardımanlar da varlıklarının olağan gereği haline gelmişti.

Baraka, zelzele oluyormuş gibi sallanıyordu. Gümbürtünün yankılarına, kırılan pencere camlarının şangırtısı da karışmıştı.

Birisi: «Bizi bombardıman ediyorlar! Bizi bombardıman yiyorlar! » diye hâykırdı « Bırak çıkayım! Beni dışarıya bırakın»

Ortalık allak bullak oldu. Bir kısmı yataklarından yuvarlandı. Bir kısmı ise aşağıya atladı ve aşağıdakilerle öylesine karmaakarışık oldular ki, kolların ve ayakların sahibini ayırt et-

mek imkânsızlaştı. Fakat bütün bu olup bitenlerin en korkunç yanı, hiç bir gürültü duyulmamasıydı. Uçaksavar bataryalarının ve bombaların kulakları sağır edercesine müthiş gürültüsü şimdi öyle cehennemi bir hal almıştı ki, içeridekilerin gürültüsünü iyiden iyiye bastırıyordu. Açılıp kapanan ağızlar, korkudan dilleri tutulmuş da ses çıkarmadan feryat ediyor gibiydiler.

İkinci bir bomba gümbürtüsü, yeri sarstı. Kargaşalık son hadde vardı ve kapıya doğru bir saldırı başladı. Henüz yürüyebilecek durumda olanlar, birbirlerini ezerek ilerlemeye çalışırken, diğer bir kısım tutuklu da, yataklarında büyük bir umursamazlıkla uzanmış, sesleri hiç duyulmadan bir

takım hareketler yapan arkadaşlarını donuk bakışlarla seyretmekte idi. Kendilerini hiç de ilgilendirmeyen bir pandomim seyrediyor gibiydiler.

Berger: «Kapıyı kapatın! » diye haykırdı.

Fakat geç kalınmıştı. Kapı ardına kadar açıldı ve canlı iskeletlerin ilk yığını sisin içine paldır küldür fırladı. Sonra başkaları da onları izledi. Köşelerinde çömelmiş kıdemliler, beraber dışarıya sürüklenmemek için güçlük çekiyordular.

Berger: «Burada kalın! » diye haykırdı «Nöbetçiler ateş eder! »

Fakat müthiş sel devam etti.

Lewinsky: «Yere yatın! » diye bağırdı. Handke'nin tehditlerine rağmen geceyi 22 numaralı barakada geçirmişti. Her şeye rağmen kendisini burada güvende hissetmekteydi.

İş kampından ve adlarının baş harfleri H ve K olan dört kişi, Steinbrenner, Breuer ve Niemann özel ekibi tarafından bir gün önce yakalanıp cesetlerin yakıldığı fırına götürülmüştü. Arama işinin kırtasî usullere göre yapılmış olması bir talih eseriydi. Lewinsky'nin soyadındaki L harfine sıra gelmemişti. Bunları düşünürken: «Yere yatın! » diye bağırdı «Ateş ederler! »

«Dışarıya! Burada fare kapanında kalmaya niyetimiz yok! »

Dışarıda silâh sesleri ve feryatlar başlamıştı bile.

«İşte başladı. Yere yatın! Yüzükoyun yatın! Makineli tü-fekler bombalardan daha tehlikelidir. »

Lewinsky, haksızlık ediyordu. Üçüncü bomba da patladıktan sonra makinelitüfekler sustu. Nöbetçiler kuleleri süratle terk etmiştiler. Lewinsky yerde acele acele kapıya doğru sürünürken, Berger'in kulağına: «Tehlike geçti» diye bağırdı «SS'ler savuştu. »

«Burada kalsak mı? »

«Hayır! Burada korunamayız. Diri diri yanarız. »

Meyerhoff: «Dışarıya! » diye haykırdı «Dikenli tel bombalanırsa kaçabiliriz! »

«Çeneni kıs, budala! Saniyede yakalanır ve kurşuna dizilirsin! »

«Haydi, dışarıya! »

Birbirlerini ite kaka dışarıya koştular. Lewinsky: «Birbirinizden ayrılmayın! » diye haykırdı ve Meyerhoff'u ceketinin yakasından tuttu: «Budalalık yapmaya kalkarsan kendi ellerimle boynunu koparırım, anladın mı? Mel'un sersem, böyle tehlikelere atılacak durumda mıyız şu sırada? »

Tartaklamaya devam etti:

«Anladın mı? Yoksa hemen boynunu koparayım ister misin? »

Berger: «Bırak şunu» dedi «Bir şey yapmaz. Zaten hiç mecali yok. Ben de göz kulak olurum. »

Barakanın çok yakınında yere oturtmuştular. O derece yakında idiler ki, henüz iyiden iyiye kalın sis tabakasına rağmen barakanın duvarlarını seçebiliyorlardı. Görünmez bir ateşten havaya doğru dumanlar yükseliyor gibiydi. Bir türlü sonu gelmeyen gök gürültülerinin dev ellerini enselerinde hissediyor ve yere iyice yapışmış bir halde, yeni yeni patlamalar bekliyordular.

| Yeni bir patlama daha olmadı. Sadece bataryalar gürlemeye devam ettiler. Az sonra şehir tarafından doğru bomba sesleri duyulmaz oldu. Buna karşılık gürültüyü yırtan silâh takırtıları yine ve iyiden iyiye işitilmeye başladı.

Sulzbacher: «Tüfek sesleri bizim kampta» dedi.

Lebenthal, başını kaldırdı: «SS'ler.. » dedi «Belki kurşunları kışladakilere rastlamıştır da, Weber'le Neubauer ölmüştür. »

Rosen: «Bu kadar talih de fazla! » diye başını salladı «Siste doğru dürüst nişan alamazlar. Belki de sadece birkaç barakaya isabet ettirmişlerdir. »

Lebenthal: «Lewinsky nerede? » diye sordu.

Berger etrafına bakındı:

«Bilmem. Birkaç dakika önce buradaydı. Meyerhoff, nerede olduğunu sen de bilmiyor musun? »

«Hayır. Bilmek de istemem. »

«Belki de haber toplamaya gitmiştir. »

Etrafa kulak kabartmaya devam ettiler. Heyecan gittikçe artmakta idi. Tek tük silâh sesleri yine duyulmaya başlamıştı.

Bucher: «Karşıdaki tutuklulardan belki kaçanlar olmuştur da onları izliyorlardır! » dedi.

«İnşallah değildir! »

Kaçanlar canlı veya ölü ele geçirilinceye kadar bütün kamp mevcudunun yoklama alanında toplanıp bekletileceğini hepsi bilirdi. Bunun anlamı ise, yeniden düzinelerle ölü ve bütün barakaların inceden inceye aranması demekti. Lewinsky'nin az önce Meyerhoff'a bağırmasının sebebi de bu idi. Ahasver: «Şu sırada ne diye kaçacaklarmış? » dedi.

Meyerhoff, bir başka soru ile karşılık verdi:

«Neden kaçmayacaklarmış? Her gün... »

Berger, sözünü kesti:

«Sakin ol. Sen ölümden kurtulduğun için zaman zaman çılgınlaşıyorsun. Kendini Sasmon kadar kudretli sanıyorsun. Fakat şu kamptan beş yüz metre öteye bile kaçamazsın. »

«Belki de Lewinsky'nin kendisi kirişi kırmıştır. Yeter sebepler var. Hem de daha fazla... »

«Saçmalama! O kaçmaz. »

Batarya susuyordu. Sessizlik içinde koşuşmalar ve emirler duyuluyordu. Lebenthal: «Barakalarımıza girip ortadan kaybolsak daha iyi değil mi? » diye sordu.

Berger, ayağa kalktı:

«Doğru, C bölümündekilerin hepsi barakaya dönsün. Goldstein, seninkilerin iyice gerilere saklanmalarına dikkat et. Handke'nin her an gelmesi yüzde yüz. »

Lebenthal: «SS'lere bir şey olmadığı muhakkak» dedi «Uğursuzlar işin içinden sıyrılmasını daima bilirler. Belki de bizlerden birkaç yüz kişi parçalanmıştır. »

Sisin içinden doğru bir ses: «Amerikalılar belki neredeyse gelirler» dedi «Belki de gümbürtüler Amerikan topçusunundu. »

Bir an için hepsi de sustu. Fakat az sonra Lebenthal, öfkeli öfkeli: «Çeneni tut! » dedi «Böyle şeylere karışma! »

«Haydi, içeriye. Muhakkak yoklama yaparlar. »

Yerde sürüne sürüne barakalarına döndüler. Yeni baştan bir kargaşalık baş göstermesine kıl payı kalmıştı. Pek çoklarının içine bir korku düşmüştü. Hele yatacak bir köşesi olanlar, kendilerinden daha hızlı davrananlar

yerlerini alacak diye kaygılıydılar. Kısık ve mecali kalmamış seslerle bağırıp yerlere yuvarlanıyor ve sonra yeniden ileriye doğru saldırıyorlardı. Baraka yine tıklım tıklım dolu idi ve mevcudun ancak üçte birine yetecek kadar yer vardı. Tutuklulardan bir kısmı, bütün seslenmelere rağmen dışarıda kalmıştı, Heyecandan öylesine kuvvetten düşmüşlerdi ki, yerde sürünecek kadar bile mecalleri yoktu. Deminki kargaşalık sırasında ötekilerle birlikte dışarıya sürüklenmiştiler. Fakat şimdi daha fazlasını yapacak kuvvetleri kalmamıştı. Kamp kıdemlileri, bu gibileri sürükleye sürükleye içeriye götürmeye çalıştılar ve iki tanesinin ölmüş olduğunu gördüler. Her tarafları kan içinde idi. Deminki kurşunlara hedef teşkil etmiş olmalıydılar.

Kuvvetli adımlar duyuldu ve bir ses: «Dikkatli olun! » diye ihtar etti.

Adımlar yaklaştı ve barakanın önünde durdu. İçeriye bakan Lewinsky: «Berger, » diye fısıldadı «509 nerede? »

«Yirmi numaralı barakada. Ne oldu? »

«Hele dışarıya gel sen! »

Berger, kapıya doğru yürüdü.

Lewinsky, acele acele ve sinirli sinirli: «509 bundan böyle korkmasın» dedi «Handke öldü. »

«Öldü mü? Bombardımandan mı? »

«Hayır, öldü. »

«Nasıl oldu, bu iş? Yoksa SS’ler sis yüzünden kazara mı temizlediler? »

«Hayır biz temizledik. Bu açıklama yetmez mi? Önemli olan hesabının görülmüş bulunması. Tehlikeli herifti. Sis işimize yaradı. »

Lewinsky, bir an sustuktan sonra: «Onu cesetlerin yakıldığı fırında görürsün» dedi.

«Tabancayı yakın mesafeden kullandıysanız barut lekelerinden ve yanıklardan işi anlarlar. »

«Tabanca kullanılmadı. Sis ve kargaşalık sayesinde aynı makule iki herif temizlendi. Hem de en tehlikelilerinden ikisi. Bizim barakanın belâlısı da arasında. İçimizden iki kişiyi ele vermişti. »

Tehlikenin geçtiğini bildiren işaret verilmişti. Sis dalgalanıyor ve patlamalar yüzünden parçalanmış gibi yer yer açılıyordu. Önce bir parça

mavilikle aydınlandı, sonra gümüş rengini aldı ve en son ortaya çıkan güneş ışıklarıyla pembe beyaz bir pırıltıya gömüldü.

Birisi yaklaşmıştı. Berger: «Dikkat! » diye fısıldadı «Bu tarafa gel Lewinsky, saklan! »

Kapıyı arkalarından kapadılar. Lewinsky: «Tehlikeli birisi değilmiş» dedi Aslında haftalardan beri toplu halde dolaşıyorlar. Fazla korkuyorlar. »

Kapı, büyük bir dikkatle açıldı ve bir ses: «Lewinsky orada mı? » diye sordu.

«Ne istiyorsun? »

«Çabuk gel, getirdim. »

Lewinsky, sis içinde kayboldu.

Berger etrafına bakındı:

«Lebenthal nerede? »

«Yirmi numaraya gitti. 509'a da anlatacak. »

Lewinsky, geri döndü. Berger: «Ötede olup bitenleri duydun mu? » diye sordu.

«Evet. Az dışarıya gel! »

«Ne var? »

Lewinsky, hafifçe gülümsedi. Sisin rutubetiyle ıslanmış yüzünün, dişler, gözler ve heyecandan titreyen geniş bir burundan gayrı kısmı, silinmiş gibiydi:

«SS kışlasının bir kısmı yıkılmış. Ölü ve yaralı var. Sayısı henüz belli değil. 1 numaralı barakada da zayiat var. Silâh deposu hasara uğradı. »

Ve sisi ihtiyatla süzerek devam etti:

«Gizlememiz gereken bazı şeyler var. Belki de sadece bu akşamlık. Bir şeyler ele geçirebildik de... Bizimkilerin fazla vakti olamamış. Ancak SS'ler ortaya çıkıncaya kadar fırsat bulabilmişler. »

Berger: «Ver bakalım! » dedi.

Birbirlerine iyice yaklaştılar. Lewinsky, Berger'e ağır bir paket verirken: «Silâh deposundan. » diye fısıldadı «Senin köşeye sakla. Bende bir tane daha var. 509'un yatağı altındaki deliğe saklayacağız. O yatakta şimdi kim yatıyor? »

«Ahasver, Karel ve Lebenthal... »

Lewinsky: «Âlâ! » derken soluyordu. «Çok hızlı iş gördüler. Bomba, silâh deposunun duvarını tahrip eder etmez becerdiler. SS'de ortada yoktu. Onlar geldiği zaman bizimkiler çoktan savuşmuştular. Ganimetimizin hepsi bu kadar değil. Geriye kalanı tifoluların bulunduğu barakaya sakladık. Yani senin anlayacağın, tehlikeyi dağıttık! Bizim Werner'in baş kuralı budur. »

«Depodaki eksikliği SS'ler fark etmez mi? »

«Belki. Fakat biz de bundan dolayı bizim iş kampında hiçbirini alıkoymuyoruz. Aslında fazla bir şey almadık. Hem müthiş bir kargaşalık da var. Belki de bir şeyin farkına varmazlar. Depoyu yakmaya da çalıştık. »

Berger: «Kıyasıya iyi iş çıkarmışsınız» dedi.

Lewinsky, başıyle doğruladı:

«Talihli günümüzdü. Gel, şunu göze çarpmayacak gibi sakla. Burada böyle bir şey olacağına kimse ihtimal vermez. Hava da aydınlanıyor. SS'ler geldiği için daha fazlasını toparlayamadık. Kampın etrafındaki dikenli tellerin tahrip olundu-

ğunu sandıkları için rasgele ateş ettiler. Kaçanlar olduğunu sanmışlardı. Şimdi biraz sakinlediler. Dikenli tele de bir şey olmadığını gördüler. İş bölüklerinin bu sabah gönderilmemiş olması cidden talih eseri. Sis dolayısıyle firar tehlikesi baş gösterebilirdi. Bu yüzden en iyi adamlarımızı kaybederdik. Yakında bir yoklama yapabilirler. Haydi gel de şunları nereye koyacağımızı göster.

Bir saat sonra güneş çıkmıştı. Gökyüzü yumuşaklaşıp mavileşmiş ve sis büsbütün kaybolmuştu. Yemyeşil bir ışıltıyı andıran nemli ve körpe çayırlıklarla ağaç dizileri, henüz banyodan çıkmış gibiydiler.

22 numaradakiler, bombardıman sırasında ve bombardımandan sonra yirmi yedi tutuklunun öldürüldüğünü aynı gün öğleden sonra öğrendiler. 1 numaralı barakadan on iki kişi öldürüldü. Yirmi sekiz tutuklu mermi parçalarından yaralandı. SS'lerden on kişi öldü. Gestapodan Birkhauser de ölenlerin arasında. Handke de öldü. Lewinsky'nin barakasından da iki ölü var.

509, onlara yaklaştı. Berger, onu görünce: «İsviçre frankları için ona verdiğin pusla ne oldu? » diye sordu «Ya eşyaları arasında bulurlarsa? Ya Gestapo'nun eline geçerse ne olur? Bunu düşünmemiştik! »

509: «Hiç de öyle değil» derken cebinden bir cüzdan çıkardı «Lewinsky bunu bildiği için akıl etmiş ve Handke'nin eşyasını güvenilir bir Kapo aracılığıyle getirtmiş, hem de herif ölür ölmez... »

Berger, rahat bir soluk aldı:

«Âlâ, Hemen yırt! Lewinsky bugün yaman iş görmüş. Sanırım şimdi bir parça soluk alabileceğiz. »

«Belki. Fakat bu biraz da seçilecek hücre kıdemlisinin kim olacağına bağlı. »

Kampın üzerinde birden bir kırlangıç sürüsü göründü. Uzun daireler ve helezonlar çizerek yükseliyorlar, sonra iyiden iyiye alçalıyor ve PolonyalI tutukluların bulunduğu barakanın üzerinde cıvıl cıvıl uçuşuyordular. Mavimsi ve parlak kanatları dama sürünecek gibi oluyordu.

Ahasver: «Kırlangıçların kampa uğradığını ilk defa görüyorum» dedi.

Bucher: «Yuva yapacak yer arıyorlar» diye açıkladı.

Lebenthal homurdandı:

«Burada mı? »

«Ne yapsınlar, şehirdeki kilise kulelerinin yerinde yeller esiyor. »

Şehrin üzerindeki duman biraz açılmıştı. Sulzbacher: «Sahi! » dedi «Son kule de yıkıldı. »

Lebenthal, tiz sesler çıkararak barakanın çevresinde uçuşan kırlangıçlara bakıp başını salladı:

«Demek buraya yuva yapacaklar? Hem de bu iş için ta Afrika'dan geliyorlar! »

«Şehir yandığı sürece orada barınmalarına imkân yok. »

Hep birden aşağılara, şehre baktılar.

Rosen. «Ne hale gelmiş! » diye fısıldadı.

Ahasver: «Daha bir sürü başka şehirler de yanıyor olmalı! » dedi «Hem de daha büyük ve daha önemli şehirler.. Kim bilir, şimdi ne haldedirler? »

«Yanlarında yere çömelmiş birisi: «Zavallı Almanya! » dedi.

«Ne dedin? »

«Zavallı Almanya... »

Lebenthal: «Çocuklar! » dedi «Adamın söylediğini duydunuz mu? »

İyiden iyiye sıcaklık basmıştı. Cesetlerin yakıldığı fırının da tahrip edildiğini barakadakiler akşam üstü öğrendiler. Duvarlardan bir tanesi yıkılmış, darağacı çarpılmıştı. Fakat bir şey olmamış olan baca her zamanki gibi dumanlarını savurmaktaydı.

Gökyüzü bulutlanıyordu. Havada müthiş bir sıkıntı vardı. Küçük kampa akşam yemeği verilmemişti. Barakalardan çıt çıkmıyordu. Yerinden davranabilen dışarıya fırlamıştı. Açık hava ile karınlarını doyurmak istiyor gibiydiler. Gittikçe sıklaşıp soluklaşan bulutlar, yiyecek dolu çuvalları hatırlatıyorlardı. Etrafı bir kolaçan etmeye gitmiş olan Lebenthal, yorgun argın döndü. Söylediğine göre, iş kampındaki barakalardan sadece dördüne akşam yemeği verilmiş, Ötekilere hiç bir şey verilmemişti. Erzak deposunun tahribi, bahane olarak ileri sürülmüştü. Barakalarda herhangi bir kontrol yapılmış değildi. SS’ler, silâh deposundaki noksanlığın henüz farkına varmamış olmalıydı.

Hava gittikçe ısınıyordu. Şehir, garip ve bir çeşit kükürtlü aydınlık içindeydi. Güneş çoktan batmıştı ama, bulutlar, o bir türlü çekilip gitmeyen soluk ve sarı ışıkla hâlâ dopdolu idiler.

509’un yanında yere boylu boyuna uzanan Berger’in yüzü sapsarı idi:

«Fırtına kopacak! »

«İnşallah. »

Berger, karşısındakini bir süzdü. Gözlerinden yaş geliyordu. Başını ağır ağır çevirdi ve ağzından birdenbire köpüklü bir kan boşandı. O derece tabiî ve sessiz sedasız olmuştu ki, 509, ilk anda bir şeyin farkına varmadı. Sonra birdenbire yerinden fırladı:

«Ne oluyorsun Berger? Berger! »

Berger, olduğu yerde bir kıvrandı ve bir an sessiz kaldıktan sonra: «Hiç bir şey yok! » diyebildi.

«Kan mı geliyor? »

«Hayır. »

«Ya ne oldu? »

«Midede. »

«Midede mi? »

Berger, başı ile doğruladı. Ağzında biriken kanın son kısmını da tükürürken: «Tehlikeli bir şey değil! » diye fısıldadı.

«Yeterince tehlikeli. Ne yapmamız gerekiyor? Söyle ne yapalım? »

«Hiç bir şey. Boylu boyuna uzanmak iyi gelir. Bu şekilde rahat bırakın. »

«İçeriye götürelim mi? Sana bir yatak buluruz. İçeridekilerden birkaçını dışarıya atmak kabil. »

«Bırak, öyle uzanayım. »

509, birden müthiş bir ümitsizliğe kapıldı. O kadar çok insanın ölümünde bulunmuş ve kendisi de birçok defa ölümle burun buruna gelmiş olduğu için, tek bir kişinin ölümünden hiç bir üzüntü duymayacağını sanardı. Fakat işte şimdi şu hal, ilk defadır ki, müthiş tesir etmişti. Hayatının tek ve en son dostunu kaybediyor gibiydi. Birden bütün ümidini yitirmişti. Berger'in terden sırsıklam yüzü gülümsüyordu ama, 509 onu çimento yolun kenarında şimdiden cansız bir halde uzanmış görür gibiydi.

«Her halde bir parça yemeği olan birisi vardır. Ya da ilâç bulabiliriz. Baksana, Lebenthal! »

Berger, eliyle tutup gözlerini açtı ve güçlükle işitilen bir sesle fısıldadı:

«Yemek filan istemem. İnanın bana! Bir şey gerekirse söylerim. Zamanını da bildiririm. Fakat şimdi değil. Hiç bir şey istemiyorum. İnanın bana! Sadece mideden... »

Ve gözlerini yine kapadı.

Islığı duyan Lewinsky, barakadan çıktı ve 509'un yanında yere çömelerek: «Sen ne diye partiye girmedin? » diye sordu.

509, Berger'e baktı. Yerde yatmakta olan Berger'in soluk alışı düzgündü. 509 da, Lewinsky'ye: «Neden tam da şimdi öğrenmek istiyorsun? » diye karşı bir soru sordu.

«Yazık, bizlerden olmanı çok isterdim de. »

509, Lewinsky'nin ne demek istediğini biliyordu. Kamptaki gizli direnç hareketinde komünistlerin çetin ve kendilerine özgü enerjik bir grubu vardı. Bu grup ötekilerle gerçi iş birliği yapardı ama, onlara hiç bir zaman tam güven göstermez ve kendi amaçlarını izlerdi. Her zaman için önce kendi adamlarını korur ve onları ileriye sürerdi.

Lewinsky: «Senden yararlanabilirdik» dedi «Eskiden ne iş yapardın? Yani hangi meslektendin? »

509: «Gazeteci.. » derken bu deyimi pek garip buldu.

«Gazetecilere özellikle ihtiyacımız olabilir. »

509, hiç cevap vermedi. Bir komünistle tartışmanın yararsızlığını bilirdi. Bir süre sonra da: «Bizim kısma hücre kıdemlisi olarak acaba kimi verecekler, biliyor musun? » diye sordu.

«Evet, biliyorum. Belki de bizimkilerden birini verirler. Fakat hiç değilse siyasî tutuklulardan birinin verileceği muhakkak. Bizim kısma da yeni birini verdiler. O da bizimkilerden. »

«Şu halde yerine dönecek misin? »

«Birkaç güne kadar. Bu işin hücre kıdemlisiyle bir ilgisi yok. »

«Bir başka haber duydun mu? »

Lewinsky, 509 numarayı dikkatle süzdükten sonra: «Kampın idaresini aşağı yukarı iki haftaya kadar ele alacağımızı sanıyoruz! » dedi.

«Ne dedin? »

«Evet, iki haftaya kadar. »

«Yani, kurtuluştan bahsetmek istiyorsun, değil mi? »

«Kurtuluş ve kamp idaresinin tarafımızdan ele alınması. SS’ler gidince idareyi biz ele almalıyız»

«Biz deyimiyle ne demek istiyorsun? »

Lewinsky yine bir tereddüt geçirdikten sonra: «İlerideki kamp yönetim kurulunu» cevabını verdi «Böyle bir örgüt şimdiden bulunmalı. Aslında hazırlığa da başlanıldı. Yoksa müthiş bir kargaşalık olur. Hemen müdahale için hazır bulunmalıyız. Kamptakilerin beslenme işi aralıksız devam ettirilmelidir ve bu, pek önemlidir. Beslenme, bakım ve idare her şeyden üstün tutulmalı, zira kamptaki binlerce insanın birbirlerinden ayrılması işi pek kolay olmaz. »

«Bizim buradakiler için bu söz bilhassa yerinde. Buradakilerin hiç birinde yürüyecek mecal yok. »

«Bu dediğin de cabası. Hekim, ilâç, nakliye imkânları, levazım sağlanması ve erzakın köylere nakli... »

Bütün bunları nasıl yapacaksınız? »

«Peki, bütün bunları nasıl yapacaksınız? »

«Bize yardım edecekleri muhakkak. Fakat bizler de teşki-lâtlanmalıyız. Bizi kurtaracak olan İngilizler veya Amerikalılar eninde sonunda savaş kuvvetleridir. Bir toplanma kampının hemen idaresini ele alacak şekilde hazırlanmış değildirler. Bu işi bizlerin başarması gerekiyor. Fakat pek tabiî olarak onların yardımıyla! »

509, Lewinsky'nin bulutlu gökyüzüne doğru çevrilen başını gördü. Bu iri, yuvarlak ve sert başa bakarken: «Düşmanlarımızın yardımına ne de çabuk bel bağlıyoruz? » dedi.

Berger: «Uyudum ve kendime geldim» dedi« Sadece midedendi. »

509: «Sen hastasın» diye karşılık verdi «Hem de midenden filan değil. Mide rahatsızlığından kan tükürüldüğünü hiç işitmedim. »

Berger'in gözleri son hadde kadar açıldı:

«Çok garip bir rüya gördüm. Hem son derece açık açık ve gerçek bir rüya idi! Ameliyat yapıyordum. Parlak bir ışık... »

Ve gecenin karanlıklarına doğru baktı.

509, büyük bir ihtiyatla: «Ephraim! » dedi «Lewinsky'ye kalırsa iki haftaya kadar serbest olacakmışız! Muntazaman haberler geliyormuş, onlara. »

Berger, kımıldanmadı. Hiç bir şey duymamışa benziyordu. Ve sonra dalgın dalgın devam etti:

«Ameliyat yapıyordum. Kesmeye başlamıştım. Bir mide ameliyatı idi. Tam başlamıştım ki birden sonunu getiremedim. Her şeyi unutmuştum. Terden sırsıklam olmuştum. Hastamın kanı kesilmiş ve baygın bir halde önümde yatıyordu ve ben ameliyata devam edemiyordum. Ameliyat yapmayı unutmuştum. Ne müthiş şeydi. »

«Bırak bunları düşünmeyi. Sadece bir kâbustu, o kadar! Ben ne rüyalar görmüşümdür! Hele buradan bir çıkalım, daha ne rüyalar göreceğiz! »

Yağda pişirilmiş mis gibi bir yumurta kokusu birdenbire 509'un burnunda tüttü. Duymamak istedi ve: «Her halde her şey parlak gitmeyecek! » dedi «Böyle olacağı muhakkak. »

Berger'in bakışları gökyüzünden bir türlü ayrılmıyordu:

«On yıl, tam on yıl hiç bir şey yapmadık. Her şeyden uzak kaldık. Hiç bir iş yapmadık. Şimdiye kadar bunu hiç düşünmemiştim. Pek çok şeyleri unutmuş olabilirim. Bir ameliyatın nasıl yapıldığını şu anda tam kestiremiyorum. Pek iyi hatırlayamıyorum. Kampta ilk zamanlar geceleri ameliyatlara katılmıştım. Sadece yanlarında bulunmuş olmak için. Fakat, sonraları olmadı. Ameliyat yapmasını unutmuş olmam pek kabil... »

«Aklından çıkmış olabilir ama, insan bir şeyi büsbütün unutamaz. Yabancı dil veya bisiklet kullanmakta da böyledir. »

«Zamanla unutulabilir. Eller, incecik noktaları, hâkimiyet gibi şeyler bir ameliyatta önemlidir. Geri kalmak da var. On yılda pek çok şeyler oldu. Pek çok keşifler yapıldı. Ben bunların hiçbirini bilmiyorum. Ben sadece ihtiyarladım. İhtiyarladım ve kuvvetten düştüm. »

509 da söze karıştı:

«Garip şey! Az önce ben de eski mesleğimi hatırladım. Lewinsky sormuştu da... Ona bakılırsa iki haftaya kadar serbest olacakmışız. Senin aklım bunu alıyor mu? »

Berger, dalgın dalgın başını salladı:

«Zaman denilen şey nerede kaldı? Hiç bitmeyeceğe benzerdi. Şimdi ise sen iki haftadan bahsediyorsun. Ve birden şu soruyla karşılaşacağız: On yıl nerelerde kaldı? »

Ateş denizini andıran vâdideki küçük şehir alev alev yanıyordu. Epeydir gece olduğu halde havada hâlâ müthiş bir sıkıntı vardı. Hafif bir sis yükselmeye başlamıştı. Şimşekler çakıyordu. Ta ufukta başka iki ateşin ışıltısı daha göze çarpmakta idi. Uzaklarda da bombalanmış şehirler vardı.

«Ne dersin Epharaim, şu anda düşündüklerimizi düşünebilecek durumda olmamızı da şimdilik yeterli saymak gerekmez mi? »

«Doğru. Haklısın. »

«Şimdi yine insanlar gibi düşünebiliyoruz. Hem buradan çıktıktan sonra neler olup biteceğini de düşünüyoruz. Böyle bir şey ne zaman görülmüştü? Bundan ötesi kendiliğinden düzene girecektir. »

Berger, başı ile doğruladı:

«Buradan çıktıktan sonra bütün ömrüm boyunca çorap yamayacağımı bilsem, yine de... »

Gökyüzü bir yıldırımla parçalandı ve uzaklardan doğru bir gök gürlemesi duyuldu.

509: «İçeriye gidelim mi? » diye sordu «Dikkatlice kalkman veya yerde sürünmen kabil mi? »

Fırtına saat on birde koptu. Şimşekler gökyüzünü aydınlattı. Tahrip edilmiş küçük şehrin çukurlar ve harabelerden vücuda gelmiş manzarası, solgun bir ay ışığı altında seyrediliyormuş gibi, birkaç saniye için ortaya çıktı. Berger derin derin uyuyordu. 509, 22 numaralı barakanın kapı ağzında oturmaktaydı. Handke'yi Lewinsky öldüreliberi barakada serbest serbest dolaşabiliyordu. Ceketinin altına gizlediği tabanca ve cephaneyi sımsıkı tutmaktaydı. Yatağının altında bırakırsa yağmurun şiddetinden ıslanır diye korkmuştu.

Fakat yağmur fazla sürmedi. Fırtına yavaş yavaş uzaklaşıp parçalandı. Şimşekler, epey süre daha, ufuktan ufka masal kılıçları gibi uzanmaya devam ettiler. 509, iki hafta diye düşündü ve dikenli telin ötesinde yanan ve zaman zaman alevleri hafifleyen araziye baktı. Bir başka âlem seyrediyor gibiydi. Hiç göze çarpmadan gittikçe daha yakına gelmiş olan, iki cephe arasındaki sahipsiz araziyi hatırlatan bir ümitsizlik diyarından usulca yaklaşan bu başka dünya, şimdi dikenli tellerin ta yakınına kadar sokulmuş, yağmuru ve tarla kokuları, harabeleri ve yangınları, fakat aynı zamanda hayatiyeti, ormanları ve yemyeşil renkleriyle de şuracıkta duruyordu. 509, bu dünyayı parçalayıp aydınlatan şimşeklerin solgun, uzak ve hemen hemen anlaşılmaz ve ulaşılmaz bir geçmişi, çoktan unutulmuş bir başka âlemi de yeniden ortaya çıkardığını hissetmekteydi. Bu sıcak gecede içi ürperiyordu. Az önce Berger'e karşı göründüğü gibi kendisini öyle pek fazla güvende hissetmiyordu. Gerçi hatırlıyor, birçok şeyleri görür gibi oluyor ve heyecanlanıyordu ama, kampta geçen bunca yıldan sonra bunun yeterli olup olmayacağını bilemiyordu. Geçmişle şu an arasına ölüm sık sık karışmıştı. Kamptan kurtulmanın yaşamak demek olduğundan gayrı bir bildiği yoktu. Fakat işte hepsi bu kadardı ve hemen peşinden her şeyden kuşkulanıyor, her şey silikleşiyor ve artık daha fazlasını düşünemez oluyordu. Lewinsky'de böyle bir hal yoktu ama o, bir parti üyesi gibi hareket etmekteydi. Parti onu hemen benimseyecek ve o da kendini partinin içinde bulacaktı. Lewinsky için bu kadarı yetiyordu.

509, ya sonra ne olabilir? diye kendi kendine sordu. İnsanların ilkel içgüdüsü olan yaşamak isteğinden gayrı şeyler de bulunabilir miydi? Ya öç

alma duygusu? Sadece öç almakla açıklanamazdı. Öç alma duygusuyla ancak sınırlı kimselere karşı, temizlenmesi gereken kötülere karşı hareket edilebilirdi. Ya daha sonra? Yüzüne sıcak yağmur damlalarının geldiğini hissetti. Bellisiz bir taraftan gelen göz yaşları gibiydiler. Ama, kimde göz yaşı kalmıştı ki? Bunca yılın çilesiyle bütün göz yaşları kavrulmuş, kurumuştu.

Şimşekler daha sık çakıyor, gök gürültüsünün yankıları uzayarak kayboluyor, gölgesiz ve titrek ışık altındaki karşı tepe ulaşılmaz bir hayali andıran bahçeli beyaz eviyle apaçık ortaya çıkıyordu. 509, Bucher'i hatırladı. Bucher'in güvenecek bir tarafı vardı. Hem gençti, hem de Ruth onunla beraberdi. Kamptan birlikte ayrılabilecek bir kimsesi vardı. Bu kadarı yeterli miydi? Ama bunu soran var mıydı? Teminat kim isteyebilirdi? Ve bunu kim verebilirdi?

509, arkasına yaslandı ve ne saçma şeyler de düşünüyorum ben, diye aklından geçirdi. Berger'den bulaşmış olacak! Bizler sadece yorgunuz. Ağır ağır soluk aldı. Alana ve barakaya sinen pis koku arasından baharın ve yeniden hayata kavuşmanın mis kokularını duyar gibi oluyordu. Bahar ve yeniden başlayan hayat, savaşa, ölüme, yasa veya ümide rağmen, kırlangıçlarıyle, yeşeren çiçek ve tomurcuklarıyle, her yıl gelirdi.

Her yıl yeniden gelirdi, işte yine karşısındaydı ve bu kadarı yeter de artardı.

509, kapıyı örttü ve köşesine geçip büzüldü. Bütün gece şimşekler çaktı ve periler ülkesini hatırlatan ışıklar, kırık pencereye sık sık çarptı. 22 numaralı baraka, bir yeraltı nehrinde sessizce kayıp giden bir gemiyi hatırlatıyordu ve bu gemi bi-

linmez bir büyü sayesinde henüz son nefeslerini vermemiş ölülerle dopdoluydu.

Ve bu ölülerden birkaçı, güven duygusunu yitirmemişti.

XIX

Selma Neubauer, sakin bir tavırla: «Bruno, çılgınlığı bırak» dedi, «Başkaları düşünmeye henüz başlamadan sen düşünmesini bil! Bizim şansımız buna bağlı. Satabilecek nen varsa sat! Araziyi, bahçeyi, şu evini ve nen varsa her şeyini. Kârına veya zararına, fakat sat! »

Neubauer, öfkeli öfkeli başını salladı:

«Peki parayı ne yapacağız? Para ne işe yarar? Eğer iddiaların doğru çıkarsa, paranın da hiç bir değeri kalmaz. Birinci Dünya Savaşından sonraki enflasyonu unuttun mu? Bir milyonun değeri bir marktı. O sırada da ancak mal ve mülkün değeri kalmıştı! »

«Mal ve mülk, elbette. Fakat, cebe sığdırılabilecek cinsinden olmalı. »

Selma Neubauer yerinden kalkıp dolaba doğru yürüdü, kapağını açıp birkaç parça çamaşır çıkardıktan sonra bir kutuyu alıp yine kapattı. İçinde altın sigara tabakaları, pudralıklar, elmaslı birkaç küpe, yakut gerdanlık ve birkaç da yüzük bulunan kutuyu elinde tutan kadın: «İşte! » dedi, «Ben bütün bunları son zamanlarda senin haberin olmadan satın aldım. Kendi paramla ve artırabildiğim paralarla aldım. Bunun için hisse senetlerimi sattım. Şimdi bu hisse senetlerinin hiç bir değeri de kalmadı. Fabrikalar birer enkaz yığını halinde. Fakat şu gördüklerinin değerine bir şey olmadı. Hem bunlar beraber de götürülebilir. İşte bu çeşitten bir şeylerimiz olsun istiyorum! »

«Beraber götürmek, beraber götürmek. Bunu hiç dilinden düşürmüyorsun. Biz suçlu muyuz? Buralardan kaçmamız mı gerekiyor?

Selma, elindekileri yerine bıraktı ve bir sigara tabakasını elbisesinin kollarıyle parlattı:

«Ötekiler iktidara geçerse, herkesin başına gelecek bizim de başımıza gelecektir. Sen böyle düşünmüyor musun? »

Bir sıçrayışta yerinden fırlayan Neubauer, şaşkınlıkla öfke arası homurdandı:

«Seni dinleyince insanın kendisini sallandıracağı geliyor. Fakat başka erkeklerin karıları anlayış gösteriyor, işten dönen kocalarını teselli ediyor, neşe veriyorlar. Oysa sen! Musibetten musibete uğruyormuş gibi hep felâket ah ve vahiyle dövünmektesin! Bütün gün hep bu haldesin! Geceleri de! İnsana geceleri bile rahat vermiyorsun! Hep aynı nakarat: Satmak ve her şeyi berbat etmek! »

Selma'nın onu dinlediği yoktu. Az önce ortaya çıkardıklarını yine kutuya koyup kapattı ve üstüne yine çamaşırları örterken: «Elmas almalı! » dedi, «İyi, sahici elmaslar almalı. En pahalılarından. Bir kırat, iki kırat, üç kırat, hatta altı veya yedi kırata kadar, ne bulursa satın almalı. Yapılacak en doğru hareket budur. Elmas, senin o pırıl pırıl eşyalarının,

arazinin, bahçelerinin ve evlerinin hepsinden çok daha işe yarar. Avukatın seni kafese koydu: Onun iki taraftan da komisyon aldığından eminim. Elmasları bir yere saklamak daima kabildir. Elbiselerin şurasına burasına dikilebilir. Hatta yutulur bile! Fakat senin araziyi nereye sokarsın? »

Neubauer, karısına dik dik baktı:

«Neler yumurtluyorsun? Gün oluyor birkaç tanecik bombadan korkup isteri nöbetleri içinde çırpınıyorsun, ama hemen ertesi gün, para için insanın kafasını koparan bir Yahudi gibi konuşuyorsun! »

Kadın, onu horlukla tepeden tırnağa bir süzdü. Çizmelerine, üniformasına, tabancasına ve bıyığına bir bir baktıktan sonra: «Yahudiler kimsenin kafasını koparmazlar» dedi, «Onlar sadece ailelerini düşünürler. Hem de insanüstü Cermenlerin pek çoğundan daha iyi bu işi yaparlar. Yahudiler, tehlikeli zamanlarda nasıl davranılacağını bilirler. »

«Ya? Neler bildiler şimdiye kadar? Her şeyi bilselerdi burada kalmazlar ve yakayı ele vermezlerdi. »

Selma Neubauer, şakaklarını kolonyayla ovaladı:

«Böyle şeyler yapacağınızı sanmadılar. Unutma ki, 1931'den sonra Almanya'dan dışarıya para çıkarmak da yasaktı. Millî Banka, zor duruma düşeli beri böyleydi. Bu yüzden pek çoğu gidemedi ve sizlerin eline geçti. Şimdi sen de tıpkı onlar gibi burada kalmak ve onlar gibi kapana düşmek niyetindesin. »

Neubauer, etrafını çabucak gözden geçirdi:

«Hay Allah cezanı versin! Biraz dikkat et. Hizmetçi kız nerede? Senin bu sözlerini duyarlarsa mahvoluruz. Halk mahkemesi hiç kimseye istisna olarak merhamet göstermez! Bir ihbar yeter»

«Hizmetçi kız izinli çıktı. Sizin başkalarına yaptıklarınızı neden sizlere yapmasınlar? »

Neubauer: «Kim yapacak? Yahudiler mi? » derken güldü. Blank'ı hatırlamıştı ve Blank'ın Weber'e işkence etmesini gözünün önüne getirmişti: «Rahata kavuşsunlar, daha fazlasını istemezler. »

«Yahudiler değil, Amerikalılar ve İngilizler demek istiyorum. »

Neubauer, yeniden güldü:

«Onlar mı? Onlar hiç söz konusu değil. Bu iş onları ilgilendirmez. Bizim kamp gibi iç politikayı ilgilendiren meselelerle hiç meşgul olmazlar.

Aramızdaki anlaşmazlık sadece bir dış siyaset ve askerlik meselesidir. Anlıyor musun? »

«Hayır. »

«Onlar demokrattırlar. İster kazanalım, ister kaybedelim, bizlere dost davranacaklardır. Fakat sonuç henüz belli değil. Askerce ve dürüst davranacaklardır. Olsa olsa bizler askerî şerefimizle yenilebiliriz! Bize başka bir şey yapamazlar. Onların dünya görüşü, bunu gerektirir. Ruslara karşı iş değişir ama, doğu cephesinde. »

«Görürsün öyleyse, burada bir kal da!.. »

«Elbette göreceğim. Buradan bir yere de gitmeyeceğim. Hem, gitmeye kalksak nereye gidebiliriz? Söylesene bana? »

«Yıllarca önce elmaslarımızı alıp İsviçre'ye gidebilirdik... »

Neubauer, masaya öyle bir yumruk indirdi ki bira şişesi sallandı:

«Gidebilirdik, yapabilirdik, edebilirdik! Hep aynı sözler! Nasıl yapabilirdik? Nasıl edebilirdik peki? Bir uçak aşırıp sınırı havadan mı geçecektik? Saçmalıyorsun. »

«Hayır, böyle bir şey dediğim yok. Fakat birkaç defa dinlenme gezisine gidebilirdik. Para ve mücevherlerimizi de birlikte götürebilirdik. İki üç defa böyle yolculuk etseydik ve yanımıza alacağımız para ve mücevherleri her defasında orada bıraksaydık. Böyle yapan kimseleri biliyorum. »

Neubauer, kapıya doğru yürüdü. Kapıyı açıp yine kapattıktan sonra geri geldi:

«Söylediklerinin niteliğini biliyor musun? Yüzde yüz ihanet, hem de en korkunç ihanet belgesi sözler! Bu sözlerden bir tanesi bile duyulacak olsa derhal kurşuna dizilirsin. »

Selma, ona baktı. Gözleri parlıyordu:

«Demek böyle? Haydi ne duruyorsun, ne yaman kahraman olduğunu gösteriver! Hem böylece, tehlikeli bir kadından da kurtulmuş olursun. Belki de bundan zevk duyarsın!.. »

Neubauer, gözlerini karısının gözlerinden kaçırdı ve odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaştı. Zaman zaman ziyaretine gelen dul kadını Selma'nın duyup duymadığını bilmiyordu. Sonunda, değişik bir sesle: «Selma! » diye başladı, «Bunlar ne biçim laflar? Birbirimize yardım etmeliyiz. Sağduyulu olalım. Şu sırada durumumuzu korumaya çalışmaktan başka bir

şey yapamayız. Buradan kaçmama imkân yok. Ben burada emir kuluyum. Hem nereye kaçabilirim? Ruslara mı? Asla! Almanya'nın henüz işgal edilmemiş kısımlarında bir yere mi saklansam? Böyle bir hareket yaparsam Gestapo'nun eline pek çabuk geçerim ve bunun ne demek olduğunu sen de bilirsin! Peki ya öteki tarafa, Amerikalılara ve İngilizlere geçsem? Bu da olmaz. Burada kalıp onları beklemek daha iyi; böyle yapmazsam iyi niyetimden şüphe ederler. İnan bana, ihtimalleri hesapladım. Burada dayanmalıyız. Başka çare yok. »

«Peki. »

Neubauer, hayretle ona baktı:

«Gerçek mi? Sonunda beni anlıyor musun? Seni inandırabildim mi? »

«Evet. »

Selma'yı dikkatle süzdü. Bu kadar çabuk kazanabileceğini sanmamıştı. Fakat işte karısı direnmeyi birdenbire bırakıvermişti. Yanakları pörsüyüvermiş gibiydi. Kadın, inandırmak, diye düşündü. İddiasını ispat etmek! İspat edebildikleri her şeye kendileri de inanıyorlar. Bütün hayat birtakım delillerden, ispatlardan meydana geliyormuş gibi!.. Bunlara meram anlatmak mümkün değil. Balçıktan yapılmış ilâhlardan farkları yok. Sadece kendilerine inanıyordular. Kadın, kocasını uzun uzun süzdü. Bakışlarında, merhamet, hor görüş ve belli belirsiz bir şefkatin birbirine karışmasından meydana gelen garip bir anlam vardı. İçinde bir tedirginlik duyan Neubauer: «Selma! » diye söze başladı. Fakat kadın, onun sözünü kesti:

«Bruno, son bir söz daha... Bir tek şey daha... Lütfen beni dinle... »

Neubauer, güvensizlikle: «Ne gibi? » diye sordu.

«Evi ve araziyi kızımız Freya'ya bırak! Hemen avukata git. Hepsi buydu, başka bir söyleyeceğim yok. »

«Neden? »

«Büsbütün değil. Sadece bir süre için. İşler yolunda giderse yine sana devri kabil. Kızına güvenebilirsin. »

«Elbette, pek tabiî. Fakat avukat ne der? Bu hareketime ne mana verirler? »

«Şunun bunun diyeceğine boş ver! Parti iktidarı ele aldığı zaman Freya henüz çocuktu. Onu hiç kimse suçlu göremez. »

«Ne demek istiyorsun? Yoksa beni herhangi bir yönden kabahatli bulacaklarını mı sanıyorsun? »

Selma sustu. Kocası, onu yine garip bir bakışla süzdükten sonra: «Bizler askeriz» dedi, «Verilen emre göre hareket ederiz. Emir de emirdir. Bunun böyle olduğunu herkes bilir. » Ve bütün vücuduhu sımsıkı gererek: «Führer emrediyor, bizler de itaat ediyoruz» diye devam etti, «Führer, verdiği bütün emirlerin sorumluluğunu da üzerine alıyor. Bunu her zaman söylemiştir de. Vatansever bir insan için bu kadarı yeter. Yoksa sen bu düşüncede değil misin? »

Selma, büyük bir saygıyle: «Haklısın» diye cevap verdi, «Fakat sen şu avukata bir uğra da her şeyimizi Freya'nın üzerine yaptır! »

Neubauer: «Bana göre hava hoş, bir uğrayıp görüşeyim» derken, böyle bir şey yapmaya hiç de niyetli değildi. Karısı korkudan isteri nöbetleri geçiriyordu. Selma'nın sırtına hafifçe vurarak: «Bırak da işleri yoluna koyayım» dedi «Şimdiye kadar her şeyin hakkından geldim. »

Neubauer, çizmelerini yere küt küt vurarak odadan çıktı. Selma Neubauer, pencereye gitti ve kocasının otomobile binişine baktı. Deliller ve emirler diye düşünüyordu. Onlara göre bu iki şey her suçtan kurtarırdı. Âlâ ve güzel ama, işler yolunda gittiği sürece elbette! Kendisi de kocasına uymamış mıydı? Nişan yüzüğüne baktı. Yirmi dört yıldan beri taşıyordu. İki defa büyütmek gerekmişti. Yüzüğü ilk taktığı zaman bambaşka bir insandı. Hem o sırada, onunla evlenmek isteyen bir Yahudi de vardı. Biraz basık konuşan, hiç bağırmayan ufak tefek ve işinin ehli bir adamdı. Adı Josef Bornfelder'di. 1928'de Amerika'ya gitmişti. Akıllı adammış. Zira tam vaktiydi. Sonra bir defa bir haber almıştı. Amerika'da bulunan bir ahpabının yazdığına göre işleri iyi gidiyordu. Nişan yüzüğünü farkında olmadan yerinden oynatıp çevirdi ve Amerika, diye aklından geçirdi. Oralarda hiç bir zaman enflasyon olmaz. Pek çok zenginler.

509 kulak kabarttı. Sesi tanıyordu. Ölü yığının arkasında dikkatle çömelmiş, etrafı dinliyordu.

Bu gece Lewinsky'nin iş kampından birisini getireceğini ve birkaç gece için burada gizlenmesi gerektiğini biliyordu. Fakat Lewinsky, ilişkiyi sağlayanlardan gayrisinin birbirini tanımaması kuralına uyarak, adamın kim olacağını söylememişti.

Gelen adam, usul fakat gayet iyi anlaşılır bir sesle söze başlayarak: «Bizden olan herkese ihtiyacımız var» dedi, «Nasyonal sosyalizm iktidardan düşünce, siyasî idareyi ele alacak tam bir partiden ilk defa olarak yoksun bulunacağız. On iki yılda bütün partiler ya parçalandılar, ya dağıtıldılar. Geriye kalan partiler de gizli harekete katıldılar. Bunlardan ne kadar bulunduğunu bilemiyoruz. Yeni bir teşkilât kurmak için azimli kimselere ihtiyaç olacak. Yenilginin kargaşalığı içinde bir tek parti, Nasyonal Sosyalist Partisi, canlılığını koruyabilecek. Partiye girebilecek olan taraftarları değil, partinin asıl çekirdeğini teşkil edenler demek istiyorum. Topluca yeraltı hareketine geçip yine faaliyet gösterebilecekleri zamanı bekleyecekler. İşte bunlarla bizler mücadele etmeliyiz ve bu iş için arkadaşlara ihtiyacımız var. »

509, Werner olacak, diye düşündü, muhakkak Werner'dir. Fakat onun ölmüş olduğunu da biliyorum. Etrafı göremiyordu. Gece aysız ve pusluydu. Yüzünü hâlâ göremediği adam: «Dışarıdaki halk kitlelerinin büyük çoğunluğunda moral pek bozuk» diye devam etti, «On iki yıl süren tethiş, boykot, hafiyelik ve korku rejiminin olağan bir sonucu. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi şimdi de savaşın yenilgiyle sonuçlanması var. Yeraltı hareketi, tethiş ve sabotajlar yüzünden bu halkın daha yıllarca süre Nazilerden korkması da mümkün. Kitlenin yeniden kazanılması gerekli. Baştan çıkarılanları da, kurtulanları da kazanmalı. Belki tuhaf gelecek ama Nazi aleyhtarlarının, dışarıda herhangi bir yerden daha başarılı bizim kamplarda ayakta durabildiği bir gerçektir. Zira bizleri hep bir arada tecrit ettiler, dışarıdakileriyse birbirlerinden ayrı gruplara böldüler. Dışarıda ilişkileri sürdürmek pek güçtü. Kamplardaysa kolaydı. Dışarıdakilerin hemen her biri kendi başının çaresine bakmak zorundaydı. Buradaysa birimiz ötekimize destek olduk. Naziler bu sonucu kestiremediler. » Adam, güldü. Kısa ve gamlı bir gülüşle güldü:

Berger: «Öldürülenler ve ölenler bunun dışında» dedi. «Elbette, onlar hesap dışı. Fakat bizim elimizde bütün bunlardan sonrada eleman var. Hem de her biri yüz adama bedel! »

509, bu adam muhakkak Werner olmalı, diye yine aklından geçirdi. Hafif gölgeli ve kemikli başı karanlıkta seçebili-

yordu. Olayları tahlile, teşkilât kurmaya yine başlamıştı. Nutuk da veriyordu. Partisinin koyu bir taraftarı ve aynı zamanda nazariyecilerinden biri olarak hiç değişmemişti. Karanlıkta konuşan usul, fakat berrak sesi:

«Yeniden teşkilâtlanma hücreleri kamplarda kurulmalı» diye devam etti, «Bu konuda şu üç mesele çok önemlidir: Bunlardan birincisi, burada bulundukları süre SS'lere karşı pasif direnç ve pek mecbur kalınırsa da aktif direnç göstermektir. İkinci noktaysa, kamp devir alındığı sırada kargaşalık çıkmasını önlemektir. Disiplinli hareket ettiğimize ve öç alma duygularından uzak kaldığımıza örnek olmalıyız. Bu işle ileride resmî mahkemeler meşgul olsun... »

Karanlıkta konuşan adam, bir an sustu. 509 yerinden doğrulmuş, Lewinsky, Golstein, Berger ve bir de o yabancıdan meydana gelen topluluğa doğru yürümüştü.

509, heyecanını tutmaya çalışarak: «Werner! » dedi.

Adam karanlığı delecekmiş gibi baktı:

«Sen kimsin? »

Ve yerinden doğrulup yaklaştı.

509: «Seni ölmüş biliyordum» dedi.

Werner, bütün dikkatiyle onu süzüyordu.

509, mırıldandı:

«Ben Koller'im. »

«Koller ha! Sen hâlâ yaşıyor musun? Oysa ben seni çoktan ölmüş biliyordum. »

«Yine de öyle bil! Resmen öyle! »

Lewinsky lafa karıştı:

«Biz ona 509 diyoruz. »

«Demek sen 509'sun! Böyle olması meseleyi daha kolaylaştırır. Ben de resmen ölmüş bulunuyorum. »

Ve her iki resmî ölü, karanlıkta birbirlerini süzdüler. Durumda hiç bir yenilik yoktu. Kamptakilerden bazıları ölü sandıkları birisini zaman zaman karşılarında buluverirdiler. Lâkin 509'la Werner kamptan önce de tanışırlardı. O zamanlar dosttular. Sonra siyasî görüşleri yüzünden yavaş yavaş araları açılmıştı.

509: «Şimdi burada mı kalıyorsun? » diye sordu.

«Evet, birkaç günlük. »

Lewinsky: «SS’ler kampı tarama işinde alfabenin son harflerine vardılar» dedi, «Vogel yakalandı. Tanıyan bir SS başçavuşunun melunluğuna kurban gitti. »

Werner: «Sizlere yük olmayacağım» diye durumu açıkladı «Ben kendi başımın çaresine bakarım. »

509, pek de belli olmayan nükteli bir tavırla: «Muhakkak! » dedi «Hem senden bir başka türlü hareket de beklemezdim. »

«Münzer yarın ekmek bulacak. Lebenthal de ondan alıp getirir. Bana yetecekten fazlasını bulacak. Sizlere de bir parça kalır. »

509: «Seni bilirim ben Werner! » dedi «Kimseye angarye olmak istemezsin. 22 numarada mı kalacaksın? İstersen seni 20 numaralı barakada da saklayabiliriz. »

«22 numarada kalabilirim. Şimdi sen de burada kalabilirsin. Handke filan yok şimdi. »

İkisi arasında bir çeşit söz düellosu geçtiğini ötekilerin hiç birisi sezmedi. 509, ne de çocuk gibiyiz, diye aklından geçirdi. Sonsuzluk kadar uzun gelen bir zaman önce birbirimizin siyasî düşmanlarıydık. Şimdi de birimiz ötekisine karşı borçlu kalmak istemiyoruz. Werner’in bizim yanımızda himaye, aramasından, bir çeşit budalaca zevk duyuyorum. O da bana, kendi arkadaşları olmasaydı Handke tarafından temizleneceğimi dokunduruyor.

Werner: «Az önce söylediklerini duydum» dedi «Doğrudur. Ama biz ne yapabiliriz ki? »

Hâlâ dışarıda oturuyorlardı. Werner, Lewinsky ve Goldstein barakada uyuyordular. Lebenthal onları iki saata kadar uyandıracaktı. O zaman nöbet değiştireceklerdi. Gece iyiden iyiye sıkıntılıydı. Fakat Berger’in sırtında, Macar süvari subaylarının omuzdan atmalı ceketi, hâlâ duruyordu. Bunda 509 ısrar etmişti.

Bucher: «Kim bu yeni? » diye sordu «Parti ileri gelenlerinden mi? »

«Bir zamanlar öyleydi. Nazilerden önce taşralardaki parti ileri gelenleri arasındaydı. Komünist Partisindendi. Hem de kabiliyetlilerinden. Hiç bir özel hayatı ve nüktesi olmayan koyu bir partiliydi. Şimdi de kamptaki yeraltı teşkilâtını idare edenlerden biri. »

«Onu nereden tanıyorsun? »

509 bir süre düşündükten sonra açıkladı:

«1933'ten önce bir gazetede çalışırdım. Karşılıklı sık sık tartışırdık ve ben onun partisine çoğu hücum ederdim. Onların partisine ve Nazilere hücum ederdim hep. Biz her ikisine de karşıydık. »

«Peki, siz hangi taraftan yanaydınız? »

«Şimdi pek adi ve gülünç olan şeylerden yanaydık. İnsanlık, hoşgörü ve her ferdin kendisine göre düşünebilmesi gibi şeylerden yanaydık. Ne tuhaf, değil mi? »

Ahasver öksürdü:

«Hayır. Hem bu saydıklarından daha kutsal şey var mı? »

Meyerhoff, birden lafa karıştı:

«Öç almak var. Öç almanın da sırası gelecek! Buradakilerin öcü alınacak. Her bir ölü için teker teker öç alınacak. Yapılan her şeyin öcü alınacak. Göze göz, dişe diş kuralınca!.. »

Hepsi hayretler içinde kalmışlardı. Meyerhoff'un yüzü değişmişti. Yumruklarını sıkmıştı ve öç kelimesini her tekrarlayışında masaya bir yumruk indiriyordu.

Sulzbacher işe karıştı:

«Ne oldu sana böyle? »

Lebenthal omuz silkti:

«Deli olmuş! Sağlığı düzelince sapıttı. Altı yıl süreyle sümsüğün biriydi, ağzını açmaya ödü patlardı. Günün birinde, mucize sayesinde ölümden kurtulunca, birden başımıza Samson kesildi. »

Meyerhoff, fısıltı halinde: «Ben öç almak filan istemem» dedi «Ben sadece şuradan dışarıya çıkmak istiyorum. »

«Ne dedin? Yani bütün şu SS'ler hiç bir hesap vermeden buradan savuşacaklar mı? »

Rosen: «Bana göre hava hoş. Ben sadece buradan bir kurtulsam... » dedi ve ellerini ümitsizlikle birleştirip yürekten: «Buradan kurtulmaktan gayrı bir isteğim yok. Buradan çıkabilmek! » diye tekrarladı.

Meyerhoff onu bir süzdü:

«Senin gibilere ne derler, biliyor musun? Sen bir... »

Berger, araya girdi:

«Sakin ol, Meyerhoff. Ne olursak olalım, bizi ilgilendirmez. Biz burada ne olduğumuzu ve ne olmak istediğimizi bilmek istemiyoruz. Gerçek kişiliğimiz ileride ortaya çıkar. Bunu şimdi kim bilebilir? Şimdi yapabileceğimiz bütün şey, beklemek, ummak ve bana kalırsa bir de dua etmek!.. »

Ve Macar süvari subayı ceketini omuzuna yerleştirip yine yere çömeldi.

Ahasver, bir süre sonra düşünceli düşünceli: «Öç almaya kalkışılırsa bunun sonu gelmez» dedi «Bu da yeni yeni öç almalara yol açar... Bundan kim yararlanır? »

Ufukta bir alev dolaştı.

Bucher o yana bakarak: «Bu da ne? » diye sordu.

Hafif bir gümbürtü duyuldu.

Sulzbacher: «Bombardıman filan değil» diye açıkladı «Yine bir fırtına. Hava da fırtına yapacak kadar sıcak. »

Lebenthal: «Yağmur yağarsa iş kampından gelenleri uyandırmalıyız» dedi «Onlar burada dışarıda da uzanabilirler, bizden daha güçlü kuvvetlidirler. » Ve bunları söylerken, 509’dan yana döndü: «Senin dostunu da, hani şu partili olanı da, elbette!.. »

Yeniden şimşek çaktı.

Sulzbacher: «İçeridekilerden biri acaba yeni bir sevkiyat haberi duydu mu? » diye sordu.

«Sadece söylentiler. Son söylentiye göre bin kişilik bir liste hazırlanacakmış. »

Karanlığın içinde solgun yüzü âdeta ışıldayan Rosen söze karıştı:

«Aman yârabbi! İlk olarak bizleri alırlar elbette! En zayıflarından başlarlar. Bizi başlarından atmak isterler. »

Sustu ve 509’a baktı. Şu anda hepsi de o son sevkiyatı düşünüyordular.

509 açıkladı:

«Sadece bir söylenti. Bugünlerde hemen her gün yeni bir ayakyolu söylentisi çıkarılıyor. Bırak da emir çıkıncaya kadar başımızı dinleyelim. İş o kerteye gelirse, bir çare buluruz. Lewinsky, Werner ve kayıt

odasındakinin bizler için elbette bir düşündüğü olur. Ya da biz kendimiz gereğini düşünürüz»

Rosen, ta içinden ürperdi:

«Adamcağızları nasıl da bacaklarından yakalayıp yatağın altından zorla dışarıya çekmiştiler... »

Lebenthal horlukla baktı:

«Bütün ömrün boyunca o olaydan başka bir şey görmemiş gibi konuşuyorsun... »

«Öyle... »

Ahasver söze karıştı:

«Bir zamanlar büyük bir mezbahada bulunmuştum. Kaşer eti kesimi için. Chicago'daydı. Bazı bazı hayvanlar başlarına geleceği sezerdiler. Kan kokusu alırlardı, işte o zaman, tıpkı o senin anlattığın zavallılar gibi çılgınca kaçarlar, herhangi bir yere, bir köşeye saklanırdılar... Ve onları da bacaklarından tutup çıkarırlardı. »

Lebenthal, dalgın dalgın sordu:

«Chicago'da bulundun ha! Sonra geriye mi döndün? »

«Yirmi beş yıl önceydi. »

Lebenthal'in bakışları Ahasver'den ayrılmıyordu:

«Demek geriye geldin? işitilmiş şey değil böylesi... »

«Yurt hasreti. Polonya'yı özlemiştim. »

Lebenthal: «Sen biliyor musun ki... » diye yine söze başladı ama, sonunu getiremedi ve bayıldı. Bu kadarı fazlaydı.

XX

Hava sabaha karşı açtı. Kurşunî ile süt beyaz arası bir sabah belirdi. Gerçi, şimşekler artık çakmıyordu ama, uzaklardan, ormanların ardından doğru boğuk gökgürültüleri hâlâ duyuluyordu.

Bucher: «Ne garip fırtına! » diye söze başladı «Başka zaman olsa, fırtına uzaklaşırken gökgürültüsü duyulmaz da sadece şimşeklerin aydınlığı görülür. Oysa şimdi bunun tam tersi. »

Rosen: «Belki de yeniden bu tarafa doğru geliyor» dedi.

«Ne diye yine bu tarafa gelecek? »

«Bizim memlekette fırtınalar günlerce hep böyle dağlar arasında oradan oraya dolaşırlar da... »

«Fakat burada sıradağlar yok. Sadece şu karşı dağ çizgisi... O da yüksek değil. »

Lebenthal: «Senin başka derdin kalmadı mı? » diye sordu.

Bucher, sükûnetle: «Leo! » diye söze başladı, «Tıkınacak bir şeyler bulmaya baksan daha iyi edersin. İstersen eski kundura derisi olsun ama, bir şeyler bul! »

Lebenthal, hayretle bir an baktıktan sonra: «Başka bir emriniz yok mu? » diye sordu.

«Hayır. »

«Âlâ! O halde ağzından çıkanları kulağın duysun! Zıkkımlanacağın şeyi kendin bul, çenesi düşük herif. Küstahlığın bu derecesi görülmemiştir. »

Lebenthal yere bir tükürük atmak istedi ama, olmadı. Ağzı kurumuştu. Üstelik, takma dişi heyecandan fırladı. Fakat, son anda havada yakalayıp yine yerine koydu. Sonra, öfkeli öfkeli: «İnsan sizler için her gün kendini tehlikeye atarsa işte sonunda böyle paylanır ve emirlerle karşılanır. Neredeyse Karel çocuk da siparişlerde bulunacak. »

509, yanlarına geldi:

«Ne oluyorsunuz? »

Lebenthal, Bucher’i işaret etti:

«Ona sor! Kalkmış, bana emirler veriyor. Hücre kıdemlisi olmaya kalkışırsa hiç şaşmayacağım. »

509, Bucher’i gözden geçirdi ve değişti, diye düşündü. Fazla gözüme çarpmamıştı ama, değişmiş. Sonra ona döndü:

«Ne oluyor? »

«Hiç bir şey olduğu yok. Sadece fırtınadan bahsettik. »

«Fırtınadan size ne? »

«Hiç. Sadece, gök gürlemelerinin hâlâ duyulmasını garip

buldum. Hem görünürlerde şimşek veya bulut da yok. Sadece şu yukarıdaki bulut parçası. Fakat o da fırtına bulutu değil. »

Lebenthal, bulunduğu yerden doğru hırıltılı bir sesle: «Aman ne önemli meseleler! » diye söze karıştı, «Deli herif, böyle şeyleri düşünmek bizim harcımız değil. »

509, gökyüzüne baktı. Kül rengi ve bulutsuz bir gökyüzüydü... Sonra kulak kabarttı: Evet, gürlüyordu. «Gerçekten... » derken sözünü yarıda bıraktı. Durumu başkalaşmıştı. Bütün vücuduyla etrafı dinler gibi bir hali vardı.

Lebenthal: «İşte birisi daha! » dedi, «Şimdi çılgınlar işbaşında... »

509, sert bir sesle, fısıldadı:

«Sakin olun!.. »

«Demek sen de böyle... »

«Sakin ol. Hay Allah müstahakkını versin. Sakin ol be Leo! »

Lebenthal, sustu. Mesele, fırtınadan gayrı bir şeyle ilgili olmalıydı. Uzaklardan doğru duyulan gökgürültüsüne kulak kabartan 509'a dikkatle baktı. Şu anda hepsi de susmuş ve kulak kesilmişlerdi.

509, bir süre sonra, yüksek konuşursa rüzgâr alıp başkalarına da duyururmuş gibi usul ve hafif bir sesle: «Dinle bak! » dedi, «Bu gökgürültüsü filan değil. Bu sesler... »

Ve kulak kabartmaya devam etti. Hemen yanıbaşında duran Bucher: «Peki ne sesi? » diye sordu. Sonra her ikisi de birbirine baktılar ve kulak kabartmaya devam ettiler.

Birbiri üstüne yığılıyormuşa benzeyen gümbürtüler biraz arttıktan sonra yine azaldı.

509: «Bu gökgürültüsü filan değil» dedi, «Bu sesler... » Ve bir an daha bekledikten sonra etrafını bir gözden geçirdi ve hep o aynı usul sesle: «Topçu ateşinin yankıları» diye devam etti.

«Ne dedin? »

«Topçu ateşi. Gök gürlemesi filan değil. »

Hepsi de birbirlerini süzdüler. Kapının ağzında duran Gold-stein: «Neniz var? » diye sordu.

Hiç kimse bir cevap vermedi.

«Ne o, donakaldınız öyle? »

Bucher, onlardan yana döndü:

509'un söylediğine bakılırsa topçu ateşi duyulmaktaymış! Cephe burada pek uzak değilmiş! »

Goldstein iyice yaklaştı:

«Ne dedin? Sahi mi söylüyorsun? Yoksa hepiniz de dalga mı geçiyorsunuz? »

«Bu derece önemli bir meselede kim saçma sapan konuşabilir? »

Goldstein hâlâ tereddütlüydü:

«Yani, acaba yanılmış olmayasınız, demek istiyorum... » 509, kestirip attı:

«Hayır! »

«Bu işten anlar mısın? »

«Evet. »

«Aman Allahım! » diyebilen Rosen’in yüzü değişmişti. Birden hıçkırmaya başladı.

509 yine kulak kabarttı:

«Rüzgâr yön değiştirirse daha da iyi duyabiliriz. »

Bucher: «Ne kadar mesafede olabilirler, dersin? » diye sordu. «Tam bilemiyorum. Belki elli kilometre, belki de altmış. Fakat daha fazla uzakta olsunlar, sanmam!.. »

«Elli kilometre pek uzak sayılmaz. »

«Öyle, uzak değil. »

«Her halde tankları da vardır. Çabuk ilerlerler. Bir yararlarsa ne kadar sürer dersin? Belki de bir gün yeter. Bucher daha fazla devam edemeyerek sustu.

Lebenthal dalgın dalgın tekrarladı:

«Bir gün mü dedin? Sen neler söylüyorsun? Bir gün ha? » «Cepheyi yararlarsa iş tamamdır. Dün hiç bir şey duymuyorduk. Bugünse şuracıktalar. Yarın daha da yakınımıza gelebilirler. Öbür gün veya daha öbür gün... »

Lebenthal acı acı bağırdı:

«Sus. Böyle konuşup da insanı çileden çıkarma! »

509: «Olmaz şey değil, Leo» dedi.

Lebenthal, ellerini yüzüne kapadı:

«Hayır, olamaz! »

Bucher’in yüzü heyecandan ölü gibi olmuştu:

«Sen ne fikirdesin 509? Öbür gün mü? Yoksa kaç gün daha bekleyeceğiz? »

Lebenthal’in elleri yanına düşüvermişti: «Günleri sayıyorlar! » diye bir çığlık attıktan sonra, «Nasıl olur da şimdi sadece günleri hesaplayabilirsiniz? » diye mırıldandı, «Yıllar, bitmeyecekmiş gibi uzun yıllar ve şimdi birdenbire günlerden bahsediyorsunuz. Yalan söylemeyin! » Ve iyice yaklaşarak: «Yalan söylemeyin» diye fısıldadı, «Hepinize yalvarırım, yalan söylemeyin! »

«Böyle şeylerde kim yalan söyler? »

509, arkasına döndü. Goldstein hemen arkasında duruyordu. Gülümsedi ve: «Top seslerini ben de duyuyorum» dedi. Gözleri iyiden iyiye büyümüş ve kapkara olmuştu. Yine gülümsedi ve dans etmek ister gibi bacaklarını ve kollarını hareket ettirdikten sonra yüzündeki gülümseyiş kayboldu, yüzükoyun yere düştü.

Lebenthal: «Bayıldı» dedi, «Ceketini aç! Ben de su getireyim. Ayakyolundaki yalakta biraz kalmıştır, her halde... »

Bucher, Sulzbacher, Rosen ve 509, Goldstein’ı arka üstü çevirdiler. Bucher: «Berger’i çağırsak mı? » diye sordu, «Acaba kalkabilir mi? »

509: «Dur bakayım» diyerek Goldstein’ın üstüne iyice eğildi. Ceket düğmelerini ve pantolon kemerini çözdü. Ayağa kalktığı zaman Berger de gelmişti. Lebenthal haber vermişti. 509: «Sen yatağından çıkmamalıydın! » dedi.

Berger, Goldstein’ın yanına çömelip soluğunu dinledi ve az sonra da: «Ölmüş» dedi, «Kalp ‘durması, belki de! Her zaman böyle bir hal beklenebilirdi. Kalbini iyiden iyiye sarsmışlardı. »

Bucher: «Fakat her şeyi o da duydu» dedi, «Önemli olan da bu! Her şeyi o da duydu. »

«Neyi duydu? »

509, kollarını Berger’in daracık omuzlarına koydu ve cana yakın bir tavırla: «Ephraim» dedi, «İşler o kerteye geldi. »

«Ne gibi? »

Berger ona baktı. 509, konuşmakta güçlük çekeceğini birden sezdi. Sadece «Onlar... » diyebildikten sonra, sustu ve eliyle ufku gösterdi: «Ephraim, geliyorlar. Onları işitmeye başladık bile. » Ve sonra süt beyaz sabaha, alaca karanlık içinde seçilen dikenli tel engellere ve makineli tüfek kulelerine baktı:

«Geldiler bile, Ephraim! »

Öğle üzeri rüzgârın yönü değişti ve top sesleri biraz daha iyi işitilmeye başladı. Çok uzaklardaki bir elektrik kontağının binlerce kalbe nüfuz etmesi gibi bir haldi. Barakalarda bir tedirginlik başlamıştı. İş bölüklerinden ancak birkaçı çalışmaya gönderildi. Her yanda pencerelere yapışmış yüzler görülüyordu. İskelet gibi insanlar birbiri peşinden kapı ağızlarında toplanıp boyunlarını merakla uzatıyorlardı.

«Daha yaklaştılar mı? »

«Evet, öyle olmalı ki, ses daha iyi duyuluyor. »

İş kampının kundura kısmındaki tutukluklar büyük bir sessizlikle çalışı yordular. Konuşulmaması için Kapo'lar göz kulak olduğu gibi, SS'ten nezaretçiler de oradaydı. Kunduracı bıçakları durmadan işleyip derileri kesiyor ve bozuk parçaları temizliyordu ama, bugün bu bıçaklar birçoklarının gözünde daha başka bir değer taşıyordu. Bunlar şu anda birer alet değil, birer silâhtı. Zaman zaman bakışlar bir Kapo'ya, SS nöbetçilerine, tabancaya ve dünden beri getirtilen hafif makineli tüfeğe takılıyordu. Fakat nöbetçilerin her türlü uyanıklığına rağmen buradakilerin hepsi de gün boyunca ne var ne yok, haber alıyorlardı. Hemen çoğu da, dudaklarını hiç kımıldatmadan konuşmasını yıllardan beri öğrenmişlerdi. Deri parçaları dolu sepet iyice silkelenip de, getiren uzaklaştıktan hemen sonra, içeridekiler dışarıdan gelen en son haberi bir anda öğrenmiş bulunuyordular: Sesler devam ediyordu. Top sesleri kesilmemişti.

Dışarı hizmetlerde çalıştırılan iş birlikleri iki kat nezaret altındaydı. Şehrin etrafında dolaştırılıp batı yanından eski pazar alanına götürülmüştüler. Nöbetçiler müthiş sinirliydiler. Hiç

bir sebep yokken bağırıp emirler veriyorlardı. Tutuklularsa büyük bir intizamla yürümekteydiler. Şimdiye kadar sadece şehrin yeni kısmındaki enkazları kaldırma işinde çalıştırılmıştılar. Eski şehrin bulunduğu iç kısma ilk defa bugün getirilenler, tahribatın korkunçluğuna dehşetle bakıyorlardı. Ortaçağdan kalma tahta evlerin bulunduğu kısımdaydılar. Tahta evlerden

hemen hemen en küçük bir parça bile kalmamıştı. Durumu gören tutukluklar yollarına devam ettiler. Şehirden henüz kaçamamış olanlar da onları görünce, ya oldukları yerde kalıyor, ya da arkalarını dönüyorlardı. Caddelerden ağır ağır geçen tutuk-lular, kendilerini birer tutuklu yerine koymuyorlardı, artık. Kendileri katılmadan zaferi tuhaf bir şekilde kazanmışlardı. Tutukluluk yılları, savunusuzca elden çıkarılan bir boyun eğiş ve yenilgi yılları olarak değil, birer mücadele yılı olarak canlanmaktaydı birden. Mücadele kazanılmıştı. Sonu görecek kadar yaşayabilmişlerdi.

Pazar alanına gelmişlerdi. Belediye binası tamamıyla yıkılmıştı. Enkazı kaldırmaları için tutuklulara kazmalar ve baltalar verildi. Çalışmaya koyuldular. Yangın kokusu etrafa sinmişti. Buna rağmen öteki kokuyu, o iç bayıltıcı ve mide bulandırıcı kokuyu, bütün kokulardan çok daha iyi tanıdıkları kokuyu, bozulan cesetlerin etrafa yaydığı kokuyu almakta gecikmediler. Nisan ayının ilk sıcak günlerinin başladığı şu sırada enkaz altında kalmış cesetlerden çıkan ağır bir koku şehre yayılmıştı.

İki saat süren bir çalışmadan sonra enkaz altında ilk cesedi buldular. Önce çizmelerini görmüşlerdi... Bir SS subayınındı.

Münzer: «İşler tersine döndü» diye fısıldadı «İşlerin biçimi değişti. Şimdi onların ölülerini enkaz altından çıkarıyoruz. Onların ölülerini... »

Ve çalışmasına yeni bir hızla devam etti. Yanına yaklaşan bir nezaretçi: «Dikkatli ol! » diye homurdandı «Enkaz arasında bir insan var, kör müsün? »

Gittikçe daha hızlı çalışarak enkazı açtılar. Önce omuzlar, sonra bir baş ortaya çıktı. Cesedi çekip çıkardılar ve götürüp bir kenara uzattılar.

SS’lerden olan nöbetçi sinirlenmişti: «Devam edin! » diye haykırdı «Fakat bundan sonra daha dikkatli olun! »

Hızla çalışarak birbiri arkasından üç ceset daha çıkarıp birinci cesedin yanına koydular. Cesetleri çizmelerinden ve üniformalarının kollarından tutup taşıyorlardı. Bu işi yaparken öyle bambaşka duygular içinde idiler ki! Şimdiye kadar hep kendi arkadaşlarını taşımıştılar. Yeraltı hücrelerinden ve işkence odalarından aldıkları ölmek üzere veya ölmüş arkadaşlarını, dayaktan pestili çıkmış ve üstleri berbat bir halde taşımışlardı. Son günlerde birkaç sivil de taşımıştılar. Fakat şimdi ilk olarak düşmanlarını da aynı biçimde taşıyorlardı. Hiç kimsenin dürtüklemesine ihtiyaç göstermeyecek

bir biçimde çalışmaktaydılar. Daha fazla ceset bulabilmek için öylesine çalışıyorlardı ki, terden sırsıklam olmuşlardı. Kalasları ve putrelleri, hallerinden hiç umulmayan bir kuvvetle kenara itiyorlar ve ceset bulmak için toprağı müthiş bir kin ve altın ararmışçasına bir hazla kazıyor, kazıyorlardı.

Böylece bir saat daha çalıştıktan sonra Dietz'in cesedini buldular. Ense kemiği kırılmıştı. Baş, kendi boynunu ısırmak ister gibi göğüse iyi yaslanmıştı. Önce ona hiç dokunmadılar ve etrafındaki enkaz yığınını kürekle iyice açtılar. Cesedin her iki kolu da kırılmıştı.

Münzer'in yanında çalışan tutuklu, hiç kimsenin yüzüne bakmadan: «Bir Tanrı'nın var olduğu muhakkak» dedi «Elbette ki bir Tanrı var. Tanrı var hiç şüphesiz»

SS'lerden biri: «Kapa çeneni! » diye haykırdı «Ne söyleniyorsun öyle? » Ve adamın dizlerine doğrü bir tekme indirerek: «Ne söyledin az önce? » diye yine sordu «Konuştuğunu gözlerimle gördüm. »

Adam, ayağa kalktı. Tekmenin tesiriyle Dietz'in cesedi üzerine yuvarlanmıştı. Çok rahat bir yüz ifadesiyle: «Sayın komutanın cesedi için bir sedye bulmalıyız demiştim. » cevabını verdi «Kendisini diğerlerinin cesetlerine yaptığımız biçimde taşıyamayız»

«Burada senin söz hakkın yok. Burada biz emrederiz! Anladın mı? Şimdi anladın mı? »

«Baş üstüne efendim. »

Lewinsky, hâlâ emretmek sevdasındalar, diye düşündü ve küreği havaya kaldırıp işine devam etti.

SS'lerden olan nöbetçi, Dietz'in cesedine baktı ve elinde olmadan esas vaziyeti aldı. Allah'a iman duygusuna yeniden kavuşan tutuklu da böylece kurtulmuş oldu. SS eri, dönüp gitti ve manga başını getirdi. Fakat o da, Dietz'in cesedini görünce hemen esas vaziyeti aldı.

SS eri: «Sedyeler henüz gelmedi. » diye açıkladı. Tanrı'ya inanç duygusuna yeniden kavuşan adamın cevabı tesirini yapmıştı. Bu derece yüksek bir SS subayını kol ve bacaklarından sürüklemek gerçekten de doğru olmazdı.

Manga başı etrafına bakındı. Enkazın altından ucu gözüken bir kapıya gözü ilişmişti: «Şunu ortaya çıkarın bakayım! » emrini verdi «Bu sırada

kendi başımızın çaresine kendimiz bakacağız. » Ve Dietz'den tarafa selâm vaziyetinde durarak: «Sayın komutanı büyük bir dikkatle şu kapının üstüne uzatınız! » diye emretti.

Münzer, Lewinsky ve diğer iki kişi daha kapıyı getirmiştiler. 16'ncı yüzyıldan kalma kapının tahta oyma işi, Musa peygambere ait bir sahneyi canlandırmaktaydı. Tutuklular, Dietz'i omuzlarından bacaklarından tutup getirdiler. Taşınırken kollar yanlarda sallanıyor ve baş iyice arkaya düşüyordu.

Manga başı: «Dikkat edin, pis köpekler! » diye bağırdı.

Ceset, geniş kapının üstüne uzatılmıştı. Dietz'in sağ kolunun altından doğru, Musa çocuğun saz örgüsü sepetten dışarıya sarkmış başı görünüyordu. Bunu gören Münzer, böyle bir tasviri Belediyeden kaldırmayı unutmuş olacaklar, diye düşündü. Musa ve Yahudilik. Evet, bütün bunlar bir zamanlar vardı. Firavun ve baskı da, Kızıdeniz ve kurtuluş da vardı.

«Tutun bakalım, sekiz kişi birden! »

Bu emre on iki kişi birden koştular, hem de o ana kadar görülmemiş bir heyecanla. Manga başı etrafına bakındı. Tam karşısında Meryem Ana kilisesi vardı. Bir an düşündükten sonra fikrinden hemen vazgeçti. Dietz'i Katolik kilisesine götüremezdi. Telefonla bu konuda akıl danışmayı pek isterdi ama, şebeke bozulmuştu. En çok korktuğu ve nefret ettiği şeyi yapmak zorunda idi: Kendi başına karar verecekti.

Münzer bir şeyler söyledi. Manga başı hemen fark etmişti: «Ne diyorsun yine, pis köpek! » diye bağırdı «Gel bakalım! »

Pis köpek deyimi, manga başının en çok kullandığı laflardan biriydi. Münzer, hemen yaklaştı ve esas vaziyeti aldı:

«Bu derece yüksek rütbeli bir komutanı tutuklulara taşıtmak acaba saygısızlık olmaz mı diye düşünmüştüm de... »

Ve bunları söylerken, manga başının yüzüne saygı ile baktı. Öteki ise: «Ne dedin? » diye haykırdı «Ne dedin bakalım pis köpek? » Bu işlerden sana ne? Ya kimlere taşıtacakmışız? Biz... »

Fakat daha fazlasını söylemeden sustu. Münzer'in sözleri yanlış değildi. Dietz'in ölüsünü SS erlerinin taşıması gerçekten de lâzımdı. Ama o sırada tutuklular kaçabilirdi. O öfkeyle «Öyle salak salak ne dolaşıyorsunuz

etrafta? » diye haykırdı «İleri marş! » Ve Dietz'in ölüsünü nereye taşımak icap ettiğini de bu arada buldu: «Doğru hastaneye! »

Bir ölünün hastahanede ne işi olabileceğine hiç kimse kesin bir cevap veremezdi. Hastane sadece tarafsız ve geçici bir yer olabilirdi.

«İleri marş! »

Manga başı önde yürüyordu. Bunu gerekli görmüştü.

Pazar yerinin çıkış noktasında birdenbire bir otomobil ortaya çıktı. Kompressor modeli Alman yapımı bir Mercedes otomobili idi. Ağır ağır yol alan araba enkaz yığınları arasında bir yol bulmaya çalışıyordu. Etraftaki harabeler arasında otomobilin şık parlaklığı hemen hemen göz alıcı bir tesir yapıyordu. Manga başı hemen esas vaziyeti aldı. Kompressor modeli bir Mercedes otomobili demek parti ileri gelenleri demekti. Gerçekten de arabanın arka kısmında yüksek rütbeli iki SS subayı oturuyordu. Bir üçüncüsü de şoförün yanına oturmuştu. Otomobilde bir sürü de valiz doldurulmuştu. Subayların suratı asık ve öfkeli idi. Şoför arabayı enkaz yığını arasında ağır ağır ilerletebiliyordu. Dietz'i kapı üstünde taşıyan tutuklula-rın önünden geçiyordular. O taraftan yana bakmadılar ve önde oturanı, şoföre: «Sür şunu! » diye bağırdı «Daha hızlı sür! »

Tutuklular, oldukları yerde durdular. Lewinsky, kapının arka sağ köşesini tutuyordu. Dietz'in ense kökünden kırılmış başına, kapının tahta oymalarında görülen nehirde bulunmuş Musa çocuk tasvirine, Mercedes marka otomobile, valizlere ve kaçan subaylara baktıktan sonra derin bir soluk aldı.

Otomobil tam önlerinden geçiyordu. Basık burunlu bir SS eri birden: «Pis mel'unlar! » dedi «Pis herifler» Ve bu sözleriyle tutukluları anlatmak istemiş değildi.

Lewinsky kulak kabarttı. Uzaklardan gelen gümbürtüler kısa bir an için Mercedes otomobilinin gürültüsü ile duyulmaz oldu. Cenaze marşında çalınan âhiret davullarını hatırlatan biteviye ve boğuk gürültü, sonra yine başladı.

İkindi olmuştu. Kampta söylentiler birbirini izliyordu. Bütün barakalarda bir söylentiler rüzgârı esmekte ve saat başında bir değişmekte idi. Bir bakıyorsun, SS'ler kaçmış diye bir haber çıkıyordu. Sonra birisi geliyor ve az önceki haberin tersine SS'lerin takviye aldığını bildiriyordu. Bir defasında, Amerikan tanklarının şehre çok yaklaştığı haberi çıkıyor ve

biraz sonra ise bunların şehri savunacak Alman kuvvetleri olduğu söyleniyordu.

Hücre kıdemlisi saat üçte göründü. Yeşil işaretlilerden değil, kırmızılardandı. Fakat Werner, hayal kırıklığı duyarak: «Bizimkilerden değilmiş! » dedi.

509: «Neden böyle söylüyorsun? » diye sordu.

Barakada oturuyorlardı. Werner, iş kampına dönmek için, düdük çalıncaya kadar beklemek istiyordu. 509 da, yeni hücre kıdemlisinin ne biçim adam olduğunu anlamak için bir tarafa saklanmıştı. Zatürreden ölüm halinde olan ve ak saçları kir içinde bir adam, yanıbaşında hırıl hırıl soluk alıyordu.

Werner: «Bizimkilerden birisi demek, kamptaki yeraltı hareketine katılmış olan birisi demektir. » diye açıkladı ve «Bunu öğrenmek istemiştin herhalde... » diye eklerken gülümsedi.

509: «Hayır! » cevabını verdi «Öğrenmek istediğim bu değildi. Sen de bunu demek istememiştin. Az önce de bunu demek istemiştim. »

«Evet, öyledir. Buradaki ortaklık zaruret gerektirdiği sürece. Ya sonra? »

Werner, karşısındakinin bu derece bilgisiz oluşuna hayret ederek: «Sonra ise.. » diye başladı «Sonra ise bir parti iktidarı devir alır. Azimli bir parti, Rastlantıyla bir araya gelmiş insanlardan kurulu bir parti değil, elbette. »

«Yani senin parti, Komünist Partisi demek istiyorsun. » «Başka hangi parti olabilir? »

509: «Dediğin partiden gayrı bütün partiler. » diye karşılık verdi «Yeter ki yeni bir totaliter parti iktidara geçmesin! » Werner, hafifçe güldü:

«Sen delisin! Totaliter bir partiden gayrisi olamaz. Duvardaki işaretleri görmüyor musun? Bütün ara partiler parçalandı. Oysa Komünist Partisi daha da gelişti. Savaş sona eriyor. Rusya, Almanya’nın büyük bir kısmını işgal etti. Bundan böyle de Avrupa’da en büyük kuvvet olarak kalacaktır. Antlaşmalar devri geçti. Bu savaş bunların sonuncusu idi. Müttefikler, komünizme yardım edip kendilerini de zayıf düşürmek çılgınlığını gösterdiler! Dünya barışı bundan böyle sadece...

509, onun sözlerini ağzında bırakarak: «Biliyorum, bu teraneye yabancı değilimdir. » dedi «Sen bunları bırak da, kazanırsanız aleyhinizdekilerin

sonunun ne olacağını söyle bana! Sizlere katılmayanların sonunu da merak ediyorum. »

Werner, bir an sustuktan sonra: «Çeşitli ihtimaller akla gelir. » dedi.

«Bunlardan bazılarını bilirim. Sen de bilirsin. Öldürmek işkence yapmak, toplanma kampları... Öyle değil mi? »

«Başka çareler arasında, bunlara da baş vurulabilir. Şartların gereğine göre, elbette... »

«Bir ilerleme sayılır. Burada kalmamızın armağanı»

Werner, hiç istifini bozmadan: «Bir ilerleme sayılır» diye açıkladı «Amaç bakımından elbette bir ilerleyiş var. Sonra metodda terakki var. Biz zulüm olsun diye değil, sadece zorunluk karşısında yapacağız. »

«Bu lafları çok dinledim. Tırnaklarımızın arasına yanmış kibrit sokan Werner de bunlardan bahsetmişti. Bilgi almak için onun bu hareketi de bir zorunluktu... »

Ak saçlı adamın solukları, kesik kesik ölüm hırıltıları halini almıştı. Bu sesi kampta herkes tanırdı. Hırıltılar bazı bazı duruyor ve o zaman, uzaklardan doğru gelen hafif gümbürtüler duyuluyordu. Ölmekte olan bir insanın son solukları ve uzaklardan doğru verilen cevaplardan meydana gelen bir ölüler şarkısı gibiydi. Werner, 509' a baktı. Ad ve adres söylesin diye Weber tarafından haftalarca ona işkence yapıldığını biliyordu. Bu adlar arasında kendi adı da vardı. 509 dirençle susmuştu. Sonra, zayıf bir partili Werner'i ele vermişti.

Werner: «Ne diye bize katılmıyorsun? » diye sordu. «Sana ihtiyacımız olacaktır. »

«Aynı şeyi Lewinsky de sordu ve bu konuyu yirmi yıl önce onunla uzun boylu tartıştık... »

Werner, gülümsedi. İçtenlikli ve açık kalpli bir gülüşle güldü:

«Doğrudur. Bu tartışmayı çok yaptık. Fakat yine de sana aynı şeyi soruyorum. Fertçilik devri sona erdi. Bundan böyle tek başına yaşamaya imkân yok. Yarın ise bizlerin, çürümüş orta sınıfın işi tamam. »

509, karşısındakinin kemikli başına baktıktan sonra, ağır ağır: «Buradaki hayat yakında sona erecekse.. » diye söze başladı «Buna pek hayret ederim doğrusu. Zira senin de şu karşı kulelerdeki nöbetçiler gibi düşmanlarımın arasına katılacağın zamanın uzun sürmeyeceğini sanıyorum. »

«Uzun sürmez. Bizler burada Nazilere karşı zorunluktan gelen bir birlik kurmuştuk. Savaş sona erince bu birlik de dağılacak. »

509, başı ile doğruladı:

«İktidarı ele geçirince beni tevkif ettirmeniz ne kadar gecikirse o kadar fazla şaşacağım. »

«Fakat bekletmeyiz. Zira sen bizler için daha hâlâ tehlikeli olabilirsin. Fakat işkence yapmayız. »

509, omuz silkti.

«Seni tevkif ettirip çalıştıracağız. Ya da kurşuna dizeriz. »

«Bu da bir tesellidir. Sizin altın devrinizi ben hep böyle gözümün önüne getirmiştim. »

«Ucuz nükte yapıyorsun. Zor kullanmanın bir zorunluk olduğunu sen de bilirsin. Başlangıçta bir savunma zorunluğudur. İleride böyle şeylere lüzum kalmaz. »

509: «Hiç de öyle değil. » cevabını verdi «Her baskı için böyle şeyler gereklidir, hem de her yıl daha da azıtmak şartıyla, eksiltmek şartıyla değil. İstibdat idarelerinin kaderi budur ve sonları da böyledir. Burada bütün bunları görüyorsun. »

«Hayır, hayır. Naziler, üstesinden gelemeyecekleri bir savaşa başlamakla büyük bir hata işlediler. »

«Hiç de hata filan değil, sadece bir zorunluktu. Başka türlü davranmalarına imkân yoktu. Tepeden tırnağa silahlanıp da barış içinde yaşamaya devam etselerdi iflas ederlerdi. Siz de aynı âkıbete uğrayacaksınız. »

«Biz savaşımızı kazanacağız. Zira biz savaşımızı başka şekilde, içten içe yapıyoruz. »

«Evet, içten içe savaş. Bu şekilde şu kampı hemen ele geçireceksiniz. Bunun böyle olacağını hissediyorsunuz. »

Werner, büyük bir ciddilikle: «Elbette ki işin üstesinden geleceğiz. » dedikten sonra az önceki «Neden dolayı bizlere geçmiyorsunuz? » laflarını tekrarladı.

«İşte sana gerçek sebebi söylüyorum. Buradan dışarıya çıkınca sizler iktidara gelirsiniz ilk işin beni temizlemek olur. Fakat ben aynı yetkiyi ele

geçirecek olursam sana öyle bir şey yaptırmam. Sizlere geçmeyişimin asıl nedeni! »

Ak saçlı adamın hırıltıları şimdi uzun uzun aralarla duyuluyordu. O sırada içeriye Sulzbacher girmişti: «Söylediklerine bakılırsa Alman uçakları yarın sabah kampı bombalayacaklarmış... Her şeyi tahrip edeceklermiş... »

Werner: «Yeni bir ayakyolu dedikodusu. » diye söze karıştı! «Havanın çoktan kararmış olmasını pek istiyorum. Karşı tarafa gitmem gerekli... »

Bucher, kampın tam karşısında bulunan tepenin üstündeki beyaz eve baktı. Ağaçların arasından doğru yan düşen güneş ışıkları altında biraz çarpık duruyordu. Bahçedeki ağaçların açık bir parıltısı vardı. Kiraz çiçeklerinin ilk pembe beyazlığı vurmuş gibiydi.

Bucher: «Şimdi artık sen de inanıyor musun? » diye sordu. «Top seslerini duyabilirsin. Her saat biraz daha yaklaşıyorlar. Buradan kurtulacağız. »

Ve bu sözlerden sonra yine o beyaz eve baktı. O ev sağlam kaldığı sürece her şeylerin düzeleceğine dair garip bir duygu besliyordu.

Dikenli telin hemen öteşinde yere çökmüş olan Ruth: «Evet. » diye doğruladıktan sonra «Buradan çıkarsak nereye gideceğiz? » diye sordu.

«Buradan uzaklara. Ne kadar olursa o kadar uzaklara. »

«Nereye? »

«Herhangi bir yere. Belki de babam henüz hayattadır. »

Bucher bunu pek sanmıyordu ama, babasının öldüğünü kesin bilmiyorum. Bunu bilen 509 ona hiç bir şey söylememişti.

Ruth: «Bizimkilerden hiç biri hayatta değil. » dedi «Onları zehirli gaz hücresine benim gözlerimin önünde götürdüler. »

«Belki de herhangi zararsız bir sevkiyattı. Ya da bir başka kampa nakledilmişlerdir. Seni hayatta bıraktıklarına göre... »

Ruth: «Evet» dedi «Beni hayatta bıraktılar. »

«Münster'de küçük bir evimiz vardı. Gerçi elimizden alındı ama, hâlâ duruyorsa belki geri alabiliriz. O zaman oraya gidip eve yerleşebiliriz. »

Ruth Holland, cevap vermedi. Bucher ondan yana bakınca ağladığını gördü. Şimdiye kadar onun bir defa olsun ağladığını görmediğinden, ailesinin ölmüşlerini hatırladığını sandı. Fakat ölüm denilen şey kamplarda öylesine günlük işlerden idi ki, bu kadar uzun süre sonra göz yaşı dökmeyi

aşırı buldu ve biraz da sabırsızlıkla: «Ruth! » dedi «Geçmişi düşünmemeliyiz. Böyle yaparsak, sonra nasıl eder de yeniden hayata uyabiliriz? »

\ «Ben geçmişi düşünmüyorum. »

«O halde neden ağlıyorsun? »

Ruth Holland, gözlerinde biriken yaşları yumruklarıyle sildikten sonra: «Beni zehirli gaz hücresine neden sevk etmediklerini bilmek ister misin? » diye sordu.

Bucher, öğrenmese daha iyi edeceği bazı şeyler duyacağını sezer gibi olarak: «Bana bir şey söylemek zorunda değilsin. » diye açıkladı «Fakat istersen söyleyebilirsin de. Hiç bir sakınca yok. »

«Bence biraz sakınca var. On yedi yaşında idim ve o tarihte böyle çirkin de değildim. İşte bundan dolayıdır ki beni öldürmediler. »

Bucher, Ruth'un söylediklerinden bir şey anlamadan: «Evet! » demekle yetindi.

Ruth, ona bir baktı ve Bucher, genç kadının kül rengi gözleri olduğunu ilk defa gördü. Eskiden bunu hiç fark etmemişti. Ruth: «Söylediklerimin anlamını kavramadan mı? » diye sordu.

«Hayır. »

«Beni öldürmediler, zira askerler için kadın gerekliydi. Anladın mı şimdi? »

Bucher, bir an için her tarafının uyuşmuş gibi olduğunu sandı. Ruth hiç sesini çıkarmadan onu süzüyordu ve Bucher, sonunda, kadına bakmaya cesaret edemeden: «Demek bunu da yaptılar? » diyebildi.

Ruth'un ağlaması geçmişti:

«Evet, bana bunu da yaptılar. »

«Doğru olmasına imkân yok bunun... »

«Yazık ki doğru! »

«Ben böyle düşünmüyorum. Ben, senin isteğin dışında bir iş, bu, demek istiyorum. »

Ruth, kuru ve acı bir kahkaha ile güldü:

«Hiç bir fark yapmaz. »

Bucher onu dikkatle süzdü. Yüzünde hiç bir anlam kalmamışa benziyordu. Fakat bu hal yüzü öyle bir ıstırap maskesi şekline koymuştu ki, bütün söylenilenlerin doğruluğuna sadece

F. *22*

kulaklarıyle değil, bütün duygusu ile de inandı, öylesine şiddetle hissetmekte idi ki, midesi parçalanıyormuş gibi oluyordu. Fakat yine de inanmak, böyle bir şeye ihtimal vermek istemiyordu... Önünde duran bu yüzün değişmesinden gayrı şu anda hiç bir başka isteği yoktu: «Doğru söylemiyorsun» dedi «Bunu sen istemedin. Sen kendinde değildin. Sen bunu isteye isteye yapmadın. »

Ruth’un bakışları bir boşluktan geriye geliyormuş gibiydi:

«Doğruyu söylüyorum. Böyle bir şeyi unutmaya da imkân yok. »

«Hiç birimiz neyi unutup neyi unutamayacağımızı bilmiyoruz. Hepimiz birçok şeyleri unutmak zorundayız. Yoksa burada kalıp ölmemiz daha hayırlı olur. »

Bucher, 509’un bir akşam önce söylediği şeylerden bir kısmını takrarlamıştı. Kaç yıl geçmişti? Evet, yıllar geçmişti. Birkaç defa yutkunduktan sonra ve büyük bir çabayla: «Hayattasın ya!.. » dedi.

«Evet, hayattayım. Hareket ediyor, söz söyleyebiliyor, senin bu tarafa fırlattığın ekmekleri yiyebiliyorum, ama öteki şey de, o korkunç hatıra da yaşıyor, hem de durmamacasına yaşıyor! »

Ruth, elini şakaklarına bastırıp yüzünü öteye çevirdi. Bucher, beni görebiliyor diye aklından geçirdi, beni yine görmeye başladı. Tanrı’nın ve karşı tepedeki evin aleyhinde bulunmaktan vaz geçti «Yaşıyorsun ya» diye tekrarladı «Benim için yeter. »

Ruth, ellerini iki yanma bırakarak: «Ah çocuk! » dedi «Sen hâlâ çocuksun. Sanki ne biliyorsun? »

«Hiç de çocuk değilim. Burada yaşamış olan insan çocuk olamaz. Şu henüz on bir yaşındaki Karel bile çocuk sayılmaz! »

Kadın, başını iki yana salladı:

«Böyle demek istememiştim. Şu anda söylediklerine kendin de inanmıyorsun. Fakat bu hal fazla sürmeyecek. Ötekiler üstün gelecek. Yani sende de, bende de hatıralar ağır basacak. İleride şayet... »

Bucher, neden bana bunları söyledi? diye düşündü. Bana hiç bahsetmeseydi, böyle bir durum da olmazdı, hatıralar da. Genç kadına bakarak: «Ne demek istediğini bilmiyorum. » dedi «Fakat bizler için öteki olağan insanlardan başka kurallar olması gerektiğini biliyorum. Bu kampta öyleleri var ki, zorunluk yüzünden insan öldürdükleri için —Lewinsky'yi hatırlamıştı— katil sayılmıyorlar. Netekim cephedeki asker de kendisini katil saymaz. Aslında bu gibiler katil de değildir. Bizlerin durumu da işte buna benziyor. Bizim başımıza gelen şeyleri olağan ölçülere vuramayız. »

«Buradan çıkınca başka türlü düşüneceksin»

Ruth, bakıyordu. Bucher, onun son haftalarda neden dolayı hiç de sevinçli olmayışının sebebini birden anladı. Kurtuluştan korkuyordu. «Ruth! » diye söze başlarken, alnının arkasından doğru bir ateş bastığını hissetti «Her şey geçti. Bütün bunları unut! Seni nefret ettiğin şeylere mecbur bıraktılar. Bunlardan ne kalır geriye? Bence hiç bir şey kalmaz. Sen böyle bir şey yapmadın. İnsan ancak kendi isteğiyle hareket ederse bir şey yapmış sayılır. Sende ise sadece bir nefret duygusu kaldı. »

Ruth, ancak duyulur bir sesle: «Küsmüştüm» dedi «O korkunç olaylardan sonra hep kusardım. Sonunda beni bu işten uzaklaştırdılar. » Ve Bucher'in yüzüne dikkatle baktıktan sonra: «Sana da kala kala dişleri dökülmüş ak saçlı bir orospu kaldı. »

Bucher bu sözü duyunca birdenbire titredi ve uzun süre hiç bir şey söyleyemedi. Sonunda: «Hepimizin de haysiyetiyle oynadılar. » diye söze başladı «Bu işler sadece senin başına gelmiş değil. Hepimizin de, bu kampta veya öteki bütün kamplarda yaşayan herkesin de izzetinefsiyle oynadılar. Senin cinsiyetinle, bizlerin gururu ile oynadılar, hatta daha da ileriye gittiler, insanlığımızı ayaklar altında çiğneyip tükürüğe boğdular. Bu işlerde o derece ileriye gittiler ki, nasıl olup da dayanabildiğimize akıl erdirmek kabil değil. Son günlerde bütün bunları sık sık düşündüm. 509 ile de aynı şeyleri görüştüm. Hepimize o kadar çok fenalık ettiler ki. Bana da... »

«Ne yaptılar? »

«Bundan bahsetmeyeceğim. 509, manen kabul etmediğimiz bir şeye olmamış gözüyle bakmalıyız, diyor. Ne demek istediğini önce kavrayamamıştım ama, şimdi anlıyorum. Ne ben bir korkağım, ne de sen bir orospu. Biz kendimizi öyle hissetmedikçe onların yaptığı şeylerin hiç bir değeri yok. »

«Fakat ben kendimi öyle hissediyorum. »

«Buradan çıkınca, kendini öyle hissetmekten vazgeçersin. »

«Hatta daha da fazla öyle hissedeceğim. »

«Hayır. Böyle olsaydı içimizden pek azı hayata devam edebilirdi. Gerçi bize her şeyi yapıp küçük düşürdüler ama, küçülen asıl kendileri. »

«Bunun böyle olduğunu kim söylüyor? »

«Berger. »

«Kendine iyi öğretmen bulmuşsun. »

«Öyledir, hem ondan pek çok şey de öğrendim. »

Ruth, yüzünü yana doğru yaslamıştı. Şu anda yüzü pek yorgun görünüyordu. Yüz çizgilerinde ıstırap izleri henüz duruyordu ama, az önceki o titreme hali kalmamıştı: «O kadar çok yıl geçti ki... » diyebildi.

Buçher, beyaz evin bulunduğu tepeye mavi bulutların yaklaştığını gördü. Evin hâlâ orada durmasına bir an için hayret etti: Sessiz bir bombardımanın tahribine uğramış olması gerekirmiş gibi bir duygu vardı, içinde. Fakat işte ev yerli yerinde durmakta idi: «Buradan kurtulup başımızın çaresine bakmadan önce ümitsizliğe kapılmasak daha iyi olmaz mı? » diye sordu.

Ruth, sıska ellerini süzerken ak saçlarını ve dişsiz ağzını hatırladı. Sonra da, Bucher'in yıllardır kamp dışında hemen hiç bir başka kadın görmemiş olduğunu düşündü. Ruth, gerçi ondan daha gençti ama, şu anda kendisini pek ihtiyar hissediyordu. Bildiği şeyler öylesine kurşun gibi üstüne çökmüştü ki... Bucher'in böyle güvenle beklediği şeylere inanamıyordu ama yine de içinde son bir ümit vardı ve o, bu ümit ışığına sımsıkı yapışmıştı. Bu ümitle: «Hakkın var, Josef, » dedi «beklemekten başka çaremiz yok. »

Ruth, barakasına döndü. Kirli etekliği sıska bacaklarına dolanmıştı. Bucher, arkasından baktı, baktı ve birden, içinde gizli bir kaynak kabarıyormuş gibi, müthiş bir öfke duydu. Elinden hiç bir şey gelmeyeceğini ve bir şey yapamayacağını da, Ruth'a söylediği gibi bunların unutulması gerektiğini de biliyordu.

Bucher, ağır ağır yerinden doğrulup barakaya döndü. Parlak gökyüzüne katlanamaz olmuştu birden.

XXI

Neubauer mektubu uzun uzun süzdükten sonra, en son satırı bir daha okudu:

«... İşte bu sebeple buradan gidiyorum. Sen göz göre ele geçmek niyetinde isen bu senin bileceğin bir iş. Ben hür olmak istiyorum. Freya'yı da yanıma alıyorum. Sen de arkamızdan gel! — Selma. »

Ve adres olarak Bavyera'da bir köy adı verilmişti.

Neubauer etrafına bakındı. Hâlâ bir şey anlamış değildi. Doğru olmasına imkân yoktu. Her an geri dönmeleri gerekiyordu. Onu tam şu sırada yüzüstü bırakmaları imkânsızdı.

Salondaki Fransız yapımı koltuklardan birine âdeta çöktü. Koltuk gacırdadı. Hemen kalkıp bir tekme attı ve düşer gibi, divana bıraktı kendini. Bu değersiz şeyi de nereden başına belâ almıştı! Başkalarının soylu Alman mobilyaları vardı. Sırf karısının hatırı için bu Fransız mobilyalarını satın almıştı. Selma bu mobilyaların pek değerli ve zarif şeyler olduğunu bir yerde okumuş ve sonra da kafasına koymuştu. Böyle şeylerden ona neydi? Führer'in sert ve ters adamı Neubauer böyle şeylerden ne anlardı? Zarif koltuğa bir tekme daha atarken ama neden, diye düşündü. Bu eşyaları belki de günün birinde satabilirdi. Fakat top sesleri duyulduğu bir sırada sanat eşyasını kim alırdı?

Neubauer, yerinden kalktı ve evi dolaştı. Yatak odasına girince dolap kapılarını açtı. Dolabı açarken henüz ümitli idi, ama çekmecelere bakınca her şeyi anladı. Kürkleri ve kıymetli ne varsa Selma götürmüştü. Çamaşırları bir kenarda idi. Mücevherlerin bulunduğu kutu yerinde yoktu. Dolabın kapılarını ağır ağır kapadıktan sonra tuvalet masasının yanında bir süre durdu. Bohemya yapımı kristal şişeleri ne yaptığını bilmeden eline aldı ve hiç koku hissetmediği halde kokladı. Çekoslovakya'daki zafer dolu günlerin armağanıydı. Selma bunları alıp götürmemişti, belki de kırılırlar diye vaz geçmişti.

Neubauer, bir duvar dolabına doğru hızlı hızlı birkaç adım yaklaşıp kapısını açtı ve cebinde bir anahtar aradı. Fakat buna lüzum da yoktu. Gizli çekmece açıktı. Karısı bütün tahvilleri almıştı. Hatta pırlanta gamalı haçlı ve altından sigara tabakasını bile alıp götürmüştü. Teknik serviste çalıştığı sırada endüstricilerce hediye edilmişti. O işte kalıp herifleri sızdırmaya

devam etseydi, ne iyi olacaktı. Böyle düşüne düşüne, kamp fikrine kapılmış olmasını da hatalı buldu. Gerçi ilk yıllarda bu görevi bir baskı aracı olarak kullanmak kabildi, ama işte şimdi de bu yüzden başı belâya girecekti. Fakat yine de o, toplanma kampı kumandanlarının arasında en İnsanî olanı idi. Bunu herkes bilirdi. Mellern kampı ne Dachau idi, Oranienburg'du, ne de Buchemvald'dı ve hele öldürme kampları ile hiç bir benzerliği yoktu.

Neubauer, kulak kabarttı. Pencerelerden biri açıktı. Bir tül perde, rüzgârda bir peri gibi dalgalanıyordu. Fakat şu uzaktan doğru duyulan gözü kör olasıca gümbürtü sinirleri berbat ediyordu. Pencereyi kapadı. Aceleden tül perdeyi de arasına sıkıştırmıştı. Pencereyi yine açtı ve tülü içeriye doğru çekti. Bir köşeye sıkışan tül yırtılmıştı. Neubauer bir küfür savurdu ve pencereyi küt diye kapattıktan sonra, mutfağa gitti. Masanın başında oturan hizmetçi kız onu görünce yerinden fırlamıştı. Neubauer homurdandı ve ondan tarafa hiç bakmadı. Bu kahpe karı, olup bitenlerden hiç şüphesiz haberdardı. Gidip buzdolabından bir şişe bira aldı. Yarım şişe de Steinhacger marka ardıç rakısı bulmuştu. İkisini de alıp oturma odasına gitti. Sonra yine mutfağa döndü. Bardakları unutmuştu. Pencerenin önünde ayakta duran genç kız kulak kabartıyordu. Onun geldiğini fark edince, yasak bir şey yaparken yakalanmış gibi: «Yiyecek bir şey hazırlayayım mı? » diye sordu.

«Hayır. »

Neubauer, çizmeleriyle pat küt sesler çıkararak mutfaktan uzaklaştı. Ardıç rakısı sert ve baharlı idi, bira da buz gibi soğuktu. Savuşmuş, Yahudiler gibi savuşmuş, diye düşündü. Karısının davranışı Yahudilerinkinden de fena idi. Zira Yahudiler böyle yapmazdı. Onlar birbirlerinden ayrılmazlardı. Bu gibi halleri çok görmüştü. Fakat karısı onu yüz üstü bırakmıştı. Yaptıklarının mükâfatı bu idi. Evine bağlı bir aile babası olmasaydı hayatın daha da çok tadını çıkarırdı. Evine bağlı deyimi yerine, bağlı sayılabilen bir aile babası demek daha yerinde olurdu. Neler neler yapabileceği düşünülürse, evine bağlı deyimi belki de daha doğru idi. Sadece birkaç defa kaçamak yapmıştı. Hele o dul kadını hesaba katmak hiç doğru olmazdı. Birkaç yıl önce, kocasını kamptan kurtarmak için kızıl saçlı bir kadın baş vurmuştu; kadıncağız o müthiş korku ile neler yapmamıştı ki! Oysa kocası çoktan ölmüş bulunuyordu. Fakat kadın, bunu elbette bilmiyordu. Ama, sonra, kocasının küllerinin konulduğu puro kutusu eline tutuşturulunca, aptallaşıvermişti. Sonunda hapse atılması da yine kendi

kabahatiydi. Neubauer'in rütbesinde bir Nazi komutanı yüzüne tükürtmezdi, elbette.

Ardıç rakısından bir kadeh daha doldurdu. Sanki ne diye şimdi bunları düşünüyordu? Evet, bazı fırsatları kaçırmıştı. Başkaları neler neler yapmıştı! Hatta Gestapo'daki şu topal ayaklı Binding bile, her gün yeni bir kadın değiştirmişti.

Şişeyi kenara itti. Ev öylesine bomboş gözüküyordu ki, Selma'nın bütün eşyayı götürdüğü sanılırdı. Freya da öteberi götürmüştü. Ne diye bir oğlan çocuğu yoktu? Fakat muhakkak ki bu kendi suçu değildi! Etrafına bakındı. Burada daha ne işi vardı? Karısını aramaya mı kalkmalıydı? Verdiği Kaffepdorf adresinde mi arasaydı? Selma şu anda yolda idi. Oraya varması epeyce zaman isterdi.

Neubauer, gıcır gıcır çizmelerine baktı. Pırıl pırıl şerefine şimdi ihanet lekesi sürülmüştü. Ağır ağır yerinden doğruldu ve bomboş evi baştan başa geçip dışarıya çıktı.

Mercedes otomobili bekliyordu, şoföre: «Alfred, bankaya! » dedi.

Neubauer bankadan çıkarken elinden gelebildiği kadar dik durmaya gayret ediyordu. Şu sırada onu hiç kimsenin görmesini istemezdi. Demek bu da varmış alın yazısında. Üstelik bir de bu kepazelik başına gelecekmiş! Paranın yarısını Selma son zamanlarda bankadan çekmiş bulunuyordu. Kendisine niçin haber vermediklerini sorduğu memur, omuzlarını silkmiş ve hesabın ikisi adına olduğunu hatırlatmıştı. Adamcağız karısına güçlük çıkarmamakla hoşa gidecek bir hareket yaptığını sanmıştı. Zira yüksek paralar çekmek pek hoş görülmüyordu.

«Alfred, bahçeye gidelim! »

Otomobilin bir yol bulup da bahçeye varması epeyce sürdü. Fakat işte bahçe, sabah sessizliği içinde şimdi sonunda karşısında idi. Birçok yerlerde yemiş ağaçları çiçek açmış, nergis çiçekleri ve menekşeler renk renk her taraftan fışkırmıştı. Yaprakların açık yeşili arasından baş veren bu çeşit çeşit çiçek, alacalı bulacalı paskalya yumurtalarını hatırlatıyordu. Bitkiler ve çiçekler ihanet etmiyor ve tam zamanında ortaya çıkıyordular. Tabiata güvenilirdi, kaçıp yüz üstü bırakmıyordu.

Neubauer, ahıra uğradı. Tavşanlar dikenli tellerin arkasında burunlarını oynatıp duruyordular. Berrak ve kırmızı gözlerinde bankadaki hesaba ait hiç bir iz yoktu. Parmağını telin arasından uzatıp beyaz bir tavşanın yumuşak

tüylerini okşadı. Bu yumuşacık postlardan Selma’ya bir kürk yaptırmayı düşünmüştü. İyi yürekli çılgın, herkes tarafından hep aldatılmıştı!

Neubauer, parmaklığa yaslandı ve açık kapıdan içeriye uzun uzun baktı. Ahırın rahat ve geviş getiren havası içinde az önceki öfkesi geçmiş ve kendi kendisine karşı müthiş bir merhamet duymuştu. Parlak gökyüzü, kapının hemen yakınında zaman zaman sallanan çiçek açmış bir dal, çöken akşam loşluğunun vurduğu cana yakın hayvan yüzleri, bu ruh değişikliğini meydana getirmişti.

Uzaklardan doğru gelen top gürleyişlerini birden yine duydu. Devamlı olmamakla beraber, önceye göre daha da kuvvetli idiler. Şahsı hakkında duyduğu kaygıya, devamlı surette vurulmaktan ileri gelen bir gürültü, öteki dünyadan geliyormuşa benzeyen ve soluğunu kesen devamlı bir gümbürtü, karışmıştı. Hep bu tuhaf gümbürtüyü duyuyor ve duydukça korkusu artıyordu. Fakat bu yeni korkusu öncekinden farklı idi, daha derin bir korku idi. Zira şimdi yapyalnız kalmıştı. Başkalarını inandırmaya çalışırken kendisini de kandırmasına bundan böyle imkân yoktu. Şu anda bu korkuyu, hiç bir suretle gideremeden, hissetmekte idi. Bu korku, gırtlağını sıkıyor, midesini sıkıştırıyor, sonra yine gırtlağından midesine ve midesinden bağırsaklarına geçiyordu. Kendi de inanmadan, ben hiç kimseye bir fenalık yapmış değilim, diye aklından geçirdi. Ben sadece görevimi yaptım. Tanıklarım var. Hem de pek çok. Meselâ şu Blank bana tanıklık eder. Daha geçenlerde, hapse attıracak yerde ona bir puro sigarası verdim. Benim yerimde bir başkası olsaydı, hiç para vermeden mağazasını alırdı. Bunun böyle olduğunu Blank da teslim ettiğine göre tanıklık yapar. Benim dürüst davrandığımı doğrulayacaktır. Fakat içinden doğru soğukkanlılıkla yükselen bir başka ses, hayır doğrulamaz deyince, arkasında konuşulduğunu duymuş gibi, hemen dönüp baktı. Tırmıklar, kürekler, tahta bahçıvan taraklarıyle karşılaştı. Bu yeşil boyalı tahta saplılara güvenilirdi. Şu anda bir köylü, bir bahçıvan, bir konuk evi sahibi olmayı, kısacası başka bir meslekte olmayı ne kadar isterdi. Çiçek açmış şu dalın ne bir tasası, ne de bir sorumluluğu vardı! Ama onun rütbesinde bir Nazi subayı nereye kaçabilirdi? Bir taraftan Ruslar, öte taraftan İngilizler ve Amerikalılar gelirken nereye gidebilirdi? Selma için söylemesi kolaydı. Amerikalılardan kaçmak demek Ruslara büsbütün yaklaşmak demekti ve bunların yapacağı muameleyi kestirmek de güç değildi. Moskova’dan ve Stalingrad’dan kalkıp harap memleketlerini bir baştan öteki başa geçerek buraya kadar elbette ki boşuna gelmemiştiler.

rüdü, dizleri titriyordu. İyice düşünüp taşınması gerekirdi. Etrafı el yordamıyle yoklayarak, ahırdan çıktı. Dışarıdaki hava taptaze idi. Derin derin soluk aldı. Fakat bunu yaparken, uzaklardan doğru duyulan top gürültülerini de, teneffüs edermiş gibi olmuştu. Ciğerleri sarsılmış gibi olmuş ve yeniden mecalsizleşmişti. Nergis çiçeklerinin bulunduğu yerdeki ağaca doğru, hem de hiç güçlük çekmeden, kusuverdi. Soluk soluğa: «Bira.. » dedi «Bira ve ardıç rakısı dokundu. Bu ikisi bana dokunuyor. » Bahçe kapısına doğru baktı. Bulunduğu yeri Alfred’in görmesine imkân yoktu. Olduğu yerde bir süre daha kaldı. Terinin rüzgârla kuruduğunu hissedince, otomobile doğru yavaş yavaş yürüdü. Şoförü görünce: «Puff’a çek! » dedi.

«Nereyi emrettiniz, sayın komutanım? »

Birdenbire yine öfkelenen Neubauer: «Almanca anlamıyor musun? » diye bağırdı «Puff’a çek dedik ya! »

«Emrettiğiniz genelev kapandı, komutanım. Orasını geçici bir cephe hastanesi yaptılar, şimdi. »

«O halde doğru kampa! »

Neubauer, otomobile binerken, kamptan başka gidecek yerim var mı sanki? diye düşünmüştü. İlk olarak Weber’le karşılaşınca sormaktan kendisini alamadı:

«Durumu nasıl görüyorsunuz, Weber? »

Weber onu lâkayt lâkayt süzdü:

«Çok mükemmel! »

Neubauer: «Çok mükemmel mi dediniz? Sahi mi söylüyorsunuz? » derken puro kutusuna uzandı ama, Weber’in kullanmadığını hatırlamıştı: «Yazık ki yanımda sigara yok. Bir kutu vardı ama, ortadan kayboldu. Nereye sakladığımı Allah bilir. »

Neubauer, tahta kaplanmış pencereye doğru canı sıkkın bir tavırla baktı. Cam bombardımanda parçalanmış ve yenisi de henüz gönderilmemişti. Neubauer, bombardımanın kargaşalığı sırasında sigaralarının çalındığını ve kayıt odasındaki kızıl saçlı kâtiple Lewinsky sayesinde, 22 numaralı barakanın kıdemlilerine iki günlük ekmek sağladığını nereden bilecekti!

Neubauer**,** Weber'i yandan süzüyordu. Kamp Şefi Weber,

verilecek hayli hesabı olmasına rağmen çok sakin gözükmekteydi» Hele şu son defa astırdıkları...

Neubauer’e birden yine ateş bastı. Fakat yine de güler yüzlü görünmeye çalışarak: «Weber, » diye söze başladı «Şayet belli bir müddet için ve askerî sebeplerden dolayı... Yani beklemek uygun görülse ve düşman memleketi işgal etse, siz nasıl hareket ederdiniz? » Ve acele acele: «Tarihin de çoğu ispat ettiği üzere mutlak bir yenilgi yoktur. » diye ekledi.

Weber onun bu sözlerini, dudaklarında hafif bir gülümseyişle dinlemişti. Bir uzman edasıyle: «Benim gibi birisine her zaman için bir iş bulunur» cevabını verdi «Bir başka ad altında da olsa bizler için pek tabiîdir ki, tek bir Nasyonal sosyalist bile bulunmayacak. Herkes demokrat olacak! Fakat zarar yok. Belki ben de herhangi bir yerde ve herhangi bir tarihte poliste çalışırım. Sahte hüviyet altında olması da pek muhtemeldir. İşte böylece işler yine sürüp gider. »

Neubauer, sırıttı. Weber’in bu derece kendinden emin görünmesi ona da güven vermişti:

«Hiç de fena fikir değil. Peki benim için ne düşünüyorsunuz? Ben ne olacağım, dersiniz? »

«Orasını bilmem. Siz ev bark sahibi bir insansınız, komutanım. Hüviyet değiştirip ortadan kaybolmanız öyle pek kolay olmaz. »

Neubauer: «Elbette kolay olmaz! » derken, keyfi yine kaçmıştı «Beni dinleyin Weber, kampı baştan başa bir dolaşmak istiyorum. Epey zamandır bunu yapmamıştım. »

Neubauer, tephir kısmına vardığı zaman bütün küçük kamp haberi öğrenmişti. Silâhların hemen çoğu, Werner ve Lewinsky aracılığıyle yine iş kampına aktarılmıştı. Sadece 509, tabancasını alıkoymuştu. Bunda ısrar etmiş ve tabancayı yatağının altına saklamıştı.

On beş dakika sonra ise, revirden çıkan ve ayakyolu dedikodusu ile etrafa yayılan bir haber herkesi hayretler içinde

kalar inceden inceye kontrol edilecek değildi. Tersine, Neubauer pek hoşgörülüydü.

Yeni tayin edilen hücre kıdemlisi çok sinirli idi. Bağırıp çağırıyor ve emirler veriyordu.

Berger: «Bağırmaktan vazgeç! » dedi «Böyle yapmakla işleri düzeltemezsin. »

«Ne dedin? »

«Duyduklarını. »

«Ne zaman istersem bağırırım, ben. »

Hücre kıdemlisi, barakanın içinde bir aşağı bir yukarı koşup emirler veriyordu. Yürüyebilecek hali olanlar tabur oluyordular. Adam: «Hepsi bu kadar değil, hepiniz bu kadar değilsiniz! » diye haykırdı.

«Ölüler de mi tabur olsun istiyorsun? »

«Çeneni kıs! Marş! Yataklardakiler de çıksınlar! »

«Beni dinle! Resmen bir teftiş haberi gelmiş değil! Böyle olunca da senin bütün barakayı önceden ayağa kaldırmana lüzum yok. »

Hücre kıdemlisi, ter içindeydi:

«Ben istediğim gibi hareket ederim. Bu buranın hücre kıdemlisiyim. Her zaman sizinle burada oturan o herif nerede? Seninle ve seninle oturan herif nerede? »

Böyle söylerken Berger’le Bucher’i göstermişti.

Yeni hücre kıdemlisi, etrafı iyice kontrol için kapıyı açtı. Oysa Berger bunu ille de önlemek niyetindeydi. 509’u gizlemişlerdi. Weber’le bir kere daha karşılaşması doğru değildi. Kapının ağzında durarak: «Aradığın burada yok» dedi.

«Ne söyleniyorsun öyle? Çekil yolumdan! »

Berger, olduğu yerden hiç kımıldanmadı:

«Aradığın burada yok. İşte bu kadar»

Yeni hücre kıdemlisi onu hayretle süzdü. Bucher ve Sulzbacher de Berger'in, yanına gelip dikilmişlerdi. Adam şaşkın şaşkın: «Bu da ne demek oluyor? » diye sordu.

Bucher: «Aradığın burada değil» dedi, «Handke’nin ne şekilde öldüğünü öğrenmek ister misin? »

«Yoksa hepiniz çıldırdınız mı? »

Bu sırada Rosen ve Ahasver de gelmiştiler. Adam: «Hepinizin kemiklerini kırabileceğimi yoksa bilmiyor musunuz? » diye devam etti.

Ahasver: «Dinle bak! » dedi ve kemikli işaret parmağıyle ufku gösterdi, «Biraz daha yaklaştılar. »

Bucher açıkladı:

«Senden öncekinin ölümü bombardıman yüzünden değil. »

Bucher de: «Handke'yi ense kökünden bir vuruşla öldüren bizler değiliz» dedi, «Sen bu kampta bir ruh dolaştığını hiç duymadın mı? »

Adam, bir adım geriledi. Hainlerin ve şunu bunu ele verenlerin başına neler gelmiş olduğunu o da biliyordu. Hayretle: «Yoksa sizler de teşkilâttan mısınız? » diye sordu.

Berger, sükûnetle: «Aklını başına topla da ne bizi, ne de kendini çileden çıkar! » dedi, «Şu sırada hâlâ hesap listesine yazılmak isteyen olur mu acaba? »

Hücre kıdemlisi, elini kolunu sallayarak: «Size şimdi bunlardan bahseden oldu mu? » dedi, «Eğer bana birisi bir şey söylemezse ben de olup bitenlerden haberdar olmam. Sizlere de ne oldu böyle? Şimdiye kadar bana herkes güvenirdi. »

«O halde mesele yok. »

Bucher: «Geliyor! » dedi.

Hücre kıdemlisi, pantolonunu çabucak giydi:

«Pekâlâ, pekâlâ! Ben göz kulak olurum. Bana güvenebilirsiniz. Ben de sîzlerdenim. »

Neubauer, hay aksi şeytan hay, diye düşündü; bombalar ne diye tam buraya rastlamamıştı? Böyle olsaydı her şey en ideal bir şekilde halledilmiş olurdu!

«Burası koruma kampı, değil mi? »

«Evet, koruma kampı. »

Neubauer, omuz silkti:

«Öyle ya, hiç olmazsa iş yaptırmıyoruz. »

Weber: «Evet öyle! » cevabını verirken pek neşeliydi. Bu iskelet gibi insanların çalışması gözünün önüne gelmişti.

Neubauer: «Ablukadan biz değil düşmanlarımız sorumlu» derken Weber'den tarafa döndü, «Burası maymun kafesi kadar berbat kokuyor. Acaba bir çare bulunamaz mı? »

Weber: «Dizanteriden böyle kokuyor» cevabını verdi, «Burası aslında hastalar için bir nevi nekahethanedir. »

Neubauer derhal konuya girdi:

«Hastalar, öyle ya. Dizanteri hastaları elbette. Fena koku da bundan dolayı. Hastanede de böyle kokardı. »

Ve tereddütle etrafına bakındı:

«Bunları yıkatmanın imkânı yok mu? »

«Bulaşma tehlikesi büyük. Bundan dolayı kampın bu kısmını hemen tecrit ettik. Banyo yerleri de öte tarafta. »

Neubauer, bulaşma kelimesini duyunca farkında olmadan bir adım geriledi:

«Heriflere temiz çamaşır verecek miktar stokumuz var mı? Sırtlarından çıkacakları da yaktırmak uygun düşer, değil mi? »

«Muhakkak yaktırmak gerekmez. Dezenfekte ettirebiliriz. Elbise deposunda yeter miktarda iç çamaşırımız var. Belsen kampından daha geçenlerde bol bol gönderildi. »

Neubauer, rahatlamıştı:

«Peki öyleyse, temiz çamaşırla bir miktar ceket, pantolon veya depoda ne varsa verelim. Dezenfekte mahlûlü de dağıtın. Bunlar yapılırsa burası hemen değişir. Söylediklerimi not alın! »

Kamp kıdemlilerinin başı olan şişman tutuklu, saygıyla hemen not aldı ve Neubauer: «Temizliğe son derece dikkat edilecek» diye emir verdi. Şişman tutuklu, «Temizliğe son derece dikkat edilecek» diye tekrarladı.

Weber, kahkahasını zor tuttu. Neubauer, tutuklulara dönerek: «Her istihkakınızı alıyor musunuz? » diye sordu. Ne cevap verilmesi gerektiğini on iki yıldır öğrenmişlerdi:

«Evet, sayın komutanımız! »

«Âlâ! O halde işinize bakın! »

Neubauer etrafını bir daha gözden geçirdi. Eski ve harap barakalar kapkara tabutlara benziyordular. Biraz düşününce hemen bir çare aklına gelmişti: «Etrafa biraz yeşillik dikmeli» dedi, «Şimdi tam mevsimi. Barakaların kuzey yanına biraz fidan, güneyine de şöyle biraz çiçek ister. Manzaraya bir ferahlık verir. Bizim bahçıvanda böyle şeyler bulunur, değil mi? »

«Emredersiniz, sayın yarbayım. »

«Şu halde tamam. Bu işe hemen başlayın. Aynı şeyi iş kampındaki barakalara da yapmalı. »

Neubauer, buluşundan pek memnundu. Bahçe merakı kabarmıştı: «Bir miktar mor menekşe. Hayır hayır, şimşir daha iyi olur, sarı renk iç açar. »

Tutuklulardan ikisi sessizce yere yuvarlanmıştı. Onlara yardım için hiç kimse davranmadı. Neubauer, dalgın dalgın: «Evet, şimşir dikmeli... Bahçıvanda yeterli sayıda şimşir var mı acaba? » diye sordu.

Şişman baş kamp kıdemlisi, esas vaziyeti aldı:

«Bayın yarbayım emreder. Bol miktarda şimşir var. Hepsi de çiçekte. »

«Âlâ. Hemen dediğimi yapın. Kamp bandosu zaman zaman aşağıda çalmaya devam etsin de, buradakiler bir şeyler dinlesin! »

Neubauer, geriye döndü. Ötekiler de peşi sıra gittiler. Yine biraz yatışmıştı. Tutukluların hiç bir şikâyeti yoktu. Uzun yıllardan beri hiç bir tenkit duymadığından, kendi inandığını gerçek diye kabule alışmıştı. Şimdi de böyle istiyordu. Tutukluların ona, en güç şartlar altında kendileri için elinden geleni esirgememiş bir insan gözüyle bakacaklarını, olağan sayıyordu. Fakat onların da birer insan olduğunu, Neubauer çoktan unutmuştu.

XXII

Berger inanmamış bir tavırla: «Ne? » diye sordu, «Akşam yemeği hiç yok mu? »

«Hiç yok»

«Çorba da mı yok? »

«Ne çorba, ne de ekmek. Weber'in kesin emri. »

«Ya ötekilere? İş kampındakilere de mi yok? »

«Hiç kimseye yok. Bütün kampa akşam yemeği verilmeyecek. »

Berger, arkasına döndü:

«İçinizde buna bir mana verebilen var mı? Çamaşır veriyorlar da yemeği kaldırıyorlar! »

509, kapının iki tarafında birer zavallı noktayı andıran fidanları gösterdi:

«Hatta şimşir bile verdiler. »

«Belki bunları yemek kabildir. »

«Sakın böyle bir şey yapma! Yerlerinde göremezlerse bir hafta hiç birimize yiyecek vermezler. »

Berger: «Fakat neden böyle? » diye sordu, «Neubauer'in bütün bu hallerinden sonra çorbamızın içinde patates parçaları bile bulacağımızı sanmıştım. »

Lebenthal yanları angeldi:

«Kabahat Neubauer'de değil. Bütün bunları Weber yaptırıyor. Öteki kendisini bir parçacık güvene almak istedikçe, Weber elinden geldiği kadar aleyhinde hareket ediyor. Kayıt odasından öğrendim. Lewinsky, Werner ve ötekiler de aynı şeyi söylüyorlar. Bunun cezasını da biz çekeceğiz. »

«O halde iyice zayiat vereceğiz. »

Kıpkırmızı gökyüzüne uzun uzun baktılar.

«Weber kayıt odasındakilere söylemiş. Hiç biri fazla ümide kapılmasınlar, ben onların canına okumanın yolunu bilirim, demiş. »

Lebenthal takma dişini ağzından çıkarıp şöyle bir baktıktan sonra yine yerine yerleştirdi.

Barakadan doğru hafif bir haykırma duyuldu. Haber, etrafa yayılmıştı. Barakanın kapısından sendeleye sendeleye çıkan iskeletler, ötekiler bizi aldattı mı acaba diye, içinde yemek olup olmadığını anlamak için, karavanaları kokluyordular. Karavanaların içerisi pırıl pırıl ve kupkuruydu. İniltiler ve feryatlar çoğalmıştı. Tutuklulardan pek çoğu kendilerini boylu boyuna yere atmışlar, kuru bir kemik yığını kalmış yumruklarıyla yere durmamacasına vuruyordular. Fakat çoğu sürüne sürüne oradan uzaklaşmışlar, ağızları aralık ve gözleri ardına kadar açık, şuraya buraya uzanıvermişlerdi. Barakanın kapısından duyulan hafif sesler, yerlerinden kalkamayacak derece mecalsiz olanların sesleriydi. Bir feryattan çok, cılız bir ümitsizlik korosunu, hatta ümitsizliğin söz ve yalvarışlarından bile yoksun bir garip şarkıyı hatırlatıyordu. Barakalar kocaman kocaman böcek kutularıymış da içindeki ölüm halinde böcekler vızlıyor, cırtlak sesler çıkartıyormuş gibiydi.

Kamp orkestrası saat yedide çalmaya başladı. Küçük kampın dışında çalıyordu ama pek yakında olduğu için çok iyi duyuluyordu. Neubauer'in

emirleri harfi harfine yerine getirilmişti. Çalınan ilk parça, her zaman olduğu gibi, kumandanın çok sevdiği «Güney gülleri» valsiydi.

509: «Bir şey bulamazsak bile hiç değilse ümitle karnımızı doyuralım» dedi, «Mevcut ümitle hep karnımızı doyurmaya bakalım. Şu batarya sesleri bile karnımızı doyurmaya yetecek bir ümittir! Başarmalıyız, başaracağız da. »

Küçük gruptakiler barakanın yanında hep birlikte yere çömelmiştiler. Serin ve puslu bir geceydi. Pek fazla üşümüyorlardı. Baraka daha ilk saatlarda yirmi sekiz ölü vermişti. Barakanın kıdemlileri, fazla üşüyüp hastalanmamak için gerekli üstbaşı ölülerden soymuştular. Hiç biri de barakaya girmek istemiyordu. Zira barakada ölüm inliyor, ağız şapırdatıyor ve soluyordu. Üç günden beri ekmeksizdiler ve bugün de çorba çıkmamıştı. Şu anda barakanın bütün yataklarında müthiş mücadeleler geçiyor ve sonunda ölüme teslim olunuyordu. Bu yüzden hiç biri içeriye girmek istemiyordular. Ölüm bulaşıcı bir hastalık gibiydi. Uyurlarsa ölüme karşı her türlü direnci kaybedeceklerini sanıyordular. Sırtlarında ölülerin öteberisi, dışarıda oturuyorlar ve hürriyetin gelmesini bekledikleri ufuktan gözlerini hiç ayırmıyorlardı.

509: «Sadece bu gece! » dedi, «Sadece bu bir tek gece daha! Bana inanın! Neubauer yarın muhakkak öğrenir ve işleri düzelttirir. Kendi aralarında da anlaşmazlık başlamış bulunuyor. Sonun başlangıcındayız. Şimdiye kadar bu derece direndik, tek bir gece daha dayanalım. »

Hiç kimse cevap vermedi. Kışın hayvanların yaptığı gibi birbirlerine iyi sokulmuştular. Bu biçimde sadece birbirlerini ısıtmıyorlar, içlerindeki yaşama gücünü de artırıyorlardı. Buysa ısınmaktan daha da önemliydi.

Berger: «Haydi bir şeyler konuşalım» dedi, «Ama öyle bir konu ele alalım ki, burayla en ufak bir ilgisi olmasın! » Ve yanında oturan Sulbzacher’e dönerek: «Buradan kurtulunca ne yapmak niyetindesin? » diye sordu.

Sulzbacher, bir tereddüt geçirdi:

«Ben mi? İşler o raddeye gelmeden bundan bahsetmemek daha iyi. Sonra büsbütün felâket olur. »

509, onun bu sözünü şiddetle kesti:

«Bundan böyle felâket falan gelmez. Bütün bu yıllarda bundan hiç bahsetmedik, zira harap olmaktan düşünecek halimiz yoktu. Fakat şimdi bu

konuyu düşünmeliyiz. Hele böyle bir gecede! Bundan uygun zamanı bir daha nasıl buluruz? Son ümidimizle de bir parça karnımızı doyuralım. Söyle bakalım Sulzbacher, buradan çıkınca ne yapacaksın? »

«Karımın nerede olduğunu bilmiyorum. Düsseldorf'ta otururdu. Orası da harap edilmiş. »

«Karın Düsseldorf'taysa emin yerde demektir. Düsseldorf İngilizler tarafından işgal edildi. Bunu radyo da kabul etti. »

Sulzbacher: «Fakat belki de ölmüştür! » dedi, «Bunu da hesaba katmalıyız. Dışarıdakiler üzerine bir fikrimiz var mı? »

Bucher ekledi:

«Dışarıdakilerin de bizler üzerine hiç bir fikri yok. »

509 ona baktı. Babasının ölümünü ve ne biçimde ölmüş bulunduğunu şimdiye kadar ona bir türlü söyleyememişti. Buradan kurtulmasına daha bir süre vardı. O zaman daha da iyi direnç gösterirdi. Sonra hem gençti, hem de, kendisiyle birlikte gidecek bir insanı olan tek insan oydu. Babasının ölüm haberini nasıl olsa öğrenirdi.

Meyerhoff da söze karıştı:

«Buradan çıkınca acaba nasıl olacak? Ben altı yıldır kamptayım. »

Berger omuz silkti:

«Ben de on iki yıldan beri. »

«Bu kadar oldu mu? Siyasî misin? »

«Hayır. Sonradan grup şefi olan bir Naziye 1928'den 1932'ye kadar hekim olarak bakmıştım. Hatta daha doğrusu ben değil, bir dostum bu işi yapmıştı. Adam, muayene saatında bana müracaat etmiş ve uzman hekim olan bir dostum tarafından bakılmıştı. Nazi olan herifin bana müracaatıyse, ikimizin de aynı apartmanda oturmamızdandı. Böylesi rahatına gelmişti. »

«Bundan dolayı mı seni hapse attırdı? »

«Evet, frengiliydi. »

«Ya uzman hekim arkadaşın ne oldu? »

«Herif onu da kurşuna dizdirdi. Ben hastalığının ne olduğunu bilmediğimi ve sadece son savaştan kalma bazı iltihaplar var sandığımı söyledim. Buna rağmen, beni hapse attırmaktan çekinmedi. »

«Şayet herif ölmemiş de çıktığın zaman ona rastlarsan ne yaparsın? »

Berger şöyle bir düşündü:

«Pek bilemiyorum. »

Meyerhoff, onun yerine açıkladı:

«Herifi muhakkak gebertir. »

Lebenthal yine söze karıştı:

«Bu yüzden yine hapsi boylasın değil mi? Ölüme sebebiyet. On veya yirmi yıl yeni baştan hapis yatar. »

509: «Buradan çıkınca sen ne yapacaksın, Leo? » diye sordu.

«Ben bir pardüsücü dükkânı açacağım. Yarı ısmarlama üzerine temiz mal satacağım. »

«Pardüsü mü? Yaz ortasında mı? Hey Leo, neredeyse yaza gireceğiz! »

«Yazlık pardüsüler de vardır. Üstelik, elbise de satarım. Yağmurluk da bulundururum elbette!.. »

509: «İyi ama Leo» dedi, «Gıda maddeleri işinden ne diye ayrılacaksın? Gıda maddesi pardüsüden her zaman için daha çok aranır. Hem sen bu alanda eşsiz bulunduğunu aramızda gösterdin de»

Lebenthal'in bu sözlerden hoşlandığı belliydi:

«Öyle mi dersin? »

«Hem de nasıl! »

«Belki de hakkın vardır. Ben de bir düşüneyim. Meselâ Amerikan gıda maddeleri satsam, mükemmel bir iş olurdu. Geçen savaştan sonraki sadeyağları hatırladınız mı? Sımsıkı ve bembeyaz yağlardı ve badem ezmesi gibi ağızda dağılırdı. Pembe pembe de... »

«Çeneni kıs be! Çıldırdın mı yoksa, Leo? »

«Hayır. Birden aklıma geldi de. Acaba bu defa da bazı şeyler gönderirler mi? Hiç olmazsa bizlere kadar? »

«Leo, heyecanlanma öyle! »

Rosen: Sen ne yapmak niyetindesin, Berger? » diye sordu.

Berger, cerahatli gözlerini oğuşturdu-

«Bir eczacının yanında çıraklığa gireceğim ve ondan bir şeyler öğrenmeye çabalayacağım. Bu ellerle mi ameliyat yapacağım? Hem de bu kadar uzun yıllar sonra? »

Bunları söylerken, ellerini ceketinin altında sımsıkı saklamıştı:

«İmkânı yok yapamam. Eczacı olmaktan başka çarem yok. Peki sen ne yapacaksın? »

«Yahudiyim diye karım benden ayrılmıştı. Ondan bir haber alamadım. »

Meyerhoff: «Her halde onu aramaya kalkışmazsın? » diye sordu.

Rosen, bir tereddüt geçirdikten sonra: «Bunu belki de baskı altında yapmıştı» dedi, «Başka türlü hareket etmesine de imkân var mıydı? Hem bunu ona ben tavsiye etmiştim. »

Lebenthal: «Belki de bu sürede öyle bir hale gelmiştir ki artık senin için herhangi bir mesele olmaz! » dedi, «Ondan kurtulmuş olduğuna belki de memnun kalırsın! »

«Fakat bizler de bu arada gençleşmedik. »

Sulzbacher: «Orası öyle. Tam dokuz yıl oldu» derken öksürüyordu, «Bu kadar uzun bir süre sonra birisine yine rastlamak acaba nasıl olacak? »

Sulzbacher: «Bu kadar sonra!.. » diye tekrarladı, «Kim kimi tanıyabilecek ki? »

Dünyasından vaz geçmişlerin tırıs tırıs ayak sesleri arasında onlardan farklı ve küt küt adımlar duydular. Berger: «Dikkat! » diye fısıldadı, «509, dikkatli ol! »

Bucher: «Lewinsky'dir... » dedi. Herkesi yürüyüşünden tanırdı.

Lewinsky yaklaşmıştı:

«Burada ne yapıyorsunuz? Bu akşam yiyecek yok. Mutfakta bir adamımız var. Bizim için ekmek ve patates aşırabilmiş! Sadece Nazi ileri gelenlerine yemek pişecekmiş. Ama bize yararı dokunmaz. Alın, bir parça ekmekle birkaç çiğ patates getirdim. Gerçi fazla bir şey değil ama! Bizler de hiç bir şey alamadık. »

509: «Berger, şunları bölüştür! » dedi.

Her birine yarım dilim ekmekle bir patates düşmüştü. Berger önce patatesleri ve birkaç dakika sonra da ekmek dilimlerini verirken: «Ağır ağır yiyin! » dedi, «Ağzınızda eriyinceye kadar iyice çiğneyin! »

Rosen: «İnsan böyle gizli gizli tıkınırken birden kendisini suçlu sanıyor» dedi.

Lewinsky, alaycı alaycı: «O halde sen de yeme, sersem herif! » dedi.

Lewinsky haklıydı. Rosen bunun böyle olduğunu biliyordu. Açlıklarını unutmak için gelecekten söz ettikleri bu garip gecede böyle bir fikre kapıldığını ve bunun da yine gelecekle ilgili bulunduğunu açıklamak istedi. Fakat pek güç değildi. Hem hiç de önemli değildi.

Lewinsky, soluk soluğa ve heyecandan kısılmış bir sesle: «Düşü düşüveriyorlar» dedi, «Siyasî olmayanlar da aynı akıbete uğruyorlar. Kapo'lar, blok kıdemlileri, hücre kıdemlileri de. Sonra bir tasnif yaparız. İki SS eri de aynı akıbete uğradı. Hatta hastanedeki hekim de. »

Bucher: «Domuz herif! » dedi.

«Onun ne mal olduğunu biliyoruz ama, bize gerekli olacaktır. Onun aracılığıyle haber de alıyoruz. Bir kısım tutukluların nakli için bu gece bir haber gelmiş. »

Berger ve 509 aynı anda sordular:

«Ne dedin? »

«Yollama olacakmış! İki bin kişi başka yere gönderilecekmiş. »

«İki bin kişi yollamak istiyorlar. Şimdilik bilinen bu kadar. »

Berger: «Yollama ha! » dedi, «Korktuğumuz başımıza geliyor. »

«Sakin ol. Kızıl saçlı kâtip göz kulak oluyor. Bir liste hazırlanırsa sizleri yazmayacak. Şimdi her tarafta adamlarımız var. Hem bundan başka da, Neubauer tereddütteymiş. Emri henüz başkalarına tebliğ etmemiş. »

Rosen: «Liste filan yapmazlar» dedi. «Rasgele iki bin kişi toplarlar. Listeyi sonra tanzim ederler. Başka çare bulamayınca bize de aynı işi yapmışlardı. »

«Heyecanlanma. Daha o dereceye gelmedi. Her saat başı her şeyi kökünden değiştirebilir. »

Rosen: «Heyecanlanma öyle! » derken zangır zangır titriyordu.

«Zorunluk olursa sizleri gizlice hastaneye kaçırabiliriz. Hekim iki gözünü birden yumacaktır. Sizin durumunuzda birçok kimseyi şimdiden oraya sakladık. »

Bucher: «Kadınların da yollanacağını acaba duydunuz mu? » diye sordu.

«Hayır. Böyle bir şey yapmazlar da. Bu kampta pek az kadın var. »

Lewinsky ayağa kalktı ve Berger'e: «Haydi gel! » dedi, «Seni almaya gelmiştim. »

«Nereye gideceğiz? »

«Seyyar hastaneye. Seni birkaç gün için oraya saklayacağız. Lekeli hummalı hastaların koğuşunun yanında bir yerimiz var. Oraya hiç bir Nazi yaklaşamıyor. Her şey düşünülüp taşınıldı. »

509: «İyi ama, neden? » diye sordu.

«Cesetlerin yakıldığı fırında çalışanların yarın hesabı görülecekmiş! Böyle bir dedikodu çıktı. Böyle bir şey düşünüp düşünmediklerini kimse bilmiyor. Bana kalırsa haber doğru. » Ve Berger'e dönerek: «Sen fırında çok şeye katlandın. Ne olur ne olmaz bizimle kal. Üstbaşını bir ölününkilerle değiştir! »

509: «Haydi git! » dedi.

«Ya bölük kıdemlisi ne diyecek? Bu işi becerebilecek misiniz? »

Ahasver, herkesi hayrette bırakan bir kesinlikle: «Evet, çenesini tutacaktır» dedi, «Biz de işin üstesinden geleceğiz. »

«Pekâlâ. Kızıl saçlı yazıcıya da haber verildi. Fırındaki Drayer kendi akıbeti için korkudan tir tir titriyor. Seni cesetlerin arasında aramaya kalkışmaz. »

Ve Lewinsky, burnundan soluyarak: «Hem, aşağısı da pek dolu» diye devam etti, «Buraya gelinceye kadar insan cesetlere çarpıp sendelemekten bir hal oluyor. Bütün cesetlerin yakılması hiç olmazsa dört beş gün sürer. O zamana kadar da yeni cesetler yığılacaktır. Kargaşalık her tarafta o derece arttı ki, kimsenin fazla bir bilgisi, bir şey bildiği yok. Bütün mesele seni bulamamaları. » Yüzüne geniş bir gülümseyiş yayıldı «Böyle zamanlarda en önemli mesele, hedeften uzakta bulunabilmektir. »

509: «Haydi» dedi, «Vücudunda damga bulunmayan bir ölü arayalım. »

Işık yetmiyordu. Ufkun batısındaki sıkıntılı ve hafif dumanlı kızıllık bir işe yaramıyordu. Kollara numara vurulup vurulmadığını anlamak için ölülerin üstüne iyice eğilmeleri gerekiyordu. Berger'in boy bosuna uygun ve koluna numara vurulmamış bir cesedi sonunda bulup elbiselerini soydular.

«Haydi Ephraim! »

Barakanın, nöbetçilerin uzaklaştığı bir köşesindeydiler. Lewinsky: «Giysilerini hemen burada değiş! » diye fısıldadı «Ne kadar az kimsenin haberi olursa o kadar iyidir. Ver şu ceketinle pantolonunu! »

Berger, soyundu. O haliyle, gökyüzüne doğru uzanan bir soytarı hayaletine benziyordu. Beklenmedik bir sırada yapılar.

giysi dağıtımında onun payına, ancak diz kapaklarını örten bir kadın donu düşmüştü. Üstüne de kolsuz bir sabahlık giymişti.

«Öldü diye yarın sabah bildirirsiniz. »

«Peki! SS grup şefi onu tanımaz. Blok kıdemlisiyle de biz hallederiz. »

Lewinsky, kaçamak bir gülümseyişle: «Sizler işin iyice ustası olmuşsunuz! » dedi, «Haydi gel, Berger. »

Rosen, Berger'in arkasından uzun uzun bakarak: «Demek yine yollama olacak! » dedi, «Sulzbacher haklı çıktı. Gelecekten hiç söz açmasaydık! Büsbütün felâket getirdi. »

«Saçmalama! Tam tersine, yiyecek bulduk. Berger kurtuldu. Neubauer'in emri yerine getireceği de muhakkak değil. Sen bu felâket lafınla ne demek istiyorsun? Yoksa uzun süreli garanti mi istiyorsun? »

509'un arkasından doğru bir ses: «Berger yine gelecek mi? » diye sordu.

Rosen, acı acı: «Kurtuldu» dedi, «Yollamaya katılamaz! »

509, sert bir tavırla: «Çeneni kıs! » diye söze karıştı ve arkasına dönüp baktı. Karel çocuktu, soran. 509, ona: «Elbette, yine gelecek, Karel! » dedi, «Fakat sen ne diye barakadan çıktın? »

Karel omuz silkti:

«Ağızda kemirecek hiç değil bir parça köseleniz bulunur diye düşünmüştüm. »

Ahasver: «Bak, bende o aradığından bir parça daha iyicesi var! » diye seslendi ve kendi ekmek parçasıyle patatesi ona uzattı.

Karel uzatılanları aldı ve ağır ağır yemeye başladı. Bir süre sonra ötekilerin bakışlarını fark etti ve kalkıp uzaklaştı. Geriye döndüğü zaman ağzı oynamıyordu. Lebenthal: «On dakika sürdü» derken nikel saatına bir göz attı, «Mükemmel bir başarı kazandın, Karel! Ben bunu beceremezdim. Olsa olsa on saniyede hepsini tüketirdim. »

509: «Leo» dedi, «Senin şu saati yiyecek bir şeyle değiştiremez miyiz? »

«Bu gece hiç bir şey değiştirmemize imkân yok. Hatta altın da olsa! »

Karel: «Karaciğer yemek kabil olurdu» dedi.

«Ne dedin? »

«Karaciğer. Hem de taze. Eğer gövdeden hemen ayrılırsa yemek mümkündür. »

«Ne gövdesinden? »

«Ölülerden! »

Bir süre kimse konuşmadı. Sonra Ahasver: «Bunu kimden öğrendin, Karel? » diye sordu.

«Blatzek'ten. »

«Bu Blatzek ne biçim adam? »

«Brünn'deki kampta tanımıştım onu. Blatzek, kendisi ölmektense böyle hareket etmenin daha doğru olduğunu söylerdi. Zira ölüler nasıl olsa ölmüşlerdi ve cesetleri de fırında yakılacaktı. Ben çok şeyler öğrendim, ondan. Ölmüş gibi nasıl yapılacağını veya arkasından ateş edilince nasıl koşulacağını hep ondan öğrenmiştim. Blatzek'e göre böyle bir durumda zikzaklar çizerek ve yere çömelip kalkarak koşmak gerekirmiş! Genel bir çukura canlı canlı gömülen bir insanın ne biçim soluk alabileceğini ve geceleyin mezarın nasıl açılabileceğini de yine ondan öğrenmiştim. Sözün kısası bu Blatzek pek çok şey bilirdi. »

«Karel, sen de epey şey biliyorsun! »

«Elbette bilirim. Yoksa burada aranızda nasıl bulunurdum? »

509: «Doğru» dedi, «Bırak da başka şeyler düşünelim. »

«Berger'in üstbaşını da şu cesede giydirmemiz gerekir. »

Bereket, kolay oldu. Ceset henüz sertleşmemişti. Öteki bir iki cesedi de üstüne koydular. Bu işi bitirdikten sonra yine yere çömeldiler. Ahasver çok hafif bir sesle bir şeyler mırıldanıyordu. Bucher, tasalı tasalı: «Sen bu gece daha çok dua edersin, ihtiyar! » dedi.

Ahasver, başını kaldırıp ona baktı. Uzaklardan doğru duyulan top seslerine bir an kulak kabarttıktan sonra, ağır ağır şunları söyledi:

«Taraflarından ilk Yahudi öldürülüp de katiller mahkemeye verilmediği an hayat kurallarını çiğnemiştiler. Buna rağmen güldüler. Koskoca bir Almanya'nın yanında birkaç Yahudiıın lafı mı olurmuş, dediler. İşte bunun cezasını şimdi Tanrı onlara çektiriyor. Zira bir tek canın da bir değeri vardır, hatta en aşağılık biri bile olsa. »

Ve sesi yine mırıltı halini aldı. Ötekiler susuyorlardı. Hava serinlemişti. Birbirlerine iyice sokuldular.

SS başçavuşu Breuer, uyanmıştı. Yatağının yanıbaşında duran lambanın düğmesine, uyku sersemliği henüz geçmeden, bir dokundu. Masasında hemen iki yeşil ışık belirmişti. Ampuller, bir ölü kafasının iki göz boşluklarına ustalıkla yerleştirilmiş bulunuyordu. Breuer, elektrik düğmesine tekrar dokununca öteki ışıklar söndü. Şimdi karanlıkta sadece iki yeşil ışık yanıyordu. Breuer bu ilginç buluşu pek severdi. Kendi buluşuydu.

Masanın üstünde, içinde pasta kırıntıları bulunan bir tabak ve boş bir kahve fincanı vardı. Bunların yanında da birkaç kitap duruyordu. Karl May'in macera romanlarıydı. Breuer'in bütün edebî hâzinesi bunlarla bir dansözün aşk maceralarını anlatan lüks basılmış özel bir nüshaydı.

SS başçavuşu, esneyerek yatağından doğruldu. Ağzında bir acılık vardı. Bir süre etrafa kulak verdi. Yeraltı hücrelerinden hiç bir ses duyulmuyordu. Feryada kimsenin cesareti yoktu. Breuer oradakileri de disipline alıştırmıştı.

Karyolasının altından bir şişe konyak çıkardı ve masanın üstündeki şarap bardağına uzandı. Doldurup içtikten sonra, yine kulak kabarttı. Pencere kapalıydı, ama buna rağmen top gürleyişlerini duyar gibi oldu. Bir bardak daha doldurup içti. Sonra ayağa kalkıp saatına baktı. İki buçuktu.

Çizmelerini pijamasının üstüne çekti. Çizmeleri her zaman gerekliydi. Karna vurmaktan pek hoşlanırdı. Çizmeler olmadan bunun tadı çıkmazdı. Odası çok sıcaktı. Breuer'in kömürü boldu. Cesetlerin yakıldığı fırında kömür darlığı vardı ama, Breur zamanında davranıp kendisi için yeter bir stok sağlamıştı.

Koridoru bir baştan öteki başa ağır ağır geçti. Her hücrede içerisini görecek birer pencere vardı. Fakat Breuer'in bunlara ihtiyacı yoktu. O, menajını iyi tanırdı. Bu cambazhane deyimini kullanmaktan bir çeşit gurur duyardı. Bazı bazı cambazhanem demekten de hoşlanır ve o zaman, bir vahşî hayvan terbiyecisi gibi elinde kırbaçla dolaşırdı.

Breuer, bir şarap tiryakisinin kendi şarap mahzeninde dolaşması gibi, hücrelerin önünden ağır ağır geçti. Şarap tiryakisinin en yıllanmış şarabı seçmesi gibi, o da, en eski konuğunu seçmeye karar verdi. Piyango, yedi numaralı hücredeki Lübbe'ye vurmuştu. Breuer, hücrenin kapısını açtı.

Hücre küçüktü ve içerisi dayanılmayacak kadar sıcaktı. Kocaman bir kalorifer radyatörü sonuna kadar açılmış ve boru kısmına bir insan, el ve ayaklarından zincirle bağlanmıştı. Baygın bir haldeydi. Baygın bir halde ve yere düşecekmiş gibi havada sallanıyordu. Breuer bu manzarayı bir müddet süzdükten sonra koridora çıkıp içi su dolu bir kovayla döndü ve adamı, kurumuş bir bitki sular gibi, suladı. Kalorifer borularına su çarptıkça cazırtılar ve dumanlar çıkıyordu. Fakat Lübbe hiç oralı değildi. Breuer, zincirlerini çözdü. Yanık içinde kalmış eller yere düşüverdi. Kovadaki suyun geri kısmını da yerde yatan vücuda döktü. Bir su birikintisi meydana gelmişti. Breuer, kovasını yine doldurmak için dışarı gitti. Koridora çıkınca durdu. İki hücre ötede bir inilti vardı. Kovayı yere bıraktı, sesin geldiği hücrenin kilidini açtı ve hiç istifini bozmadan içeriye girdi. Mırıltı halinde bir şeyler söylediği duyuldu. Sonra, tekmeyi andıran boğuk gürültü sesleri geldi. Daha sonra bir cismin yere düşmesinden çıkan bir gürültü, şangırtılar, itip kakmalar, yerde sürüklenmeler ve sonunda tiz başlayıp hırıltı halini alan bir feryat işitildi. Az sonra Breuer yine göründü. Sağ çizmesi ıslaktı. Kovasını doldurdu ve yedi numaralı hücreye döndü.

Yedi numaralı hücreye girince: «Hele bak! » dedi, «Demek

uyanmış! »/

Yerdeki suları iki eliyle toplayıp yalamaya çabalıyordu. Beceriksiz hareketleriyle yarı Ölü bir kaplumbağaya pek benziyordu. İşte tam bu sırada o dopdolu kovayı gördü ve zayıf bir çığlık koparıp belinin üstünde doğrulduktan sonra oraya doğru atıldı. Breuer hemen ellerine bastırdı. Lübbe’nin ellerini ağır çizmelerden kurtarmasına imkân yoktu. Bundan ötürü boynunu becerebildiği kadar kovadan tarafa uzattı; dudakları titriyor, başı sallanıyor ve büyük bir çabayla keskin sesler çıkarıyordu.

Breuer memnun bakışlarıyle onu süzdü. Lübbe’nin işinin tamam olduğunu anlayınca: «Haydi iç bakalım patlayıncaya kadar» diye homurdandı, «Cellât sofrasında, kana kana iç bakalım. »

Kendi nüktesini kendisi de beğenerek sırıttı ve Lübbe’nin etlerine basmaktan vaz geçti. Lübbe, su kabına öyle bir şiddetle saldırdı ki düşecekmiş gibi sallandı. Kavuştuğu mutluluğa inanamıyordu.

Breuer: «Patlayıncaya kadar içebilirsin» diye tekrarladı, «Bol bol vaktimiz var. »

Lübbe içti de içti... Breuer'in eğitim programının altıncı aşamasını henüz bitirmiş bulunuyordu. Birkaç gün sadece tuzlu ringa balığı ve tuzlu suyla beslenmiş, üstelik de sıcak hücrede kalorifer radyatörüne zincirle bağlanmıştı.

Bir süre bekleyen Breuer, sonunda: «Yeter! » dedi ve su kabını çekti, «Kalk ayağa da benimle gel. »

Lübbe, sendeleye sendeleye ayağa kalktı ve duvara yaslanıp, az önce içtiği suyu kustu. Bunu gören Breuer: «Ben sana ağır ağır iç demiştim» dedi, «Haydi! »

Ve Lübbe'yi önüne katıp ite kaka odasına kadar yürüttü. Lübbe içeriye paldır küldür yuvarlandı. Breur: «Kalk da şu sandalyeye otur! » emrini verdi.

Lübbe, sürüklene sürüklene gidip sandalyeye oturdu ve arkaya doğru yaslanıp yeni bir işkence bekledi. Başka bir şeye alıştırılmamıştı.

Breuer, onu düşünceli düşünceli süzdükten sonra. «Sen be-

mi? »

Bir hayaletten farksız bir hale gelmiş olan adam, oturduğu yerde sallandı. Breur: «Ha, ne dersin? » diye sorusunu tekrarladı.

Hayalet, başıyle doğruladı.

Breuer: «Güzel zamanlardı» diye söze başladı, «Epeyce de sürdü. Bu gibi haller insanı çok bağlıyor. Sen benim kalbime âdeta yerleştin. Belki tuhaf gelecek ama, gerçekten böyle oldu. Aslında senin şahsına karşı hiç düşmanlığım yok. Sen de bilirsin ki... » Ve bir müddet sonra: «Bunun böyle olduğunu sen de bilirsin» diye tekrarladı, «Yoksa aynı fikirde değil misin? »

Hayalet yine bir baş işareti yaptı. Yeni yeni işkenceleri bekliyordu.

Breuer, önemli bir laf ediyormuş gibi bir tavır takındı ve başını sallayarak:. «Bu sizlere karşı almamız icap eden tedbirlerin bir sonucu: Tekler bizim umurumuzda değil» dedikten sonra kadehine konyak doldurdu: «Evet, tek bizim umurumuzda değil. Senin kurtulacağını umuyordum, ama çok yazık... Kala kala bir de ayaklarından baş aşağı asılmak kalmıştı, ondan sonra eğitim bitecek ve buradan çıkacaktın. Bunu sen de biliyorsun! »

Hayalet, yine bir baş işareti yaptı. Nasıl olacağını pek kesin bilemiyordu. Fakat Breuer'in, haklarında kesin ölüm emri olmayan ve bütün işkencelere

dayanmış olan tutuklularını bazı bazı serbest bıraktığı doğruydu. Bu işte bir nevi kırtasi görüş vardı; dayanabilen için bir talih payı bırakırdı. Düşmanının bu derece dayanabilmesi karşısında elinde olmayarak duyduğu hayranlığın da bunda bir parça tesiri olurdu. Böyle düşünen Naziler vardı ve bu gibiler kendilerini sportmen ve centilmen sayarlardı.

Breuer: «Yazık! » dedi, «Seni serbest bırakmasını gerçekten pek isterdim. Cesaret gösterdin. Fakat buna rağmen hesabını görmek zorunda kaldığım için cidden üzülüyorum. Sebebini biliyor musun? »

Lübbe cevap vermedi. Breuer bir sigara yakıp pencereyi

de açtıktan sonra: « İşte bu sebepten» dedi ve etrafa kulak kabarttı, « Sen de duyuyor musun? » Lübbe'nin bakışlarında hiç bir anlayışa rastlamayınca: «Topçu... » dedi, «Düşman topçusu. Yaklaşıyorlar. İşte sebep bu! Bu sebepten dolayı bu akşam hesabın görülecek, delikanlım. »

Breuer, pencereyi kapayarak: «Ne aksilik, değil mi? » dedi ve alaycı alaycı gülümsedi: «Tam sîzleri buradan kurtarmalarına birkaç gün kala. Gerçekten de aksilik, değil mi? »

Lübbe güçlükle mırıldandı:

«Hayır. »

«Ne dedin? »

«Hayır dedim. »

«Canından bu derece bezdin mi? »

Lübbe, hayır anlamına başını iki yana salladı. Breuer hayretle bakakalmıştı. Bir dakika önce önünde duran enkaz halindeki adamın şimdi hayli değişmiş olduğunu hissediyordu. Lübbe, bir an içinde bütün bir gün dinlenmiş kadar değişivermişti. Çatlayıp yarılmış dudaklarının arasından: «Şimdi sizleri yakalayıp götürecekleri için... » diye mırıldandı, «Hem de hepinizi götürecekler. »

Breuer bir an müthiş öfkelenerek: «Saçmalama, saçmalama» dedi. Yanlış bir harekette bulunduğunu fark etmişti. Lübbe’ye büsbütün işkence edecek yerde ona âdeta zevk vermiş bulunuyordu. Fakat herifin kendi canına bu kadar az değer verdiğini nereden bilecekti? «Fazla hayale kapılma! Sana palavra yaptım. Yenilmeyeceğiz. Sadece burayı boşaltıyoruz! Cephe geri alınacak. Hepsi bu kadar. »

Onun bu sözleri inandırıcı bir tesir yapmadı. Breuer'in kendisi de bunun farkındaydı. Konyağından bir yudum aldı ve önemi yok, diye düşündükten sonra bir yudum daha içerek: «İstediğin gibi düşünebilirsin ama, bu işte talihsiz olduğun muhakkak. »

Breuer'de alkol tesirini göstermişti:

«Senin için de, benim için de yazık! Güzel bir ömür sürüyorduk. Fakat doğruyu söylemek gerekirse, senin için pek de parlak bir hayat sayılmazdı ya! »

teydi. Breuer: «Benim en fazla hoşuma giden tarafın» diye devam etti, «Kendini küçük düşürmemen olmuştur. Fakat olup bitenleri anlatmaman için seni öldürmem gerekiyor. En kıdemli konuğumuz olarak seni öldürmekliğim bilhassa gerekiyor. Önce senden başlayacağım» Ve iyiliksever bir eda ile: «Ötekilerin de sırası gelecek elbette» diye ekledi, «Arkamızda hiç bir tanık bırakmayacağız. Eski bir Nasyonal Sosyalist bilgini böyle emreder. »

Gidip çekmecesinden bir çekiç getirdi ve: «Hesabını çabuk göreceğim» diye yanına koydu. Lübbe, işte tam o sırada sandalyesinden güçlükle doğruldu ve yanık içindeki elleriyle çekici yakalamaya çabaladı. Breuer bir yumrukta onu yere sermekte güçlük çekmedi. Sonra da, iyiliksever bir eda ile: «Hele bak! » dedi, «Daha hâlâ bir şeyler yapacağını umuyorsun! Fakat hiç de haksız değilsin. Neden olmayacakmış sanki? Hele sen şimdi yerde kal da aklın başına gelsin. Bu biçimde daha iyi elimin altında olursun. » Ve elini kulağına götürerek, «Ne? Ne diyorsun? » diye sordu.

«Onlar hepinizi... Hepinizi de tıpkı bize yaptığınız gibi... »

«Bırak bu saçma lafları, Lübbe. Böyle arzu ettiğin muhakkak. Fakat onlar böyle şeyler yapmazlar. Onlar böyle şeyler yapamayacak kadar naziktirler. Hem ben daha önce buradan gitmiş olacağım. Sizlerden hiç biriniz tek bir kelime söyleyemez hale gelmiş bulunacaksınız. » Kadehinden bir yudum daha aldıktan sonra birdenbire: «Bir sigara daha ister misin? » diye sordu.

Lübbe onu süzerek: «Evet» dedi.

Breuer, adamın kan içindeki dudakları arasına bir sigara sıkıştırarak: «Al! » dedi ve aynı kibritle kendisine de bir sigara yaktı.

İkisi de sigaralarını içip susuyorlardı. Lübbe, hiç bir kurtuluş ümidi kalmadığının farkındaydı. Karşıdaki pencereye doğru kulak kabarttı. Breuer kadehini boşalttı. Sonra sigarasını bırakıp çekice uzandı:

Lübbe: «Lânet olsun! » diye fısıldadı. Sigara hâlâ ağzındaydı. Kanlar içindeki üst dudağına yapışmış gibiydi. Breuer, çekicin küt tarafıyle birkaç defa vurdu. Çekicin sivri tarafını kullanmamış olması, bir nevi iltifattı. Lübbe, ağır ağır yere yığıldı.

Breuer bir süre öyle oturdu ve kendi sonunu düşündü. Sonra, Lübbe'nin söylediklerini hatırladı. Pek apaçık olmamakla beraber, alt edildiğini hissediyordu. Lübbe tarafından alt edilmişti. Lübbe ondan hiç bir zaman merhamet dilenmemişti. Hatta ağır ağır öldürüldüğü zaman bile merhamet dilenmiş değildi. Sadece inlemişti ama, bu da sayılmazdı, vücudun iniltisiydi. Breuer, pencerenin dışından gelen top gürlemelerini yine duydu. Kim olursa olsun bu gece birisinin muhakkak yine yalvarıp yakarması gerekiyordu. Yoksa her şey mahvolacaktı. Evet böyleydi, bunun böyle olacağını şimdi gayet iyi biliyordu. Lübbe meselesi bu şekilde bitmemeliydi. Yoksa Lübbe kazanmış olacaktı. Güçlükle yerinden kalkıp dört numaralı hücreye gitti. Talihi varmış. Müthiş korkulu bir ses az sonra ulumaya, merhamet dilenmeye, bağırmaya, yalvarıp yakarmaya başladı ve ancak uzun bir müddet sonradır ki yavaş yavaş hafifledi ve sonunda büsbütün sustu.

Breuer, halinden memnun bir halde odasına döndü ve: «İşte görüyorsun ki sizleri henüz hükmümüz altında tutuyoruz» diyerek Lübbe'nin cesedini ayağıyle itti. Tekmesini henüz tamamlamamıştı ki, Lübbe'nin ağzından bir şeyin uzandığını görür gibi oldu. Cesedin üzerine eğildi; ceset dilini çıkarıyor sanmıştı. Fakat az sonra, ölünün ağzındaki sigaranın yana yana dudaklara dayandığını fark etti. Breuer birdenbire müthiş bir yorgunluk duydu. Ölüyü odadan dışarı sürüklemeyi bile canı istemiyordu. Bundan dolayıdır ki cesedi birkaç tekmede yatağın altına itti. Yarın sabaha kadar vakti vardı. Döşemede koyu renkli bir iz kalmıştı. Gözlerinden uyku akan Breuer, sırıttı. Ne tuhaf! Küçüklüğünde kanı görmeye bile tahammül edemezdi.

XXIII

Cesetler dağlar gibi üst üste yığın edilmişti. Ölü arabasının da ceset taşımaya geldiği yoktu epeydir. Ölülerin saçlarında, kirpiklerinde ve ellerinde yağmur taneleri vardı. Ufuktaki top gürültüleri susmuştu. Tutuklular, düşman topçusunun hazırlık ateşini gece yarısına kadar

seyretmiş ve top gürleyişlerini dinlemiştiler. Sonra etrafı bir sessizlik kaplamıştı.

Sonra güneş doğmuştu. Gökyüzü mavi, rüzgâr yumuşak ve ılıktı. Şehrin dışındaki şoselerde hiç bir şey göze çarpmıyordu. Hatta muhacirler de yoktu. Sadece kapkara ve her yeri yanmış bir şehir uzanmaktaydı. Şehrin içinden geçen nehir bu harabelerle karnını doyuran koskoca ve pırıl pırıl bir yılan gibi kıvrıla kıvrıla akıyordu. Hiç bir tarafta askerî birlikler yoktu.

Geceleyin yumuşak ve toz gibi bir yağmur yağmış ve şurada burada su birikintileri bırakmıştı. Bu birikintilerden birinin hemen yanıbaşında yere çömelmiş 509, yüzünün sularda aksini rastlantıyla gördü.

509, su birikintisinin berrak ve düz sathı üzerine iyice eğildi. Son defa nerede bir aynaya bakmış olduğunu hatırlayamıyordu. Her halde pek çok yıllar geçmişti. Kampa girdikten sonra asla bir ayna yüzü görmemişti. Şu anda kendisine dikkatle bakan yüzü tanımıyordu.

Saçlar, kırçıl ve güdüktü. Kampa girmeden önce gür ve kestane rengiydiler. Saçlarının renginin değiştiğini biliyordu. Berberde saç kestirdikçe yere düşen tutamları görmüştü. Fakat yere düşmüş ölü saçların bir insanla ilgisi vardır, denilemezdi. Yüzünü hemen hemen tanımadı, hatta gözlerini bile! Utanç verici bir biçim almış olan ağzın ve aşırı büyük burun deliklerinin üstündeki boşlukta yanıp sönen iki ışık, onu sadece bir ölüden ayırt ediyordu.

«Bu ben miyim? » diye düşündü ve kendisini bir daha süzdü. Kendisinin de bütün ötekilere benzemiş olacağını düşünmesi gerekirdi ama, gerçekte böyle bir şeyi asla aklına getirmiş değildi. Başkalarını görmüş, yıldan yıla nasıl değiştiklerini fark etmişti. Fakat onlara hemen her gün rastladığından şu anda

kendisini uzun zaman sonra ilk görmüş olduğu gibi irkilmemişti.

Saçlarının kırlaşıp seyrekleşmiş olması ve hatırasındaki o sağlıklı yüze göre şimdikinin ancak bir karikatür sayılmasıyle meşgul bile değildi. Fakat karşısında ihtiyar bir adam bulunca şaşırıp kalmıştı.

509 bir müddet sessiz sessiz oturdu. Şu son günlerde pek çok şey düşünmüştü ama, ihtiyarlamış olacağını asla aklına getirmiş değildi. On iki yıl pek fazla sayılmazdı. On iki yıl hapis daha fazla tesirli bir müddetti. Fakat on iki yıl toplanma kampında geçen bir ömrün ne kadar bir süreyi karşılayacağını kimse bilemezdi. Yeter derecede kuvveti kalmamış mıydı?

Ya da dışarıya çıkar çıkmaz hemen yıkılıverecek miydi? Rüzgâr olduğu zamanlar sapsağlam görünen içten içe çürümüş ağaçlar da fırtına başlar başlamaz hemen yıkılamaz mıydılar? Bu kamptaki hayat, müthiş ve cehennemli taraflarına rağmen yine de bir sessizlik, yaprakların bile kıpırdayamayacağı derece büyük bir rüzgârsızlıktı. Dışarıdaki âlemden en küçük bir gürültü bile onlara kadar ulaşmazdı. Dikenli teller kalkınca acaba nasıl olacaktı?

509, mavi su birikintisine bir daha uzun uzun baktı. Şu gözlerime bak diye aklından geçirirken, daha iyi görebilmek için, biraz daha eğildi. Soluğunun tesiriyle su kırışmış ve kendi aksi kaybolmuştu. Bu rüzgârı yapan da benim ciğerlerim, diye düşündü. Demek hâlâ işliyorlardı. Elini birikintiye daldırıp suyu etrafa sıçrattı ve demek benim ellerim bu işi başarabiliyorlarmış, bunu bozabiliyorlarmış, ha, diye düşündü.

Bozmak diye düşündü. Fakat acaba yeniden yapmayı becerebilecek mi? Nefret etmekten gayri şey elimden gelir mi benim? Fakat sadece nefret de yetmez. Yaşamak için nefretten daha fazlasına lüzum vardır.

509 ayağa kalktı. Bucher’in geldiğini görmüştü. İşte onda bu da var, o henüz genç, diye düşündü.

Bucher: «509» dedi «Sen de gördün mü? Cesetlerin yakıldığı fırın işlemiyor artık. »

«Sahi mi? »

«Kumanda işlemiyor artık. Yeni bir direktif alamamışa benziyorlar. »

Birbirlerini süzdüler:

«Belki de lüzum kalmamıştır! »

«Belki! Bu sabah ölüleri fırına taşımadılar. »

Rosen ve Sulzbacher yaklaşmıştı. Rosen: «Batarya sesleri de duyulmuyor artık. » dedi «Acaba neden böyle? »

«Belki de hatları yardılar. »

«Ya da geriye püskürtüldüler. SS’lerin kampı savunacağı da akla gelebilir. »

«Ayakyolu dedikoduları. Her beş dakikada bir yeni bir dedikodu çıkarılıyor. Kampı savunmağa kalkışırlarsa bombalanacağımız da muhakkaktır. »

509 başını kaldırıp yukarıya baktı ve yine gece olmasını pek isterdim, diye düşündü. Karanlıkta daha iyi gizlenmek kabil. Daha neler olacağını kim kestirebilir? Gündüzün saatleri pek boldu ve ölümün ise iş görmek için sadece saniyelere ihtiyacı vardı.

Sulzbacher: «Uçağa bakın! » diye bağırdı. Heyecanlı heyecanlı gökyüzünü işaret ediyordu. Küçük bir karaltıyı bir müddet sonra hepsi de gördüler. Rosen: «Bir Alman uçağı olmalı! » diye fısıldadı «Yoksa tehlike işareti verilirdi. »

Saklanacak bir yer aradılar. Alman uçaklarına kampı son dakikada yerle bir edecek şekilde bombalamaları emri verildiğine dair dedikodular duyulmuştu.

«Tek bir uçak. Sadece bir tane! »

Oldukları yerde kaldılar. Bir bombardıman için her halde birden daha fazla uçak gönderilirdi. Birden ortaya çıkan Lebenthal: «Belki de bir Amerikan keşif uçağıdır! » dedi «Bu gibi hallerde tehlike işareti vermekten epeydir vaz geçtiler. »

«Bunun böyle olduğunu sen nereden biliyorsun? »

Lebenthal cevap vermedi. Gittikçe ve hızla büyüyen lekeye dikkatle bakmakta idiler. Sulzbacher: «Alman uçağı değil! » dedi.

Şimdi uçağı iyiden iyiye görüyorlardı. Tam da kampın üzerine doğru gelmekte idi. 509, yerden uzanan bir yumruk bağırsaklarını söküp toprağa doğru çekiyormuş gibi bir his duydu. Diğerlerinin yere uzanmış olduklarını fark etti ve kendisinin nasıl olup da hâlâ ayakta kaldığını bir türlü kavrayamadı.

Tam bu sırada kurşun sesleri duyuldu. Uçak daha da alçalmıştı. Hepsinin bakışları gökyüzüne dikilmişti. Birdenbire, kanatları hareket etmeye başladı. Uçak onlara el sallıyor gibiydi. Tutuklular, önce, uçağı yara almış sandılar. Fakat uçak yeni bir tur daha yaptı ve kanatlar, kuş kanatlarını hatırlatacak şekilde iki hareket daha yaparak açılıp kapanır gibi oldular. Sonra da, ileriye doğru yoluna devam ederek ordan uzaklaştı. Peşisıra mermiler vınladı. Şimdi bazı kulelerden de ateş açılmıştı. Fakat hemen sonra makineli tüfekler sustu ve motorun gürültüsünden gayrı bir gürültü duyulmaz oldu.

Bucher: «Bunun bir anlamı olacak. » dedi.

«Kanatlarıyla işaret yapar gibi bir hali vardı. Tıpkı el sallayan bir insanı hatırlatıyordu. »

Rosen ve Sulzbacher yaklaşmıştı. Rosen: «Batarya sesleri» dedi.

«Bizlere işaret verdi. Muhakkak böyledir. Başka ne olabilir? »

«Bizlerin burada olduğumuzu bildiklerini göstermek istedi. Bu uçuş bizler içindi. Başka türlü olmasına imkân yok. Sen ne dersin, 509? »

«Ben de öyle düşünüyorum. »

Kampa gireli beri dış âlemden aldıkları ilk işaret hemen hemen bu idi. Yıllar yılı sürmüş o müthiş yapyalnızlık birden sona ermiş gibiydi. Dünya gözünde ölmüş olmadıklarını görüyordular. Onları düşünüyorlardı. Meçhul kurtarıcılar onlara işaretler yapıyordu. Artık yalnız değillerdi. Hürriyetin ilk belirli selâmı gelmişti. Onlar şu yeryüzünün pis yaratıkları değillerdi bundan böyle. Onları unutmadıklarını göstermek için, tehlikeyi göze alıp bir uçak gönderiyordular. Tükürülen, nefret edilen ve solucanlardan daha az değer verilen pis yaratıklar değildiler, bundan böyle; birer insandılar artık. Tanımadıkları insanlar için de insandılar.

509, bana ne oldu böyle? diye düşündü. Gözlerim mi yaşardı? Ben mi ağlıyorum? İhtiyarladım mı yoksa?

Neubauer elbiseyi gözden geçiriyordu. Selma bunu dolabın en ön tarafına asmıştı. Anlamı açıktı. Sivil giysilerini 1933'ten beri giymemişti. Kurşunî renkte bir elbise idi. Ne de tuhaf bir manzarası vardı. Askıdan alıp dikkatle baktı. Sonra da üniformasını çıkardı ve yatak odasının kapısına gidip kilitledikten sonra, sivil elbisesinin ceketini bir denemek istedi. Dar geliyordu. Düğmelerini ilikleyemiyordu. Hatta karnını da iyice içeriye çektiği halde yine olmadı. Aynanın karşısına geçip baktı. Pek gülünç olmuştu. En azından on beş yirmi kilo şişmanlamıştı. Fakat bunda hayret edilecek bir taraf da yoktu. 1933'ten önce müthiş tutumlu yaşamak zorunda idi.

Sırtta üniforma olmayınca yüzdeki azimli anlatımın da kaybolması ne tuhaftı! İnsanın üzerine bir şapşallık, bir yumuşaklık geliyor, içine de o duygu çöküyordu. Pantalonu da süzdü. Ceketten daha da dar gelecekti belki! Provaya değmezdi. Hem bütün bunlara ne lüzum vardı?

O kampı dürüstçe devredecekti. Onlar da ona askerce bir dürüstlükle davranacaktılar. Bu hususta yerleşmiş kurallar, askerlik gelenekleri vardı.

Öyle ya kendisi de askerdi. Askerden hiç bir farkı yoktu. Üniforma taşıyordu. Yüksek rütbeli subaydı. Anlaşacaktılar.

Neubauer gerindi. Onu tecrit etmeleri mümkündü. Fakat kısa bir zaman için, elbette! Belki de civardaki bir saraya ve kendi, rütbesinden kimselerle. Kampı nasıl devredeceğini düşünüp taşındı. Pek tabiidir ki askerce devredecekti. Dimdik durup bir selâm çakacaktı. Kolunu kaldırıp Hitler selâmı verecek değildi. Hayır, hayır, bunu yapmaması daha doğru olurdu. Her türlü törenden uzak bir biçimde elini kasketine götürerek askerce selâmlâyacaktı.

Birkaç adım yürüyüp selâm aldı. Ne fazla dik, ne de pek aşağıdan davranmalıydı. Bir daha prova etti. Dürüstlükle zarif bir saygıyı bağdaştırmak pek kolay olmayacaktı. El hep yukarıya kaçıyordu. Hep o gözü kör olasıca Hitler selâmına alışkanlıktandı. Hem bu selâm tarzı yetişkin insanları âdeta budalalaştırıyordu. Elini havaya kaldırmak subaylara değil, izcilere yakışırdı. Bu işi uzun zaman yapmış olması ne tuhaftı!

Neubauer askerce selâmlamayı bir daha denedi. Daha da ağır yaptı. Fazla acele etmedi. Elbise dolabının aynasına bakıp birkaç adım geri gitti, sonra ileriye geldi:

«Sayın general, devir ve teslim etmek isterim ki... »

Aşağı yukarı böyle olacaktı. Eskiden kılıç böyle teslim edilirdi. Meselâ Napoleon III. de bu şekilde Sedan’da kılıcını vermişti. Neubauer mektepte okuduğu bu olayı şimdi hatırlamıştı. Kendisinde kılıç yoktu. Fakat tabancasını ne yapacaktı? İmkânı yok veremezdi! Fakat öte yandan silâhı alıkoymasına da imkân yoktu. İşte bu hususta askerlik bilgisi kıttı. Acaba tabanca kemerini şimdiden çıkarsa mıydı?

Birkaç adım daha dolaştı. Elbette öyle pek fazla yaklaşmayacaktı. Birkaç adım geride durmalıydı.

«Sayın generalim... »

Fakat belki sayın arkadaş da diyebilirdi. Hayır, hayır, bir generalse böyle hitap edemezdi. Fakat belki de esas vaziyetinde askerce bir selâm ve sonra da tokalaşmak. Kısa ve dürüst bir tarzda. Hayır, tokalaşmak olmazdı. Düşmanın düşmana karşı saygı göstermesi lâzımdı. Subay subayla konuşacaktı. Düşman taraflardan da olsalar, geniş anlamda almak şartıyle,

eninde sonunda bütün askerler arkadaş sayılırdı. Kahramanca savaşlardan sonra yenilmişlerdi. Şerefi ile yenilgiye düşene saygı gösterilirdi.

Neubauer, eski posta kâtibi ruhunun yeniden içinde kımıldandığını hissetti. Tarihî bir an yaşıyormuş gibi oldu:

«Sayın generalim... »

Saygı gösterecekti. Sonra el sıkışıcaklardı. Soylu düşmanlarda gelenek olduğu üzere belki de ikisi birlikte kısa bir yemekte karşılıklı oturacaklardı.. Rommel esir ettiği İngilizlere böyle davranmıştı. Yazık ki İngilizce bilmiyordu. Fakat kamptaki tutuklular arasında istediği kadar tercüman bulurdu.

Eski usul askerce selâmlamaya ne de çabuk alışıyordu. Aslında o hiç bir zaman koyu bir Nazi olmamıştı. Daha ziyade bir memur, vatanın sadık bir memuru olmuştu. Weber ve benzerleri, Dietz ve onun etrafındakiler gerçek Nazi idiler.

Neubauer, bir puro çıkardı. Bu «Romeo ve Juliet» markaları içip bitirmek daha doğru idi. Kutuda dört beş tane bırakabilirdi. Belki de düşmana sunmak uygun olurdu. İyi bir puro pek çok anlaşmazlıkları giderirdi.

Purodan birkaç nefes çekti. Fakat düşmanlar kampı görmek isterlerse ne yapacaktı? Bu da mesele değildi. Hoşlanmadıkları şeyler görülürse kendisinin bunda bir kabahati olamazdı. O sadece emre göre hareket etmişti. Askerler bunun ne demek olduğunu bilirdiler; çoğu kalpleri kan ağlayarak, hem de, fakat...

Birdenbire aklına bir şey geldi. Bol ve iyi yemek verdirecekti! İşi halletmiş demekti. Önce daima yiyeceğe bakılırdı. Verilen yemeğin iki kat artırılmasını derhal emredecekti. Yukarıdan emir kesilince elinden gelen hiç bir şeyi tutuklulardan esirgemediğini böylece göstermiş olurdu. Hatta bunu her iki kampın kıdemlilerine kendi söyleyecekti. Onlar da tutukluydular ve lehinde tanıklık ederlerdi.

Steinbrenner, Weber'in önünde duruyordu. Yüzü müthiş enerjikti: «İki kişiyi kaçarken birer kurşunla öldürdüm. » diye askerce tekmil haberini verdi «Her ikisinin de kafalarına isabet ettirdim. »

Weber ağır ağır yerinden doğruldu ve masasının köşesine ilişti:

«Ne kadar mesafeden vurdun? »

«Bir tanesini otuz, ötekisini kırk metreden. »

«Sahi mi? »

Steinbrenner kıpkırmızı oldu. Zira her ikisini de ancak birkaç metreden vurmuştu. Böyle olunca, yaralarda barut izi kalmıyordu.

Weber, yine sordu:

«Demek kaçmaya kalkışmışlardı, öyle mi? »

«Evet, komutanım. »

Olayın böyle bir yanı olmadığını her ikisi de biliyorlardı.

Bu deyim SS’lerin pek hoşlandığı bir oyun için kullanılırdı; sadece bir tutuklunun kasketi başından kapılıp arkaya doğru fırlatılır ve ona da gidip getirmesi emrolunurdu. Böyle bir durumda bırakılan tutuklu, kaçmaya kalkışmaktan, bir kurşunla arkadan vurulurdu. Bu işi yapana mükâfat olarak birkaç günlük izin verilirdi.

Weber: «İzinli mi çıkmak istiyorsun? » diye sordu.

«Hayır. »

«Neden? »

«Bu hareketi bunun için yaptım sandınız galiba! »

Weber, kaşlarını yukarıya doğru kaldırdı ve masaya iliştirdiği bacağını sallamaya başladı. Saat pandülü gibi bir sağa bir sola sallanan çizmeye vuran güneş ışıklarının akisleri yolunu şaşırmış ve yapyalnız kalmış bir kelebek gibi, odanın çıplak duvarlarında oynaşıyordu.

«Demek korku duymuyorsun? »

Steinbrenner, azimli bir tavırla Weber’e baktı:

«Hayır. »

«Âlâ! Bizlere güvenilir kimseler gerekli. Hele şu sırada! »

Weber bu Steinbrenner’i epeydir inceliyordu. Bu oğlan hoşuna giderdi. Pek gençti ve bir zamanlar SS’leri meşhur eden o körü körüne inanca az da olsa sahipti. Weber: «Hele şu sırada.. » diye tekrarladı «Bize şimdi SS kıtalarının da SS’leri lâzım. Bunun manasını anlıyor musun? »

«Evet. Hiç olmazsa anladığımı sanıyorum. Steinbrenner bu cevabı verirken yine kızarmıştı. Weber, gözünde bir ülküydü. Ona karşı körü körüne bir hayranlık beslerdi. Weber’in 1933’ten önce siyasî kavgalarda gösterdiği yararlıkları işitmişti. 1929’da beş komünistin katli olayına katılmaktan dört ay hapis yattığını da biliyordu, İşçiler geceleyin

yataklarından kaldırılıp ailelerinin gözleri önünde tekme ile öldürülmüştüler. Weber'in Gestapo'daki sorgularda nasıl sert ve devletin düşmanlarına karşı ne derece amansız davrandığını da biliyordu. Kendisi için de en büyük dileği, ülküsü gibi olabilmekti. Parti öğütleriyle yetişmişti. Nasyonal sosyalistler iktidara geldiğinde yedi yaşında idi. Onların tam bir eseri sayılırdı.

Weber: «İnce eleyip sık dokunmadan SS kabul edilenlerin sayısı epeydir. » dedi «Şimdi bağ bozumu başlıyor. Değerli olan şimdi kendisini gösterecek. Miskinlik ve rahatlık zamanları geçti. Anladın mı? »

Steinbrenner, esas vaziyeti almıştı:

«Evet efendim. »

Weber: «Burada, bir düzine kadar güvenilir adamımız var» derken Steinbrenner dikkatle süzüyordu «Bir bir pertavsızla seçtik. Akşam sekiz buçukta buraya gel! O zaman bu işi yine görüşürüz. »

Steinbrenner, keyfinden uçacakmış gibi, olduğu yerde bir yarım çark yaptı ve asker adımlarıyle uzaklaştı. Weber, kalktı ve masanın etrafını dolaştı. Bir kişi daha arttık, diye düşündü; ihtiyarın planını son dakikada esasından bozmak için bu kadarı yetecekti. Memnun memnun sırıttı. Neubauer'in işin içinden bir melek kadar tertemiz sıyrılıp her şeyi kendi üzerine yıkmak istediğini çoktan fark etmişti. Bu işin son kısmı onu pek ilgilendirmezdi, zira kötülükleri kendisine yeter de artardı bile. Fakat başkalarının melek rolü oynamasından da pek hoşlanmazdı.

İkindi olmuştu. SS'lerin kampa uğradığı pek seyrekti. Tutuklularda silâh bulunduğunu öğrendiklerinden böyle hareket ediyor değildiler. Şimdikinin yüz misli tabancaları da olsa, tu tukluların makineli tüfeklere karşı açıktan açığa bir çarpışmada en küçük bir şansı olamazdı.

SS'lerin böyle birdenbire çekingen durmalarının başlıca sebebi, sadece tutuklulardı.

Saat üçe doğru hoparlörle yirmi tutuklunun adı ilân edildi. On dakika içinde cümle kapısında bulunmaları tebliğ olunuyordu. Bundan sorguya çekmek, mektup veya ölüm gibi çeşitli anlamlar çıkarılabilirdi. Tutukluların gizli yönetim örgütü bütün bu yirmi kişiyi derhal barakalarından uzaklaştırdı ve yedisini küçük kampa gizledi. Adı hoparlörle okunanların hepsi de siyasiydi. Verilen emre hiç kimse kulak asmamıştı. Kamptakilerin bir emre açıktan açığa karşı gelmeleri ilk defa oluyordu. Az sonra da bütün

kamp yoklama alanına çağırıldı. Gizli kamp yönetimi, herkesin barakalarında kalmasını hemen etrafa duyurdu. Zira yoklama alanında hep bir arada kurşuna dizmek kolay olurdu. Weber mekineli tüfekleri şimdiden çalıştırmak istiyordu ama, Neubauer'e karşı bu derece açıkça harekete geçmeyi de henüz göze alamıyordu. Tutukluların gizli teşkilâtı, bu emirlerin Neubauer'den değil, Weber'den geldiğini kayıt odasındaki adamlarından öğrenmişti. Weber, tutuklular yoklama alanında toplanmaz ve yirmi siyasîyi de teslim etmezlerse bu gece yemek verilmeyeceğini yine hoparlörle ilân ettirdi.

Öğleden sonra saat dörtte Neubauer'den bir emir çıktı. Kamptaki kıdemlileri hemen yanına çağırıyordu. Hepsi emre uydular. Bütün kamp, gidenler tekrar gelecek mi diye, soluğu kesilmiş gibi beklemekte idi.

Gidenler yarım saat sonra döndü. Neubauer nakil emrini onlara göstermişti. Hem de ikinci emir gelmiş bulunuyordu. Bir saatta iki bin kişinin toplanıp kamptan uzaklaştırılması gerekiyordu. Neubauer, bu işi ertesi sabaha kadar geciktireceğini onlara söz vermişti. Gizli kamp idaresi, bu haberler karşısında derhal hastanede toplandı, ilk elde ettikleri başarı, ele geçirmiş oldukları SS hekim Dr. Hoffmann'dan söz almak oldu; yirmi siyasî tutuklunun teslimini ertesi güne bıraktırmayı ve yoklamadan vaz geçmeye Neubauer'i ikna için nüfuzunu kullanacaktı: Yemek verilmeyeceğine dair olan emir de böyle hükümsüz kalmış olacaktı.

Kamp hekimi, derhal Neubauer'e gitti. Tutukluların gizli yönetim kurulu da ertesi gün hiç kimseyi vermemeyi kararlaştırdı. SS'ler iki bin kişiyi toplamaya kalkışırlarsa sabotaja başlanacaktı. Tutuklular da barakalarda ve yollarda kaçıp kurtulmaya çalışacaklardı. Tutuklulardan olan kamp bekçileri de bu işte onlara yardım edecekti. İçlerinden bir düzüne kadarı bir yana, SS'lerin pek fazla vazifeseverlik göstereceği sanılmazdı. Bunun böyle olduğunu, güvenilir bir insan olarak tanı-nan SS başçavuşu Bieder'den öğrenmişlerdi. Son olarak iki yüz Çekoslovak tutuklunun kararını öğrendiler. Bu karara göre, Çekoslovaklar, bütün tedbirlere rağmen sevkiyat işi önlenmezse, diğer iki yüz kişiyi kurtarmak için kendilerini öne atacaktılar.

Sırtında bir hastane peleriniyle lekeli humma pavyonunun hemen yanında yere çömelmiş bulunan Werner: «Bir gün yetecek! » diye mırıldandı «Her gün saat bizim için çalışıyor. Hoffmann acaba Neubauer'in yanına gitti mi? »

«Evet. »

«Eğer o bir netice alamamışsa bizler kendi çaremize bakmalıyız! »

Lewinsky: «Zor kullanarak mı? » diye sordu.

«Açıktan açığa zor kullanacak değiliz. Yarı yarıya zor kullanacağız. Fakat bunu da ancak yarın yapacağız. Zira yarın bugünküne göre iki kat güçlü olacağız. »

Werner, pencereden dışarıya bir göz attıktan sonra talimatını tekrarladı:

«Her gün bir öğün yemek şartıyla dört günlük ekmeğimiz var. Ayrıca un, yulaf ve makarna da var... »

«Pekâlâ, bay doktor, sorumluluğu ben üzerime alacağım. Yarma kadar geri bırakıyorum... »

Neubauer, hastane hekimine baktı ve hafif bir ıslık çalarken, demek sen de ha! diye aklından geçirdi. Bana göre hava hoş. Sayı ne kadar artarsa o derece iyi olur! Birbirimizin sorumluluğunu karşılıklı hafifletiriz. İki bin tutuklunun kamptan nakli emrini büyük bir dikkatle özel dosyasına koydu. Sonra, bu işin geri bırakıldığına dair kendi emirnamesini makine ile yazıp ötekine ekledi ve dosyayı kapadı. Bu emir onun için bulunmaz bir talih eseri idi. Dosyayı yine ele alıp makinenin kapağını yine açtı ve tuşlara ağır ağır vurarak, yeni bir emirname daha yazdı. Weber’in yemek verilmeyeceğine dair olan genelgesi hükümsüz bırakılmakta idi. Üstelik yeni bir emirle de, kampta bol bir akşam yemeği verilmesini bildiriyordu. Bütün bunlar küçük şeylerdi ama, değerleri pek büyüktü.

SS’lerin bulunduğu kışlada kasvetli bir hava esiyordu. SS yüzbaşısı Kammler, müthiş bir can sıkıntısı içinde, emekliliği hak edip etmediğini ve aylığının ödenip ödenmeyeceğini düşünmekte idi. Kendini mahvetmiş bir üniversiteliydi ve hayatını kazanacak hiç bir iş öğrenmemişti. SS eri ve eski kasap çırağı Florstedt, 1933’ten 1935 yılına kadar elime düşenlerin acaba hepsi ölmüş müydü, diye kafa patlatmaktaydı. Bunun böyle olmasını pek istiyordu. Yirmisi için bilgisi vardı. Onları kırbaç altında kendi eliyle öldürmüştü. Fakat öteki on kişi için pek kesin bilgisi yoktu. İğneci Niemann, şehirde yaşayan cinsî sapık bir dostundan sahte belge temini için söz almıştı ama, bir türlü güvenemediğinden, kendisine kullanmak üzere son bir iğneyi hazır bulunduruyordu. SS erlerinden Buda, bir yolunu bulup İspanya’ya veya Arjantin’e kapağı atmayı tasarlıyordu. Hiç bir şeyden korkmayan insanlara böyle zamanlarda ihtiyaç hissedildiğini ummakta idi.

Breuer ise yeraltı hücresinde, katolik bir tutukluyu ağır ağır, ara vere vere öldürmekle meşguldü. SS erlerinden yarım düzine kadarı, tutukluların haklarında lehte tanıklık edeceğini umuyordu. Birkaçı da, Almanya'nın savaşı kazanacağını hâlâ sanmaktaydı. Diğer bir kısmı, komünistlere geçmeye hazırlanıyordu. Bir kısmı da, hiç bir zaman gerçek bir Nazi olmadığına iyiden iyiye inanmaya başlamıştı. Fakat büyük çoğunluğunun hiç bir şey düşündüğü yoktu, zira düşünmek diye bir şeyin bulunabileceğini asla öğrenmemiştiler. Fakat hemen hepsi de, hep emirle hareket etmiş olduklarına ve bundan dolayı her türlü şahsî ve beşerî sorumluluktan uzak bulunduklarına inanmış bulunuyordu.

Bucher: «Bir saat geçti. » dedi.

Bomboş duran makineli tüfek kulelerine bakıyordu. Zamanı dolan nöbetçiler gitmiş, fakat yerlerine yenileri gelmemişti. Bu hal daha önce de zaman zaman görülmüştü, ama ancak kısa sürerdi ve sadece küçük kampta olurdu. Şimdi ise hiç bir tarafta nöbetçi görülmüyordu.

Gün elli saattir devam ediyormuşa benziyordu. Gerçekte sadece üç saat geçmişti; böylesine heyecanlı anlar yaşanılıyordu. Hepsi de bitik bir halde idiler. Güçlükle konuşabiliyorlardı. Makinelitüfek kulelerine yeni nöbetçiler gönderilmediğine önceleri pek dikkat etmemiştiler. Sonra, Bucher bunun farkına varmıştı. İş kampında da nöbetçi bulunmadığını yine o görmüştü.

«Belki de kampı şimdiden bırakmışlardır!.. »

«Hayır. Henüz burada olduklarını Lebenthal biliyor. »

Ve sonra yine beklediler. Fakat nöbetçiler bir türlü gelmedi. Yemek çıktı. Karavanacılarm verdiği haberlere göre SS'ler henüz kampta bulunuyordu. Fakat durumlarına bakılırsa, çekilmeye hazırlandıkları yüzde yüzdü.

Yemek dağıtılmasına başlanmıştı. Ayakta durmaya mecali olmayanlar arasında garip bir çekişme baş gösterdi. Açlıktan bitik hale gelmiş ve iskeletten farksız tutukluların geriye itilmesi gerekmişti. 509: «Hepinize yetecek kadar var! » diye bağırdı «Her zamankinden de fazla. Hem de çok fazla. Herkese yemek var. »

Sonunda etraf yatıştı. Gücü kuvveti bir par; a yerinde bulunanlar, kazanın etrafında halka oldular ve 509 dağıtmaya başladı. Berger daha hâlâ hastanede gizlenmekte idi.

Ahasver: «Baksanıza, çorbanın içinde patates bile var! » dedi «Âdeta bir mucize! »

Çorba her zamankinden çok daha fazla koyu idi ve miktarı da hemen hemen iki misli vardı. Ekmek payı da iki misli idi. Gerçi bu miktarlar da hiç sayılırdı ama, küçük kamptakiler bu kadara bile bir mana veremiyordular.

Bucher: «Bu işte Neubauer'in rolü olacak. » diye durumu açıklamak istedi «Bu kadar zamandır buradayım, böylesini görmüş değilim. »

«Kendisine lehte belge hazırlamak istiyor. »

Lebenthal başını salladı:

«Bunlar bizi olduğumuzdan da budala sanıyorlar. »

509, boş yemek kabını yanına bıraktı:

«Hatta daha da fazlasını. Bizler hakkında düşünmek zahmetine bile katlanmıyorlar. Onlar bizi, olmamızı istedikleri gibi sanıyorlar, hepsi bu kadar. Her işlerinde aynı şekilde hareket ediyorlar. Onlar her şeyi ve herkesten daha iyi biliyorlar. Savaşı bu yüzden kaybettiler. Rusya, İngiltere ve Amerika üzerine de her şeyi daha iyi biliyorlardı! »

Lebenthal, geğirdi ve büyük bir saygı ile «Aman yarabbi! » dedi *«Ne* zamandan beri geğirmemiştim! »

Heyecanlı ve yorgundular. Durmadan konuşuyorlar ve söylediklerini hemen hemen duymuyorlardı. Gözle görünmeyen bir adadaymış gibiydiler. Dünyasından vaz geçmişler birer birer ölüyordu. Hem de bu gece olağanüstü kuvvetli çorbaya rağmen ölmekte idiler. İri birer örümceği andıran vücutları ağır ağır kımıldanıyor, zaman zaman hırıltılı sesler ve fısıltılar çıkartıyor veya yüzükoyun düşüyordu.

Bucher, bütün kuvvetini toplayıp dik durmaya çalışarak, yoklama alanını geçti ve küçük kampla kadınlar kampını ayıran iki sıra dikenli tele doğru yürüdü. Tele iyice yaslanarak seslendi:

«Ruth! »

Ruth, dikenli telin ötesinde duruyordu. Akşam kızıllığının vurduğu yüzünde epeydir bol bol yemek yiyormuş gibi sağlıklı bir pembelik vardı.

Bucher: «Bak! » dedi «Böyle hiç gizlenmeden duruyoruz ve etrafımızdaki hiç bir şeyle ilgilenmiyoruz.. »

Kadın da başı ile doğruladı. Yüzüne hafif bir gülümseyiş dolaştı:

«Evet, ilk defa olarak. »

«Şu dikenli tele bir bahçe çiti imiş gibi dayanıp birbirimizle konuşuyoruz. Hem de hiç korkmadan. İlkbaharda bir bahçe parmaklığına yaslanmışız gibi... »

Fakat yine de pek korkmuyor değildiler. Her saniye arkalarına dönüp hâlâ boş duran kulelere bakıyorlardı. Bu korku iyice içlerine işlemişti. Bunun farkında idiler. Bu duyguyu yenmek gerektiğinin de farkındalardı. Birbirlerine gülümsüyor ve yana doğru kaçamak bir bakış fırlatmadan, karşısındakinden daha çok durabilmeye çalışıyordular.

Onları gören başkaları da aynı şeyi tekrara başladılar. Ayağa kalkacak hali olan yerinde doğruluyor ve etrafta dolaşıyordu. Hatta bazıları, izin verilenden çok daha fazla, tele yaklaşıyordu. Bunda o derece ileri gidiyorlardı ki, şayet nöbetçiler yerlerinde bulunsaydı çoktan ateş açardılar. Bunu yapmaktan garip bir zevk duyuyorlardı. İlk anda çocukça sanılabilecek olan bu duygu hiç de çocuksu değildi. Koltuk değneklerine dayanarak büyük bir dikkatle o tarafa doğru yürüyordular. Bazıları ayakta sallanıyorlar ve yere düşmemek için kendilerini zor tutuyordular. Başlar yukarıya kalkmıştı. Çökük yüzlerdeki gözler bomboş bakışlarla yere dikilmekten vazgeçmiş, etrafı görmeye yine başlamıştı. Çoktandır hemen hemen unutulmuş bulunan bir şeyi, henüz adını koyma imkânı olmayan bir duygu, ıstırap ve şaşkınlık vererek beyinlerde kımıldanmakta idi. Ceset yığınları önünden, ölüm halinde olan veya ancak kımıldanıp sadece yemeği düşünebilen arkadaşlarının ilgisiz bakışları önünden yürüye yürüye, alanı geçiyordular. Bütün bu olup bitenlere rağmen içlerindeki hayat kıvılcımı sönmemiş canlı iskeletlerin yaptığı bir hayaletler resmi geçidi gibiydiler.

Akşam kızıllığı kaybolmuştu. Mavi gölgeler vâdiyi doldurmuş ve tepeleri kaplamıştı. Nöbetçiler daha hâlâ dönmemiştiler. Akşam yoklamasını yapan Bolte de görünürlerde yoktu. Lewinsky bir sürü haberlerle gelmişti. Kışlarlarda büyük bir faaliyet vardı. Amerikalılar bir iki gün içinde bekleniyordu. Yarınki sevkiyat yapılmayacaktı. Neubauer şehre gitmişti. Lewinsky bütün dişlerini göstererek sırıttı ve «Fazla sürmeyecek! » dedi «Ben dönmeliyim. » Ve sakladıklarından üç kişiyi de alıp götürdü.

Gece pek sessizdi, iyice kaplamış ve bütün yıldızlarını da beraberinde getirmişti.

XXIV

Gürültü sabaha karşı başladı. 509 önce bağırışmalar duydu. Sessizliğin içinde uzaklardan doğru geliyordu bu sesler; işkence gören insanların feryatlarından ziyade, körkütük sarhoş ayak takımının naralarına benziyordu.

Tüfek sesleri de duyuluyordu. 509, hemen tabancasını elledi. Göbeğinin altında saklıydı. Yalnız, SS'lerin mi ateş açtığım, yoksa Werner'in adamlarının da mı mukabeleye başlamış bulunduğunu fark etmeye çalıştı. Seslere, hafif bir makineli tüfeğin uluması da karışmıştı.

509, bir ceset yığınının arkasına sokulup küçük kampın giriş yerini gözden geçirdi. Etraf henüz karanlıktı. Ceset yığınının yanında şuraya buraya daha bir sürü ölü darmadağınık savrulmuştu. 509'un da gerektiğinde onların yanına ölü gibi uzanıp göze çarpmaması mümkündü.

Ulumalar ve tüfek sesleri birkaç dakika daha sürdü. Sonra birdenbire büsbütün şiddetlendi ve daha da yakınlaştı. 509 ceset yığınının arkasına gizlendi. Makineli tüfeğin kıpkızıl ağzını görüyordu. Yarım düzüne SS eri eteş ede ede ortadaki büyük yolu indiler. İki taraftaki barakalara ateş ediyorlardı. Hedefini şaşırmış mermiler, ceset yığınına bazı bazı çarpıp yumuşak bir ses çıkarıyordu. 509 iyice gizlenmiş ve yüzükoyun yere uzanmıştı boylu boyuna.

Ürkmüş kuşları andıran tutuklular her taraftan meydana çıkıyordular. Kollarını sallıyor ve nereye gideceklerini bilmeden oraya buraya sendeliyorlardı.

509: «Yere uzanın! » diye bağırdı «Yere uzanın. Ölmüş gibi durun! Hiç kımıldanmayın! »

Bu sözleri birkaçı duyup kendilerini yere attılar. Ötekiler sendeleye sendeleye barakalara koşup kapı önlerine âdeta üst üste yığıldılar. Dışarıdakilerin çoğu olduğu yere uzanıp kalmıştı.

SS kıtası, ayakyolunun önünden geçip küçük kampa doğru saldırmıştı. Kapı şiddetle çekilip açıldı. 509, karanlıkta gölgeler gördü. Bir ses: «Bu tarafa! » diye bağırdı «Buraya barakalara! Şu herifleri bir ısıtalım. Soğuktan dondukları muhakkak. Bu tarafa! »

«Haydi, bu tarafa. Haydi Steinbrenner. Kapları buraya getirin! »

509, Weber’in sesini tanımıştı. Steinbrenner’in de «Burada kapının önünde birkaç kişi var! » dediğini duydu.

Hafif makineli tüfek, kapının önündeki karaltıları taradı.

509, bir yerden su boşaltılıyormuş gibi bir ses duydu. Etrafa doğru saçılan ve içindeki mayi baraka duvarlarına çarpan kovalar gördü. Az sonra da bir benzin kokusu etrafa yayıldı.

Weber’in gözde grubu, kamptan ayrılışı kutluyordu. Geri çekiliş emri gece yarısına doğru gelmiş ve birliklerden çoğu hemen yola çıkmıştılar. Weber ve adamlarının, çabucak kafayı tütsülemeye yetecek kadar içkileri vardı. Böyle ellerini kollarını sallaya sallaya ayrılmak istemedikleri için kampı bir daha altüst etmeye kalkışmıştılar. Weber, benzin varillerini de birlikte almalarını emretmişti. Arkalarında uzun süre unutulamayacak kadar parlak bir meşale bırakmak istiyorlardı.

Taştan barakalara dokunamamıştılar. Fakat şu Polonya’dan getirtilmiş olan eski tahta barakalarda bütün aradıkları vardı.

Steinbrenner: «Ateş oyunları başlıyor, haydi! » diye bağırdı.

Bir kibrit alevi yükseldi ve az sonra bütün bir kutu kibrit tutuşturuldu. Elinde bu meşaleyi tutan adam hemen yere fırladı. Bir başkası da, barakanın hemen yanında duran benzin variline doğru aynı şekilde hareket etti. İkinci kibrit sönmüştü. Fakat ilk atılan kibritin parlak kızıllığından doğru yükselen ince ve mavimtrak bir çizgi, yerden barakaya «doğru uzanıp, duvar boyunca yükselmiş, sonra yelpaze şekline girmiş ve sonunda titrek ve geniş bir satıh halini almıştı. Başlangıçta hiç de tehlikeli olacağa benzemiyor ve çabucak sönecekmiş gibi görünüyordu. Fakat sonra bir çatırtı başladı ve dama doğru yükselen mavimtrak dumanda kalp biçiminde sarı sarı ve açılıp kapanan ateş nüveleri göründü, alevler yükseldi.

Barakanın kapısı bir parçacık aralık edilmişti. Weber: «Dışarıya çıkanı yere ser! » emrini verdi. Kendi koltuğu altında da bir makineli tüfek vardı ve ateş ediyordu. Kapı ağzında duran birisinin arkaya doğru düştüğünü gören 509, Bücher olacak, diye aklından geçirdi, ya da Ahasver’di. Onlar hemen kapı yakınında yatarlardı. Bir SS eri ileri fırladı ve kapı ağzında

yere yıkılanları kenara itip kapıyı yine kapattı ve kendisi de geriye sıçradı.

İkinci barakanın kapısı açılıp birbirlerinin üstünden sıçrayan insanlar dışarıya fırlamıştı. Durmadan kurşun yağıyordu. Hiç birisinin kurtulduğu

yoktu.

509 başlangıçta şaşkın bir halde yere uzanıp kaldı. Fakat sonra dikkatle yerinde doğruldu. Alevlerin önünde SS gölgelerini iyice seçebiliyordu. Weber'in de bacaklarını gerip durduğunu görmüştü. 509, bütün vücudu titremesine rağmen, ağır ağır davranacağım, diye aklından geçirdi. Ağır ağır ve birbiri peşine hakkından gelecekti. Gömleğinin altındaki tabancasını çıkardı. SS'lerin böğürmeleriyle silâhların uğultusu arasındaki bir anlık kısa bir sükûn içinde, tutukluların feryatlarının büsbütün arttığını işitti. Aşırı tiz ve insan sesinden çok başka bir feryat duyuluyordu. 509, fazla düşünüp taşınmadan, Weber'in sırtına nişan aldı ve tetiğe dokundu.

Öteki silâh sesleri arasında kendi tabancasının sesini duymadı. Weber'in yere yuvarlandığını da görmemişti. O zaman silâhın tepkisini elinde hissetmediğini birden hatırladı. Birisi tarafından kalbine çekiçle vuruluyormuş gibi oluyordu. Demek ki, tabancası işlememişti.

509, dudaklarını ısırdığının farkında bile değildi. Bir baygınlık hali, tıpkı gece karanlığı gibi üstüne çökmüştü. Kapkara sis tabakasına batmamak için dudaklarını durmamacasma ısırıyordu.

Talihi vardı SS'lerden hiç biri arkasına dönmemişti. Onun bulunduğu taraftan hiç bir tehlike beklemiyordular. Ayakta durmuşlar, bağırıp çağırıyorlar ve kapıları devamlı bir ateş altında bulunduruyorlardı. 509, tabancasını gözleri hizasına kaldırdı, elleri daha hâlâ titremekte idi. Ceset yığınına yaslandı ve daha emin olmak için, kollarını da oraya dayadı.

Tabancayı iki eliyle de tutarak nişan aldı. Weber on metre kadar ötesinde duruyordu. 509 birkaç defa derin derin soluk aldı. Sonra bir an soluğunu tutup kollarının becerebildiği kadar sertleştirdi ve parmağını ağır ağır oynattı.

Kurşun sesi öteki silâh seslerine karıştı. Fakat 509 numara tabancanın tepkisini kuvvetle hissetmişti. Bir kere daha ateş etti. Weber öne doğru sendeledi ve müthiş bir hayret içinde etrafına bakınıp diz kapakları üstüne düştü. 509 yine ateş etti. Koltuğunun altında bir makinelitüfek tutan ve az ilerisinde duran SS erine nişan almıştı. Mermisi kalmadığı halde tetiği birkaç defa daha çekti. Herif yere düşmemişti. 509, tabancayı elinde gevşek gevşek tutuyordu. Bir kurşunla derhal yere serileceğini sanmıştı. Fakat bütün bu gürültü patırtı sırasında kimse onun farkına varmış değildi. Ceset yığınının arkasına kendisini bıraktı.

Tam bu sıradadır ki, SS erlerinden biri Weber’i gördü ve «Komutanım! » diye haykırdı.

Weber onların arkasında biraz kenara düştüğü için derhal fark edememişlerdi.

«Komutanım, ne oldu? »

«Yaralanmış! »

«Kim yaptı bunu? Hanginiz yaptınız? »

«Komutanım! »

Weber’in hedefini şaşırmış bir kurşundan gayrı bir şekilde yaralanabileceğim hiç birisi de akıl edemiyorlardı.

«Hay Allah belânızı versin! Sersem herifler! »

Yeni yeni silâh sesleri duyuluyordu, ama bunlar, iş kampı tarafından gelmekteydi. Projektörler etrafı yalıyordu. SS erlerinden biri: «Amerikalılar! » diye bağırdı «Haydi savuşalım! »

Steinbrenner, ayakyolunun bulunduğu tarafa doğru ateş ediyordu. Bir ses: «Savuşun, sağ taraftan dolaşın! Yoklama alanından geçin! » diye haykırdı, «Çabuk davranalım, yolumuzu kesmelerinden önce savuşalım! »

«Yaralı komutanı ne yapacağız? »

«Beraberimizde sürüklememize imkân yok! »

Ayakyolu tarafındaki projektörlerin ışığı daha da yakından gelmeye başlamıştı.

«Haydi, çabuk olun! »

SS’ler, durmamacasına ateş ederek alevler içindeki barakanın etrafında koşuşuyordular. 509 güçlükle yerinden doğruldu ve barakaya doğru sendeleye sendeleye yürüdü. Bir defa yere yuvarlandı. Sonunda kapıyı itip açtı ve: «Dışarıya çıkın! » diye bağırdı «Gittiler. »

«Fakat hâlâ ateş ediyorlar. »

«Onlar bizimkiler. Haydi çıkın, çabuk çıkın! »

Öteki kapıya koşup içeridekileri bacak ve kollarından çekmeye çalışırken, aynı sözleri tekrarlıyordu:

«Haydi çıkın, onlar gittiler! »

Kapıdan fırlayanlar, yerde yatanların üstünden atlıyordular. 509, acele acele başka tarafa koştu. A kısmının kapısı da alevler içindeydi. Girmesine imkân yoktu. Bağırdı, bağırdı. Silâh sesleri ve gürültülerden gayrı bir cevap alamıyordu. Damdan kopan alevler içinde bir odun parçası ona rastlamıştı. Yere yuvarlanıyorken sendeledi. Toparlandığı zaman, şiddetli bir darbeyle kendisini yerde buldu. Ayağa kalkmak istedi, ama beceremedi. Artık hiç bir şey elinden gelmiyordu. Birden öyle yorgun, öyle ölü gibi yorgundu ki! İkinci herife isabet ettirememişti. Belki de Weber'e de tam isabet ettirmiş değildi. Boşuna olmuştu. Becerememişti.

509, yerde sürünmesine devam etti. Cesetlerin yığını işte şuracıktaydı. Kendi yeri de orasıydı. Hiç bir değeri yoktu. Bu cher ölmüştü. Ahasver ölmüştü. Bu işi Bucher'e bırakmalıydı. Tabancayı ona vermeliydi. Daha iyi yapmış olurdu. Sanki ne işe yaramıştı?

Ceset yığınına güçlükle yaslandı. Elini uzatıp göğsünü yukarıya doğru kaldırdı. Kan içindeydi. Hiç bir heyecana kapılmadan bir süre baktı. 509, artık 509 olmaktan çıkmıştı. Sadece müthiş bir sıcaklık hissediyor ve sesler duyuyordu. Sonra bu sesler de uzaklaştı.

Yine kendine geldiği zaman baraka hâlâ yanıyordu. Yanık odun, kömürleşmiş et ve bozulmuş ceset kokuları geliyordu. Yangının sıcağı cesetleri iyice ısıtmıştı. Aslında günlerden beri meydanda duran cesetler bozulup kokmaya başlamıştılar.

Müthiş feryatlar kesilmişti. Vücutlarının şurası burası yanmak veya alazlanmakla kurtulanları taşıyanlar kafilesinin sonu bir türlü gelmiyordu.

509, kestiremediği bir yönden doğru Bucher'in sesini duydu. Demek ölmemişti. Şu halde bütün bu olup bitenler pek boşuna değildi. Etrafına bakındı. Az sonra da, yanında bir şeyin kımıldandığını fark etti. Kim olduğunu anlaması için bir müddet geçti. Weber'di. Weber yüzükoyun yerde yatıyordu. Weber de adamları gelmeden ceset yığınının arkasına kadar sürüne sürüne sokulmayı başarmıştı. Böylece ötekilerin gözünden kurtulmuş bulunuyordu. Bir bacağı havaya doğru dikilmiş ve kolları iyice uzanmıştı. Ağzından kan geliyordu. Henüz yaşıyordu.

509, bir elini havaya kaldırmaya çabaladı. Birisine seslenmek istedi. Fakat pek mecalsiz olduğu için beceremedi. Gırtlağı da kurumuştu. Sadece bir hırıltı çıkarabildi ama, yanan tahta barakaların çatırtısı yanında hafif kalmıştı.

Weber, el hareketini görmüştü. Bakışlarının bunu izlediği belliydi. Sonra da 509'un bakışlarıyla karşılaştı. İkisi de birbirine bakmaktaydı.

509, Weber'in kendisini tanıyıp tanımadığını kestiremiyordu. Karşısındaki bakışların neler anlattığını da bilemiyordu. Fakat kendi gözlerinin onun gözlerinden daha çok bir süre dünyayı görmesi gerektiğini birden bütün benliğinde hissetti. Weber'den daha çok yaşamalıydı. Bunun böyle olması birdenbire fevkalâde önem kazanmışa benziyordu. Bütün ömrü boyunca inandığı, uğrunda mücadele edip acılara katlandığı ne varsa hepsinin değerini koruması, kendi alnı arkasındaki hayatın öteki alın arkasındaki hayattan daha fazla süre devamına bağlıymış gibi geliyordu.

Weber'in ağzından kan boşandığını gördü ve acaba kan geliyor mu diye kendi ağzını yokladı. Gerçi, elinde biraz kan lekesi vardı ama bunun dudaklarını ısırdığı sırada olduğunu hatırlamıştı.

Weber'in gözleri onun el hareketlerini izliyordu. Sonra birbirlerini yine süzdüler.

509, düşünmeye gayret etti. Olup bitenleri bir kez daha hatırlamak istiyordu. Böylece kuvvetini bir parça daha toplamış olacaktı.

Kendilerini kimsenin görmemiş olması tuhaftı. Kendisini görmemelerini anlıyordu. Zira pek çok ceset vardı. Fakat ya ötekisini? Ceset yığınının pek dibinde yatmasından göremiyorlardı her halde! Üniformasının rengi de siyahtı ve çizmeleri gıcır gıcır parlak değildi. Hem civarda pek fazla insan da yoktu. Hepsi de epey ötede durmuş, bakışlarını barakalardan bir türlü ayırmıyorlardı. Tahta barakaların duvarları birkaç noktadan yarılmıştı. Onlarla beraber pek çok yılın yoksulluk ve ölümü de alev alev yanmaktaydı. Bir sürü adlar ve yazılar da yanıyordu.

Bir çatırtı oldu. Alevler gökyüzüne doğru yükseldi. Barakanın çatısı, etrafa bir kıvılcım yağmuru saçarak, çökmüştü. 509, yanan tahta parçalarının havada uçuştuklarını gördü. Pek ağır ağır uçuşuyor gibiydiler! Çok alçaktan uçan bir tahta parçası, ceset yığınından uzanmış bir ayağa çarpıp yön değiştirerek, Weber'in tam ense köküne düştü.

Weber'in gözleri titremeye başladı. Üniformasının yakasından bir duman yükseldi. 509 az öne doğru eğilip bu yanan tahtayı biraz öteye itebilirdi. Hiç olmazsa bunu yapabileceğini sanıyordu. Fakat ciğerlerinin zedelenmemiş olup olmadığını ve kımıldanırsa ağzından kan fışkırıp fışkırmayacağını bir türlü kestiremiyordu. Ama, bunu yapmamasının asıl sebebi başkaydı. Öç

alma duygusuyle de böyle hareket ediyor değildi. Bu öç almaktan da fazla bir duyguydu.

Weber'in elleri kımıldanıyordu. Başı titremekteydi. Ense kökündeki tahta parçası yanmaya devam ediyordu. Üniforma ateşle yer yer açılmış, küçük küçük alevler halinde yanıyordu. Weber'in başı yine kımıldandı. Yanan tahta parçası öne doğru kaydı ve hemen sonra da saçlar kömür gibi oldu.

509 şimdi gözleri görüyordu. Yuvalarından fırlayacak gibiydiler. Tek bir söz söylemeden hareket eden ağızdan durmamacasına kan boşanıyordu.

Weber'in başı şimdi cascavlak ve kapkaraydı. 509 bu başa uzun uzun baktı. Tahta parçası ağır ağır yanıp sönmeye yüz tutmuştu. Kan da tükenmişti. Her şey çöküp kaybolmuştu. Sadece gözler kalmıştı. Bütün evren büzülmüş, büzülmüş, bu gözlere toplanmış gibiydi.

509, saatlar mı, dakikalar mı geçtiğinin farkında değildi. Fakat Weber'in kolları, hem de hiç hareket etmeden, birden uzanmaya başlar gibi olmuştu. Sonra da gözler değişiverdiler ve göz olmaktan çıktılar. 509 bir süre daha sessiz sessiz olduğu yerde kaldı. Sonra, bir parça daha yaklaşabilmek için, bir kolunun üstüne dikkatle dayanarak ileriye uzandı. Kendisini büsbütün bırakmadan önce sondan yüzde yüz güvenli olmak istiyordu. Kafada bir parçacık direnç vardı daha. Vücuduysa daha şimdiden bütün ağırlığını kaybetmiş, fakat aynı zamanda yeryüzünün de bütün ağırlığını kendinde toplamış gibiydi.

Öne doğru yavaşça eğildi ve bir parmağını kaldırıp Weber'in gözlerine doğru itti. Gözlerde hiç bir tepki yoktu. Weber ölmüştü. 509, yerinde doğrulup oturmak istedi ama, şu anda bu kadarı bile elinden gelmiyordu. Öne doğru eğilmek, beklediği sonucu vermişti. Yerin altından geliyormuş gibi derinden doğru fışkıran kan, dudaklarından boşanıyor ve hiç bir acı vermiyordu.

509, kanı durdurmak için en ufak bir çaba göstermedi. Kolları pelte gibi olmuştu. Barakanın önünde duran ve bir dev kadar irileşmiş Ahasver'i sisler arkasından görüyordu. Öldü sandığım, demek o değilmiş diye, son bir çabayla düşündü.

Sonra, dayandığı yer iyice yumuşadı ve 509, bataklıkta kayboldu.

Onu ancak bir saat sonra buldular. Büyük heyecan bir parça yatıştıktan sonra onu araştırmaya başlamışlardı. Sonunda Bucher, baraka civarını bir defa daha aramayı akıl etmiş ve onu ceset yığınının arkasında bulmuştu.

Lewinsky ile Werner'in de geldiğini görünce: «509 ölmüş! » dedi, «Bir kurşunla öldürülmüş. Weber de ölmüş. İkisi de şurada birlikte yatıyorlar. »

«Vurulmuş mu? Dışarıda mıydı? »

«Evet. O sırada dışarıdaydı. »

«Tabancası yanında mıydı? »

«Weber de mi ölmüş? Şu halde Weber'i o öldürmüştür. »

Hep birden eğilip 509'u çevirdiler ve arka üstü uzattılar. Sonra Weber'i de döndürdüler.

Werner, Weberin cesedini gözden geçirerek: «Evet, öyle olacak... » dedi «Ensesinden iki kurşun yemiş. »

Ve etrafına bakınırken tabancayı görüp eline aldı:

«İşte tabanca da burada. Boş. Demek ki kullanmış. »

Bucher: «Onu buradan başka bir yere götürelim» dedi.

«Nereye götüreceğiz? Her taraf ölü dolu. Yetmiş kişiden fazla insan yandı. Yüzden fazla da yaralı var. Yer açılıncaya kadar biraz burada kalsın. »

Werner, Bucher'e dalgın dalgın baktı:

«Sen otomobilcilikten biraz anlar mısın? »

«Hayır. »

Werner: «Bize böyle birisi gerekli... » derken lafını kesti, «Ben de neler söylüyorum? Sizler küçük kamptansınız. Oysa bize kamyon kullanacak adam gerekli. Gel, Lewinsky! »

«Doğru. Fakat şu yerdekine çok yazık oldu! »

«Doğru. »

Geriye döndüler. Lewinsky bir daha etrafına bakındı ve Werner'in peşisıra gitti. Bucher kalmıştı. Puslu bir sabah başlıyordu. Barakanın geri kalan kısmı hâlâ yanmaktaydı. Yetmiş kişi yanmıştı. 509 olmasaydı, daha da çok insan yanacaktı, diye düşündü.

Bucher uzun süre orada ayakta durdu. Yanan barakalardan gelen sıcaklık, bir yaz havasını hatırlatıyordu. Üzerinden doğru bir sam yeli esiyordu. 509 ölmüştü. Sadece yetmiş kişi değil de yüzlerce insan ölmüş gibiydi.

İleri gelenler kamp idaresini süratle ele aldılar. Öğle üzeri mutfak çalışmaya başlamıştı. Silâhlı tutuklular, SS’lerin geri dönmesi ihtimaline karşı kapıları tutmuşlardı.

Bütün baraka temsilcilerinin katılmasıyle kurulan bir komite işe başlamış bulunuyordu.

Birisi Berger’e doğru: «Nöbeti sizden ben alacağım» dedi.

Berger başını kaldırıp baktı. Söylenilenleri anlayamayacak kadar yorgundu. Kolunu uzatarak: «Bir şırınga yapın! » dedi,

«Yoksa yere düşeceğim. Etrafı da iyice görmez olmaya başladım. »

Ötekisi: «Ben uyudum» diye cevap verdi «Şimdi nöbeti sizden ben alacağım. »

«Duyguyu uyuşturmaya yarayan ilâçlardan bizde hemen hiç kalmadı. Oysa, buna pek fazla ihtiyacımız var. Şehre gidenler hâlâ dönmediler mi? Hastanelere adamlar göndermiştik. »

Çekoslovak tutukluların bulunduğu kısımdakilerden Brünn' lü Profesör Swoboda, durumu kavramıştı. Yorgunluktan ölüm haline gelmiş olan bir robot, mekanik bir şekilde çalışmaya devam etmekteydi. Profesör, sesini yükselterek: «Şimdi uyku sırası sizde» dedi.

Berger, etrafa cerahatli gözleriyle şaşı şaşı bakarak: «Evet, evet... » dedi ve önündeki yanık vücuda yine eğildi.

Swoboda, onun kolunu tuttu:

«Haydi uyumaya. Nöbeti ben alıyorum. Uyumanız gerekli! »

«Uyumak mı? »

«Evet. Uyumak gerekli! »

Berger: «Pekâlâ, pekâlâ! » derken bir an kendine geldi, «Baraka yandı» dedi.

«Elbiselerin bulunduğu odaya gidin. Orada bizler için birkaç yatak hazırladılar. Gidip orada uyuyun. Birkaç saat sonra uyandırırım. »

«Birkaç saat mı dediniz? Ayakta olmazsam bir daha uyanamam. Oysa benim daha... »

Swoboda, enerjik bir tavırla: «Haydi gidin! » dedi, «Yeter derecede iş gördünüz. »

Ve yardımcılarından birine bir el işareti yaptı:

«Kendisini elbiselerin bulunduğu odaya götürün. Orada hekimler için hazırlanmış birkaç yatak var. »

Ve Berger! kolundan tutup olduğu yerde döndürdü.

Berger, uykulu uykulu: «509... » diye bir şeyler söylemek istedi.

Bundan hiç bir şey anlamamış olan Profesör Swoboda: «Pekâlâ, pekâlâ» dedi «Elbette 509. Ben her şeyi yoluna koydum. »

Berger, sırtındaki beyaz gömleğin çıkartılıp kendisini de oradan uzaklaştırmalarına karşı hiç bir direnç göstermedi. Dışarıdaki hava üzerinde sert bir su dalgası tesiri yapmıştı. Sendeledi ve durdu. Üstünden doğru hâlâ sular boşanıyor gibi oluyordu. Esner gibi: «Aman yarabbi, ben ameliyat da yaptım! » diyebildi ve yardımcısına ısrarla baktı. Adam: «Elbette yaptınız» diye doğruladı «Başka ne yapacaktınız? »

Berger, dalgın dalgın tekrarladı:

«Ben ameliyat yaptım, ha! »

«Elbette. Önceleri sadece sargı bezi bağlıyor veya merhem sürüyordun. Fakat sonra birdenbire bıçağı kapınca ameliyata giriştin. Bu arada sana iki iğne yaptık ve dört bardak kakao verdik. »

«Kakao mu dedin? »

«Evet. Heriflerde kendileri için her şey varmış. Kakaodan tereyağına kadar her şey! »

Berger bir fısıltı halinde: «Ameliyat ha! » diye sordu, «Sahiden mi ameliyat yaptım? »

«Hem de nasıl! Şayet gözlerimle görmemiş olsaydım, senin kadar sıska birisinin bu işi yapmış olabileceğine hiç mi hiç inanmazdım! Fakat şimdi birkaç saat için divana uzanmalısın artık. Hem bir yatakta yatacaksın. Bir Nazi subayının yatağıydı. Pufla gibidir. Haydi yürü! »

«Oysa ben başka türlü düşünüyordum. »

«Ne düşünüyordun? »

«Asla ameliyat yapamayacağımı... »

Berger, ellerini süzdü ve evirip çevirdikten sonra yanına bıraktı:

«Evet, uyumalı. »

Hava kapalıydı. Heyecan gittikçe artıyordu. Barakalarda arı kovanı gibi bir uğultu vardı. SS birlikleri veya Hitler Gençlik Örgütü üyeleri her an geri

gelebilirdi. Depoda ele geçirilen silâhlar gerçi tutuklulara dağıtılmıştı ama, iyi silâhlandırılmış birkaç tabur, kamptakilerin durumunu hayli güçleştirebilirdi. Ölüler, cesetlerin yakıldığı fırına taşınmıştı. Orada üst üste, tıpkı kibrit çöpü yerleştirir gibi yığmaktan gayrı bir çare bulamamışlardı. Hastane ağız ağza doluydu.

Öğleye doğru birdenbire bir uçak göründü. Şehrin arkasındaki alçak bulutların arasından çıkmıştı.

Tutuklular arasında bir kargaşalık baş gösterdi.

«Yoklama alanına! Yürüyebilen herkes yoklama alanına gitsin! »

Bulutların arasından iki uçak daha çıkmıştı. İlk uçağın peşi sıra daireler çize çize yaklaşıyordular.

Motorların uğultusu işitiliyordu, bütün başlar gökyüzüne çevrilmişti.

Uçaklar hızla yaklaştılar. Kamp yöneticileri, iş kampındakilerden bir kısmını yoklama alanına getirmişlerdi. Onları, alanın orta yerinde kocaman bir haç biçiminde sıraladılar. Lewinsky, kışladan yatak örtüleri sağlamıştı. Haçın uç kısımlarındaki dörder tutuklunun elinde de bunlardan vardı ve havaya doğru sallıyorlardı.

Uçaklar şimdi kampın üzerinde uçuyorlar ve daireler çize çize gittikçe alçalıyorlardı.

Bir ses: «Bakın bakın! » diye haykırdı, «Kanatlar, yine işarete başladı! »

Tutuklular yatak çarşaflarını sallıyorlardı. Kollarını sallıyordular. Motor gürültüsüne doğru sesleniyorlardı. Birçokları sırtlarından ceketlerini çıkarıp sallıyordu. Uçaklar yine yaklaşıp daha da alçalmıştı. Kanatlar yine selâmlıyordu. Sonra bir an içinde gözden kayboldular.

Yığın, itişe kakışa geriye döndü. Fakat yine de durup durup gökyüzüne bakıyordular. İçlerinden birisi: «1914 savaşından sonra» dedi «Denizaşırı yerlerden getirdikleri sadeyağ paketlerini atmıştılar... »

Sonra birdenbire, yokuşun alt başından doğru, gözdağı vermek ister gibi ilerleyen ilk Amerikan tanklarını gördüler.

XXV

Bahçe bir gümüş yağmuru içinde yüzüyordu. Menekşeler mis gibi kokuyordu. Bahçenin güneye bakan duvarı önündeki yemiş ağaçları, pembe

ve kar beyazı kelebeklere bürünmüş gibiydi.

Alfred önden gidiyordu. Üç kişi de peşi sıra yürüyordu. Usul usul yürmekteydiler. Alfred ahırı gösterdi. Üç Amerikalı gürültü etmemeye dikkat ederek etrafa dağıldılar.

Alfred, ahırın kapısını itip açtı ve: «Dışarıya çıkın, Neubauer! » diye seslendi.

Ahırın ılık loşluğundan doğru gelen acayip bir ses: «Ne dedin? Sen kimsin? » diye karşılık verdi.

«Dışarı çıkın, diyorum size... »

«Ne? Sen, sen misin Alfred? »

«Evet, benim. »

Neubauer yine deminki acayip sesiyle: «Hay Allah müs-tahakkını versin» dedi «Fena enselendik... » Ve gırtlağını temizledikten sonra: «Sersemce dalga geçtim» diye devam etti «Dışarıya çık bakalım diyen sensin öyle mi? »

Amerikan askerlerinden biri sessizce Alfred'in yanma yaklaşmıştı. Bir cep fenerinin ışığı parladı:

«Eller yukarı. Çıkın ortaya! »

Cep fenerinin soluk ışığı altında bir asker karyolası göründü. Üstünde, yarı giyimli, Neubauer oturmaktaydı. Gözlerini ışığa dikip şaşı şaşı bakarak boğuk bir sesle: «Bu da ne? Bu da nesi? » dedi «Siz kimsiniz? »

Amerikalı: «Eller yukarı! » diye tekrarladı, «Adınız Neubauer değil mi? »

Neubauer, ellerini yarı kaldırıp başıyla doğruladı.

«Mellern toplanma kampı kumandanı değil misiniz? »

Neubauer tekrar bir baş işaretiyle tasdik etti.

«Gelin bizimle beraber! »

Neubauer, otomatik tabancanın karanlık namlusunun kendisine doğru çevrilmiş olduğunu görmüştü. Yerinde çabuk çabuk doğruldu ve ellerini o derece hızlı yukarı kaldırdı ki, parmakları alçak tavana değdi. Tereddütle: «Henüz giyinmedim» diyebildi.

«Haydi, yürü! »

Neubauer, tereddütle yaklaştı. Bir don bir gömlekleydi.

Çizmelerini de çekmişti. Tasalı ve uykulu bir hali vardı. Askerlerden biri üstünü başını yoklarken ötekisi de, ahırı aradı.

Neubauer, Alfred'e baktı:

«Bunlara sen mi gösterdin burasını? »

«Evet. »

«Hain Yahudi! »

Alfred, ağır ağır cevap verdi:

«Fakat ne siz İsa'sınız, ne de ben!.. »

Ahırda kalmış olan Amerikalı, yanlarına gelmişti. Başını iki yana salladı. Almanca konuşanı da: «Haydi, marş! » dedi. Bir süvari onbaşısıydı.

Neubauer: «Ceketimi giymeme izin verir misiniz? » diye sordu, «Ahırda asılı kaldı. »

Onbaşı bir an tereddüt ettikten sonra içeriye gitti ve elinde sivil bir elbise ceketi bulunduğu halde döndü.

Neubauer: «Çok rica ederim, bunu vermeyin» dedi, «Ben askerim. Lütfen üniformamı verin! »

«Siz asker filan değilsiniz. »

Neubauer şaşı şaşı baktı:

«Benim parti üniformamdı. »

Onbaşı yine ahıra dönüp üniformayı getirdi ve bir yoklamadan sonra Neubauer'e verdi. O da hemen giydi, düğmelerini ilikledi ve kendisine bir çekidüzen verdikten sonra: «Hücum kıtaları albayı Neubauer emrinize amadedir» dedi.

«Peki, peki! Haydi yürü! »

Bahçeyi geçtiler. Neubauer, ceketini ters düğmelemiş olduğunu fark etmişti. Çözüp yine ve yerli yerine düğmeledi. Son dakikalarda her işi ters gitmişti. İhanet etmiş olan Weber, barakaları ateşe vermekle onu güç duruma düşürmek istemişti. Fakat onun kendi başına buyruk hareket ettiğini ispat kolaydı. Zira o akşam Neubauer kampta değildi. Bu olayı telefonla öğrenmişti. Fakat ne de olsa, hem de böyle bir sırada, pek kötü ve ters bir işti. Hele şu Alfred, ihanetler serisini tamamlamıştı. Gelip onu almamış ve Neubauer'i otomobilsiz, yüzüstü bırakmıştı. Hem de tam kaçmaya karar

verdiği bir sırada. Askerî birlikler de hareket etmiş bulunuyordu. Ormanlara da

kaçamayacağına göre, bahçeye gizlenmişti. Orada hiç bir zaman bulunamayacağını sanmıştı. Hitlervari bıyığını da hemen tıraş edivermişti. Ah şu melun Alfred!

Onbaşı: «Şuraya oturun! » diye arabanın içinde bir yer gösterdi.

Neubauer otomobile tırmandı ve Jeep dedikleri her halde bu olmalı, diye düşündü. Adamlar hiç de ters değillerdi. Hatta fazlasıyle dürüsttüler. Bir tanesi galiba Alman aslından bir Amerikalıydı. Yabancı diyarlardaki Alman kardeşlerin sözünü işitmişti. Birlik veya buna benzer bir örgütleri de vardı. Söze ihtiyatla başlayarak: «İyi Almanca konuşuyorsunuz» dedi.

Onbaşı, soğuk bir tavırla: «Elbette konuşurum» dedi «Frankfurt'luyum. »

Neubauer: «Ooo... » diyebildi ve sustu. Bugün muhakkak ki pek berbat bir gün olacaktı. Üstelik tavşanları da çalınmıştı. Ahıra girdiği zaman kafes kapılarını açık bulmuş ve hayra yormamıştı. Şu anda kim bilir kimin ateşinde kebap ediliyorlardı.

Kampın büyük kapısı ardına kadar açıktı. Barakaların önünde rasgele hazırlanmış bayraklar sallanıyordu. Büyük hoparlörden bir sürü talimat verilmekteydi. Kamyonlardan bir tanesi süt güğümleriyle dolu dönmüştü. Yollarda karınca gibi tutuklular kaynaşmaktaydı.

Neubauer'in bindirildiği otomobil, kumandanlığın kapısı önünde durdu. Kapının önünde ayakta duran bir Amerikalı albay, birkaç subayına talimat veriyordu. Neubauer otomobilden inip ceketini düzeltti ve yaklaştı: «Hücum kıtalarından albay rütbesinde Neubauer saygılarını sunar» diyerek askerce bir selâm verdi; Hitler selâmı vermiş değildi elbette.

Albay, onbaşıya baktı. Onbaşı tercüme edince de: «Is this the son of bitch? » (**«Ha, şu orospu çocuğu bu mu? »**) diye sordu.

«Yes Sir»(**«Evet efendim. »**).

«Put him to work over there. Shoot him, if he makes a false move! » (**«Burada çalışsın! Eğer bir halt karıştırırsa, bir kurşunda gebertirsiniz! »**).

Neubauer anlamak için büyük bir çaba göstererek dinlemişti. Onbaşı: «Haydi bakalım» dedi «Ölü taşıyacaksın! »

Neubauer hâlâ daha başka bir davranış ummaktaydı: «Ben subayım» diye kekeledi «Albay rütbesindeyim. »

«Daha beter ya! »

«Tanıklarım var! Her zaman insanca davrandım. Hepsine sorunuz! »

«Bana kalırsa, seni bunların parça parça etmesini önlemek için birkaç muhafız gerekecek. Bence de haklı bir iş olurdu. Haydi, yürü bakalım! »

Neubauer, albaya bir daha baktı. Fakat onun kendisine dikkat bile ettiği yoktu. Neubauer de dönüp yürüdü. Yanı sıra iki kişi yürüyordu. Üçüncü de peşi sıra geliyordu.

Neubauer birkaç adım yürüdükten sonra etraftan tanındı. Üç Amerikalı omuzlarını kaldırdılar. Etraftan bir hücum umduklarından Neubauer'e iyice sokulmuştular. Neubauer de terlemeye başlamıştı. Başını hiç kaldırmadan hep önüne bakıyor ve aynı zamanda hem çabuk, hem de ağır yürümek ister bir halde yürüyordu.

Fakat hiç bir şey olmadı. Tutuklular oldukları yerde durup Neubauer'e bakıyordular. Üzerine atılmıyorlar ve aralarında daracık bir yol açıyorlardı. Hiç birisi daha fazla yaklaşmıyordu. Hiç kimsenin bir taş attığı veya bir sopayla hücuma kalkıştığı da yoktu. Tek söz de söylemiyordular. Sadece ve sadece bakıyorlardı. İki sıra olup aralarında daracık bir yol bırakmışlardı. Neubauer küçük kampa varıncaya kadar, bütün bu yol boyunca hepsi ona bakıyordular, ısrarla ona bakıyorlardı.

Neubauer başlangıçta rahat bir soluk almıştı. Fakat sonra iyice terlemeye başladı. Bir şeyler mırıldandı. Başını kaldırıp etrafa bakamıyordu ama, bütün gözlerin kendi üzerinde olduğunu hissediyordu. Bu gözler, koskoca bir hapishane kampının sayısı bilinmeyecek kadar çok gözetleme deliklerine benziyordu.

Gittikçe artan bir sıcaklık hissediyordu. Daha çabuk yürümeye başlamıştı. Gözler bir türlü ondan ayrılmıyordu. Hem de daha şiddetli bakıyordular. Bakışları derisinde hissediyordu. Kan emen sülükler gibiydiler ve Neubauer onları bir türlü silkip atamıyordu. Derisine işlemişlerdi. Damarlarına yapışmışlardı: «Ben görevimi yaptım» diye mırıldandı «Ben sadece, görevimi yerine getirdim. Daima böyle hareket ettim. Fakat bunlar benden ne istiyorlar? »

22 numaralı barakanın bulunduğu yere geldikleri zaman sırsıklam olmuştu. Yakalanmış olan altı SS eriyle birkaç işbaşı çalışmaktaydı.

Ellerinde kauçuk sopalarla Amerikan askerleri hemen yanlarında bekliyordu.

Neubauer irkilerek olduğu yerde kaldı. Yerde bir sürü kapkara iskelet görmüştü: «Bunlar da ne böyle?! » diye sordu.

Onbaşı, acı acı: «Öyle aptal rolü oynamayın! » cevabını verdi, «Ateşe verdiğiniz baraka, içeride en azından otuz ölü daha olmalı. Haydi marş, kemik toplayacaksın! »

«Ben böyle bir emir vermedim. »

«Sen böyle bir emir vermedin elbette! »

«Ben burada değildim. Bundan hiç haberim yok. Başkaları kendi başlarına bunu yapmış olacak! »

«Elbette öyle olacak. Hep başkaları yapar. Peki ya bütün bunlar, yıllarca burada mahvolup gidenler ne olacak? Bunlarla da hiç bir ilginiz yok, değil mi? »

«Emir böyleydi. Görevimi yapıyordum... »

Onbaşı, yanıbaşında duran birisine döndü:

«Önümüzdeki iki yılda en çok kullanılacak cümleler, ben emre göre hareket ettim ve benim hiç bir şeyden haberim yoktu, olacaktır. »

Neubauer bu sözleri duymamıştı:

«Ben her zaman elimden geleni yapmaya çalıştım... »

Onbaşı, acı acı: «Bu cümle de üçüncüsü olacak! » dedi ve birden, «Haydi! » diye haykırdı, «İşe giriş. Ölüleri dışarıya taşı! Beyninizi patlatmamak için kendimi güç tutuyorum. »

Neubauer, iyice büzüldü ve enkazı acemi acemi karıştırmaya başladı.

Bucher, Lebenthal ve Berger'in yanıbaşında oturuyordu. Hamamın çini kaplı duvarlarından buharlar tütüyordu. Sıcak su, sıcak eller gibiydi. Sıcaklık iliklerine işledikçe, anlatılamaz bir mutluluk duyuyordular. Yeniden doğuş mutluluğu, sıcakla yeniden hayat buluyor, donmuş kana ve hayatiyetini kaybetmiş hücrelere yeniden dönüyordu. Ciltteki kir kabarcıklarıyla birlikte ruhlarındaki kir birikintilerinden de kurtuluyordular.

Sonra havlular dağıtıldı. İyice kurulanırken ciltlerine hayretle bakıyordular. Ciltleri açlıktan henüz soluk ve lekeliydi ama onlara

bembeyaz gözüküyordu.

Depodan yeni çıkarılmış tertemiz elbiseler de dağıtıldı. Sırtlarına giymeden önce elleriyle okşayıp uzun uzun baktılar. Banyodan hem canlanmışlar, hem de müthiş yorgun düşmüşlerdi. Uyku halinde yürürken yeni yeni mucizeler bekliyor gibiydiler.

Yatakların bulunduğu odaya pek fazla hayret etmediler. Şöyle bir bakıp yollarına devam edeceklerdi. Fakat onları buraya getiren Amerikalı: «Burası! » dedi.

Onu hayretle süzdüler:

«Bizim için mi? »

«Evet, uyumanız için. »

«Yataklar kaçar kişilik? »

Lebenthal en yakınlarındaki bir yatağı gösterdikten sonra kendisini ve Bucher'i işaret etti: «İki kişilik mi? » Ve Bergeri de göstererek üç parmağını kaldırdı: «Yoksa üç kişilik mi? »

Amerikalı sırıttı ve Lebenthal'i tatlılıkla kolundan tutup ilk yatağa zorla oturttu. Sonra Bucher'i ikinci yatağa ve Sulzbacher'in de üçüncü yatağa yerleştirdi:

«İşte böyle! »

«Demek herkese bir yatak! »

«Bir de yorgan var! »

Lebenthal söze karıştı:

«İddia ederim ki yastık da vardır! »

Bir tabut sağlamışlardı. Tabiî boyda, hafif ve kara bir tabuttu ama, 509 için yine de büyük gelmişti. Yanına bir ölü daha yerleştirmekte güçlük çekilmezdi. Tek başına bu derece geniş bir yere uzun zamandır ilk defa kavuşmuş oluyordu.

Eskiden 22 numaralı barakanın bulunduğu yerde ona bir mezar kazılmıştı. 509 için en uygun yer orasını görmüştüler. Ölüsünü oraya götürdükleri zaman akşam olmuştu. Puslu gökyüzünde yarım ay vardı. İş kampından gelmiş olanlar, tabutu çukura bırakırken onlara yardım ettiler.

Bir kürekleri vardı. Hepsi de çukura yaklaşıp birer parça toprak atıverdiler. Sonra döndüler. Rosen küreği taşıyordu. 20 numaralı barakanın

önünden geçiyordular. Tam da o sırada bir ceset dışarıya taşınıyordu. Rosen durup yol vermek istedi. Tabutun ön tarafını tutan, mahut iğneci SS Niemann'dı. Amerikalılar onu şehrin ötesinde yakalayıp buraya getirmişlerdi. Rosen onun elinden 509 sayesinde kurtulmuştu. Rosen bir parça geriledikten sonra küreği kaldırıp Niemann'ın yüzüne yapıştırdı. Sonra bir daha kaldırdı ama, çevik davranmış olan Amerikalı koşup yetişti ve küreği elinden tatlılıkla aldı.

Rosen'in bütün vücudu titriyordu. Niemann'ın payına pek fazla bir şey rastlamış değildi. Sadece yüzü bir parça sıyrılmıştı. Berger, Rosen'in koluna girdi:

«Haydi gel, sen bu işler için henüz kuvvetlenmedin. »

Rosen göz yaşlarını tutamadı. Sulzbacher de öteki koluna girmişti:

«Meraklanma, Rosen. Onlar bütün suçları için Niemann'ın cezasını verecekler! »

«Bunları döve döve öldürmeli. Hepsini döve döve gebertmeli! Başka şey fayda etmez. Yoksa yine ortaya çıkarlar!. »

Rosen'i alıp oradan uzaklaştırdılar. Amerikalı da küreği Bucher'e verdi. Yollarına devam ettiler. Bir müddet sonra Lebenthal: «Tuhaf şey! » dedi «Oysa, sen hep öç almanın aleyhinde bulunurdun. »

«Rahat bırak onu, Leo! »

«Ona bir şey yaptığım yok ki... »

Tutuldular hemen her gün kamptan ayrılmaktaydılar. Sağlık durumu uygun olan ve gitmek isteyen yabancı angarya işçileri, gruplar halinde sevk ediliyordu. Polonyalılardan bir kısmı kalmıştı. Rus bölgesine gitmek istemiştiler. Küçük kamptakilerin hemen hepsi pek mecalsizdi. Bir süre daha beslenmeleri gerekti. Birçoklarıysa nereye gideceğini bilemiyordu. Akrabaları ve yakınları öldürülmüş veya dağıtılmıştı. Malları çalınmış, memleketleri harabeye çevrilmişti. Şimdi hürdüler ama, sadece bu kadarı yetmiyordu. Kampta bu yüzden kalıyordular. Paraları yoktu. Barakaların temizlik işlerine yardım ediyorlardı. Bunun karşılığında yatacak yer ve yiyecek buluyordular. Böylece zaman kazanıp aralarında gruplar teşkil ediyorlardı.

Böyle yapanlar, hiç bir yerde ve hiçbir kimse tarafından beklenmediklerini bilenlerdi. Diğer bir kısım, böyle bir şeyi henüz

ummuyordu. Gidip arıyorlardı. Bu gibilerin her gün dağ yolunu inip şehre gittikleri görülürdü. Ellerinde sivil yönetimin ve kamp askerî makamlarının verdiği ortaklaşa bir belgeyle, yemek karnesi almaya giderlerdi. Birkaç yer, birkaç insan ve birkaç başka kamp adı, pek pek bir de soluk ve uzak bir bölgeden haber ümidiyle her gün dağ yolunu iner ve şehre giderlerdi. Bir veya iki kişiyi belki de bulabileceklerini umarlardı ama, daha fazlasını ümide hiç birinin cesareti yoktu.

Sulzbacher: «Yürüyecek hale gelir gelmez buradan gitmek daha doğru olacak» dedi, «Beklemekle bir şey değişmez. Fazla kaldıkça da güçlük artacak. Kendimizi hazır hissedinceye kadar galiba hepimizi yeni bir kampa nakledecekler. Nereye gideceğini bilemeyenlere özgü bir kampa. »

«Sen işin üstesinden geleceğini sanıyor musun? »

«Beş kilo aldım. »

«Bu kadarı yetmez. »

«Fazla yorulmamaya gayret edeceğim. »

Lebenthal: «Nereye gitmek istiyorsun? » diye sordu

«Düsseldorf’a gidip karımı arayacağım. »

Düsseldorf’a ne şekilde gitmeyi düşünüyorsun? Oraya tren işliyor mu? »

Sulzbacher omuz silkti:

«Bilmem. Fakat o bölgeye gitmek isteyen iki kişi daha var, kampta. Onlar da Solingen ve Duisburg’a gitmek istiyorlar. Beraber yola çıkarız. »

«Buradan eski tanıdıklar mı? »

«Hayır ama, büsbütün yapyalnız olmaktansa. »

«Evet, orası öyle. »

«Ben de böyle düşünüyorum. »

Sulzbacher, hepsinin ellerini ayrı ayrı sıktı.

Lebenthal: «Yiyeceğin var mı? » diye sordu.

«İki günlük var. Yolda da Amerikan makamlarına baş vururuz. Nasıl olsa bir çaresi bulunur. »

Sulzbacher, Solingen ve Duisburg’a gitmek isteyen arkadaşlarıyla birlikte dağ yolunu inmeye başladı. Bir defacık el salladı, hepsi o kadar.

Lebenthal, başını salladı:

«Hakkı var! Ben de gidiyorum. Bu akşam şehirde kalacağım. Benimle işbirliği yapmak isteyen birisiyle görüşmem gerekiyor. Bir dükkân açacağız. Onun sermayesi var, bende de tecrübe. »

«İyi yaparsın, Leo! »

Lebenthal, cebinden çıkardığı bir paket Amerikan sigarasını etrafındakilere uzattı ve: «Bunlarla mükemmel iş yapılacak» diye açıkladı «Bu Amerikan sigaralarıyla. Geçen savaşta da böyle olmuştu. Bütün mesele tam zamanında harekete geçebilmekte. » Ve renkli paketi gözden geçirerek: «İşte size söylüyorum» dedi «Paradan daha değerli bunlar»

Berger gülümsedi:

«Leo, işlerin tıkırında. »

Lebenthal ona tuhaf tuhaf baktı:

«Ben ülkücü olduğumu hiç bir zaman ileri sürmedim! »

«Sözlerimden alınma. Herhangi bir gizli maksatla söylemiş değilim. Sen bize dar zamanlarımızda çok yardım etmiştin. »

Lebenthal memnun memnun gülümsedi:

«İnsan, elinden ne gelirse onu yapar. Becerikli bir iş adamının aranızda bulunması her zaman yararlıdır. Sizlere herhangi bir yardımım dokunabilirse!.. Senin durumun nasıl, Bucher? Burada kalmak niyetinde misin? »

«Hayır. Sadece Ruth’un bir parça kuvvetlenmesini bekliyorum. »

Lebenthal, cebinden çıkardığı Amerikan marka bir dolmakalemle bir şeyler yazıp ona uzattı:

«Âlâ! Şehirdeki adresim, bu. Şayet... »

Berger: «Bu dolmakalemi nereden buldun? » diye sordu.

«Değiştim. Amerikalılar kampa ait bir hatıra ele geçirebilmek için deli oluyorlar. »

«Ne diyorsun? »

«Koleksiyon yapıyorlar. Hatıra topluyorlar. Tabancalar, hançerler, rozetler, kırbaçlar ve bayraklarla mükemmel iş yapılıyor. Ben iyiden iyiye tedarikliyim. »

Berger: «Leo! » dedi «Bunun böyle oluşu senin için iyi. »

Lebenthal, hiç hayret etmeden doğruladı:

«Sen şimdilik burada mı kalıyorsun? »

«Evet, ben burada kalacağım. »

«Şu halde seni arada sırada göreceğim. Şehirde kalacağım ama, yemek için buraya geleceğim. »

«Ben de böyle tahmin etmiştim. »

«Elbette böyle yapacağım. Yetecek kadar sigaran var mı? »

«Hayır. »

Lebenthal, hiç açılmamış iki paketi ceplerinden çıkarıp, bir tanesini Berger'e, bir tanesini de Bucher'e verdi.

Bucher: «Daha başka nelerin var? » diye sordu.

Lebenthal; «Konservelerim de var» diyerek saatına baktı «Gitmem gerekiyor. »

Ve gidip yatağının altından çıkardığı yepyeni bir Amerikan yağmurluğunu sırtına geçirdi. Kimse ağzını açıp da bu duruma bir şey söylemedi. Kapının önünde bir otomobili durduğunu bile görseler, hiç birisi şaşmayacaktı. »

Lebenthal, Bucher'e dönerek:

«Adresi kaybetme. Bir daha görüşemezsek pek yazık olur. »

«Adresini asla kaybetmeyiz. »

Ahasver: «Biz de ikimiz gidiyoruz» dedi, «Karel ve ben beraber gideceğiz. »

Her ikisi de Berger'in önünde duruyordular.

Berger: «Birkaç hafta daha burada kalın! » dedi, «Daha iyice kuvvetlenmediniz. »

«Gitmek istiyoruz. »

«Nereye gideceğinizi kararlaştırdınız mı? »

«Hayır. »

«O halde ne diye gitmek istiyorsunuz? »

Ahasver, müphem bir işaret yaptı:

«Burada gerektiğinden çok kaldık. »

Ahasver'in sırtında, üstten giyilen ve ancak dirseklerine kadar gelen koyu gri bir çeşit arabacı pelerini vardı. Şimdiden iş hayatına atılmış olan Lebenthal bunu ona buluvermişti. Karel de, Amerikan üniformalarının ayrı ayrı kısımlarıyla tuhaf bir biçimde giyinmişti.

Ahasver: «Karel'in buradan gitmesi gerekiyor» dedi.

Bucher yaklaştı ve Karel'in elbisesini süzerek: «Nen var senin? » diye sordu.

«Amerikalılar onu manevi evlâtlığa kabul ettiler. Buraya ilk giren albay tarafından. Onu almak için bir de Jeep gönderdiler. Ben de biraz yolu beraber gideceğim. »

«Seni de mi manevî evlâtlığa kabul ettiler? »

«Hayır, sadece biraz yolu beraber gideceğim. »

«Ya sonra? »

Ahasver: «Sonrasıysa... » derken aşağıdaki vadiye baktı. Pelerini rüzgârla dalgalanıyordu: «Orada birçok kamp ve o kamplarda tanıdıklarım var. »

Berger ona baktı. Lebenthal tam bu işe göre giydirmiş onu, diye düşündü. Hacıya benzemiş! Bir kamptan öteki kampa cerre çıkacak.

Ahasver: «Hem de» dedi «İnsan hiç ummadığı bir zamanda yolun herhangi bir noktasında tanıdıklara rastlar. »

«Öyledir, ihtiyar. »

Ve ikisinin arkasından bir süre baktılar.

Bucher: «Hepimizin birbirimizden böyle ayrılması ne garip! » dedi.

«Yakında gidiyor musun? »

«Evet. Fakat birbirimizi bu kadar kolay bırakmayalım. »

«Hiç de değil. Tersine!.. »

«Bütün bu olup bitenlerden sonra birbirimizle yine buluşmalıyız. »

«Hayır. »

Bucher, başını kaldırıp baktı.

Berger: «Hayır» diye tekrarladı, «Bütün bu olup bitenleri unutmamamız gerekir. Fakat bunu da kutsallaştırmamak! Böyle yaparsak şu gördüğün melun makineli tüfek kulelerinin kâbusundan hiç bir zaman kurtulamayız. »

Küçük kamp boştu. Son kalan tutukluları da iş kampına veya SS kışlalarına yerleştirip burasını temizlemişlerdi. Temizlemek için dünya kadar su, sabun ve dezenfekte mahlûlü kullanılmıştı. Fakat havada hâlâ ölüm, pislik ve yoksulluk kokusu vardı.

İki kamp arasındaki dikenli tel örgülerin hemen her noktasında geçit yerleri açılmıştı.

Bucher, Ruth'a: «Yorulmayacağından emin misin? » diye sordu.

«Evet. »

«O halde gidelim. Bugün günlerden ne? »

«Perşembe. »

«Perşembe! Günlerin yine birer adı olması ne iyi! Bizim burada günler sadece sayılırdı. Yedi gün bir hafta ederdi. Heps: de birbirine benzerdi. »

Kamp yönetiminden evraklarını almıştılar.

Ruth: «Nereye gideceğiz? » diye sordu.

Bucher, karşı sırttaki beyaz evi gösterdi:

«Oraya. Önce oraya gidip yakından bir görelim. O ev bize mutluluk getirdi. »

«Peki, sonra? »

«Sonra mı? Buraya yine dönebiliriz. Burada yemek var.»

«Buraya sakın dönmeyelim! »

Bucher, Ruth'a hayretle baktı:

«Pekâlâ. Bekle de eşyamızı getireyim. »

Pek fazla eşyaları yoktu. Fakat yine de birkaç gün yetecek ekmekleri ve iki kutu konserve sütleri vardı.

Ruth: «Sahiden gidiyor muyuz? » diye sordu.

Bucher, kadının yüzündeki heyecanı görmüştü:

«Evet, gidiyoruz. »

Berger'le vedalaştıktan sonra, küçük kampın tel örgüdeki kapı yerine gittiler. Pek uzağa gitmemekle beraber, şimdiye kadar birkaç defa kamptan dışarı çıkmışlardı. Fakat her defasında hep o aynı heyecanı, cereyan verilmiş dikenli tellerin ötesinde bulunmanın korkusunu duymuştular. Dikenli tellerin arasından geçerken ilk adımda yine aynı ürpertiyi

hissettiler. Fakat hepsi bu kadardı. Şimdi önlerinde uçsuz bucaksız bir âlem uzanıyordu.

Yan yana ve ağır ağır yürüyorlardı. Yumuşak bir gündü. Yıllar ve yıllarca hep yerlerde sürüne sürüne, gizliden gizliye sokularak veya çılgınca koşmak zorunda bırakılmışlardı. Şimdiyse sessiz, başları dimdik havada yürüyorlar ve hiç bir felâket arkalarından kovalamıyordu. Peşlerinden hiç kimse ateş açmıyordu. Hiç kimsenin haykırdığı yoktu. Kimse onlara vurmuyordu.

Bucher: «Bir türlü aklım almıyor» dedi «Her defasında hep aynı hissi duyuyorum. »

«Evet, insan âdeta ürküyor. »

«Geriye bakma! Yoksa bakmak mı isterdin? »

«Evet, içimize işlemiş. Beynimin içine birisi çökmüş de başımı hep geriye döndürmek istiyormuş gibi oluyorum. »

«Bırak da bütün bunları unutmaya çalışalım. Elimizden geldiği kadar deneyelim. »

«Pekâlâ! »

Yürüdüler ve yolun bir tarafından öte tarafına geçtiler. Şimşir çiçeklerinin sarı sarı dalgalandığı yemyeşil bir çayır uzanıyordu önlerinde. Bu çayırı kamptan da pek çok defalar seyretmişlerdi.

Bucher, düşüncelerini atmak ister gibi, kafasını salladı:

«Haydi gel, bu çayırdan geçelim. »

«İzin verirler mi? »

«Sanırım daha pek çok şeylere de izin verirler! Hem, artık korkuyu da unutmalı! »

Otların dokunuşunu kunduralarında ve ayaklarından hissediyorlardı. Böyle şeyleri de çoktandır unutmuştular. Yoklama alanının sert zemininden gayrı her şeyi unutmuşlardı.

Bucher: «Şöyle sola doğru gidelim» dedi.

Sola doğru yürüdüler. Bir yabanî fındık fidanlığına rastlamıştılar. Yol açmak için dalları eğerken yaprakların ve tomurcukların dokunuşunu hissediyorlardı. Bu bile onlar için yepyeni bir şeydi.

Bucher: «Gel, şimdi de sağa gidelim» dedi.

Sağa doğru yürüdüler. Çocukça bir hareketti bu yaptıkları ama, büyük bir haz duyuyorlardı. Her istediklerini yapabiliyordular. Hiç kimsenin bir emir verdiği yoktu. Hiç kimse bağırıp ateş etmiyordu. Hürdüler.

Bucher: «Bir rüyada gibiyiz» dedi «Fakat rüyadan uyanıp yine barakalara ve şu arkada kalan iğrenç yere dönmenin korkusunu bir türlü içimizden atamadık. »

Ruth, derin derin soluk aldı:

«Burada bambaşka bir hava esiyor. Dipdiri bir hava. Ölümden eser bulunmayan bir hava! »

Bucher, kadını dikkatle süzdü. Yüzü biraz pembeleşmiş ve gözlerine birden bir parıltı gelmişti.

«Evet, dipdiri bir hava. Mis gibi de kokuyor, leş gibi değil. »

Söğüt ağaçlarının yanına varmıştılar.

Bucher: «Şuraya otursak! » dedi «Hiç kimse kovalamaz. Hatta canımız çekerse dans bile edebiliriz. »

Yere oturdular. Böceklere ve kelebeklere uzun uzun baktılar. Kamptayken ancak iri iri farelerden ve mavi renkli iri at sineklerinden gayrisini görmezlerdi.

Söğütlerin yanında akan derenin şırıltısını dinlediler. Derenin berrak suları hızlı hızlı akıyordu. Kamptayken su yüzü de pek görmezlerdi. Buradaysa sular akıp gidiyor ve kimse kullanmıyordu. Daha pek çok şeylere alışmaları gerekecekti.

Hayret etmeye devam ettiler. Zaman zaman durup dinleniyorlardı. Hafif inişli bir araziye rastladılar ve dönüp arkalarına baktıkları zaman kamp görünmez olmuştu.

Uzun zaman hiç konuşmadan oturdular. Kamp da, bombardımanla tahrip edilmiş şehir de, artık görünürlerde yoktu. Sadece çayır ve çayırın üzerindeki yumuşacık gökyüzü vardı. Rüzgârın ılık dokunuşlarını yüzlerinde hissediyorlar ve geçmişin bütün o kara kara felâketlerinin bu rüzgârın yumuşak elleriyle uzaklaştırıldığını sanıyorlardı.

Bucher, her şey belki de böylece yeniden başlayacak, diye düşündü. Kötü hatıralar ve nefretle değil de, böyle başlayacak. En basit şekilde, yeniden yaşayabilmek duygusuyla. Sadece yaşayabilmek duygusu yetecek.

Ne unutmalı, ne de korkunç hatıraların kâbusuyle mahvolmalıydı. Vedalaşırken Berger de böyle söylemişti.

Bucher, bir müddet sonra: «Ruth! » dedi «İşler bizde olduğu gibi daha başlangıçta bu derece parlak giderse; sanırım daha pek çok mutlu şeyler umabiliriz. »

Bahçe çiçekler içindeydi. Fakat beyaz eve yaklaşınca, binanın arka tarafından bir bombayla tahrip edilmiş olduğunu gördüler. Bütün arka kısım yıkılmış ve yapı sadece bir ön yüz kalmıştı. Oymalı kapı, yerinde duruyordu.

Kapıyı açınca enkaz yığınıyla karşılaştılar.

«Oysa biz uzun süre hep ev sanmıştık! »

«Tahrip edildiğini bilmemekliğimiz daha iyi oldu. »

Etrafı gözden geçirdiler. Bu yapı yerinde durduğu sürece kendilerinin de hayatta kalacaklarını sanmıştılar. Bir hayale ümit bağlamışlardı. Sağlam bir ön yüz kalmış, bir yıkıntıya bel bağlamıştılar. Talihin garip bir alayı ve aynı zamanda tesellisiydi.

Enkaz arasında ceset filan yoktu. Bina tahribe uğramadan önce boşaltılmış olmalıydı. Yan tarafta, duvar yıkıntıları arasında dar bir kapı keşfettiler. Duvarda sallanan kapının aralığından mutfak görünüyordu.

Mutfağın bulunduğu küçük yer kısmen yıkılmıştı. Ocak sağlam kalmıştı. Hatta birkaç tava ve kap kacak da vardı. Ocağın boru kısmını düzeltmek ve kırık bir pencereden dışarıya uzatmak kolay olacaktı.

Bucher: «Ocağı tutuşturabiliriz» dedi «Dışarıda bol bol odun buluruz. »

Enkazı şöyle bir karıştırdı:

«Bak, burada somyalar var. Birkaç saat içinde bunları enkaz altından çıkarabiliriz. »

«Burası bizim evimiz değil. »

«Fakat sahibi de yok. Birkaç gün için burada kalmamız pekâlâ mümkün. Başlangıç olarak hiç de fena değil. »

Akşam üzeri mutfağa iki somyayı yerleştirmişlerdi. Bu arada kireç tozları içinde bir örtüyle sağlam bir sandalye de bulmuşlardı. Masanın gözünde de birkaç çatal kaşıkla bir bıçak çıkmıştı. Ocakta ateş yanıyordu. Kırık

pencereden çıkarılan baca, dumanı gürül gürül çekiyordu. Bucher dışarıda enkaz arasında öteberi arıyordu hâlâ.

Ruth da bir ayna bulmuş ve gizlice cebine koymuştu. Şimdi pencerenin önünde durmuş bu aynaya bakıyordu. Bu arada Bucher'in seslendiğini duyup cevap verdi. Fakat aynada gördüğü şeyden gözlerini bir türlü ayıramıyordu: Ak saçlar, çukura kaçmış gözler ve dişleri dökülmüş çökük bir ağız.

Ruth, bu hale uzun uzun ve acımasızca baktı ve sonunda aynayı ateşe attı.

Bucher içeriye döndü. Bir de yastık bulmuştu. Bu arada gökyüzü elma yeşili bir renk almış, etrafa akşam sessizliği çökmüştü. Kırık pencereden görülen dışarıları seyrederken, yapyalnız olduklarını birden hatırladılar. Böyle bir şey olabileceğini ne zamandır unutmuşlardı. Kampta her yer, bütün barakalar, hatta ayakyolları bile tıklım tıklım insan doluydu. Arkadaşlarla bir arada bulunmak elbette ki, iyi bir şeydi. Fakat bazı bazı olsun yalnız kalmak hissi insana tedirginlik verirdi.

«Ruth, ne eşsiz bir şey bu, birdenbire böyle yapyalnız kalabilmek! »

«Öyle, yeryüzünde en son iki insanmışız gibi... »

«Son insanlar değil! İlk insanlar demek daha doğru. »

Somyalardan bir tanesini öyle yerleştirmişlerdi ki, kapıdan dışarıları görebiliyordular.

Konserve kutularından birkaçını açıp yemeklerini yediler. Sonra, kapının ağzına yan yana oturdular. Enkaz yığınının arkasında iki yandan doğru günün son ışıkları vuruyordu.

SON